

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

GÜVENLİK TEORİLERİ BAĞLAMINDA AB
SINIR YÖNETİM SİSTEMİ

FATİH AKTAŞ

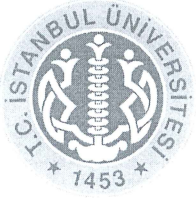
2502100249

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. H. BİRSEN HEKİMOĞLU

İSTANBUL

2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : FATİH AKTAŞ Numarası : 2502100249
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ Danışmanı : PROF. DR. H. BİRSEN HEKİMOĞLU
Tez Savunma Tarihi : 10.07.2017 Saati : 15:30
Tez Başlığı : "GÜVENLİK TEORİLERİ BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ SINIR YÖNETİM SİSTEMİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. H. BİRSEN HEKİMOĞLU		Kabul
2- PROF. DR. NURAY BOZBORA		Kabul
3- PROF. DR. HÜSAMETTİN İNAÇ		Kabul
4- DOÇ. DR. PELİN PINAR ÖZDEN GİRİTLİOĞLU		Kabul
5- YRD. DOÇ. DR. YÜCEL KARLIKLI		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. EYLEM ÖZDEMİR		
2- YRD. DOÇ. DR. CANTÜRK CANER		

ÖZ

GÜVENLİK TEORİLERİ BAĞLAMINDA AB SINIR YÖNETİM SİSTEMİ

FATİH AKTAŞ

Değişen güvenlik teorileri ışığında ülkeler arası karşılıklı güven anlayışına dayanan bir sınır yönetim sisteminde, Avrupa’da ne gibi müşterek çıkarlar belirlenebilir? Avrupa sınırlarının yönetiminde ne gibi yöntemler kullanılmaktadır ve hangi enstrümanlardan faydalanmaktadır? Avrupa’nın sınır yönetiminde kullandığı metot ve tedbirler insan hakları açısından ne derece uygundur? AB kara sınırlarının yönetiminde, güvenlikleştirilmiş militarist yöntemler yerine ne gibi yöntemler kullanılabilir? Sınırların yönetimindeki işbirliği “Birleşik Avrupa düşüncesine” katkı sağlayabilir mi? Tam tersi ifade ile “Birleşik Avrupa düşüncesi” Avrupa’da sınırların ortak yönetimine ne gibi katkılar sağlayabilir? Militarist yöntemler ile birlikte zaman zaman da daha soft tedbirler kullanan AB ülkelerinin sınır güvenlik ve yönetim metodları Ortadoğu üzerinden gelen sınır tehditlerini engelleyebilir mi? Gibi sorular bütünleşik bir Avrupa sınır yönetim sistemi sürdürmeyi hedefleyen Avrupa ülkelerini son derece meşgul etmektedir. Çalışma Avrupa sınır yönetim sistemini güvenlik teorileri açısından inceleyerek bu soruların cevaplarını aramaktadır.

Anahtar Kelimeler :Güvenlik, Sınır, Avrupa Birliği, Yönetim, Mülteci, Göç

ABSTRACT

EUROPEAN UNION BORDER MANAGEMENT SYSTEM IN THE CONTEXT OF SECURITY THEORIES

FATİH AKTAŞ

What common interests can be identified in Europe in a border management system based on mutual trust between countries in the light of changing security theories? What methods are used in the management of European borders and which instruments do they benefit from? How appropriate are the methods and measures used by European border management in terms of human rights? In the EU land border management, what methods can be used instead of securitized militarist methods? Can cooperation in the management of borders contribute to “the united Europe intellect”? On the contrary, what kind of contribution can be made to the joint management of the borders in “the United Europe Thought” in Europe? Can border security and management methods of EU countries using militaristic methods and sometimes even softer measures prevent border threats coming through the Middle East? Questions such as the European countries that intend to pursue an integrated European border management system are extremely busy. The study examines the European border management system in terms of security theories and looks for answers to these questions.

Keywords: Security, Boundary, European Union, Administration, Refugee, Migration

ÖNSÖZ

Bu çalışmada güvenlik çalışmaları ve sınır çalışmaları üzerinden AB sınır yönetim sistemi araştırma alanı seçilerek akademik yazına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Realist, idealist ve yeni güvenlik teorileri ile son dönem sınır çalışmaları ışığında AB sınır yönetim sistemi bu çalışmanın ana inceleme alanını oluşturmuştur.

AB sınır yönetim sisteminin kurumları ve normlar zinciri AB üyesi ulus devletleri ne derece aştığı ve bu yapının AB sınırlarının yönetilmesinde ve güvenliğinin idame ettirilmesinde ne şekilde kullanıldığı, özellikle Ortadoğu kaynaklı problemlere cevap verebilirliği, sistemin sınırlılıkları ve AB üye ülkelere sağladığı avantaj ve dezavantajları teorik düzeyde ele alınmıştır. Çalışmada daha çok AB'nin Ortadoğu kaynaklı sınır problemlerine yer verilse de AB'nin iç sınırlarında yaşanan problem sahalarına da yer verilerek inceleme alanı zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın öncesinde ve somutlaşmaya başlamasından sonuçlanmasına kadar geçen süre zarfında; bilgelikleri ve titizlikleri ile çalışmaya ve şahsıma ölçülmez katkılar sağlayan, kendilerinden çok şey öğrendiğim hocalarım Prof. Dr. H. Birsen HEKİMOĞLU'na, Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ'a, Prof. Dr. Nuray BOZBORA'ya, Doç. Dr. Pelin Pınar GİRİTLİOĞLU'na ve Yrd. Doç. Dr. Yücel KARLIKLI'ya, yaratıcı fikirleri, yerinde ve zamanında yaptıkları çok değerli katkılarla bana rehber oldukları, farklı fikirlerini benimle paylaşarak çalışmayı zenginleştirmeme yardımcı oldukları için en derin ve candan teşekkürlerimi sunarım.

Eğitime son derece önem veren ve sürekli olarak akademik kariyer yapmam konusunda beni teşvik eden ve bu konuda hayattayken hiçbir desteği benden esirgemeyen, 2008 yılında hayata gözlerini yuman babam Haşim AKTAŞ'a, hayatım boyunca hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan beni her daim motive eden, elinden gelen en iyi desteği her zaman evlatlarına sağlamaya çalışan annem Hatice AKTAŞ'a yaptıkları katkılardan ötürü daima minnettar kalacağım. Ayrıca çalışmaya zaman ayırmam için fedakârlık yaparak bana yardımcı olan çok değerli eşim Dilek AKTAŞ ve kızım Melek AKTAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar ve ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SINIR VE GÜVENLİK TEORİLERİ

1. SINIR VE GÜVENLİK TEORİLERİ	4
1.1.SINIRIN TANIMI VE DÖNÜŞÜMÜNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1.1. Sınırın Tanımı.....	6
1.1.2. İlk Çağlardan Ulus Devlet Öncesine Kadar Olan Dönemde Sınırlar.....	7
1.1.3. Sınırların Dönüşümü	11
1.1.4. Küresel Köyde Sınırlar.....	16
1.1.5. Modern Ulus Devlette Sınırların Özellikleri.....	20
1.1.6. Sınır Politikalarının Mekana Yansıması.....	23
1.2. GÜVENLİK TEORİLERİ VE SINIRLAR.....	25
1.2.1. Güvenlik Kavramının Tanımı.....	27
1.2.2. Güvenlik Çalışmalarının Dört Dönemi.....	30
1.2.3. Geleneksel Realist Güvenlik Anlayışı.....	32
1.2.3.1. Güvenlik ve İnsan Hakları.....	34
1.2.3.2. Güvenlik İkilemi (Security Dilemma).....	35
1.2.4. İdealist Güvenlik Anlayışı.....	36
1.2.5. Yeni Güvenlik Teorileri.....	39
1.2.5.1. Eleştirel Güvenlik Anlayışı.....	41
1.2.5.2. Güvenlikleştirme Teorisi.....	45

İKİNCİ BÖLÜM	
AB GÜVENLİK MİMARİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE DÖNÜŞÜMÜN AB SINIR POLİTİKALARINA ETKİSİ	
2. AB GÜVENLİK MİMARİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE DÖNÜŞÜMÜN AB SINIR POLİTİKALARINA ETKİSİ	52
2.1.AVRUPA DEVLETLERİNDE ORTAK HAREKET ETME MOTİVASYONU	52
2.1.1. İkinci Dünya Savaşına Kadar Avrupa Güvenliği	53
2.1.2. İkinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa Güvenliği.....	55
2.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Avrupa Güvenliği	57
2.2. AB'NİN KİLOMETRE TAŞLARI.....	58
2.2.1. Maastricht AB Antlaşması.....	59
2.2.2. Amsterdam Antlaşması.....	60
2.2.3.1. Avrupa Komşuluk Politikası.....	61
2.3. AB GÜVENLİK MİMARİSİNİN OLUŞUMU.....	63
2.4. AB GÜVENLİK SİSTEMİNİN KURUMSAL YAPILARI.....	65
2.5. AB GÜVENLİK MİMARİSİNİN AB SINIR POLİTİKALARINA YANSIMASI	67
2.6. AB SINIR POLİTİKASI VE FRONTEX'İN YASAL DAYANAKLARI.....	70
2.6.1. AB Entegre Sınır Yönetimi ve Güvenlik Sistemi.....	73
2.6.2. FRONTEX'in Görevleri.....	75
2.6.3. FRONTEX İdari Yapısı.....	77
2.7. AVRUPA SINIR GÖZETİM SİSTEMİ.....	78
2.8. FRONTEX OPERASYON TÜRLERİ.....	80
2.8.1. FRONTEX Ortak Operasyonları.....	82
2.9. AB ÜLKELERİNDE İÇ SINIRLARIN YÖNETİMİ VE GÜVENLİĞİ.....	84
2.10. FRONTEX'in İŞLEYİŞİNE YÖNELİK POLİTİK TARTIŞMALAR.....	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÜVENLİK TEORİLERİ AÇISINDAN AB SINIR SINIR YÖNETİM
SİSTEMİNİN ANALİZİ

3. GÜVENLİK TEORİLERİ AÇISINDAN AB SINIR SINIR YÖNETİM

SİSTEMİNİN ANALİZİ.....	89
3.1. ENTEGRASYON SÜRECİNİN AB SINIR YÖNETİM SİSTEMİNDEKİ BELİRLEYİCİLİĞİ.....	89
3.2. AB’NİN BAŞLICA SINIR PROBLEMLERİ VE ORTADOĞU.....	90
3.2.1. AB Sınır Yönetim ve Güvenlik Politikalarında Ortadoğu’nun Önemi.....	95
3.2.2. Ortadoğu’daki Güncel Gelişmelerin AB Sınırlarına Etkileri	97
3.2.3. AB Ülkelerinin Ortadoğu Politikalarının AB Sınırlarına Etkileri	102
3.2.3.1. İngiltere’nin Ortadoğu Politikası.....	103
3.2.3.2. Fransa’nın Ortadoğu Politikası.....	104
3.2.3.3. Almanya’nın Ortadoğu Politikası.....	105
3.3. AB SINIRLARINI ETKİLEYEN ORTADOĞU KAYNAKLI ANA PROBLEM SAHALARI.....	108
3.3.1. Petrol Üretimi ve Petrol Gelirlerinin Paylaşımı.....	108
3.3.2. İhtilaflı Bölgeler Problemi.....	111
3.3.3. Otorite Problemi.....	114
3.3.4. Gelirlerin Paylaşımı ve Bütçe Sorunları.....	116
3.4. AB’Yİ ETKİLEYEN İÇ SINIR PROBLEMLERİ.....	117
3.4.1. Cebelitarık Anlaşmazlığı.....	117
3.4.2. Katalonya ve Bask Bölgesi Anlaşmazlıkları.....	119
3.4.3. Kuzey İrlanda’daki Problemler.....	120
3.4.4. İskoçya’daki Problemler.....	121
3.4.5. Korsika’nın Bağımsızlığı Tartışmaları.....	122
3.4.6. Flaman ve Valon Anlaşmazlığı.....	123
3.4.7. Kuzey İtalya ve Sardunya’daki Problemler.....	124
3.5. AB ENTEGRE SINIR YÖNETİM SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	124

3.5.1. Yasal Mevzuat Açısından	125
3.5.2. Yönetmelik Açısından.....	129
3.5.3. Güvenlik Araçları Açısından	131
3.6. AB SINIR YÖNETİMİ VE GÜVENLİĞİNİN GELECEĞİ.....	133
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA.....	138
EKLER.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	159

TABLolar ve ŞEKİLLER LİSTESİ

Harita 1	: 14.yy.da Avrupa	20
Harita 2	: 16. yy. da Avrupa.....	20
Harita 3	: 18. yy. da Avrupa.....	21
Harital 4	: Günümüz Avrupası.....	21
Şekil 1	: Uluslararası Güvenlik Çalışmalarının Gelişimi.....	55
Tablo 1	: AB Ülkelerine İllegal Geçişler.....	75
Şekil 2	: AB Entegre Sınır Sistemi Sac Ayakları.....	80
Tablo 2	: FRONTEX'in İdari Yapısı.....	83
Tablo 3	: AB'yi Etkileyen Kara Sınırları.....	99
Çizelge 1	: Irak Olay Zaman Çizelgesi.....	104
Harita 5	: İndex for Risk Management Resaults.....	105
Harita 6	: Dünya Terör Olayları.....	107
Tablo 4	: Batılı ülkelerin Irak Politikası.....	114
Tablo 5	: Irak İhtilaflı Bölgeler Tablosu.....	121

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
IBRU	: Durham Üniversitesi Sınır Araştırmaları Merkezi
FRONTEX	: AB Entegre Sınır Yönetim Sistemi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
RF	: Rusya Federasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
PSC	: AB Siyasi ve Güvenlik Komitesi
EUMC	: AB Askeri Komitesi
EUMS	: AB Kurmay Başkanlığı
PNR	: Hava Yolu Yolcu Verileri
FOO	: FRONTEX Operasyonel Ofisi
RAU	: FRONTEX Risk Analysis Ünitesi
CIRAM	: Ortak Entegre Risk Analizi Modelinin
BPOL	: Almanya Federal Polis Gücü,
ZOLL	: Almanya Gümrük İdaresi
PAF	: Fransa Sınır Polisi
EUROPOL	: Avrupa Polis Ofisi
UKBA	: Birleşik Krallık Sınır Teşkilatı
IKBY	: Irak Kuzeyi Bölgesel Yönetimi
IMH	: Irak Merkezi Hükümeti
BAMF	: Almanya “Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi
KDP	: Kürdistan Demokratik Partisi
KYB	: Kürdistan Yurtseverler Birliği
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti

GİRİŞ

Güvenlik teorileri üzerine olan akademik ilgi son yirmi yılda dinamik bir şekilde artış göstermiştir. Özellikle soğuk savaşın sona ermesi neticesinde güvenlik çalışmaları çeşitlenmiş, güvenlik konusundaki araştırmalar yoğunlaşmış, güvenlik konusu ile ilgili farklı görüşler literatür içerisinde kendisine yer edinmiştir. Yine Sınır Çalışmaları da Güvenlik Çalışmaları gibi son yirmi yılda akademik çalışmaların artış gösterdiği bir alan olarak görülmektedir. Her ne kadar sınır çalışmaları daha çok Coğrafya, Sosyoloji, Antropoloji, Folklor, Uluslararası İlişkiler, Hukuk, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi gibi birçok disiplinden beslense de güvenlik konusu ile de doğrudan ilgilidir. Çünkü iyi bir sınır yönetim sisteminin tasarlanmasında güvenlik konusu ana parametrelerden birisini teşkil etmektedir. Bu hususun önemine binaen çalışmada AB Sınır Yönetim Sistemi güvenlik teorileri üzerinden ele alınmıştır. Bu yönüyle çalışma yukarıda bahsi geçen disiplinlerden (Coğrafya, Sosyoloji vb.) farklı bir alan olan güvenlik teorileri açısından sınır konusunu inceleyerek konuya yeni bir bakış açısı getirmektedir. Ayrıca ilk defa bu çalışma ile AB Sınır Yönetim Sisteminin güvenlik teorileri üzerinden incelenmesi yapılmaktadır.

Burada hemen belirtmek gerekir ki bu çalışmanın düşünsel temellerinin oluşmasına ve çalışma probleminin ortaya çıkmasına neden olan en temel soru, AB Sınır Yönetim Sisteminin Güvenlik Teorilerinin gelişim sürecinde ortaya çıkan fikirlerden nasıl etkilendiği ve bu fikirlerin AB sınır politikalarına nasıl yansıdığı sorusudur. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; AB iç ve dış sınırlarında meydana gelen sınır problemlerini güvenlik teorileri üzerinden inceleyerek AB Sınır Yönetim Sisteminin analizini yapmaktır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler ışığında AB Sınır Yönetim Sisteminin yönetsel, hukuki ve güvenlik araçları açısından değerlendirmesinin yapılması ve konun farklı boyutlarıyla ortaya konulması hedeflenmiştir. Çalışma yapılırken son dönem Güvenlik ve Sınır Çalışmaları, AB Sınır Yönetim Sistemi hakkında ayrıntılı bir şekilde literatür taraması yapılmıştır.

Bu çalışma da AB Sınır Yönetim Sistemi güvenlik teorileri ekseninde özellikle Ortadoğu'daki problemler ve AB'nin iç sınır sorunları üzerinden

incelenmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde Sınır Çalışmaları ve Güvenlik teorileri ilişkilendirilerek sınır ve güvenlik konularında bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde her ne kadar güvenlik ve sınır çalışmalarının tarihsel süreci incelense de hem son dönem Sınır Çalışmalarına hem de güncel Güvenlik Çalışmalarına daha fazla atıfta bulunulmuştur. Tarihsel sürece yer verilmesinin en önemli nedeni; Eski çağlardan günümüze dünya üzerindeki sınırların nasıl bir gelişim gösterdiğinin bilinmesinin, günümüz dünyasının sınırlarının anlaşılmasına büyük katkı sağlayacağı hususudur. Aynı şekilde geçmişte güvenlik konuları hakkında ortaya atılan akademik fikirlerin birçoğu günümüzde de geçerliliğini yitirmiş değildir. Bu nedenle her iki konuya da çalışma içerisinde tarihsel bir perspektif kazandırılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde çalışmanın ana problematiğini de oluşturan AB Sınır Yönetim Sistemi, AB Güvenlik Mimarisinin oluşumu, AB güvenlik sisteminin kurumsal yapıları, AB güvenlik mimarisinin AB sınır politikalarına yansması gibi konu başlıkları çerçevesinde incelenmiştir. İkinci bölümün kapsamı içerisine dâhil edilen konuların irdelenmesiyle AB sınır politikalarının oluşumu, gelişimi, ana temalarının ve yasal dayanaklarının anlaşılması hedeflenmiştir. Yine ikinci bölümde FRONTEX operasyonlarına da yer verilerek teorideki AB sınır politikalarının pratiğe yansması aktarılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde açıklığa kavuşturulmaya çalışılan bir diğer husus AB sınır yönetiminin irdelenerek, AB'nin hem dış sınırlarında hem de iç sınırlarında benimsediği sınır yönetim prensiplerinin karşılaştırmalı olarak ele alınmasıdır.

İkinci bölüm aynı zamanda oldukça karmaşık AB Sınır Yönetim Sisteminin güncel durumunun anlaşılması açısından bir rehber niteliğindedir. Zira konunun detaylı bir şekilde incelenip açıklanabilmesi maksadıyla, ikinci bölümde bir taraftan ortak bir sınır sisteminin oluşumuna yönelik siyasi süreçlere yer verilirken diğer taraftan da siyasi süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan AB Sınır Yönetim Sisteminin yönetsel öğeleri detaylandırılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Güvenlik teorileri açısından AB sınır yönetim sisteminin analizi yapılmaya çalışılmıştır. AB'nin sınır yönetim sistemi kapsamında

uygulamaya koyduğu sınır politikalarını oluşturmasına etki eden faktörler, sınır politikalarının ana parametreleri ve AB sınır yönetim sistemine etki eden ana problem sahaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

AB Sınır Yönetim Sisteminin açmazları belli başlı problem sahaları üzerinden değerlendirildiğinde daha iyi şekilde aktarılabilir düşüncesinden hareketle, AB sınırlarını etkileyen Ortadoğu kaynaklı problem sahaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu fikrin altında yatan temel argüman AB sınırlarının yönetiminde ortaya çıkan problem sahalarının büyük çoğunluğunun Ortadoğu’da yaşanan gelişmelerin etkisi altında olmasıdır. Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler ve Ortadoğu’nun AB sınırlarını etkileyen problemleri üçüncü bölümde tartışılarak AB Sınır Yönetim Sistemi farklı yönleriyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca yine üçüncü bölümde AB’nin iç sınır problemlerine de yer verilerek, AB’de yaşanan farklı sınır problemleri çalışmanın kapsamına alınmıştır. Böylelikle AB’nin hem iç hem de dış sınır problemleri ayrı ayrı incelenmiş ve çalışmanın kapsamı genişlemiştir. Bu düşünceler ışığında çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan bir diğer husus ta AB Sınır Yönetim Sisteminin geleceğine yönelik düşüncelerdir.

1. BÖLÜM

1. SINIR VE GÜVENLİK TEORİLERİ

“Sınırlar, ilk saldırıyı engelleyen ve ülkenin ekonomik ve askeri kaynaklarının gücünü tam arkasında harekete geçirebileceği bir bariyer bölgesi olma gibi stratejik bir işlevi yerine getirmeleri”¹nedeniyle güvenlik kavramıyla ilişkilendirilmekte, güvenlik teorilerinde sınır kavramına özel önem atfedilmektedir. Ayrıca ülkeye giriş ve çıkış yapan insanlar, ticari mallar ve hayvanlar gibi dışarıdan gelen ve dışarıya giden varlıkların kontrolü de ülkelerin güvenlikleri açısından önemlidir. Ülkeler dışarıdan yani ötekiden gelene şüphe ile yaklaşmakta bu durumu kontrol etmeye çalışmaktadırlar. Ötekiden ülke içerisine giren ve çıkanların kontrolü için çeşitli mekanizmalar tasarlanmıştır. Bunlardan bir tanesi de sınırların yönetimi ve güvenliğinin sağlanmasında kullanılan yöntemlerdir. İleride açıklanacağı üzere bu bakış açısı soğuk savaş döneminde uluslararası ilişkilere hâkim olan realist güvenlik teorilerinin bir sonucudur. Yeni güvenlik teorilerinin kapsamına giren Yapısalcı, Eleştirel ve Güvenikleştirme teorisyenleri ise güvenlik ve sınır konusuna güvenlik kaygısını dışlayıcı ve ülkeler arası uzlaşmacı fikirleri de benimseyecek şekilde daha farklı açılardan bakmaktadırlar.

Bununla birlikte hemen her güvenlik teorisinde kabul gören düşüncelerden bir tanesi güvenlik teorileri ile sınırların yönetimi arasında doğru orantılı bir ilişki olduğudur. Daha doğru bir ifade ile güvenlik teorileri ve sınırların yönetimi karşılıklı olarak birbirlerinden beslenen alanlardır. Bir taraftan sınırların yönetimi konusunda pratikte yaşanan uygulamalar sonucunda elde edilen tecrübeler güvenlik teorilerine dâhil edilirken, diğer taraftan farklı disiplinlerden elde edilen veriler sonucunda güvenlik teorilerinde yaşanan gelişmelere bağlı prensipler sınırların yönetiminde kullanılmaktadır.

Örneğin bir ülkenin sınırlarında meydana gelen göç dalgası ele alınacak olursa, göç esnasında sınır yönetim birimlerinin uyguladığı çeşitli tedbirler sonucunda meydana gelen gelişmeler güvenlik teorilerini beslemede bir veri olarak

¹Nicholas John Spykman, “Frontiers, Security, and International Organization”, **Geographical Review**, Vol. 32, No. 3, Jul., 1942, s.438.

kullanılabilecektir. Yine yukarıdaki önermeye bağlı olarak güvenlik teknolojisi alanında yaşanan bir gelişme olarak en basit anlamda veri tabanı oluşturma olumlu ve olumsuz yönleri güvenlik teorilerine bir katkı sağlayacak bu da sınırların yönetimi alanında kullanılabilecektir. Kısaca Güvenlik Teorileri ile Sınırların Yönetimi arasında karşılıklı beslenme ve birbirinden faydalanma mevcuttur denilebilir.

1.1.Sınırın Tanımı ve Dönüşümüne İlişkin Kavramsal Çerçeve

Sınır çalışmaları ile ilgili olarak literatür incelendiğinde; “İki dünya savaşı sırasında ve sonrasında sınırların doğası hakkında, özellikle askeri anlamda devlet güvenliği açısından canlı tartışmalar yapıldığı,”² “bu dönemde Thomas Holdich’in sınırları öncelikle engeller olarak gördüğü ve en iyi sınırların bu nedenle dağlar, göller ve çöller olduğunu savunduğu, sınırlarla ilgili tartışmalı konularla ilgili olarak birçok coğrafi çalışmanın sınır değişiminin etkileri üzerine yapıldığı, 1940’larda coğrafyacılar tarafından sınır konusu ile ilgili iki klasik eser yayınlandığı, bu eserlerin Whittemore Boggs’un Uluslararası Sınırlar ve Stephen Jones’un Sınır Yapımı adlı çalışmaları olduğu ve hala geçerliliklerini sürdürmekte oldukları, her iki yazarında uluslararası sınırların zorunluluğunu kabul ettikleri, fakat sınırların olumsuz etkilerinden de tedirgin oldukları ve dolaşım ihtiyacını ve sınır bölgelerinin geçiş bölgeleri haline gelmesi gerektiğini vurguladıkları”³ ayrıca “Victor Prescott’un coğrafi sınırlar hakkındaki kitabı ve onun genişleyen ve güncellenmiş versiyonunun, uzun zamandır sınır araştırmacıları için önemli ilham kaynağı olduğu, Prescott’un amacının, sınırların karakteri ve konumunu belirleyen faktörlerin önemini irdelemek olduğu”⁴ göze çarpmaktadır.

Sınır çalışmaları konusuna Coğrafya, Sosyoloji, Antropoloji, Folklor, Uluslararası İlişkiler, Hukuk, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi gibi farklı disiplinlerden birçok akademisyenin ilgi duyduğu ve katkı sağladığı anlaşılmaktadır. “Geçtiğimiz on yılda, tüm sosyal bilimlerde, uluslararası hukukta ve hidrografi,

² Gerald Blake, “Geographers and International Boundaries”, **IBRU Boundary and Security Bulletin**, Winter 1999-2000, s.55.

³ Blake, **A.e.**, s.55

⁴Anssi Paasi, “GeopoliticsGenerations and the ‘Development’ of Border Studies”, **Geopolitics**, 10:4, 2005, s.663.

ölçüm ve haritacılık gibi teknik alanlarda çalışan bilim adamlarının da katkısıyla uluslararası sınır çalışmalarında olağanüstü bir artış meydana gelmiştir.”⁵ Bu artışa paralel olarak birçok üniversitede Sınır Çalışmaları alanında yüksek lisans ve Doktora programları açılmış, enstitüler kurulmuştur. Bu kapsamda “Londra ve Durham üniversitelerinde açılan programlar” ve Durham Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren The International Boundaries Research Unit⁶ (IBRU)”⁷sınır çalışmalarına önemli katkılar sağlamaktadırlar.

1.1.1. Sınırın Tanımı

Yunanca “sinoron”⁸ kelimesinden gelen sınır, Meydan Larousse’da; devletlerin hükümlanlık alanlarını belirleyen hatlar olarak tanımlanmaktadır. Devletler hükümlanlık yetkilerini tanımda geçen hatlar üzerinde diğler devlerin müdahalesi olmadan kullanırlar. Aynı zamanda bu hatlar toprağın altını ve kontrol edilebilir yüksekliğini de kapsar. Türkçede Arapça kökenli hudut kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılan sınır kelimesini Türk Dil Kurumu, “iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi ve Komşu il, ilçe, köy veya kişilerin topraklarını birbirinden ayıran çizgi” olarak tanımlarken, hudut kelimesini ise “sınır, uç, son”⁹olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda İngilizcedeki boundary kelimesi sınır kelimesine karşılık gelirken, frontier kelimesi ise hudut kelimesi ile karşılanmaktadır.

Sınır kelimesinin yerine Osmanlı Devleti döneminde serhat kelimesi sıkça kullanılmıştır. Serhat kelimesi daha çok İngilizcedeki “frontier” kelimesine yakın olmakla birlikte sınır yani “boundary” kelimesini de bir nebze olsun karşılamaktadır. Pakalın’a göre serhat kelimesinin anlamı “Osmanlı devleti ile komşu ülkelerin

⁵ Blake, a.g.e., s.55

⁶IBRU sınırlar ve sınırların yönetimi dâhil kara ve deniz üzerindeki uluslararası sınırlarla ilgili problemlerin barışçıl yollarla çözülmesi için mevcut kaynakların artırılmasını için çalışmaktadır. IBRU konusunda detaylı bilgi için Bkz. Blake, a.e

⁷ Blake, a.g.e., s.56.

⁸Aya İşihara, “Yazı Dilindeki Alıntı Kelimelerin Türkçeleşme Süreçleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, TC İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2005, s. 40.

⁹(Çevrimiçi)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52f6117a484a73.08832584, 08.02.2014, 12.58

arasındaki sınır bölgesine verilen addır.” Serhat kelimesinin kökeni Farsçadır ve Arapçada “sugur” kelimesine karşılık gelmektedir.¹⁰

Bir başka tanıma göre ise sınırlar “bir devletin egemenlik alanını belirleyen ve komşularından ayıran hatlar, alanlardır.”¹¹Donnan ve Wilson ise sınırı iktidar alanları ve bunların sembolleri olarak tanımlamışlardır.¹² Bu tanımlamalara göre sınır daha çok devletin fiziksel temeli olarak ele alınmıştır.

Bahsi geçen tanımların hepsi modern ulus devlet formunda kullanılan sınır kavramına katkı yapmış tanımlamalardır. “Günümüzde algıladığımız kesin hatlarla ayrılmış ülkesel sınırlar tamamen modern ulus devletle ortaya çıkan bir durumdur ve coğrafik veya demografik unsurlardan ziyade siyasi unsurlar ve güç mücadelesi sonucu oluşmuş sınırlardır.”¹³ Bu bağlamda kesin hatlarla çizilmiş hatta bazı coğrafyalarda yüksek duvarlarla birbirinden ayrılmış modern ulus devletin sınırları, daha çok beşeri olarak değil fiziksel olarak devletleri birbirinden ayırır. Bu anlamda sınırlar “insanların hareketliliğinin devlet tarafından kontrol edilmesi” ile yakından alakalıdır.

1.1.2. İlk Çağlardan Ulus Devlet Öncesine Kadar Olan Dönemde Sınırlar

“Dünya savaş tarihi incelendiğinde örgütlü savaşlar insanoğlunun yerleşik hayata geçişinin başladığı dönemde avcı-toplayıcı gruplar ve yerleşik insanlar arasında ortaya çıkmıştır.”¹⁴ Yani yerleşik hayata geçen insan her ne kadar günümüzdeki anlamıyla sınır kavramının karşılığını tam olarak veremese de kendisine bir çeşit sınır hâkimiyet alanı belirlemiştir. Dolayısıyla sınır mücadelesi yerleşik hayata geçiş ile başlamıştır denilebilir. Bir başka görüşe göre ise yine savaş tarihçileri “örgütlü savaşların daha geç bir dönemde ve artan nüfusa paralel olarak yeni toprakların ele geçirilmesi ihtiyacından kaynaklandığını iddia

¹⁰ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II-III**, MEB Yayınları, Ankara, 1993, s. 185.

¹¹ Servet Karabağ, **Jeopolitik Açından Sınırlar**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, s.3.

¹² Hastings Donnan, **Thomas M. Wilson, Sınırlar, Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları**, Çev. Zeki Yaş, Ankara, Ütopya Yayınları, 2002, s. 11.

¹³ A. Nuri Yurdusev, **Ulus Devlet: İnsanlığın En Tehlikeli İcadı**, Der. Tayyar Arı, a.g.e, s. 65-66.

¹⁴ Chiriston I.Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timoty H.E.Travers, **Dünya Savaş Tarihi**, Çev: Cem Demirkan, İstanbul ,Tüm Zamanlar Yayıncılık, Ekim 2006, s.10.

etmektedirler.”¹⁵Yeni toprakların ele geçirilmesi ihtiyacı da yine mekânla dolayısıyla sınırlarla ilgilidir. Bir tür ihtiyaç motivasyonu ile sınırlarını genişletme mücadelesi söz konusudur. Yani her halükarda sınırlarla ilgili yönetsel ve güvenlik açısından mücadele örgütlü savaşların başladığı tarihlere kadar uzanır. (MÖ. 6500 Batı Asya)

Yukarıdaki anlatımdan anlaşılacağı üzere ilk çağlarda sınırın en önemli fonksiyonları korunma bir başka deyişle güvenlik, artan ihtiyaca binaen sınırlarını artırma ve belirleme güdüsü olarak sıralanabilir. İlerleyen dönemde sınırların fonksiyonları da insanoğlunun gelişimine göre çeşitlenecektir.

Ancak literatürde modern ulus devlet öncesinde sınırlar açısından durumun çok daha farklı olduğuna dair görüşler de söz konusudur; öyle ki ulus devlet öncesi hâkimiyet alanı fiziksel değil beşeridir ve devletin hâkimiyeti beşeri aidiyet ve beşeri sadakat üzerinden tanımlanır.”¹⁶ Yönetim birimleri mülki (territorial) değil zümreleri, soyluları, ruhbanları ve halkı ihtiva etmektedir.”¹⁷ Bu dönemde “devletleler arası sınırların meşruiyeti hanedan terimleriyle tanımlanmıştır; devlet bölgesi yönetici ailelerin münhasır mülkiyetidir ve bölgelerini yönetmek için kesin bir hakka sahiptirler.”¹⁸

Bazı sınır çalışmalarında modern ulus devlet öncesinde de sınırların oluşumunda coğrafi özellikler ve idari ihtiyaçların belirleyici olduğu ve gerek harici ve gerekse dâhili sınırların bu özellikler ve ihtiyaçlar çerçevesinde oluştuğu görüşü ileri sürülmektedir. Ancak sınırlar o dönemde (modern ulus devlet öncesi dönem) günümüzdeki gibi kesin hatlarla ayrılmamış ve geçişkendirler.¹⁹ Literatürdeki bazı görüşler 19. yy.a kadar devletlerin bu günkü anlamda sınırlarının mevcut olmadığı yönündedir. Sınırların yerine devletlerin serhat bölgeleri vardır. Zira 19. yy.a kadar arazinin teknik olarak ölçülmesi ve işaretlenmesi de mümkün değildir.²⁰ Buna rağmen “16. yy.dan itibaren devletler soylular, tüccarlar, gezginler ve elçiler için

¹⁵ Archer, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁶ Yurdusev, **a.g.e.**, s.66.

¹⁷ Kadir Koçdemir, **Milli Devlet ve Küreselleşme, Anlamı Değişen Sınırlar**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2004 , s.101.

¹⁸ Mark V. Zacher, “The Territorial Integrity Norm: International Boundaries and the Use of Force”, **International Organization**, Volume 55, Issue 02, March 2001, s.216.

¹⁹ Yurdusev, **a.g.e.**, s. 67.

²⁰ Koçdemir, **a.g.e.**, s. 119.

devletleri güvenli geçiş izni için pasaport mektupları vermeye başlamıştır. 19. yy.da, Fransa ve diğer Avrupa ülkeleri de tüm vatandaşları için seyahat belgelerini vermeye başlamıştır.”²¹ Bu mektup ve seyahat belgeleri, günümüzde bir sınır geçiş aracı olarak kullanılan pasaport ve vizenin ilk uygulama örneklerini oluşturmaktadır. Bu durum aynı zamanda “bireylerin küresel düzeydeki hareketlerinin kontrolünün”²² ilk örneklerini teşkil etmektedir. Literatürdeki bir başka görüş ise “sınırların 18. yy.da bir arada varoluşun temel kuralı olarak ortaya çıktığını”²³ ileri sürmektedir.

Modern ulus devlet öncesi dönemdeki sınırların “ayrışmamışlığı” ve “geçişkenliği” ulus devlete de yansımıştır aslında. Halen birçok ülkede sınır bölgelerinde yaşayan insanların sınırın hemen karşı tarafında yaşayan insanlarla etkileşimi ve iletişimi devam etmektedir. Hatta bu insanların çoğunluğu birbiriyle akrabadır ve birçok ortak paydaları mevcuttur. Aynı zamanda “günümüzün sıkı korunan sınırları dahi, iki taraf arasında geçişken bir duvar gibidir. Gerçekten de sınırlar, ne kadar da engellense de iki taraftaki toplumların birbiriyle münasebetlerini hiçbir zaman sıfır seviyesine indirgeyememiştir. Sınırlarda mutlaka karşılıklı ticari alış verişler, bağlantılar, sosyal, dini ve kültürel etkileşimler yaşanmıştır. Dolayısıyla, bu haliyle sınırları, halklar arasında irtibatı sağlayan, yaşayan bir organizma olarak kabul etmek mümkündür.”²⁴

Aynı zamanda bu durum çoğu zaman “komşu ülkelerin ikili ilişkilerinde önemli bir faktör haline gelir. Öyle ki çoğu zaman soydaşlar yeni devletlere (sınırlara) bitişik bölgelerde bulunurlar. Kalabalık bir etnik grubun yaşadığı yere komşu bölgede, aynı etnik temelli devletlerin kurulmasının, dışarıdaki soydaşların kimlikleri ve siyasi davranışları üzerinde etkisi olabilir.”²⁵ Sözü edilen durum ulus devlet öncesinde imparatorluk şeklinde örgütlenmiş hemen her devlet yapısında ve ulus devlet öncesinde farklı etnik kimliklerden oluşan ancak günümüzde ulusal bir

²¹Darren J. O’Byrne, “On Passports and Border Controls”, **Annals of Tourism Research**, Vol. 28, No. 2, 2001, s.400. Pasaportun tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. O’Byrne

²²Mark B. Salter, “Passports, Mobility, and Security: How smart can the border?”, **International Studies Perspectives**, 2004, 5, s.71. Pasaportlar sınır güvenliği kompleksine yasal giriş noktalarıdır. Aynı zamanda ulusal tanımlamanın birincil belgeleridir. Bkz aynı makale s.72.

²³ Mark V. Zacher, **a.g.e**, s.216.

²⁴Osman Gümüüşçü, “Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye’de Sınır Kavramı”, **Bilgi**, Kış, 2010, Sayı 52: 79-104, s. 86.

²⁵ Brenda Shaffer, **Sınırlar ve Kardeşler**, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, İstanbul, 2008, s. 4.

yapıda örgütlenen çoğu devlette (İran içerisinde yaşayan Azeriler²⁶ ve Ermeniler, Irak'taki Türkmenler, RF sınırları içerisinde yaşayan farklı etnik kimlikler vb.) görülür.

Giddens'a göre "bütün devletlerin territorial bir yönü vardır, fakat ulus devletin ortaya çıkışından önce, devlet aygıtının idari iktidarının, belirli territorial sınırlarla uyuşması pek mümkün değildir. Ulus devletin hâkim olduğu çağdaysa, bu, neredeyse evrensel bir olgudur."²⁷ Yani Giddens geleneksel devlette sınırların daha farklı bir anlamı olduğunu iddia eder. Romalılar tarafından yapılan surları ve Çin Seddi'ni buna örnek olarak verir ve ne Roma'da ne de Çin'de yapılan bu surların günümüzdeki ulus devletlerin sınır tanımlamasıyla uyuşmadığını vurgular. Bu suni yapıları askeri anlamda "derinlemesine bir savunma sisteminin dış uzantısı"²⁸ olarak niteler.²⁹ Bu anlamda sınır boyları (frontier); düşmanla ilk karşılaşılan cephe, kuşak anlamındadır.³⁰

Giddens'a göre "geleneksel devletlerin bölgeselliğini ulus devletlerden ayırmak için sınır boylarının (frontier), sınırlarından önemli biçimde farklı olduğunu görmek şarttır. Sınır boyları ikiye ayrılır; birincisi; Birincil yerleşim sınır boyları: "Bir devletin hiç yerleşimciye sahip olmayan ya da kabile cemaatlerini barındıran bölgelere doğru genişlemesiyle ilgili olan bölgelerdir." İkincisi, İkincil yerleşim sınır boyları (secondary settlement frontier) ise; Bir devletin toprakları içerisinde, herhangi bir nedenle seyrek yerleşilen bölgelerdir. Her durumda sınır boyları bir devletin merkezi siyasi otoritesinin dağınık ya da zayıf olduğu çeper bölgelerindeki bir alanı (başka bir devlete bitişik olması gerekmez) ifade eder. Diğer yandan Giddens'a göre sınır (border) ise; iki veya daha fazla devleti ayıran ve birleştiren,

²⁶ İran İçerisinde Azeri ve Türk kimliğinin tarihsel süreci içerisinde oluşumu ve gelişimine yönelik ayrıntılı bilgi için bkz. Brenda Shaffer, Sınırlar ve Kardeşler.

²⁷ Anthony Giddens, **Ulus Devlet ve Şiddet**, Kalkedon yayınları, 2. Bs., İstanbul, 2008, s.71.

²⁸ Giddens, **a.g.e.**, s.74.

²⁹ "Günümüzden yaklaşık 4-5 bin yıl önce Avrupa'da neolitik çiftçiler, yeni alanlara yerleşince, mezolitik toplayıcılarla çatışmış onları dışarıda tutmak için bölgelerini hendeklerle çevirmişlerdi, benzer şekilde geç neolitik dönemde Kuzey Mezopotamya'da, Samara kültürü gibi köyler, tam da köylerin yeni verimli araziler elde edebilmek için yayılmaya ve rekabet etmeye başladıkları bir dönemde, kendilerini korumak için duvarlar ve hendekler inşa etmeye başlamışlardı. Kuzey Çin'deki Lungşan kültürü halkı da (MÖ 3000-2000) köylerini toprak setler ve geniş derin hendeklerle koruyorlardı. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Archer, **a.g.e.**, s.10-13)

³⁰ Karadağ, **a.g.e.**, s.11.

bilinen ve coğrafi olarak belirlenmiş bir çizgidir. Sınırlarda yaşayan gruplar karma toplumsal ve siyasal nitelikler sergileyebilirken ve çoğunlukla da sergilerken, bir devletin ya da bir başka devletin idari hâkimiyetine fark edilir biçimde maruz kalırlar.”³¹

Sınırların ortaya çıkması ile ilgili bir diğer görüş ise; sınırların belirginleşmesinin tarihsel süreç içerisinde kentleşme ile de yakından alakalı olduğu şeklindedir. 14. yy. dan 17. yy’ a kadar geçen süre içerisinde dünyada en belirgin siyasal iktidar alanı kentlerdir. O önemde kentler “ekonomik güçleri sebebiyle merkezi idare ile pazarlığa oturabilen, kendi yönetim organlarına, yargılama heyetlerine, para basma hakkına, kolluk gücüne ve bazen de düzenli orduya sahip yerleşim birimleridir.”³² Sözü edilen yetkilerin tamamı günümüzde belirgin sınırlara sahip modern ulus devletlerin devlet sayılabilmesinin ön şartlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla 17.yy.a kadar günümüzdeki anlamda sınırların yerine daha çok kentlerin sınırlarının varlığından bahsedilebilir. 17.yy itibari ile kentlerin sahip olduğu bu önemli yetkilerin merkezi devletlerde toplanmasıyla modern ulus devletin sınırları oluşmaya başlamıştır.

1.1.3. Sınırların Dönüşümü

Yukarıda sözü edilen hususlar çerçevesinde sınırlara yüklenen anlam geleneksel devletten modern ulus devlete doğru nasıl dönüşüme uğruyorsa buna paralel olarak sınırların idaresi ve yine bu bağlamda güvenliğine yüklenen anlam da geleneksel güvenlik anlayışından yeni güvenlik anlayışına doğru dönüşüme uğramaktadır. Bu durum geçmişten günümüze savaş ve devlet örgütlenmesi ile de yakından alakalıdır.³³ Bu durumu Tilly devletlerin oluşumuna farklı bir bakış açısı

³¹ Giddens, a.g.e, s.73

³² Koçdemir, a.g.e., s. 96.

³³Sözü edilen değişime paralel olarak modern savaşın komuta ve kontrol unsurları da değişime uğramıştır; Modern savaşın fonksiyonları bir çok kaynakta olduğu gibi Mehmet Tanju Akad’ın Modern Savaşın Kavramları adlı kitabında C2, C3I, C4ISR ,C4ISTAR, şeklinde sıralanmaktadır. C2; command ve control yani komuta ve kontrol fonksiyonları için kullanılmaktadır. Komutan bu fonksiyonları ile güçlerini etkili bir şekilde kullanmaya çalışır, C3I, komuta ve kontrolün yanı sıra communication ve intelligence, yani iletişim ve istihbarat fonksiyonlarını da içeren bir kısaltmadır, C4ISR ise computer, surveillance ve reconnaissance kelimlerinin de ilave edilmesini simgeler ki, bunlar sırasıyla bilgisayar, gözetim ve keşif anlamına gelmektedir. Bunun esas anlamı gelişmiş teknolojilerin kullanılmasıdır ki bunlar uçak, uydular ve insansız hava araçları vasıtasıyla yapılan gözetlemeyi ve gerçek zamanda iletilen keşif bilgilerini simgeler. C4ISTAR, yukarıda anlatılan

kazandırdığı “Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu” adlı eserinde dört ana bölüme ayırarak çok iyi şekilde izah etmiştir³⁴;

a) Patrimonyalizm; “(15. Yüzyıla kadar Avrupa’nın tamamında hüküm sürmüştür.) kabilelerin, feodal el koymanın, şehir milisinin ve benzer güçlerin savaşta ana rolü oynadığı ve monarkların ihtiyaç duyduğu sermayeyi doğrudan denetimleri altındaki toprak ve nüfustan haraç ve kira olarak topladıkları dönem;” Bu dönemde devletin sınırları örgütlenmeye ve savaşların niteliğine paralel olarak, belirgin yapıda bir özellik göstermiyor, yani devletin sınırları net değil (sınır geçişi konusunda kurallar resmi değil ve resmi yaptırımı yok) ve geçirgen yapıda. Kimlik ve aidiyet sınırlar üzerinden açıklanmıyor.

b) Komisyonculuk; (kabaca 1400’den 1700’e kadar Avrupa’nın önemli bölümünde) savaşta sözleşmeyle tutulan paralı askerler rol oynuyorlar, “yöneticiler gelir getiren girişimlerin yönetimi, vergilerin belirlenmesi ve toplanması için daha fazla bağımsız kapasitelere dayandıkları dönem; halen sınırlar net değil, sınır muhafızları yok, bölgesel geçirgen hâkimiyet mevcut. Kimlik ve aidiyet sınırlar üzerinden açıklanmıyor.

c) Ulusallaşma; (Avrupa’da 1700-1850), Devletlerin kendi nüfusundan kitlesel ordu ve donanmalar hazırlayıp, egemen silahlı kuvvetleri ve benzer biçimde mali araçlarını devletin idari yapısı içerisine aldıkları dönem; Bu dönemde devletlerin sınırları geçmişe nazaran net olarak belirginleşiyor, aidiyet ve kimlik oluşumu sınırlar üzerinden açıklanabiliyor, sınır muhafızları mevcut ve sınırların geçirgenliği az.³⁵ Sözü edilen durumla bağlantılı olarak insanların hareketliliğini

fonksiyonlara target acquisition yani hedef seçimini de eklemektedir.” (*Mehmet Tanu Akad, Modern Savaşın Temel Kavramları, Kitap Yayınevi, 1. Baskı, 2011, İstanbul, s.57.*) Yani teoride gelenekselden moderne doğru süregelen bir değişim, pratikte de kapsamlı değişikliklere neden olmaktadır. Savaş sahasının sözü edilen tüm fonksiyonları muharebe sahasında zaferi gerçekleştirmek amacıyla kullanıldığı kadar, savaşın meşruiyetini sağlamak amacıyla da kullanılmaktadır; öyle ki artık iki hasım ülkenin giriştiği savaşlar yoktur, çok taraflı savaşlar vardır, taraflar da gücünü meşruiyetten almaktadır, meşruiyette yukarıda sözü edilen fonksiyonların doğru kullanımıyla alakalıdır zira her yanlış kullanılan fonksiyon sivil ve asker ölümlerine neden olmaktadır. Bu da meşruiyeti törpülemektedir.

³⁴ Charles Tilly, **Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu**, Çev: Kudret Emiroğlu, İmge Kitapevi, Ankara, 2001, ss. 63.-64.

³⁵ Shaffer’e göre Ulusal kimliğin değişken niteliği dolayısıyla, uluslar ve devletler değişime karşı bağışık değildir. Bir değişim, bir ulusun parçalanmasına, devlet kurmasına, hatta başka bir grup içinde

kontrol etme eğilimi devletlerin ulusallaşması açısından faydacı bir özellik haline gelmiştir.”³⁶

d) Uzmanlaşma; (19. yüzyılın ortalarından yakın geçmişe kadar uzanan dönem) “Askeri kuvvetin ulusal hükümetin uzmanlaşmış güçlü bir dalına dönüştüğü, mali faaliyetlerle askeri faaliyetlerin ayrıştığı, ordu ve polis arasında iş bölümünün keskinleştiği dönem.” Bu dönemde sınırlar pekişmiş yapıda, net ve keskin, sınırlar ülkelerin birer sembolü ve sınırların geçirgenliği az.³⁷

Bu değişim ve dönüşümde teknolojik gelişmeler, devletlerin bürokratik teşkilatlanma süreçlerini tamamlaması (Örneğin 17.yy.a kadar ülkelerin dışişleri teşkilatları yoktu, dışişleri ile ilgili tüm yetkiler kralda ya da yönetim sistemine göre hükümdar veya padişahla toplanıyordu, ilk dışişleri bakanına sahip olan ülke 1626’da Fransa olmuştur.³⁸), ulaşım ve haberleşme ağlarının yaygınlaşması, gibi nedenlerle de büyük ölçüde etkili olmuştur.

Yukarıda tarihsel olarak özetlenen duruma yönelik haritalar konuya görsellik katacaktır. Aşağıda verilen dünya ve Avrupa haritalarındaki ülke sınırlarının çoğunluğu tarihsel süreç içerisinde Tilly’nin açıklaması çerçevesinde değişime uğrayarak günümüzdeki haline ulaşmıştır. 15. yüzyıla ait harita ile günümüz dünyasının haritaları çok farklıdır.

asimile olmasına bile neden olabilir. Devletin ismi veya sınırları yerinde kalsa bile, öyle temel değişiklikler yaşanmış olabilir ki onun hala aynı devlet olup olmadığı sorgulanır hale gelebilir. Shaffer, **a.g.e.** s.12. Yine aynı eserinde Shaffer “ayrımcılığın kimliği güçlendirdiğini iddia etmiştir. Bunu bir yüzyıl önce Rus İmparatorluğu içerisinde yaşayan Müslüman Azeriler örneği üzerinden açıklamıştır. Rus imparatorluğunun Hristiyan olmayanlara karşı uyguladığı ayrımcılık siyasetinin Azerilerin kimliklerini fark etmesini kolaylaştırdığını ileri sürmüştür.” A.g.e s. 56. Gerçekten de ayrımcı siyaset kimliği güçlendirmekte, kimliğin güçlenmesi de bağımsızlık talebini ve güdüsünü (her durumda olmasa da) artırmaktadır. Bu da mevcut sınırların değişmesi ihtimalini güçlendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

³⁶Victoria M. Basham and Nick Vaughan-Williams, “Gender, Race and Border Security Practices: A Profane Reading of ‘Muscular Liberalism’”, **The British Journal of Politics and International Relations**, Political Studies Association, 2012, s.2.

³⁷Sınırların değişiminin temelinde devletlerin çöküşü yatmaktadır. Yakın tarihte Sovyetler Birliğinin çökmesi birden fazla sınır değişikliğine neden olmuştur. Yine buna paralel olarak sınırların değişmemesinin temelinde de devletlerin bütünlüğünün korunması yatmaktadır. Ancak sınırları kesin hatlarla çizilmiş devletler yaptıkları çeşitli antlaşmalarla sınırlarının geçirgenliğini artırabilirler. Örn. Avrupa Birliği, ABD – Kanada sınırı...

³⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Kadir Koçdemir, **a.g.e.** s.118.

Şekil: 3 18.yy.da Avrupa

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.ogrencilersoruyor.com/18-yuzyil-avrupa-devletleri-ve-osmanli-devletinin-genel-durumu-nasildir/>, 20.05.2015

Şekil: 4 Günümüz Avrupa'sı

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.dunyabulteni.net/haber/352383/avrupa-ortacag-haritasina-mi-donuyor>, 20.05.2015

1.1.4. Küresel Köyde Sınırlar

Küreselleşme neticesinde dünya düzeninde öncelikli olarak siyasi sosyal ve ekonomik alanlarda meydana gelen değişimler ister istemez güvenlik ve sınır yönetimi alanlarında bir takım değişikliklere neden olmuş buna bağlı olarak sınırların güvenliğinde ve yönetiminde yeni ihtiyaçlar doğmuştur.

“Liberal kapitalizmin son aşaması olarak nitelendirilen ve başlangıcı soğuk savaşın sona ermesi olarak kabul edilen küreselleşme, dünyayı yeniden biçimlendirme aşamasındadır. Küreselleşme sürecinin başlıca özelliği, ulusal sınırların önemini yitirmesi ve ulus devletin ekonomi üzerindeki denetiminin ortadan kalkmasıdır.”³⁹ Küreselleşme dünyayı biçimlendirmeye başlamış ve sınırların geçirgenliği küresel dünyaya uyum oranında artmıştır. “Küreselleşmenin etkisiyle insanların hareketliliği artmış, devlet sınırlarında insanların geçici ve kalıcı hareketlenmeleri hem çoğalmış hem de emsali görülmedik derecede yoğunlaşmıştır.”⁴⁰ Bu durum neticesinde sınırlar “gözenekli” bir yapıya bürünmüştür.

Ancak yukarıda bahsedilen durumun istinasını sınırlarda meydana gelen güvenlik problemleri ve açıklarına karşı alınan yönetsel ve sınır güvenliğine yönelik alınan tedbirler ile mülteci karşıtı politikalar oluşturmuştur. Bu düşünceye göre dünya üzerinde herhangi iki ulus devlet arasında sınır problemi mevcutsa orada yukarıda sözü edilen küresel dünyanın sınırlardan muaf dünyasından söz etmek bir yana orada sınırlar tamamen kapanmış, sınırlara duvarlar örülmüştür denilebilecektir. Günümüzdeki ABD-Meksika, İspanya-Fas, Macaristan-Sırbistan ve Hindistan-Bangladeş sınırları bu durumun en tipik örneklerini oluşturmaktadır. “Dünyada

³⁹Armağan Kuloğlu “Soğuk Savaş Döneminden Günümüze Ortadoğu’daki Gelişmeler ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri” **Türk Dış Politikası, Uluslararası III. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri**, Edt: Sedat Laçiner, Hacıali Necefoğlu, Hasan Selim Özertem, Usak Yayınları 24, Ankara, Nisan 2009, s.217.

⁴⁰ Eric Hobsbawm, **Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm**, Çev: Osman Akınbay, Agora Kitaplığı, İstanbul, Şubat 2008, s.87. Hobsbawm tüm bu yoğun insan hareketliliğine rağmen, “devletin kendi topraklarındaki, yani kendi sınırları içerisindeki gelişmeleri kontrol altında tutma gücünün.... Kendi topraklarında kimlerin yaşadığını bilme yeteneğinin azalmasının etkisi ne olacaktır? Sorusunu yöneltmekte ve bu sorunun cevabının henüz verilemeyeceğini ileri sürmektedir.” Bkz. Hobsbawm, **a.g.e.** s.90.

sınırlarına duvar ören ülkelerin sayısı 66'ya ulaşmıştır. Bu sayı, Berlin Duvarının yıkıldığı 1989 yılındaki rakamın dört katıdır.”⁴¹

Sınırların oluşumu, gelişimi ve nihayetinde günümüzdeki niteliğine kavuşması çok uzun zaman almıştır. Nihayetinde sınırlar yukarıdaki anlatıma paralel olarak devinimini tamamlamış ve günümüzdeki yapısına ulaşarak daha statik bir hale bürünmüş görünmektedir. Ancak günümüz dünyasında da sınırlar halen değişmektedir. Bu yönüyle de sınırlar dinamik bir yapıya sahiptir denilebilir. Booth'a göre “küreselleşmenin pek övülen sınırlardan muaf dünyası ki bu iddiayı daha çok kapitalist ekonomik sistem bağlamında sermayenin sınırlardan bağımsız olarak akışı ve internetin yaygınlaşmasıyla oluşan sanal dünya ile bağlantılı olarak siber sistemlerle ilgilenen bilim adamları öne sürerler”⁴², toprak mülkiyetiyle ilgili en temel uzun mücadeleleri ortadan kaldıramamıştır.

Yani esasında küresel dönemde sadece “devletlerin birbirleriyle etkileşimlerini artırmaları nedeniyle, uluslararası kuruluşların yaygınlaşması sonucunda bazı egemenlik hakları bu ortak kurumlara devredilmiş, sınırların fonksiyonları değişse de”⁴³ sınırlar değişmemiştir.⁴⁴ Bu bağlamda her ne kadar “daha önce sınırlar içerisinde ve devletler tarafından düzenlenen mekanizmaların artık sadece devletler tarafından düzenlenmediği görülse de”⁴⁵ İsrail ve Filistin sınır bölgelerinde yaşanan şiddet sözü edilen mücadeleyi uzun yıllar boyunca hemen her gün göstermeye devam edeceğe benzemektedir. Bu nedenle küresel dünyada da sınırlar fevkalade önemlidir.⁴⁶

⁴¹<http://www.milliyet.com.tr/dunyanin-3-te-1-inde-sinirlar/dunya/detay/2109830/default.htm>, 15.06.2017

⁴²David Newman, “The Lines that Continue to Separate us: Borders in our ‘Borderless’World” **Progress in Human Geography**, 30:2, 2006, s. 146.

⁴³Anna Moraczewska, “The Changing Interpretation Of Border Functions In International Relations”, **Revista Română de Geografie Politică**, Yıl: XII, Kasım 2012, s.331.

⁴⁴ Bu konuda Ayrıca Bkz. Beth A. Simmons, “Rules over Real Estate: Trade, Territorial Conflict, and International Borders as Institution”, **Journal of Conflict Resolution** 49: 823, 2005, s.826.

⁴⁵ Dedeoğlu, **a.g.e.**, s.254.

⁴⁶ Booth, **a.g.e.**, s.31.

Paasi'de Booth'la aynı kanıdadır; Paasi'ye göre de sınırlar küreselleşmiş bir dünyada halen varlığını sürdürmektedir ve devletlerin egemenliğiyle bağlantılı bir düşünce olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir.⁴⁷

Bu durum sınırların değişen bazı niteliklerine vurgu yapmaktadır. Küresel köyde artık sınırlar sadece coğrafi açıdan doğal engeller ve soyut çizgiler olarak ülkeleri birbirinden ayıran bölgeler değildir. Buna ilave olarak Uluslararası Havaalanları, kara sınır kapıları, konsolosluklar yeni birer sınır türü olarak okunabilecektir. Ayrıca “sınırların olmadığı bir Avrupa retoriğine ve Britanya ve İrlanda devletleriyle çeşitli siyasi partiler ve paramiliter grupların müdahil olduğu Kuzey İrlanda'daki barış müzakerelerine rağmen, harekete hazır halde bekleyen güvenlik güçleri halen İrlanda sınırında beklemektedir.”⁴⁸

Bir başka görüşe göre “Küreselleşme ile birlikte ulaşım ağı artmış, rekabet küreselleşmiş, bilgi, işgücü ve finans hareketleri dünyada çapında engelsizce dolaşım imkânına kavuşmuştur. Bugünün yoğun ilişki ortamında, sınırların ülkelerin tek yanlı iradeleri ve kontrol mekanizmalarıyla mutlak bir denetim altına alınmasına, iletişim ve etkileşime bütünüyle kapatılmasına imkân kalmamıştır. Bunun gibi “küreselleşme süreçleri bazı durumlarda toprakları ve grupları ayıran sınırları açmaya, bazı durumlarda da fiziksel olarak olmasa da tamamen kaldırmaya yardımcı olmuştur. Günlük hayat kalıplarında ötekini normal göstermek ve ben'i etkileyen endişelerden arındırmak, devletleri birbirinden ayıran sınır ve engellerin ötesine geçmek daha kolay hale gelmiştir.”⁴⁹ Bu bağlamda “küreselleşme sürecinde sınır yönetimine ilişkin politika ve uygulamaların ülkelerin mutlak ve tek yanlı iradeleriyle değil, uluslararası işbirliği ve güven ortamının tesis edilmesine yönelik genel kabul gören ilke ve normlara göre belirlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Özetle sınırların ülkeler arasında “engel” olma işlevi ortadan kalkmaya başlamış, ülkeler arasında ilişki ve alışverişi sağlamada “köprü olma işlevi ön plana çıkmıştır.”⁵⁰

⁴⁷Anssi Paasi, “Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows”, **Geopolitics**, 3:1, 1998, s.71.

⁴⁸Donnan ve Wilson, **a.g.e.**, s.11.

⁴⁹David Newman, “On Borders and Power: A Theoretical Framework”, **Journal of Borderlands Studies**, Volume:18, No:1, Spring 2003, s.21.

⁵⁰(Çevrimiçi)<http://www.ulvisaran.com/#!sinir-guvenligi/c2397>, 09.05.2016

Bununla birlikte, Küreselleşme sonucunda yeniden içeriği doldurulan Yeni sınır güvenliği kavramı, ulus güvenliğini muhafaza etme ile küresel entegrasyon ve uluslararası ticaretin gereklilikleri ve diplomasi arasında bir denge durumunu anlatır hale gelmiştir. Sıkı güvenlik, kontrol ve geçiş tedbirleri ticari ilişkileri zorlaştırır; buna karşılık gerekli güvenlik tedbirlerinin tam olarak sağlanamadığı bir ticari ilişki ve sınır geçiş sistemi güvenliği tehlikeye düşürür. Bu anlamda ülkeler sınırlarında kendi emniyetlerini sağlamaya yönelik bir sistem tesis etmekle insan, para ve mal hareketlerinin emniyetli, süratli, kayıt altında ve düzenli geçişini sağlamak arasında bir denge kurmak zorundadırlar.⁵¹

Küreselleşmiş dünyada “Sınırları kesin olarak belirlenmiş ulus-devlet modelinin sömürgeciliğin de etkisiyle Avrupa’dan dünyanın diğer bölgelerine yayılması ile farklı ülkelerde yaşanan sınır sorunları arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir.”⁵² Üstelik bu durum sadece İsrail, Suriye ve Filistin, İngiltere ve Kuzey İrlanda ile de sınırlı değildir; dünya üzerinde hemen her kıtada küreselleşmenin de körüklediği sınır problemleri olduğu söylenebilir; ABD-Meksika, Özbekistan-Kırgızistan, Azerbaycan-Ermenistan, Irak-Kuveyt, Hindistan-Pakistan, Yunanistan-Makedonya sınırları problemlili sınırlar olarak nitelendirilebilir.

Örneğin “toplam 80 km. uzunluğundaki İsrail-Suriye sınırının en dar yeri 3 m ye kadar düşerken, en geniş yeri ise 3 km ye kadar çıkabilmektedir. Golan tepelerinin başladığı Taberiye gölünden İsrail’in Suriye’ye bakan en kuzeydeki noktası Mecdel Şems beldesine kadar sınır tamamen mayınlanmış durumdadır. Yol, İsrail ordusu tarafından asılmış “mayınlı arazi” levhalarıyla doludur ve İsrail tarafındaki bölüme gitmek isteyenleri, sağlı sollu araziye konumlanmış İsrail tankları karşılamaktadır.”⁵³ Yani küreselleşme küresel köyün her ülke sınırları üzerinde aynı etkiye sahip değildir. Yine küresel dünyada “ABD-Meksika sınırındaki mevcut problemler nedeniyle, güvenlik tedbirleri ABD sınır güvenlik prosedürlerine göre devam etmekte, ABD Ulusal Güvenlik tehdit seviyelerine göre bu prosedürlerde dönemsel

⁵¹(Çevrimiçi) <http://www.ulvisaran.com/#!/sinir-guvenligi/c2397>, 09.05.2016

⁵²(Çevrimiçi) <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=74&makaleid=2080>, 19.05.2013

⁵³(Çevrimiçi) <http://dunya.bugun.com.tr/israil-tetikte-bekliyor-haberi/642089>, 27.05. 2013

dalgalanmalar olabilmektedir.”⁵⁴ ABD kara sınırlarından içeriye 2003 yılı verilerine göre “her yıl ortalama 11,6 milyon adet kamyon ve 16 milyon adet konteynır girdiği”⁵⁵ düşünülürse sınır bölgesinde veyahut ülke içerisinde karşılaşılabilecek riskin boyutu daha kolay anlaşılabilecektir.

Küreselleşme süreçlerinin yaygın olarak gözlemlendiği AB açısından da durum pek farklı görünmemektedir. Güncel gelişmeler ışığında özellikle Suriye, Irak ve İran kara sınırlarında yaşanan çeşitli ciddi problemlerin AB kara sınırlarını zorladığı söylemek çok ta abartılı olmaz. “Birinci Dünya savaşı sonrası Ortadoğu’yu kolay yönetebilmek ve yönlendirebilmek için özellikle İngiltere tarafından çizilen yapay sınırlar sonucu yaratılan ve güvenlik alt yapısı olmayan devletler, bölgedeki rantın yarattığı gerginlik... süper güçlerin bölgede etkin olabilme çabaları Ortadoğu’da sürekli bir gerginliğin yaşanmasına⁵⁶” ve bölge ülkelerinin AB sınır bölgelerine yakın olması nedeniyle bu sorunların AB’ye yansımaya neden olmaktadır.

Bu durumun en önemli nedenlerinden bir tanesi “Avrupa’da devlet ve ulusların sınırları daima örtüştüğünden bu bölgelerdeki medeni milliyetçilik akımları tamamıyla ülkelerin demokratikleşmesine adanmıştır. Hâlbuki doğuda, eski Osmanlı⁵⁷ ve Fars devletlerinde ve daha sonra Türkiye, İran ve Irak örneklerinde etnik milliyetçilik sınırları ulusla asla örtüşmeyen çok etnikli devletlerde kendisini ifade etmektedir.”⁵⁸ düşüncesi ile açıklanabilir. Bu düşünceye göre Ortadoğu kaynaklı sınır problemlerinden en çok AB etkilenmektedir. Bir nevi eskinin güçlü, günümüzün ise AB’nin önemli aktörleri olan İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkeleri geçmişte izlediği Ortadoğu politikalarının sonuçlarına şimdi katlanmaktadırlar.

54 Jason Ackleson, “Border Security in Risk Society”, **Journal of Borderlands Studies**, Volume 20, No:1, 2005, s.2.

55 Ackleson, **a.g.e.**, s.5.

56 Kuloğlu, **a.g.e.**, s.208.

57 Osmanlı döneminde doğu sınırları Hamidiye alayları ile korunuyordu. Hamidiye alayları, 1891’de Sultan 2. Abdulhamit tarafından Rus-Kazak modeli örnek alınarak ve onların giydiği üniforma kullanılarak kurulan ve resmi olarak Rus tehdidine karşı sınırı korumakla görevlendirilen askeri birliklerdir. Hamidiye alayları sultana sadık ve resmîyetten muaf Kürt aşiretlerinden oluşturularak, komutanlıkları aşiret liderlerine ya da meşhur olmuş eşkıyalara verilmiştir. Bkz. Abdulla, **a.g.e.**, s.270.

58 Nejat Abdulla, **İmparatorluk Sınır ve Aşiret**, Çev: Mustafa Aslan, Avesta Yayınları, İstanbul, 2010, s.108.

1.1.5. Modern Ulus Devlette Sınırların Özellikleri

“Sınırlar, ulus devleti, toprak sınırlarının kurulması ve kurumsallaştırılması ile şekillendirilen önemli bir tarihi aktör olarak ortaya çıkarmaktadır.”⁵⁹ Bu yönüyle sınırlar modern ulus devletlerin bağımsızlık ve egemenliğinin göstergelerinden birisi, bunun yanında hem devletlerin kendi güvenliği hem de uluslararası barış ve güvenlik açısından önem arz eden bölgelerdir. “Her ne kadar teknolojik gelişmeler sayesinde, yeni silah sistemlerinin kullanılmasıyla askeri açıdan sınırların önemi azalsa da, ulus devletler halen sınırlara güvenlik odaklı yaklaşarak, sınırı, düşmanın içeriye girişini engelleyen bir filtre gibi görme eğilimindedirler.”⁶⁰ Bu düşünceler çerçevesinde modern ulus devletlerde sınır bölgelerinin, devletlerin sahip olduğu toprak parçasının bütününde bulunmayan kendine has karakteristikleri vardır. Bunların en önemlileri;

- a) Sınırlar etnik çatışma ve uzlaşım alanlarıdır.⁶¹
- b) Bireysel vatandaşlık haklarının ve devlet egemenliğinin sınırlarını saptar ve gösterirler.⁶²
- c) Devlet politikalarının birer aracıdır.⁶³
- d) Sınırlar kimlik göstergeleridir ve ulusal kimliğin oluşturulmasında rol oynamışlardır.⁶⁴
- e) Ulusal aidiyetin bir simgesi, sembolüdürler. Aidiyet ve sadakat toprak üzerinden sembolleştirilir.
- f) Sınırlar genellikle dilde eşik değişikliği, kültür, etnik köken ve tutum değişikliklerin olduğu kültürel geçiş bölgeleridir.⁶⁵

⁵⁹Saskia Sassen, “When National Territory Is Home to The Global: Old Borders to Novel Borderings”, **New Political Economy**, 10:4, s.523.

⁶⁰ Carl Grundy-Warr, Clive Schofield, “Reflections on the Relevance of Classic Approaches and Contemporary Priorities in Boundary Studies”, **Geopolitics**, 10:4, s.655.

⁶¹ Donnan ve Wilson, **a.g.e.**, s.18.

⁶² Donnan ve Wilson, **a.g.e.**, s.18.

⁶³ Donnan ve Wilson, **a.g.e.**, s.18.

⁶⁴ Donnan ve Wilson, **a.g.e.**, s.19.

⁶⁵David H. Kaplan, “Political Accommodation and Functional Interaction along the Northern Italian Borderlands” **Geografiska Annaler**, 83 B, 2001, s.131.

g) Modern ulus devletler arasında, savaş yani güç kullanımı veya barış, diplomasi ve müzakere gibi yöntemlerle değişime uğrayabilirler.

h) Siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel sınırlarla, fiziksel sınırlar her zaman birbiriyle örtüşmeyebilir.

Yukarıdaki maddelerden b, d ve e maddelerinde yapılan kesin yargılar her durumda geçerli olmayabilir. Daha önce de belirtildiği gibi her ne kadar ulus devletin sınırları kesin olarak soyut çizgilerle çizilmiş olsa da birçok sınır bölgesinde, sınırın karşı tarafındaki insanlarla olan akrabalık bağları ve etkileşimi sınırların oluşmamış hali kadar rahatlıkla sürdürülemese de devam etmektedir.

Haritalar üzerinde modern ulus devletlerin sınırları kesin çizgilerle gösterilmiştir. Ancak sınır bölgesine gidildiğinde, bu çizgiler yerine sınır çizgisini oluşturan akarsu, dağ, tepe ve vadi gibi belirgin arazi arızaları ile karşılaşılır. Tüm bunların yanında askeri yasak bölgeler, sınır karakolları, güvenlik güçlerine ait kontrol noktaları, sınır gözetleme kuleleri, hatta sınırın bazı bölgelerinde tahkim edilmiş arazi, tel örgüler ve duvarlar o bölgenin bir sınır bölgesi olduğunun en büyük emarelerindendir. Sözü edilen soyut çizgilerin somutlaşmış hali yukarıda sayılan hususlarda kendisini gösterir. Yani modern ulus devletlerin çoğunda sınırlar daha çok siyaset ve güvenlik alanının içerisine dâhildir denilebilir.

Ulus devlet öncesine nazaran sınırlardaki bir diğer değişim de teknolojinin gelişmesiyle gerçekleşmiştir. Teknolojinin gelişimine paralel olarak devletlerin sınırları üzerindeki denetleme imkânları giderek artmış ve çeşitlenmiştir. Ulus devlet öncesinde sınırların kontrolü ve denetimi daha çok insanlar tarafından yapılırken günümüzde gelişen sınır teknolojileri sayesinde İnsansız Hava Araçları, Radarlar, Çeşitli Biyometrik Kimlik Doğrulama Sistemleri aracılığıyla yapılmaktadır.

Aynı zamanda Ulus Devletin sınırlarındaki tehditler de Ulus Devlet öncesine nazaran değişime uğramıştır. Ulus Devlet öncesine nazaran sınır tehditleri, daha karmaşık, tespit edilmesi zor yani belirsiz, maliyetli ve risk düzeyi yüksek bir hale gelmiştir.

1.1.6. Sınır Politikalarının Mekâna Yansıması

Sınır politikalarının mekâna yansımasından kasıt, bir devletin uygulamaya koyacağı kendi sınırlarıyla ilgili politikaların sınır bölgesinde ve komşu devletin sınır bölgesinde yaşayan insanlar üzerinde ne gibi etkiler yarattığı ve o insanların bu politikaları nasıl algıladığı ile ilgili bir durumun ortaya konulmasıdır. Zira sınırın her iki tarafında sınır bölgelerinde yaşayan insanlar bu politikalardan doğrudan ve dolaylı olarak etkileneceklerdir. Ayrıca uygulamaya konulan bu politikalardan sınır geçişi yapan insanlar ve bu komşu ülkelere yakın diğer ülkelerde etkilenir.

Bu nedenle sınırlarda uygulanacak politikaların daha çok vatandaş odaklı, uluslararası ilişkileri dikkate alır (ülkeler arası geniş işbirliği alanlarını ve çok taraflı çabaları destekleyen) nitelikte olması tercih edilmektedir. Sınır bölgelerini adaletin, güvenliğin ve özgürlüğün bir arada hüküm sürdüğü alanlar olarak tasarlayabilmek için, politika üreticilerinin, asgari olarak;

1) Silahlı çatışmaya mücbir sebeplere dayanarak en son seçenek olarak başvurma,

2) Sınırları sadece zorunlu coğrafi ve siyasi bir ayırım olarak değerlendirme, etnik, dini, mezhepsel ve kültürel bir ayrışma parametresi olarak görmeme,

3) Sınırların mevcudiyetinden amaçlananın, siyasi bağımsızlığı korumak ve devletin bekasını temin olduğunu vurgulama,

4) Uluslararası hukuk kurallarını merkeze alma,

5) Barışçıl komşuluk ilişkilerini destekleyebilir nitelikte olma,

6) Yüksek potansiyelli tehdit kaynaklarını tespit etme ve bunlara yönelik teknolojik alt yapı geliştirme,

gibi kıstasları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Sınır politikalarının vatandaş odaklı olarak üretilmesinde görevin büyük kısmı yasa yapıcılara ve bu yasaları uygulayanlara düşmektedir. Zira yasa yapıcılar,

yasayı yaparken sınır bölgesindeki her türlü dinamiği dikkate almak (daha geniş risk yönetimi), iyi düşünülmüş ve çok yönlü politikalar geliştirmek, tatbik edilen stratejileri ihtiyaca mebni olarak üretmek ve bu politika ve stratejilerin vatandaş doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz etkilemesine mani olacak tedbirler geliştirmek mecburiyetindedirler. Çünkü “devletler arasındaki ilişkiler yerel ilişkileri etkilemektedir.”⁶⁶ Politikayı üretirken kapsamlı bir biçimde ortaya konulmuş sosyal, ekonomik ve psikolojik etkenleri dikkate almak ve sınır politikalarıyla ilgili sorun alanlarını, askeri çatışma alanından uzaklaştırarak, tamamen siyasetin sivil, demokratik ve insani alanına dâhil etmek, yeni güvenlik teorilerine uygun yaklaşımlar olarak tezahür etmektedir. Bu hassasiyetlere dayanılarak üretilen yasaların uygulanmasında sorumluluk, bölgedeki devlet görevlilerine düşmektedir.

Öyle ki herhangi bir sınır bölgesinde görev yapan bir kamu yöneticisi ya da devlet memurunun görevini yaparken muhataplarına (vatandaşlara) ve sınır geçişi yapan insanlara karşı sergilediği tutum ve davranışlar vatandaş ve sınır geçişi yapan insanları doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sınır bölgelerinde görev yapan bir devlet görevlisi orada ülkesini temsil etmesi nedeniyle hem kendi halkı üzerinde devletin eli olarak algılanmakta, hem de sınır geçişi yapan farklı ülke vatandaşlarına karşı kendi devletinin yüzü olmaktadır.

Örneğin sınır bölgesinde görev yapan bir öğretmen görevini iyi yaparsa devletin sınır bölgesindeki eğitim imkânları iyi, vasat şekilde görevini yaparsa devletin sınır bölgesindeki eğitim imkânları kötü olarak algılanmaktadır. Sınır bölgelerinde görevini layıkıyla yapan devlet görevlilerine sınır bölgesinde yaşayan halktan da olumlu bir geri dönüş olmakta, yaptıkları işe halkın katkısı olmakta dolayısıyla devlet görevlilerin işleri kolaylaşmaktadır. Çünkü sınır bölgelerinde genellikle nüfus seyrek bir yapıda ve insanların büyük çoğunluğunun akraba olması nedeniyle vatandaşlar kamusal alanda cereyan eden olaylardan, nüfusun daha yoğun olduğu iç bölgelere nazaran daha fazla haberdar olabilmektedirler. Hangi kamu görevlisinin nasıl çalıştığı, kamu görevlisinin kamu hizmetini sunarken takındığı tavrı sınır bölgesinde yaşayan insanlar tarafından çoğunlukla bilmektedir. Bununla

66Kaplan, a.g.e.,s.131.

birlikte sınır geçişi yapan farklı ülke vatandaşları, yabancı bir ülkede kaldıkları süre zarfında daha çok sınır geçişi esnasında sınırlarını kullandıkları ülkenin devlet görevlileriyle muhatap olmaktadır. Bu nedenle sınır bölgesindeki devlet görevlilerinin davranışları, sınır geçişi yapanlar üzerinde gidip geldikleri ülke hakkında olumlu ya da olumsuz izlenim bırakabilecektir.

Ayrıca herhangi bir bölgede kamu hizmetlerinin güvenlik gerekçeleriyle aksamasından en fazla o bölgede yaşayan ve sınır geçişi yapan insanlar etkilenebilmektedir. Bu nedenle özellikle sınır bölgelerinde istikrarlı bir ortamın öncelikle sağlanması, sınır bölgelerinde yaşanan şiddet olaylarının önlenmesi konunun güvenlik gündeminden çıkmasına büyük katkı sağlayacaktır. Sınır bölgelerinde yaşanan istikrarsız durumdan hem ilgili devlet görevlileri ve onların aileleri hem sınır bölgelerinde yaşayan insanlar hem de sınır geçişi yapan insanların olumsuz yönde etkilendiği yadsınamaz bir gerçektir.

İşte tam da bu noktada karşımıza güvenlik kavramı çıkmaktadır. Çünkü sınır bölgelerinde komşu ülkeler arasındaki istikrarın sağlanabilmesi, karşılıklı emniyetli sınır geçişlerinin yapılabilmesi ancak alınacak güvenlik tedbirleri sayesinde sağlanabilecektir. Alınan güvenlik tedbirlerinin derecesi, az sayıda veya çok sayıda tedbirin alınıp alınmaması, katı veya sert tedbirler alınıp alınmaması, ülkeler arası karşılıklı iyi niyete dayanıp dayanmaması gibi ölçütler sınır yönetiminin karakterini belirleyen önemli etkenler olarak değerlendirilmektedir.

1.2. GÜVENLİK TEORİLERİ VE SINIRLAR

Ulus devletlerin uluslararası belli başlı mutabakatlar neticesinde çizilmiş ve üzerinde uzlaşma sağlanmış sınırları mevcuttur. Ne var ki sahip olduğu doğal sınırları kendi ihtiyaçlarına yetmeyen, daha fazla kaynağa sahip olmayan bazı ülkeler tarihin çeşitli dönemlerinde sınırlarını genişletme çabası içerisine girmişlerdir. Toprak zerindeki bu mücadele bir taraftan sınırların yönetiminde daha farklı metotlar kullanmayı gerekli kılarken, diğer taraftan sınırların güvenliğini sağlamada farklı güvenlik yöntemleri uygulamayı zaruri hale getirmiştir.

Sınırların yönetimi daha öncede belirtildiği gibi en temel anlamda” insan hareketliliğinin kontrolü” ile alakalıdır. İnsan hareketliliği amacına göre

olumlanabileceği gibi son derece olumsuz sonuçlar da doğurabilmektedir. Bir ülkeden bir ülkeye turizm, ticaret, iş görüşmesi vb. sebeplerle insan hareketliliği olabileceği gibi terör eylemi gerçekleştirme, sabotaj yapma vb. sebepler de insan hareketliliği gerçekleşebilir. İkinci durumdaki sebepler sınırların yönetimini güvenlik teorilerinin gündemine sokarlar.

Bununla birlikte sınırların yönetimi ve güvenliği konusunu, sadece yönetim bilimi ve güvenlik teorileri açısından değerlendirmek, başta uluslararası ilişkiler, hukuk ve jeopolitik olmak üzere başka bilim dallarının sınırların yönetimi ve sınırların güvenliğinin sağlanmasında uygulanan usul ve esaslara yaptığı katkıları göz ardı etmek konuyu oldukça dar bir çerçevede bırakacaktır. Sınırların yönetimi ve güvenliği konusu sözü edilen alanlar ile de doğrudan ilgilidir.

Yukarıda bahsedilen hususlar çerçevesinde ülkelerin güvenlik ihtiyaçlarının çeşitlenmesine paralel olarak, Realist, İdealist ve Yeni Güvenlik anlayışı olarak özetlenen güvenlik kuramları da değişerek ve farklı bilimsel alanlardan beslenerek çeşitlenmiştir. Kimi ülke politikacıları sınır yönetiminde realist güvenlik anlayışını benimserken kimi ülkelerin yöneticileri yeni güvenlik teorilerinden faydalanmışlardır.

Özellikle savaş sanayisindeki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ülkeler arasında farklılık göstermesi ve bu farkın güçlüler lehine derinleşmesi sonucunda ülkeler arasındaki güvenlik dengesini güçlü ülkeler lehine bozmuştur. Gelişen silah teknolojileri vasıtasıyla saldırılar artık bölgesel olmaktan çıkmış, kıtalar arası bir hale bürünmüştür. Bu durum aynı zamanda sınırların yönetimi ve güvenliği konusunda yeni bir takım önlemlerin alınarak yeni yönetim ve güvenlik yaklaşımlarının geliştirilmesini ve uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca sınır geçişlerinde yapılan kontrollerinin sayısal birer veri haline dönüştürülmesi, bu veriler üzerinde analizlerin yapılması, birçok ülkede bu konuda ortak veri tabanlarının oluşturulması ve bu analizlerin karşılaştırılması güvenlik ve yönetim alanını beslemiş bu sayede yeni metot ve usüller geliştirilebilmiştir.

Her ne kadar hemen birçok ülkede sınırların yönetiminde askeri kurumların etkinliği fazla olsa da sivil mekanizmalarda devreye sokularak askeri mekanizmalar

hem beslenmekte hem de güvenlik durumuna göre askeri mekanizmalar devreye sokulmadan sadece bahsedilen sivil mekanizmalar kullanılmaktadır. Hatta çeşitli ülkelerin askeri kurumları güvenlik tehditlerinin değişimine göre, sınırın güvenliğinin sağlanmasına ve etkin bir sınır yönetimine katkı sağlamak amacıyla, katı askeri metotlar yerine daha yumuşak tedbirler geliştirmektedirler. Dünya genelinde ülkeler yaptıkları risk ve tehdit değerlendirmelerine göre sınır yönetim prensipleri benimsemektedirler. En demokratikleşmiş ülkeler bile tehdidin seviyesine göre en katı sınır güvenlik ve yönetim tedbirlerini uygulayabilmektedirler.

Ancak ülkelerin sınırlarını yönetmede, güvenlik konularını da suüstimal etmeden kullanabileceği daha sivilleşmiş metotlar ve sınır güvenlik ve yönetim çözümleri, ülkelerin kaynaklarını silahlara/mühimmatlara değil de daha farklı alanlara kaydırmasını (güvenikleştirme teorisinin bir varsayımı), mühimmat sarfiyatı ile harcanacak paranın elde kalmasını ve ülke ekonomisine katkı olarak kullanılmasını sağlayabilecektir. Ayrıca bu sayede insan kaybı da azalacak, mülteci akımları dizginlenebilecektir. Tüm bunların sayesinde özellikle kırsal sınır bölgelerinde yaşayan ve göç etmek zorunda kalan insanlar için hemen her konuda daha iyi şartlar sağlanabilecektir. Bu kapsamda insanlar psiko-sosyal açıdan rahatlayabilecektir.

Ancak siyasi, askeri ve ekonomik gücünü ortaya koyarak pragmatik politikalar uygulayan bazı gelişmiş devletlerin “dünya devleti kurma çabaları”, ırkçılığın teşviki ve bu kapsamdaki politikalarını özellikle Ortadoğu’da uygulamaları, Avrupa sınırlarında yukarıda bahsi geçen çözümlerin uygulanmasının önündeki en büyük engeller olduğu değerlendirilmesini mantıklı bir hale getirmektedir.

1.2.1. Güvenlik Kavramının Tanımı

Güvenlik olgusu devletlerin ve bireylerin varlığını sağlıklı ve emniyetli bir biçimde sürdürebilmesiyle yakından ilgili bir olgudur. Güvenliği daha iyi anlamak için ya güvensizliği tatmak ya da aşırı güvenliği doyasıya yaşamak gerekir. Kendi güvenliğini sağlayamayan devletler uluslararası arenada saygınlığını yitirmek başta olmak üzere ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan çeşitli problemlerle karşılaşabilirler. Aynı zamanda güvenliği sağlanmamış ya da sağlanamamış bireylerin de bir taraftan

yaşam kalitesi düşerken diğer taraftan da özgürlükleri (yaşam hakkı başta olmak üzere seyahat etme özgürlüğü, özel hayatın gizliliği vb.) kısıtlanmış olur. Dolayısıyla “güvenlik kavramı, bireyden uluslara kadar bütün aktörler için önem taşıyan, her seviyede farklı bir anlam kazanan, ancak özünde her biri için hayati gereklilik ifade eden bir kavramdır.”⁶⁷

Bununla birlikte hiçbir zaman yüzde yüz güvenliğinin sağlandığı bir ülke ve birey olmamakla birlikte aşırı güvenlik tedbirlerinin uygulandığı ülkeler için de yukarıda sözü edilen durumların geçerli olduğu söylenebilir. Yani güvenlik sağlanacaksa dengeli ve ölçülü olarak sağlanmalıdır ki o ortamın ya da devletin güvenlik içerisinde olduğu söylenebilsin.

Türk dil kurumu sözlüğünde modern ulus devletinin refah, aidiyet, kimlik, egemenlik, demokratik yönetim gibi fonksiyonlarından birisi olan “güvenlik” kelimesi; toplum yaşamında anayasal sistemin yürütülmesi, kişilerin özgürce yaşayabilmesi durumu ve emniyet halinde olma şeklinde açıklanmıştır. Emniyet kelimesi ise kanunda; “Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyaya yönelik sabotaj, tehlike ve kazaları önlemek için alınan hukuka uygun önlemlerin tümünü ve bu önlemlerin alınmış bulunduğu hali belirtir”⁶⁸ şeklinde tanımlanmıştır.

“Güvenlik terimi batı geleneğinde Cicero ve Lucretius tarafından “securitas” olarak yaratılmış ve 1. yüzyıldan itibaren de “Pax Romana” bağlamında temel bir siyasi kavram olarak kullanılmıştır.”⁶⁹ Etimolojik açıdan güvenlik kavramını tanımlayan Waever’e göre güvenlik kelimesi “securus” tan türemiştir ve Se, olmaksızın anlamına gelirken Cura da, endişe anlamına gelmektedir.⁷⁰ Arends ise kavramın; “antik Atinalıların imparatorluklarının yıkılmasını önleme niyetleri, Roma ‘securitas’ının dini çağrışımları ve Hobbesçu iç savaşı önleme amacının hayali bir

⁶⁷ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Derin Yayınları, İstanbul, , 2003, s. 18. Akt: Gökhan Bayraktar, **Orta Asya ve Türkiye’nin Güvenlik Stratejileri**, Bilge Oğuz Yayınları, Yayın yılı yok, 1. Baskı, İstanbul, s.33.

⁶⁸ 3497 sayılı kanun md.4.

⁶⁹ Brauch, Hans Günter, “*Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü*”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.3.

⁷⁰ Ole Weaver, “Peace And Security: **Two Concepts and Their Relationship**”, (eds: Stefano Guzzini; Dietrich Jung), *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*, Routledge, 2004, s.54.

birleşimi olduğunu iddia etmiştir.⁷¹ Her ne kadar Hobbesçu düşüncenin hareket noktasını iç savaşı önleme çabası oluştursa da, Hobbesçu düşünce kötümser bir yaklaşımla dünyanın şiddete eğilimli olduğunu ve bu durumun ötesine geçmenin mümkün olmadığını savunur. “Diğer taraftan Kantçılarsa, şiddet orijinli anlaşmazlıkları “çözmenin” ve daha hoşgörülü bir yaşam tarzına doğru ilerlemenin mümkün olduğunu savunur. Buna karşılık, Grotiusçu düşünürler, şiddeti ve savaşı bütünüyle yok etmenin imkânsız olmasa bile, çok zor olduğunu kabul ederken; şiddet ve savaşın aşırılıklarının “azaltılmasını” sağlayacak kural ve normları geliştirmenin mümkün olduğunu savunur. Bu çerçevede, Grotiusçular, Hobbesçulardan daha optimist, Kantçılardansa daha pesimisttir.”⁷² Bu bağlamda güvenlik çalışmalarında Hobbesçu düşünce realist ekole kaynaklık etmekteyken Grotiusçu ve Kantçı düşünce İdealist ekolün kaynağını oluşturmaktadır. Yeni güvenlik anlayışının Hobbesçu düşünceden ziyade, Kantçı ve Grotiusçu düşünceden çok daha fazla beslendiği, ancak idealist yaklaşımdan önemli ölçüde farklılaştığı söylenebilir.

Öte yandan Barry Buzan “People, States and Fear” isimli kitabıyla güvenlik çalışmalarına yeni bir bakış açısı kazandırmış ve bu kapsamlı eserinde Ian Bellany, Pnelope Hartland, Walter Lippman ve Laurence Martin gibi bilim adamlarının güvenlik tanımlamalarına yer vermiştir.

Bu yazarlardan Ian Bellany güvenliği, “olması gereken herhangi bir savaşın sonucunun mağlubiyet (bozgun) olmadığı, göreceli yüksek bir beklentiyle yoğrulmuş savaştan bağımsız göreceli bir özgürlüktür”⁷³ şeklinde tanımlayarak güvenliğin sağlanması sonucunda ulaşılan özgürlüğe vurgu yapmıştır. Öte yandan Hartland daha realist bir yaklaşımla güvenliği, “bir ulusun milli çıkarlarını dünyanın neresinde olursa olsun başarılı bir şekilde koruyabilme ve devam ettirebilme yeteneğidir”⁷⁴ şeklinde tanımlamıştır. Lippman ise yine realist bir yaklaşımla güvenliği, “bir ulus herhangi bir savaşa girmek istemiyorsa temel (öz, hayati) değerlerini feda etme tehlikesi içinde olmadığı ölçüde emniyettedir ve savaşmak zorunda kaldığında, böyle

⁷¹ Günter, **a.g.e**, s. 3.

⁷² Martin Wight, **Power Politics**, Londra, Penguin, 1979. Akt: Baylis, John, “*Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı*”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008),

⁷³ Barry Buzan, **People, States and Fear**, **Ecpr Press**, 2. Baskı, Colchester UK, 2007, s.36.

⁷⁴ Buzan, **a.g.e**, s. 36.

bir savaşta bu değerleri zaferle koruyabilmelidir”⁷⁵ şeklinde bir tanımlamaya gitmiştir. Yine eserde sözü edilen yazarlardan Martin,- idealist bir bakış açısıyla - oldukça kısa bir tanımlamayı tercih ederek güvenliği, “gelecek ve refahın teminidir”⁷⁶ şeklinde tanımlamıştır. Kopenhag okulunun⁷⁷ bir temsilcisi olan Waever’a göre ise güvenlik; “Bir güvenlik tehdidinin varlığı ve buna karşı bir takım tedbirlerin alındığı durumu ifade etmektedir.”⁷⁸

Realist, idealist ve yeni güvenlik anlayışı düşüncelerinden hareketle, insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından birisini oluşturan güvenlik olgusunun statik değil dinamik⁷⁹ bir kavram olmasının yanı sıra değişime ve gelişime açık olduğu, her üç yaklaşımın da güvenlik çalışmalarına katkı sağlayarak güvenlik olgusunu zenginleştirdiği söylenebilir. Bu nedenle güvenlik kavramının daha iyi anlaşılması açısından kavrama kaynaklık eden farklı bakış açılarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Kavrama kaynaklık eden ve günümüzde de geçerliliğini koruyan güvenlik kuramına yönelik görüşler aşağıda tartışmaya açılmıştır.

1.2.2. Güvenlik Çalışmalarının Dört Dönemi

“Güvenlik Çalışmalarının gelişimini dört dönemde incelemek mümkündür. 1918-1955 yılları arasındaki birinci dönem, Güvenlik Çalışmalarının Uluslararası İlişkiler disiplininin ayrı bir alt dal olarak henüz yapılanmadığı bir evredir. İki Dünya Savaşı arasındaki ve İkinci Dünya Savaşı sonrası erken dönemi kapsayan bu evrede güvenlik, disiplinler arası ve çok boyutlu bir kavram olarak anlaşılmakta; uluslararası hukuk, uluslararası örgütler, siyaset teorisi temelinde demokrasinin ve uluslararası kurumların yaygınlaştırılması ve silahsızlanmanın gerçekleştirilmesiyle eş değer olarak algılanmaktaydı. Bu dönemde, uluslararası barış ve güvenliği

⁷⁵ Buzan, a.g.e, s. 36.

⁷⁶ Buzan, a.g.e, s. 36.

⁷⁸ Ole Weaver, “Securitization and Desecuritization” Ronnie D. Lipschutz (ed), On Security,, New York: Colimbia University Press, 1995, s.7, Akt: Başar Baysal, Çağla Lüleci, “Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı:22, Yıl:11, Ekim 2015, s.65.

⁷⁹ Güvenlik kavramı dinamik bir olgudur çünkü zaman içerisinde gelişen olayların etkileri sonucunda ülkelerin güvenlik gündemleri değişir, Örneğin 11 Eylül’de El-Kaide Terör Örgütünün düzenlediği saldırı neticesinde ABD ile birlikte birçok ülkenin güvenlik gündemi değişmiştir. Birçok aşırı denilecek güvenlik tedbiri halk nazarında rutin hale dönüşmüştür. Aynı şekilde Suriye’deki savaş durumu birçok ülkenin güvenlik gündemini ve buna bağlı olarak güvenlik tedbirlerini değiştirmiştir. Yaşanan her olumlu olumsuz gelişme güvenlik kavramına ve buna bağlı olarak güvenlik anlayışına bir şekilde katkı sağlamaktadır.

sağlamada demokrasinin, uluslararası işbirliğinin, ulusal self-determinasyon hakkının, silahsızlanmanın ve kolektif güvenliğin önemi vurgulanmıştır.”⁸⁰

“1955-1985 yılları arasını kapsayan ikinci dönem, Güvenlik Çalışmalarının Altın Çağı olarak kabul edilmektedir. İlk dönemden farklı olarak, nükleer silahların uluslararası politikayı yönlendirmeye başlamasıyla birlikte nükleer savaş, silahların kontrolü ve sınırlı savaş gibi konular gündeme girmiştir. Bu dönemde nükleer silahların ulusal ve uluslararası güvenliği sağlamada nasıl kullanması gerektiği sorunu üzerine odaklanılmıştır. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu sistemi içerisinde teori ve pratik arasındaki bağ kuvvetlenmiş ve Güvenlik Çalışmaları en çok araştırma harcaması ayrılan, saygın akademik dergilerde üzerine çalışmalar yayımlanan, disiplinin diğer alt dalları arasında ayrıcalıklı bir alt dal olarak kendini göstermeye başlamıştır.”⁸¹

“1985-1995 yıllarını kapsayan dönem Güvenlik Çalışmaları için, güvenlik anlayışının genişletilerek yeniden tanımladığı bir dönemdir. Keohane'nin 1986 yılında yayınlanan Neorealism and Its Critics adlı çalışması ve Barry Buzan'ın 1991 yılında basılan People, States and Fear başlıklı kitabı bu dönemin en temel akademik çalışmaları arasında yer almaktadır. Bu dönemde güvenlik anlayışı ortak güvenlik düşüncesi temelinde şekillenmeye başlamış; güvenliğin ekonomik gelişme ve siyasî bütünleşme ile olan ilişkisinin öneminin altı çizilmiştir. Dar bir bakışla tanımlanan güvenlik kavramına yöneltilen eleştiriler 1970'ler ve 1980'lerden itibaren ekonomi ve çevrenin uluslararası ilişkilerin gündemine yerleşmesiyle artmıştır. Bunun bir göstergesi olarak, 1989 yılında saygın bir uluslararası ilişkiler dergisi olan Survival sadece askeri olmayan dış politika konularını kapsayan bir özel sayı yayınlamıştır. Ayrıca 1990'lardan itibaren ulus ötesi suçlar, kimlik meseleleri, göçler gibi çeşitli konular da Güvenlik Çalışmalarının konularına dâhil edilmiştir.”⁸²

“1995'ten günümüze dördüncü evresinde olan Güvenlik Çalışmalarını tanımlarken Eleştirel Güvenlik Çalışmaları başlığını kullanmak daha doğru olur.

⁸⁰Zerrin Ayşe Bakan, “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları”, **21 . Yüzyıl**, Ekim-Kasım-Aralık, 2007, s.37.

⁸¹Bakan, **a.g.e.**, s.38.

⁸²Bakan, **a.g.e.**, s.40.

Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Mayıs 1994’de Kanada’nın Toronto kentinde düzenlenen uluslararası bir konferansta Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla ele alan bir grup akademisyenin entelektüel yolculuğunun neticesinde ortaya çıkmıştır. Krause ve Williams’ın derlediği ve 1997 yılında yayınlanan *Critical Security Studies: Concepts and Cases* başlıklı kitap disiplinde yeni bir dönemin açılmasını sağlamıştır. Buzan, Waeever, Booth, Ayoob, Walker ve Eriksson gibi teorisyenlerin çalışmaları ile genişleyen eleştirel güvenlik yaklaşımı, devlet-merkezli olmayan, eleştirel teoriye yaslanan ve post-pozitivist metodolojik yaklaşımı temel alan bir yaklaşımdır.”⁸³

1.2.3. Geleneksel “Realist” Güvenlik Anlayışı

Literatürde güvenlik kavramıyla alakalı realist görüşlerin Hobbes, Rousseau, Machiavelli ve Morgenthau gibi düşünürlerden beslendiği görülmektedir. Realist yaklaşımın güvenlik açısından en temel sorunsalını, 1648 Westfalya anlaşmasına göre uluslararası sistemde her biri bağımsız birer aktör olan devletlerin birbirlerinin farklı çıkarlarına rağmen ulusal güvenliklerini tam ve kesintisiz olarak nasıl sağlayabilecekleri düşüncesi oluşturmaktadır. Realist güvenlik anlayışına göre, “uluslararası sistem devletlerin kendi güvenliğini komşuları pahasına sağlamaya çalıştığı oldukça sert bir alan olarak değerlendirilmiş ve devletlerarası ilişkiler, devletlerin sürekli olarak birbirinden faydalanmaya çalıştığı bir güç mücadelesi olarak görülmüştür. Bu görüşe göre, Kantçı anlamda bir kalıcı barışın sağlanması mümkün değildir. Devletlerin tek yapabileceği, devletlerden birinin tam bir hegemonya elde etmesini önlemek için, diğerlerinin gücünü dengelemeye çalışmaktır.”⁸⁴

Realist güvenlik anlayışı hâkim olunan belirli bir toprak parçasında yani ulus devletin sınırları içerisinde askeri gücün caydırıcılığına dayandırılan bir bakış açısıdır ve ulus kategorisi, devletlerarasında askeri gücün artırılmasına yönelik olarak sürekli bir rekabet olduğu varsayımı üzerine kuruludur.⁸⁵ Güvenliğin ve asayişin sağlanması görevi, devletlerin yerine getirmesi gereken ve olmazsa olmaz görevlerden bir

⁸³Bakan, **a.g.e.**, s.41.

⁸⁴Baylis, **a.g.e.**, s.72.

⁸⁵ Edward Newman, **İnternational Perspectives**, Vol:2, 2002, s. 240.

tanesisidir. Nitekim devletin güvenliğınden söz edilirken, tehditlerin genellikle kısa süreli, özde askeri nitelikte, ulusun varlığını ve esenliğini tehlikeye sokacak nitelikte olduğu düşüncesi üzerinden hareket edilir.⁸⁶ “Realizm ve onun geliştirilmiş biçimi olan neo-realizme göre uluslararası sistem, içinde çocukların hiç doğmadığı ve kimsenin ölmediğı, sadece devletlerden oluşan bir dünyadır.”⁸⁷ Westphalia’nın bir sonucu olarak doğan ve soğuk savaş dönemi boyunca güvenlik çalışmalarında ve devletlerin savunma ve güvenlik politikalarında ana bakış açısı olarak temel alınan realist yaklaşım Avrupa’da 80’lerin başında terk edilmeye başlamış ancak “1980’lerin sonuna kadar özellikle Asya güvenlik çalışmalarında baskın bakış olarak kabul görmüştür”.⁸⁸

Oldukça karamsar bir tablo çizen realist düşüncenin güvenlik sorunlarını ve devletlerin tehdit algılamalarını siyah ve beyaz olarak ele aldığı söylenebilir. Realist yaklaşımda güvenlik olgusu üzerine ve askeri güce yönelik olarak aşırı bir vurgu mevcuttur. Realist güvenlik anlayışı için günümüz güncel güvenlik tehditlerini algılayamadıkları istikametinde bir eleştiri yapılabilir. Uluslararası güvenlik ortamı güvenlik için tehdit oluşturan oyuncular olarak tanımlanabilecek düşman/düşmanlar, bir diğer anlamda öteki/ötekiler ve güvenlik tehdidini önlemeye/yok etmeye/azaltmaya çalışan oyunculardan ibarettir. Güvenlik gerekçesiyle askeri gücün kullanılması ile askeri gücün kontrol edilmesi (sınırlı kullanım, caydırıcı kullanım, askeri güç dışındaki seçenekleri son safhaya kadar zorlama) arasındaki denge daha çok askeri gücün kullanılmasından yanadır. “Realizm ...diğer devletlerin güçlenmesine seyirci kalmak yerine, onları önlemek için savaşa başvurmayı meşru saymaktadır.”⁸⁹

Güvenliğe, devlete ve askeri güce yapılan aşırı vurgu nedeniyle bireysel ve toplumsal özgürlüklerin yanında açlık, çevre sorunları, toplumsal şiddet, cinsel şiddet, cinayetler gibi güvenlik sorunlarını gözden kaçabilmektedir. Aynı zamanda

⁸⁶ Gülgün Tuna, **Yeni Güvenlik**, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Ankara, 2003, s.181.

⁸⁷ Tickner, “Searching for the Princess? Feminist Perspectives in International Relations” Akt: Muhittin Ataman, “Feminist Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkiler Teorileri”, Der: Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**, Mkm Yayıncılık, 2012, s.83.

⁸⁸ Sorpong Peou, “Realism and Constructivism in Southeast Asian Security Studies Today: A Review Essay, **The Pacific Review**, Vol:15, No:1, 2002, s. 121.

⁸⁹ Bayraktar, **a.g.e.**, s.44.

bu bakış açısı uluslararası sistemde devletlerin dışında da aktörlerin olması ve bu sistemi etkileyen çeşitli mekanizma, yapı ve süreçlerin de bulunduğunu dikkate almaması nedeniyle çağdaş güvenlik sorunlarını açıklamada ve çözümlemede yetersiz kalabilmektedir. Çünkü “geleneksel güvenlik konuları büyük ölçüde dış tehditlerle meşgul olmuşken, küreselleşmenin gelişmesiyle güvenlik konuları ve sorunları artan bir şekilde uluslar ötesi, uluslar altı ve çok boyutlu bir hal almıştır.”⁹⁰

1.2.3.1. Güvenlik ve İnsan Hakları

Esasında güvenlik denilince akla ilk olarak insan hakları kelimesinin gelmesi gerekmektedir. Bu kavramlar biri diğerini tamamlayan kavramlardır ve aralarında doğru orantılı bir ilişki vardır. Güvenlik ortamının bozulması sonucunda, kitlesel huzursuzluğun artması ile birlikte insan hakları ile ilgili yasaların uygulanması da giderek zorlaşacak ve neticesinde kargaşa ortamı ile birlikte yasalar hiç uygulanamaz bir hale gelecektir.

Asayişin sağlanamadığı, kitlesel kutuplaşma ve çatışmaların önlenemediği, kitlesel silahlı çatışmaların ve savaşların sonlandırılmadığı bir dünyada temel insan haklarının uygulandığı bir ortamdan bahsetmek dahi çok zor olacaktır. Bu durum güven ortamının mevcudiyetinin, temel insan haklarından bir tanesi olan yaşama hakkının devamının temel taşı olduğunu akla getirir. Bu bağlamda eğer bir ülkede güvenli bir ortam sağlanamıyorsa, o ülkede insan hakları da uygulanamıyor demektir anlamına gelecektir.

Aynı problematik tersinden düşünülecek olursa, temel hak ve özgürlüklerin, temel insan haklarının sürekli olarak ihlal edilmesi durumunda, güvenlik ve asayiş ortamı bozulacak ve yine kargaşa ve güvensizlik ortamı oluşacaktır. Yani temel insan hakları ve özgürlüklerinin olmadığı bir ortam oluşacaktır. Bu nedenle ülkelerin tasarladığı ve uyguladığı güvenlik ve asayiş tedbirleri tasarlanırken ve uygulanırken temel insan hak ve özgürlüklerine zarar gelmemesine özel önem verilmelidir. Genel olarak güvenlik teorilerinin ilgi alanlarından bir tanesi de işte bu insan hakları meselesidir.

⁹⁰ Haşim Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Şubat 2007, s.23.

1.2.3.2. Güvenlik İkilemi (Security Dilemma)

Güvenlik ikilemi (security dilemma) temel olarak uluslararası sistemdeki bir oyuncunun kendi güvenliğini artırmasının diğer oyuncunun güvenliği üzerindeki olumsuz etkileriyle ilgili bir kavramdır. Yani sistemdeki bir oyuncu kendi güvenliğini artırmak üzere bir takım önlemler alacak, karşılığında bu önlemlerden etkilenen diğer oyuncu da bu önlemlere karşı kendi önlemlerini geliştirecek ve karşılıklı önlem alma süreci sürekli devam edecek. Sonuç olarak bir oyuncunun güvenliğinin sağlanması diğer oyuncunun güvensizliğine neden olacak ve bu noktada güvenlik ikilemi oluşmuş olacaktır.⁹¹

Güvenlik ikilemi kavramının pratikteki yansımaları kısaca şu şekilde izah edebiliriz: Örnek olarak birbirine sınırdaş iki ülke kendi sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla bir takım önlemler alsınlar, X ülkesi önce sınır hattında hassasiyet arz eden bir bölgeye bir gözetleme kulesi inşa etsin ve belirli sayıda güvenlik personeli buraya yerleştirsın, sınırdaş olan Y ülkesi X ülkesinin aldığı bu tedbire karşılık o kulenin ya karşısına ya da çok yakınına bir başka gözetleme kulesi inşa edecektir. Buna karşılık X, o bölgede gözetleme kulesini yetersiz görerek bir sınır karakolu inşa edecektir. Bu durum karşılıklı rekabet halinde sürüp gidecektir. İşte tamda bu noktada her iki ülke içinde kendi güvenlikleri için aldıkları tedbirler bir güvensizlik durumu yani “güvenlik ikilemi” oluşturacaktır. Karşılıklı sınır karakollarının ve gözetleme kulelerinin bulunduğu, birbirine komşu birçok ülke bulunmaktadır.

Yine aynı şekilde konuyu uluslararası düzeyden toplumsal düzeye indirgediğimizde de “güvenlik ikilemi” karşımıza çıkar, Öyle ki Keyman’a göre tercihlerin özgürlükten değil güvenlikten yana kullanılması bireyleri topluma hapsederek farklılıkları kısıtlamakta, özgür tercih, konuşma ve düşünme ortamını yok etmektedir. Bu anlamda güven tercihi özgürlüklerden vazgeçilmesine neden olmaktadır. Benzer şekilde özgürlüklerin de bireysel temelde abartılması güvenlik konusunda sorunlar yaratacak ve belirsiz bir ortama neden olarak bir “ontolojik

⁹¹Ali Bilgiç, “Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011), ss. 123-142.

güvensizlik” durumu ortaya çıkaracaktır. Bu anlamda güvenlik ve özgürlük hayattaki en mühim ve aynı zamanda en ikircikli kavramlardır.⁹²

Bu ikilem nedeniyle kimilerine göre güvenliğin sağlanması maksadıyla alınan bir takım önlemler meşru olarak değerlendirilebilirken kimilerine göre özgürlükleri ve özel hayatı kısıtlayıcı olarak nitelendirilebilmektedir. Örneğin şehirlerde kullanılan MOBESE kameraları aracılığı ile suçlu takibi, güvenlik açıklarının yakalanması ya da günlük hayatın doğal işleyişini bozan olumsuz durumlara derhal müdahale etmek amacıyla yapılan takipler bir taraftan daha güvenli ortamlar sağlarken diğer taraftan da özel hayatın gizliliği konusunda istenmeyen durumlara neden olabilmektedir. Seyahat etmek maksadıyla alınan uçak, otobüs ve tren biletlerinde yolcu bilgilerinin alınması zorunluluğu da benzer şekilde değerlendirilebilir. Ancak bu bilgiler alınmadığı ve değerlendirilmediği sürece o uçak veya trende masum yolcular ile birlikte bir terörist seyahat edebilecek, telafisi mümkün olmayan olaylara neden olabilecektir.

Burada hemen belirtmek gerekir ki ister olumlu ister olumsuz anlamda olsun güvenlik olgusu günlük hayatta hemen her zaman bireysel düzeyden(tek bir insanın güvenliği)⁹³ ulusal düzeye, ulusal düzeyden bölgesel ve küresel düzeye hatta siber uzay boyutuna kadar karşımıza çıkan ve sosyal yaşamın odağındaki ve doğasındaki kavramlardan birisidir. Ancak kavram ele alınırken bireysel ve toplumsal güvenliği bir kategoride, devlet güvenliğini ve ulusal güvenliği ayrı bir kategoride ele almak çok ta doğru değildir. Güvenlik kavramı tüm yönleriyle bir bütün halinde ancak birbirine bağlı ayrı ayrı uzmanlık alanları olarak ele alınmalıdır.

1.2.4. İdealist Güvenlik Anlayışı

İdealizm akımı birinci ve ikinci dünya savaşı arası dönemde en fazla kabul gören yaklaşımdır. Ancak idealist güvenlik anlayışı İkinci dünya savaşının başlaması ile savaşı önleyemediği gerekçesiyle eleştiri oklarına hedef olarak terk edilmiştir.

⁹² E. Fuat Keyman, “Uluslararası İlişkilerde Kimlik Sorunu ve Demokratik Dünya Düzeni”, **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**, Der: Tayyar Arı, Mkm Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 57

İdealist yaklaşımın fikir babalığını Grotius ve Kant'ın yaptığı John Locke ve John Stuart Mill gibi düşünürlerinde bu akıma çok önemli katkıları olduğu söylenebilir.

İdealizm, aydınlanma kaynaklı “ilerleme” düşüncesinden ve 19. yy.da yaygınlaşan liberal fikirlerden etkilenmiştir. Liberalizm, idealizmin en çok ta insan doğasına ait yaklaşım tarzından fazlaca etkilenmiştir. Bu düşünceye göre fertler temel olarak rasyonel ve iyidirler. Dolayısıyla savaşlar devletlerin mutlakıyetçi ve otoriter biçimde örgütlenmesi nedeniyle meydana gelmektedir. Yani uluslararası sistemin bir parçası olan ülkelerden niceliksel olarak ne kadar fazlası demokratik bir yönetim tarzı benimserse savaşlar o kadar azalır düşüncesi, idealistlerin en önemli varsayımlarındandır.⁹⁴

“İdealistler, savaşların meydana gelmesinin ana nedenini devletlerarasında mevcut olan güven eksikliğine dayandırmışlar, bunun gizli diplomasiyi ve savaş ittifaklarını tahrik ederek savaşı bir gerçekliğe dönüştürdüğünü iddia etmişlerdir. Öyleyse savaşların önlenmesi için yapılması gereken şeyin, öncelikle devletler arasındaki güvensizliğin giderilmesi olduğunu, bunun yolunun da açık iletişimden ve örgütlenmeden geçtiğini, böylece devletler arasında ortak güvenliğin tesis edilerek kalıcı barışın sağlanabileceğini ileri sürmüşlerdir.”⁹⁵ Bu anlamda idealist düşüncenin doğuşuna savaşların olumsuz sonuçlarının kaynaklık ettiği söylenebilir. Farklı bir ifadeyle idealist düşünce için savaşlara karşı olarak savaşları önlemek amacıyla ve savaşlar sonucunda ortaya çıkmış daha çok barış merkezli bir akımdır diyebiliriz.

İdealist yaklaşım en somut ifadesini Woodrow Wilson'un önderliğinde kurulan Milletler Cemiyetinde kendisini göstermiştir. Milletler cemiyeti marifetiyle “kolektif savunma” yerine “kolektif güvenliğe” dayalı barışçıl yeni bir dünya düzeni öngörülerek savaşların imkânsız kılınması amaçlanmıştır. Ancak bu idealist düşünce çok kısa bir sürede geçerliliğini yitirmiştir.⁹⁶ Çünkü savaşların olmadığı bir dünya

⁹⁴ Bülent Uğrasız, “Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2003, s.141.

⁹⁵BURCHILL, S, **Realism and Neorealism. Theories of International Relations**. New York, Palgrave, Aktaran: Davut Ateş, “Uluslararası İlişkiler Disiplinin Oluşumu: İdealizm / Realizm Tartışması ve Disiplinin Özerkliği”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 10 (1), 2009, s.15.

⁹⁶Bilal Karabulut, **Güvenlik; Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Barış Kitapevi, Ankara, 2011, s. 50.

düzenin sağlanması fikri o dönemin şartlarına göre fazla hayalî bir fikir olarak kalmaktadır. Nitekim ikinci dünya savaşı yukarıdaki paragrafın en can alıcı noktalarını oluşturan “devletler arası açık iletişim” ve “örgütlenmenin” olduğu bir sistemde yani idealist düşüncenin hâkim olduğu bir ortamda başlamış ve realist düşünce benimsenirken idealist düşünce terk edilmiştir.

Literatürde post-modernizmin ana akımlarından birisi olan inşacılık yaklaşımının temellerinin idealizm düşüncesinde yattığına dair baskın bir kanı mevcuttur. Bu nedenle idealizm yaklaşımı başlığı altında bu yaklaşıma da yer vermenin yerinde olacağı değerlendirilebilir.

“İnşacılık uluslararası ilişkiler kuramının pozitivistim sonrası en iddialı yaklaşımlarından biri olarak ortaya çıkmıştır.”⁹⁷Literatürde John Ruggie ve Alexander Wendt bu anlayışın en önemli temsilcileri olarak kabul görmektedirler. Wendt’e göre devlet liderleri uluslararası politikanın anahtar aktörleridir ama onların politik tercihlerini değerler, kültürel normlar ve kimlikler belirler. Bir bakıma uluslararası sistem toplum tarafından inşa edilir.⁹⁸ Devletin rolü; toplumsal refahı sağlamak, insan hak ve özgürlüklerini korumak, kamu yararı ve bu özgürlükler arasındaki dengeyi sağlamak ve tüm bunlara göre de insanların güvenliğini sağlamaktır.⁹⁹

Bu yaklaşımda realist yaklaşımdan farklı olarak devletlerin güvenliğinin yanında daha çok insanların güvenliği konusuna vurgu yapılmaktadır. İnsanların güvenliğini sağlama görevi devletlere verilerek sağlanmaya çalışılsa da devletlerin bunda başarılı olup olamayacağının yeterince açıklanamaması, başarı kıstaslarının neler olduğunun somut bir şekilde ortaya konulamaması ve güvenliğin sağlanmasında devlet dışı aktörlere yeterince yer vermemesi nedeniyle son dönem güvenlik çalışmalarında popülerliğini yitirmiştir. Her ne kadar son dönemde popülerliğini yitirse de yeni güvenlik anlayışına realist güvenlik anlayışından daha

⁹⁷Faruk Yalvaç, “Uluslararası İlişkiler Teorisindeki Temel Tartışmalar ve Eleştirel Gerçekçilik”, **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**, Der: Tayyar Arı, Mkm Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 27.

⁹⁸Sorpong Peou, **a.g.e.** s.123.

⁹⁹Newman, **a.g.e.**, s.247.

yakın ve daha yatkın bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir. Çünkü idealist güvenlik yaklaşımındaki insanı temel alan bakış açısı ile yeni güvenlik anlayışının insana yaptığı vurgu benzer özellikler taşımaktadır.

1.2.5. Yeni Güvenlik Teorileri

Yeni güvenlik teorileri 1990'lar sonrasında soğuk savaşın sona ermesi, devletlerin tehdit algılamalarının değişmesi, güvenlik açısından çok farklı tehditlerin ortaya çıkması ve daha da önemlisi geleneksel (Realist) güvenlik anlayışının bu yeni tehditlere yeterli cevap verememesi, idealist bakış açılarının da barışı olağandan daha fazla merkezine almaları sonucunda ortaya çıkmaya başlamıştır. “Soğuk savaş sonrası dönemde güvenlik yaklaşımlarına askeri boyutun yanı sıra sosyal, siyasal, ekonomik ve çevresel unsurların da dâhil edilmesiyle köklü değişiklikler yaşanmıştır.”¹⁰⁰ Ancak hem realist hem de idealist güvenlik anlayışının, güvenlik vizyonu ve doktrini üretilmesine yönelik katkıları da gözden kaçırılmamalıdır.

“Yeni güvenlik çalışmalarının attığı ilk adım, Soğuk Savaş döneminin, güvenliği “iki süper güç arasındaki çekişmenin doğrudan silahlı çatışmaya dönüşmemesi durumu” şeklinde “dar” olarak tanımlamasının dünya nüfusunun güvensizliklerini yansıtmakta yetersiz kaldığını ortaya koymak olmuştur.”¹⁰¹ Dar tanımlamadan kasıt; günümüzde yaşanan başlıca güvenlik sorunlarının sebeplerinin tespiti sorunsalı ile birlikte, çevre kirliliği, iklim değişimi, doğal yaşamsal kaynakların azalması, dijital ve siber tehditler, enerji kaynaklarının daha kıymetli hale gelmesi ve bu kaynaklara olan ihtiyacın artması, denetimsiz nükleer çalışmalar ve kontrolsüz nükleer rekabet, mali suçlar gibi tehditlerin göz ardı edilmesidir. “Günümüzde yaşanan belirsizlik, risk ve krizleri yönetebilmek ancak sorunun kaynağına inmekle mümkün olacaktır. Nitekim yaşanan pek çok hadiseyi doğrusal yaklaşımlarla açıklamak mümkün olmamaktadır. Günümüzde yaşanan güvenlik sorunlarının sebeplerini bilinen mantıksal nedenlere dayandırmak ve buna yönelik

¹⁰⁰ Bayraktar, **a.g.e.**, s.43.

¹⁰¹ Pınar Bilgin, “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, **Stratejik Araştırmalar**, 8(14), Ocak 2010, s. 73.

alınan tedbirler, sorunların çözümünden ziyade daha yeni sorunlara yol açmaktadır.”¹⁰²

Öyle ki artık “ordular ulusal güvenlik için ciddi bir tehdit olan iklim değişikliğinin portresini çizmeye çalışmaktalar”¹⁰³ ve geleceğin güvenlik ortamının oluşturmaya yönelik senaryolarında sözü edilen tehditleri birer değişken olarak dikkate almaktadırlar. Yani Dedeoğlu’nun da dikkat çektiği gibi “Dünyada klasik ve bilinen tehdit kavramları soğuk savaş yıllarındaki biçiminden farklılaşmıştır. Onun yerine farklı algılar, farklı istikrarsızlık biçimleri, adının bile tam olarak konulmadığı bazı durumlar ortaya çıkmıştır.”¹⁰⁴

Küreselleşme sonucunda ağır sanayinin yaygınlaşması ve sınırsız tüketim nedeniyle meydana gelen/hızlanan çevre kirliliği, kontrolsüz silah ticareti nedeniyle gerçekleşen terör saldırıları, Ebola, AİDS salgınları ve aratan kanser vakaları gibi insanlığı zor durumda bırakan problemler, güvenlik problemlerini çok karmaşık bir yapıya büründürmekte ve bu problemleri çözme yeteneğini uluslardan almakta, ulusların bu problemlerle tek başına başa çıkabilmesini zorlaştırmakta, güvenlik çözümlerini çok ülke ile birlikte hareket edecek bir minvale dönüştürmektedir.¹⁰⁵

Güvenliğin değişen ve karmaşıklaşan doğası gereği sayıca fazlalaşan askeri harekâtlar ve askeri harekât türlerinin de çeşitlenmesi (Örn: Doğal Afetlerde Askeri Yardım Harekâtı, Arama-Kurtarma Harekâtı, Barışı Destekleme Harekâtı vb.) ile ulusal ordular da artık tüm bu harekâtlara katılmakta zorlanmakta bunun yerine belirli harekât alanlarında özel güvenlik şirketlerinden faydalanmaktadırlar.¹⁰⁶ Ayrıca

¹⁰² Ömer Turunç, “Uluslar Arası Güvenlik Düzlemine Yönetim Bilimi Penceresinden Farklı Bir Bakış: Stratejik Kaos Yönetimi Yaklaşımı”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 4,8, 2008, s.50.

¹⁰³ Maximilian Mayer, “Chaotic Climate Change and Security”, **International Political Sociology**, Sayı:6, 2012, s.165.

¹⁰⁴ Beril Dedeoğlu, “Güvenlik Bağlamında Uluslararası Politikada Yaşanan Son Gelişmeler ve Türkiye’nin Tehdit Algılamaları, Türk Dış Politikası, **Uluslararası III. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri**, Edt: Sedat Laçiner, Hacıali Necefoğlu, Hasan Selim Özertem, Usak Yayınları 24, Ankara, Nisan 2009, s.252.

¹⁰⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Cha, “Globalization and the Study of International Security”, Akt: Haşim Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, Şubat 2007, Ankara, s.25.

¹⁰⁶ Sait Yılmaz, “21. Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar” (Çevrimiçi) [http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf), 11.01.2015

“11 Eylül 2001 tarihine kadar küreselleşme kavramı ekonomi ile ilintili iken, bu tarihten sonra güvenlikle de ilintili olduğu anlaşılmaya başlanmıştır.”¹⁰⁷

Yukarıda belirtilen konular özelinde yeni güvenlik teorileri ve politikaları daha öncede belirtildiği gibi özellikle 1990’lardan sonra ortaya çıkmaya başlamış ve devletler arenasında teoriden pratiğe dökülmüştür. Bu tarih güvenlik çalışmalarında yeni dönemin başlangıcı olarak nitelendirilebilir.

1.2.5.1. Eleştirel Güvenlik Anlayışı

Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, devleti merkeze alan geleneksel güvenlik algısına karşı bir meydan okuma olarak ortaya çıkmıştır. Eleştirel Güvenlik Çalışmaları daha öncede belirtildiği gibi, “ismini 1994 yılında Toronto’da (Kanada) tertip edilen bir konferansta almış ve bu konferansta yapılan sunumlar aynı başlık altında bir kitap olarak”¹⁰⁸ derlenmiştir. Bu akıma göre, devleti merkeze alan güvenlik algısı, emniyet içerisinde olma durumu ve emniyet içerisinde olmama durumunun temellerinde ne/neler olduğunun tam olarak anlaşılmasını engellemektedir. Bu engellemeyi aşmanın yolu, ampirist pozitivist epistemolojiyi aşmaktır. Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, kuramsal bir bakış açısını ortaya çıkarmaktan çok bir yönelimi nitelemektedir. Yönelim tespitinin temelinde, kavramın konstrüktivizm, post-yapısalcılık ve post Marksizm gibi pek çok kuramsal bakış açısını bünyesinde bulundurması vardır.¹⁰⁹ Devleti merkeze alan yaklaşımlara karşı çıkma ve incelemelerde özne olarak bireyi ön plana çıkarma gibi ortak paydalara sahip olmasına rağmen Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, insan güvenliği temasına yeteri kadar yer vermemektedir.¹¹⁰

¹⁰⁷ Türker, **a.g.e.**, s.26

¹⁰⁸ Keith Krause ve Micheal C. Williams, **Critical Security Studies: Concepts and Cases**, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. Akt: Burak Tangör, “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.68.

¹⁰⁹ David Mutimer, **Critical Security Studies**, Alan Collins (ed.), **Contemporary Security Studies**, (New York: Oxford University Press, 2007) s. 57-59. Akt: Burak TANGÖR, “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.68.

¹¹⁰ Edward Newman, **Critical Human Security Studies**, Review of International Studies, Vol. 36, No. 1, 2010, s. 77-94, Akt: Burak TANGÖR, “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.69.

“Güvenliğe eleştirel bir yaklaşımı temel alan ve güvenliğin referans aktörünün kim olduğunu sorgulamakla işe başlayan Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, güvenliği hem aktörleri, hem boyutları, hem de seviyeleri bakımından genişleyen bir kavram olarak ele almaktadır. Güvenlik kavramı boyutları bağlamında genişleyerek, askeri tehditlerin yanı sıra ekonomik, çevresel, politik ve toplumsal tehdit ve riskleri de içine almaktadır. Seviyeleri bağlamında ise güvenlik kavramında bir derinleşme söz konusudur; ulusal güvenliğin yanı sıra bireysel, uluslararası ve küresel güvenlik analiz edilmelidir. Ayrıca güvenliğin aktörleri de sadece devletler ile sınırlı kalmayıp bireyler, toplumlar, uluslararası kurumlar, sivil toplum, çeşitli çıkar grupları, hükümet dışı aktörler de artık güvenliğin nesneleri arasındadır.”¹¹¹

Bu teori “doğal olarak bir tehdidin bulunmadığı varsayımına dayanmaktadır. Buna göre temelde hiçbir şey tehdit değildir ve olgular sosyal veya siyasal kontrolden çıkması durumunda tehdit oluşturur.”¹¹² Yani bir konunun güvenlik tehdidi niteliğinin olması için o konunun siyasetin alanından çıkmış olması ve kontrol edilememesi gerekmektedir. Kuramın temel amacı güvenlik problemlerinin askeri alana sokulmadan önce siyasi enstrümanlar marifetiyle çözümlenmesidir.

Ayrıca teori şiddeti her şekliyle ve türüyle reddetmekte, güvenliğin varlığını şiddetin yokluğuyla tanımlamaktadır. “Klasik güvenlik yaklaşımları politik ve uluslararası ilişkiler teorilerine dayanırken; eleştirel yaklaşımlar sosyoloji, sosyal psikoloji, felsefe ve sosyal antropolojiden yoğun bir biçimde yararlanmıştır. Ayrıca klasik güvenlik yaklaşımları genellikle ABD kaynaklı iken; eleştirel güvenlik yaklaşımları Avrupa kaynaklıdır ve metodolojisinde Alman romantizminin yoğun etkisi görülür.”¹¹³

Eleştirel teori da yeni güvenlik yaklaşımlarına paralel bir tehdit tanımlaması getirmiş ve güncel tehditleri genişletmiştir. Eleştirel Güvenlik Teorisinin önde gelen

¹¹¹Keith Krause ve Michael C. Williams, “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, **Mershon International Studies Review**, (Cilt. 40, No. 2, 1996), ss. 229-254. Akt: Zerrin Ayşe Bakan, “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları”, **21 . Yüzyıl**, Ekim-Kasım -Aralık, 2007, s.42.

¹¹² Fikret Birdişli “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü”, **Güvenlik Stratejileri**, Yıl:10, Sayı:20, s.235.

¹¹³ Birdişli, **a.g.e.**, s.236.

temsilcilerinden biri olan Ken Booth daha önce belirtilen günümüz dünya tehditlerine ilaveten “Küreselleşmenin çok boyutlu belalarını, azgınlaşan dini ve kültürel duyarlılıkları, militan milliyetçiliğini, zengin ve fakir arasında giderek derinleşen hayat şansı uçurumunu (sosyoekonomik eşitsizliklerin azaltılmasını¹¹⁴) ve dünya nüfusunun önlenemez yükselişini”¹¹⁵de birer güvenlik sorunu olarak sıralamıştır. Bu sorunların tümünü de “siyasi yıkım tehdidini bağrında taşıyan tehditler” olarak nitelemiştir. Bu tespitleriyle eleştirel kuram esasında “siyasal hayatın rasyonel, adil ve demokratik düzenlenişini, devlet seviyesinin ötesine, tüm insanlığı kuşatacak bir düzleme taşımayı vaat etmektedir.”¹¹⁶

Yukarıdaki güncel tehditlere dikkat çeken “Eleştirel Güvenlik Kuramı devlete yönelik tehdit ve riskler yerine bireyi merkeze alarak, insan potansiyelinin önündeki engellere dikkat çekmesi bakımından siyaset bilimine jeopolitiğin ve stratejinin ötesinde katkılarda bulunmuştur.”¹¹⁷

Yeni güvenlik teorileri idealist ve realist yaklaşımlardan daha insancıl bir sistematik üzerine kurulmuştur. Bu yönüyle kökenleri aydınlanmaya kadar götürülebilir, aynı zamanda insanlık için tehdit algılamasını daha geniş bir yelpazede ele aldığı için realist ve ideaslit güvenlik teorilerine göre daha duyarlı ve kapsamlı bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Realist ve idealist güvenlik teorilerinde, aşağıda sıralanacak olan ve yeni güvenlik teorilerinin önemli gündem maddelerini oluşturan tehditler dikkate alınmamıştır; her iki teoride de (realist ve idealist) dikkat daha çok uluslararası ortamda güvenlik tehdidi oluşturan oyunculara yani düşmana odaklanmıştır.

Eleştirel Güvenlik Teorisi “Dünya çocuklarının üçte birinin beslenme yetersizliği çekmekte olduğunu, dünyada yüz milyon çocuğun sokakta yaşamakta ya da çalışmakta olduğunu, yirminin üzerindeki devlette çocukların asker olarak

¹¹⁴ Bilgin, **a.g.e.**, s. 73.

¹¹⁵ Ken Booth, **Dünya Güvenliği Kuramı**, Çev: Çağdaş Üngör, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s. 17.

¹¹⁶ Scot Burchill, Anderw Linklater, Richard Devatak, Jack Donnely, Tery Nardin, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True, Çev: Ali Aslan, Muhammed Ali Ağcan, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s. 223.

¹¹⁷ Birdişli, **a.g.e.**, s.237.

kullanıldığını, bazı küresel şehirlerde “çocuk fahişeliğinin” yaygınlaştığını, erkek ve kadın arasındaki eşitsizliklerin arttığını, yoksullar üzerindeki borç yükünün arttığını”¹¹⁸ birer güvenlik problemi olarak ele almaktadır.

Vidal’e göre şayet “2030’dan önce şehirlerin daha önce görülmemiş oranda büyümesinin önü alınmazsa, dünyadaki her üç kişiden biri varoшта yaşıyor olacaktır.”¹¹⁹ Suriye’de 2014 yılı itibariyle bir insanlık dramı yaşanmakta; “5 milyon çocuk basit ilk yardıma muhtaç şekilde yaşamakta, 6,5 milyon çocuk ise kriz ortamından doğrudan etkilenmiş durumdadır. Her üç çocuktan birisi yaralanmış, öldürülmüş ya da vurulmuştur. Savaşın devam ettiği bu günlerde şimdiye kadar (2015) 200.000’den fazla insan ölmüştür. Şiddet üç yıldır aralıksız her gün devam etmektedir. 6.5 milyon insan evinden yurdundan uzaklaştırılmıştır. Dakikada 3 Suriyeli mülteci durumuna düşmekte, her 10 dk.da bir insan hayat gözlerini kapamaktadır.”¹²⁰

Küresel İnsani Duruma Genel Bakış 2015 Ajandası (Global Humanitarian Overview 2015)’na göre Irak’ta da durum Suriye’den pek farklı değildir. 5,2 milyon insan 2014 yılı son günleri itibariyle yardıma muhtaç şekilde yaşamakta, 5 milyon insan ise devam eden savaşta hedef konumundadır. 2,1 milyon insan evlerinden çıkarılmış, farklı bölgelerde mülteci konumuna düşmüştür. Ekonomik kayıp 1,2 milyar dolar civarındadır.¹²¹Sözü edilen tüm bu durumlar insanları hem bulundukları ülkelerin hem de yabancı bir ülkenin sınırlarını geçerek daha yaşanabilir bölgelere ulaşmaya sevk etmektedir.

Yeni güvenlik teorilerinin içerisinde bulunan eleştirel güvenlik yaklaşımının önemli bir tespiti de şudur: Westphalia sonucunda ortaya çıkan uluslararası sistem, uluslararası toplum kisvesiyle bir yandan hükümetlerin kendi aralarında inşa edilen şüphe ve rekabet içerisinde güçlerini azamiye çıkartmaya çalışmaları (savaş için

¹¹⁸ Ken Booth, **a.g.e.**, s. 30.

¹¹⁹ John Vidal, “Every Third Person Will Be a Slum Dweller Within 30 Years, UN Agency Warns” **The Guardian**, 4 Ekim 2003, Aktaran: Ken Booth, **a.g.e.** , s.30.

¹²⁰The Diplomatic Observer, Şubat, 2014, No:81

¹²¹ Global Humanitarian Overview 2015, (Çevrimiçi)

<http://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/GHO-FINAL-17122014-web.pdf>
s.16. 02.01.2015

imkân ve kabiliyetlerini azami seviyeye çıkartma)¹²², öte yandan kendi evlerindeki kötü muamelelerine engel olamayışlarıdır. Bu anlamda Westphalia batının başarısızlıklarından birisi olmuştur.¹²³

Bir diğer tespit ise evrensel moral değerler yerine, uluslararası ilişkilerde kaba kuvvet kullanımının ön plana çıkarılarak, güvenlikçi politikalarla ülkeler arası yeni bir dünya güvenlik dengesi (dengesizliği) oluşturma gayretleridir. Kaba kuvvete dayalı bu politikalar, küresel ve bölgesel istikrarsızlıkların aratmasına neden olmaktadır.

1.2.5.2. Güvenlikleştirme Teorisi

Güvenlikleştirme Teorisine göre; “en basit anlamıyla, bir konuyu güvenlik konusu olarak adlandırmak, onu bir güvenlik problemi haline getirir.”¹²⁴ Kopenhag Okulu ile birlikte bu teori, “güvenliğin askeri güvenlik olarak tanımlanması ve algılanmasıyla yetinmemiş ve askeri güvenlik haricinde farklı güvenlik sektörleri tanımlayarak kavramı genişletmiştir. Bu anlayış, askeri sektörün güvenlik çalışmaları üzerindeki tekeline meydan okumakla beraber askeri sektörün önemini de göz ardı etmemektedir.”¹²⁵ “Güvenlikleştirme çoğunlukla kaçınılması gereken bir durumdur. Kopenhag Okulu yazarları, güvenlikleştirme durumunu “normal siyasetin başarısız oluşu”olarak tanımlarlar ve “daha az güvenlik, daha çok siyaset”sloganı ile yola çıkarlar.”¹²⁶

¹²² Eric Hobsbawn’a göre 20. yüzyıla dünya savaşları (başka bir deyişle, bölgesel devletler ya da müttefik devletler arasında yapılan savaşlar) damgasını vurmuştur. 1914’ten 1945’e kadar geçen dönem, yalnızca 1920’li yıllarda bir ara dönemle (1922’de Japonların Sovyet Uzakdoğusu’ndan nihai olarak çekildikleri yıl ile yine Japonların 1931’de Mançurya’ya yönelik saldırılarının başladığı dönem arasındaki zamanla) kesilen tek bir ‘ Otuz Yıl Savaşı’ sayılabilir. Bunun neredeyse hemen arkasından, Büyük filozof Thomas Hobbes’un ‘ yalnızca muharebe ya da göğüs göğüse çarpışmayla sınırlı kalmayan, savaşarak rakibini alt etme arzusunun geçer akçe olduğu bir zaman diliminde yaşandığına da işaret eden bir karşı karşıya gelme’ şeklindeki’ savaş tanımına çok iyi uyan kırk yıllık bir soğuk savaş dönemi gelmiştir. Soğuk savaşın bitiminden itibaren yeryüzünün çeşitli bölgelerinde ABD ordusunun karıştığı harekâtların, ne ölçüde dünya savaşı çağının devamını oluşturduğu halen yaygın bir tartışma konusudur. Eric Hobsbwn, Küreselleşme, **Demokrasi Ve Terörizm**, Çev. Osman Akınbay, Agora Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 1-2.

¹²³ Booth, **a.g.e.**, s.42.

¹²⁴ Barry Buzan, Ole Waever ve Jack de Wilde, **Security: A New Framework for Analysis**, Boulder: Lynne Rienner Pub, 1998, s.31. Akt: Baysal ve Lüleci, **a.g.e.**, s.71

¹²⁵ Baysal ve Lüleci, **a.g.e.**, s.71-72

¹²⁶ Baysal ve Lüleci, **a.g.e.**, s.83.

“Kopenhag Okulu 1980’lerin sonlarında Güvenlik Çalışmaları alanındaki teorileşme döneminde geleneksel gerçekçi güvenlik anlayışının aktör-tehdit-politika üçlemesinin eleştirisi olarak doğmuştur. Okul, Gerçekçi Güvenlik Çalışmaları’nda devletin yegâne güvenlik aktörü olarak nitelendirilmesine, devletlerin salt askeri kuvvet kullanımı ile tehdit edildiği anlayışına ve bu tehditlerle baş etmek üzere gücün dengelenmesi davranışının kalıplaşmış politika olarak benimsenmesine tepkidir.”¹²⁷

“Buzan, Ole Waever ve güvenlik çalışmalarının yeniden yapılandırılması için önemli bir başlangıç noktası olan Kopenhag Okulu ve onun temsilcileri, güvenlik konusunda devlet ile toplum arasında bir ayrım yapmaktadırlar. Güvenlik araştırmalarının, güvenliğin “ikiliğini” anlamayı benimsemesi gerektiğini savunmaktadırlar. Egemenlikle ilgili olan devlet güvenliğini ve kimlikle ilgili olan toplumsal güvenliği birbirinden ayırmaktadırlar.”¹²⁸

“Güvenlikleştirme, 1998 yılında Kopenhag Okulu yazarlarınca, bir konunun, politikanın belirlenmiş kurallarının dışına çıkarılması ve özel politik bir durum ya da politika üstü bir durum olarak çerçevelenmesi olarak açıklanmıştır.”¹²⁹ İşte bu çerçevelenme yani “Güvenlikleştirme eylemiyle, bir konu hâlihazırda bir güvenlik tehdidi olarak gösterilir ve böylece bu konu diğer konular üzerinde mutlak öncelik kazanır. Bu konu çözülemez ise diğer hiçbir konunun bir önemi olmayacağı algısı oluşur. Böylece ilgili aktörler bu konuyu olağan üstü araçlar kullanarak ya da tedbirler alarak çözme meşruiyetini kazanır.”¹³⁰ “Güvenlikleştirmeyi yapan aktör, bu durumun bilincinde olarak, olağan üstü tedbirler kullanmak istediği konuları güvenlik sorunu olarak etiketler. “Güvenlik” tabirini kullanan güvenlikleştirilmiş konunun acil bir durum olduğunu belirtmiş olur ve böylece güvenlik tehdidi olarak sunduğu bu sorunu çözmek için gerekli her türlü tedbirleri kullanmayı talep eder.”¹³¹

¹²⁷Sinem Akgül-Açıkmeşe, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 8, Sayı: 30, Yaz 2011, s.46.

¹²⁸Keith Krause, “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, **Mershon International Studies Review**, Sayı:4, 1996, s.243.

¹²⁹ Baysal ve Lüleci, **a.g.e.**, s.74.

¹³⁰ Buzan vd., **a.g.e.** s.24., Akt:Baysal ve Lüleci, **a.g.e.**, s.76.

¹³¹ Ciaran O’Reilly, “Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq”, **Journal of Politics and Law**, 2008, Cilt:1, Sayı:3, s. 69. Akt: Baysal ve Lüleci, **a.g.e.**, s.76.

Bir başka ifadeyle “Bu yaklaşım uyarınca, bir sorunun güvenlik tehdidi olabilmesi için bu tehdit karşısında önlem almaya yetkili aktörler tarafından o sorunun herhangi bir öznenin varlığına yöneltilen ve bu nedenle de söz konusu aktörler tarafından rutin siyasi süreçlerin dışına taşan acil ve meşruiyet kazanmış önlemler alınmasını öngören bir sorun olarak tanımlanması gerekir.”¹³²

Yeni güvenlik akımları içerisinde bulunan Güvenlikleştirme Teorisi de yukarıda sözü edilen tehditlerin tespitini yapmakta, ancak bu güvenlik problemlerinin çözümünde askeri otoritelere nazaran sivil otoritelerin daha fazla rol oynaması gerektiğini ileri sürmektedir. Her tehdidin güvenlik konusu olarak ele alınması (yani güvenlikleştirilmesi) ve katı militarist yöntemlere ve kaba kuvvete başvurularak çözüme kavuşturulmaya çalışılması birçok açıdan farklı sakıncaları beraberinde getirecektir. Kopenhag Okulu’na göre bu sakıncalar;

- Her konunun güvenlikleştirilmesinin karar vericilerin tüm dikkatleri o konu üzerine vermelerini ve diğer önemli konuları gözden kaçırmalarına yol açabileceği,
- Güvenlikleştirme nedeniyle tüm kaynakların o alana seferber edilmesi nedeniyle kaynak israfına neden olduğu,
- Siyasi ve diplomatik enstrümanların militarist enstrümanlardan önce devreye sokulması sayesinde sorunlar daha kolay bir şekilde çözümlenebilecekken, konunun güvenlikleştirilmesinin, konuyu karmaşıktırdığı şeklinde sıralanmaktadır.

“Güvenlikleştirme, pek çok özelliği itibarıyla Arendt’in “polis” yaklaşımı ile benzerlik arz eder; fakat bu benzerliğin en çok belirginleştiği nokta siyasal eylemin süjeler arasında karar verilen niteliğidir. Tıpkı siyasal eylem gibi güvenlik edimi de güvenlikleştiren ve dinleyici kitle arasındaki ilişki sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle, ilgili kitle varlığa dair tehdit sunumuna ikna olmalı ve normal şartlarda uyulacak kurallara uyulmamasını öngören olağan dışı tedbirlerin alınmasına müsamaha göstermelidir. Aksi takdirde güvenlikleştirme değil, “güvenlikleştirme

¹³²Buzan, Wæver ve de Wilde, **Security: A New Framework for Analysis**, s. 5, 23-24; Buzan ve Wæver, **Regions and Powers**, s. 491. Akt: Sinem Akgül-Açıkmeşe, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 8, Sayı 30, Yaz, 2011, ss.58-59.

adımından” bahsedilecektir.”¹³³ Bu durumun uygulaması Afganistan’dan Pakistan’a, Irak’tan Somali’ye Batılı ülkelerin terörle mücadele, demokrasinin inşası, Kitle İmha Silahlarının yok edilmesi gibi gerekçelerle düzenlediği askeri operasyonlarda veya işgal ettiği ülkelerde görülebilir. Kendi çıkarlarını korumaya çalışan bir batılı ülke; önce sözü edilen ülkelerden birisinde terör tehdidi olduğunu iddia eder, ardından siyasal karar alıcı bu durumu gündemine alarak, ulusal veya uluslararası karar alma mekanizmalarına taşır ve kamuoyu oluşturulur. Ardından müdahale gerçekleşir. Yani konu güvenlikleştirilmiş olur. Konunun güvenlikleştirilmesi marifetiyle askeri müdahale dâhil alınan tüm olağanüstü önlemler meşrulaştırılmış olur.

Bunlarla birlikte Kopenhag Okulu temsilcileri, güvenliğin beş boyutu (genişleme: askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel) ve beş gösterileni (kimin güvenliği?) ya da etkileşim veya analiz düzeyi (derinleşme: uluslararası, bölgesel, ulusal, yurtiçi gruplar, birey) arasında bir ayrım yapmıştır. Ancak, güvenliğin ulusal (uluslararası, bölgesel) ve insan güvenliği perspektifinden sektörleştirilmesini ve farklı düzeylerde nitelendirilmesini incelememişlerdir.¹³⁴

Yukarıdaki paragraflardan da anlaşılacağı üzere adına Güvenlikleştirme Kuramı denilen bu yeni güvenlik akımının ortaya çıkmasında eleştirel inşacı (critical constructivist) yaklaşımın, eleştirel güvenlik çalışmalarının (critical security studies), feminist kuramın, Kopenhag ekolünün¹³⁵ ve Paris ekolünün güvenlik konusunda çalışan temsilcileri etkili olmuştur.

Örneğin bu yaklaşımlardan birisi olan ve güvenlik alanında daha çok “devletler arasındaki strateji ve güç politikalarında cinsiyetin rolü ile

¹³³ Buzan, **Wæver ve de Wilde, Security: A New Framework for Analysis**, s.25. Akt: Sinem Akgül-Açıkmeşe, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 8, Sayı 30, Yaz 2011), s.64.

¹³⁴ Barry Buzan, Ole Wæver, “Slippery? Contradictory? Sociologically Unstable? The Copenhagen School Replies”, **Review of International Security**, Cilt 23, No 2, 1997, s. 143-152; Wæver, Concepts of Security, Buzan et al., Security, Akt: Brauch, Hans Günter, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı: 18, Yaz 2008, s.7.

¹³⁵ Huysmans’e göre günümüzde gelişimini ve devinimini halen sürdüren güvenlik çalışmalarında Kopenhag ekolü en etkili ve göze çarpan yaklaşımlardan bir tanesi olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda Bkz. Jef Huymans, “Revisiting Copenhagen: Or, On the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe”, **European Journal of International Relations**, 4 (4): 479–505.

ilgilenen”¹³⁶“Feminist güvenlik teorisine göre; bir taraftan ulusal güvenlik sorunları, ekonomik mali, ticari çevresel, göç, kadın, çocuk, sosyal ve kültürel sorunlar(ın)dan daha çok önemli değilken”¹³⁷diğer taraftan da “Uluslararası ilişkilerdeki Kuzey güney bölünmesi, büyük ve ağır borç ödemeleri, ticaretin gelişmiş ülkeler lehine akışı ve sömürge kullanımı bir çok insanı fakirlikten ölüme mahkum etmektedir.”¹³⁸

“Feministler güvenlik kavramını çok boyutlu olarak tanımlamışlar ve güvenlik tehditlerinin yalnızca savaş ve uluslararası şiddeti değil, aynı zamanda aile içi şiddet, tecavüz, yoksulluk, toplumsal cinsiyet bağımlılığını ve ekolojik yıkımı da içerdiğini ileri sürmüşlerdir.”¹³⁹ “Güvenlik konusunda özellikle kadınların, çocukların ve marjinal grupların hayatlarını etkileyen yapısal şiddete dikkat çekmişlerdir. Baskıcı sosyo-kültürel ortamlarda, siyasi ve iktisadi durumlarda ortaya çıkan ve açlık, hastalık ve iş-sizlik gibi bazı belli grupların konumlarını ve durumlarını olumsuz etkileyen yapısal ve dolaylı şiddeti dikkate almışlardır. Onlara göre aile, ulusal ve uluslararası sistem düzeylerindeki şiddet birbirleriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olduğundan, tek bir düzlemde yapılan açıklamalar uluslararası güvenlik kavramını açıklamada yetersiz kalmaktadır.”¹⁴⁰

“Feminist bilim açısından güvenlik konularını ilk inceleyen yazarlardan bir tanesi J. Ann. Tickner’dir. Tickner Uluslararası ilişkilerde cinsiyet konusunda, geleneksel eril-baskın savaş politikası ve realpolitikten, ve otonomi, soyutlama ve bağımsızlığın realist değerlerinden uzaklaşıp, daha toplum merkezli, birbirine bağımlı bir konsepte yakın olacak şekilde, güç marjlarından (kadınların geleneksel konumu) da görüşler alarak, uluslararası ilişkilerin yeni bir tanımını yapmaktadır.”¹⁴¹Bu yeni tanımın içerisindeki güvenlik anlayışında bölgesel ve küresel istikrarın sağlanmasında bir taraftan askeri ve katı siyasi enstrümanların

¹³⁶Laura Sjoberg, “Introduction to Security Studies: Feminist Contributions”, **Security Studies**, 18:2, s.188.

¹³⁷ Whitworth, *Feminism and International Relations*, Akt: Ataman, **a.g.e.**, s.86.

¹³⁸ Terry Terriff, Stuart Croft, Lucy James and Patric M.Morgan, **Security Studies Today**, Polity Press, UK, 1999, Blacwell Publishers Inc.,USA, S.85-86

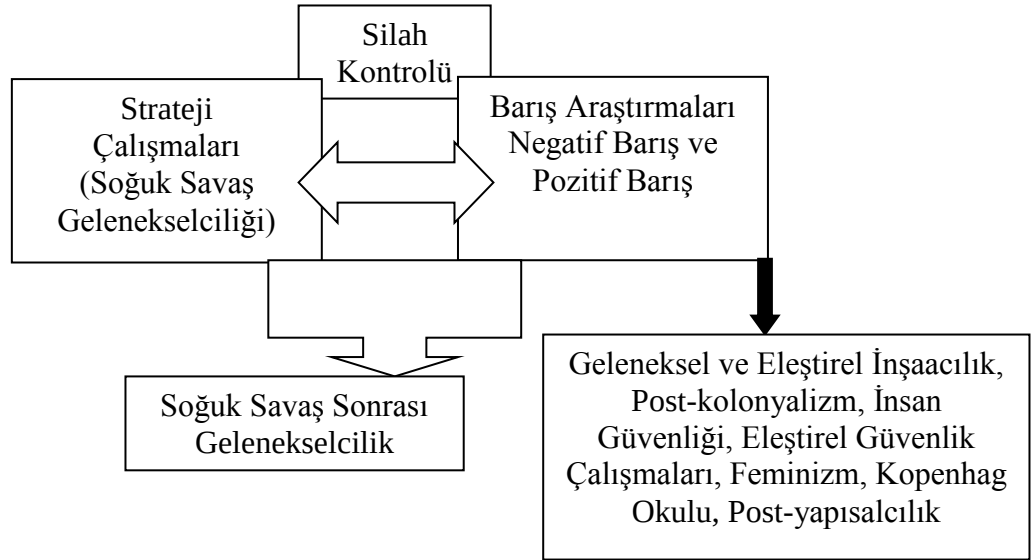
¹³⁹Sjoberg, **a.g.e.** s.198.

¹⁴⁰Muhittin Ataman, “Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti”, **Alternatif Politika**, Cilt 1, Sayı 1, 2009, s. 24-25. Akt: Burak TANGÖR, “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.69.

¹⁴¹ Terrif, Croft, James, Morgan, **a.g.e.**, s.92

kullanımı dengelenirken, diğer taraftan uluslararası askeri işbirliği küresel ve bölgesel barışa katkı sağlayacak şekilde dizayn edilmelidir. Yani daha yumuşak bir güç kullanımı (soft power).

Realist, İdealist ve Yeni Güvenlik anlayışı olarak özetlenen güvenlik teorilerinin gelişimi, değişerek çeşitlenen ülkelerin güvenlik ihtiyaçlarına cevap olmuştur. Güvenlik teorilerinin gelişimi sürecinde akademik ortamda ortaya atılan fikirlerden birçok ülke faydalanmış, güvenlik politikalarını oluşturmada bu fikirlerden etkilenmişlerdir. Bu fikirler aynı zamanda sınırların yönetimi ve güvenliği konusunda da yeni bir takım önlemlerin alınarak, yeni güvenlik uygulamalarının geliştirilmesini ve hayata geçirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Ne var ki güvenlik teorileri ne kadar gelişip yeni fikirler ortaya çıksa da, ülkelerin güvenlik uygulamalarında daha çok realist anlayışın benimsendiği anlaşılmaktadır. Çünkü gerek yönetsel sınır uygulamaları gerekse sınırlardaki güvenlik uygulamaları, realist anlayışın benimsendiğini göstermektedir.

Şekil 1. Uluslararası Güvenlik Çalışmalarının Gelişimi¹⁴²

¹⁴² Jef Huysmans, "Revisiting Copenhagen: Or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe" *International Security*, 2007, Cilt:4, s. 46. Akt: Baysal ve Lülecı, *a.g.e.*, s.70.

Özetle; Uluslararası Güvenlik çalışmalarının gelişimi tabloda gösterilmiştir. İlk çalışmalar silahların ve silahlanmanın kontrolü üzerine olurken, güvenlik çalışmalarında realist düşüncenin etkili olmasında dünya savaşları ve soğuk savaş belirleyici olmuştur. Dünya savaşları sonrasındaki barış anlaşmaları ile birlikte güvenlik çalışmalarında idealist akımın etkileri hissedilmeye başlamıştır. İdealist düşüncesinin benzer etkisi soğuk savaş sonrasında da görülmektedir. RF ve ABD gibi ülkelerin güvenlik politikalarında soğuk savaş sonrasında da realist düşüncenin izlerine rastlamak mümkündür. 1990'lerden sonraki dönemde artık yeni güvenlik teorileri çerçevesinde geliştirilen güvenlik politikaları ortaya çıkmaya başlamıştır.

2.BÖLÜM

2. AB GÜVENLİK MİMARİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE DÖNÜŞÜMÜN AB SINIR POLİTİKALARINA ETKİSİ

2.1. Avrupa Devletlerinde Ortak Hareket Etme Motivasyonunu

Ortak bir Avrupa olabilme düşüncesi eski Roma'ya kadar dayandırılmaktadır.“Avrupa birliği düşüncesi 1300'lü yıllardan beri Avrupalı filozof, tarihçi ve siyaset adamın cezbetmiştir. Tarihte haçlı seferleri Avrupa devletlerinin eylemsel olarak örgütlenmelerinin en büyük örneğidir.”¹⁴³O dönemde dini unsurların yönlendirmesiyle harekete geçen Avrupalılar, dini emirleri yerine getirme, korunma, toprak elde etme, savaş geliri elde etme gibi motivasyon kaynakları ile birlik sağlama yoluna gitmişlerdir.

Müslümanlığın Anadolu'da hızla yayılması ve bu durumun önlenememesi, Bizans devletinin yıkılması, Kudüs ve Önemli ticaret yollarının Müslümanların eline geçmesi gibi¹⁴⁴ ekonomik ve siyasi nedenlerle, o dönemde devlet yönetiminde etkin olan kilisenin desteği ve Normandiyalı Fransız bir avukat olan Pierre Dubois, Dante, Emeric Cruce, William Penn, William Penn, İmmanuel Kant, Victor Hugo, J. J. Rousseaugibi şahsiyetlerin de düşünsel alt yapıyı oluşturmaları sonucunda¹⁴⁵ Avrupa Birliği düşüncesinin ilk çekirdeklerini toprağa atmıştır. Bu düşünsel hareketin somutlaşması sonucunda günümüz Avrupa'sına ulaşılmıştır.

Nitekim “Napolyon savaşlarından sonra toplanan 1814 Viyana Kongresi, Osmanlı-Rus Savaşından sonra toplanan 1878 Berlin Kongresi ve yapılan Berlin Anlaşması, 1. Dünya Savaşından sonra toplanan 1919 Paris Barış Konferansı ve akabindeki anlaşmalar, Avrupa sınırlarını yeniden belirlemek, yeni devletçikler yaratıp güçlü devletlerin arasında tampon bölgeler oluşturmak, ittifak grupları

¹⁴³(Çevrimiçi) <http://www.frmtr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/706960-avrupa-birligi-dusuncesinin-dogusu.html>, 25.01.2015

¹⁴⁴Gökhan Türk, “Avrupa İttifakları ve Birlik Düşüncesi”, (Çevrimiçi) <http://www.bilgesam.org/incele/821/-avrupa-ittifaklari-ve-birlik-dusuncesi/#.VMTV4ZWIrIU>, 25.01.2015

¹⁴⁵ Ekrem Yaşar AKÇAY, Çiğdem ARGUN, Elvettin AKMAN, “AB'nin Tarihsel Gelişimi Ve Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Y.2011, C.3, S.4. s.117-131, s.118-119.

meydana getirmek ve silahlanmayı kontrol altına almak gibi tedbirlerle Avrupa kıtasında genel bir güvenlik ortamının yapılanmasına yönelik olmuştur.”¹⁴⁶

Bu bağlamda esasen geçmişte AB motivasyonunu oluşturan gerekçelerin günümüzde pek fazla değişime ve dönüşüme uğradığı söylenemez ancak günümüzde AB motivasyonunu oluşturan gerekçelerin daha fazla ekonomik ve güvenlik motivasyonlu olduğu ileri sürülebilir. Dini motivasyonun tamamen yok olduğu söylenemez.

2.1.1. İkinci Dünya Savaşına Kadar Avrupa Güvenliği

20. yy.lın başlarına doğru çoğunluğu direkt koloniler şeklinde, geriye kalanlarının çoğunluğu da gayri resmi imparatorluk mekanizmaları şeklinde olan Avrupa devletleri gezegenin çoğunluğunu kontrol etmeye çalışmıştır. “Bu süreçteki Avrupa güvenlik kompleksinin en belirgin özelliği bu kadar çok büyük gücün sınırlı bir coğrafi alana toplanmış olmasıdır. Farklı zamanlarda Rusya, İngiltere, Fransa, İspanya, İtalya, Hollanda, Portekiz, İsveç, Avusturya-Macaristan, Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu büyük devlet statüsünü kazanan devletlerdir.”¹⁴⁷ Sürecin bir diğer özelliği ise savaşların ve savaş diplomasisinin güvenlik kompleksinde baskın gücü/güçleri belirliyor olmasıdır. Bu bağlamda “bölge güçle yakından ilintilidir ve kimin neyi kontrol edeceğine dair sayısız savaşlar yapılmıştır.”¹⁴⁸ Yani sözü edilen devletler arasında ciddi bir rekabet söz konusudur.

Bu rekabet silah teknolojisinin gelişimine paralel olarak Avrupa devletlerini silahlanma yarışına itmiştir. “İngilizler donanma harcamalarını 3 milyon sterlinden 7 milyon sterline çıkartmış, İngiliz amiral Fisher ilk İngiliz Dreknott'u denize indirirken bu geminin tüm Alman donanmasını batırabileceğini söylemiştir. Ancak, Almanlar çok kısa bir süre sonra aynı özelliklere sahip bir gemiyi denize indirmişlerdir. Bu deniz yarışına Ruslar ve Fransızlarla birlikte uzak doğudan Japonlar da katılmışlardır.”¹⁴⁹ “birinci dünya savaşının hemen öncesinde, İngiliz ordusunda %30,

¹⁴⁶ Yılmaz Tezkan, **Siyaset Strateji ve Milli Güvenlik**, Ülke Kitapları, İstanbul, Temmuz 2000, s.35.

¹⁴⁷ Barry Buzan, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre, Elzbieta Tromer, Ole Wæver, **The European Security Order Recast**, Printer Publishers London And New York, London, 1990, s.32-33.

¹⁴⁸ Buzan, Kelstrup, Lemaitre, Tromer, Wæver, **a.g.e.** s.32-33.

¹⁴⁹ Haydar Çakmak, **Avrupa Güvenliği**, Akçağ yayınları, Ankara, 2003, s.41.

Rus ordusunda %53, Alman ordusuna %69, Fransız ordusunda ise %81 oranında artış olması”¹⁵⁰ rekabetin boyutlarının anlaşılması açısından önemli bir veridir.

Yine bu dönemde Avrupa devletleri arasında görülen rekabet ortamı Avrupa’da savaş ortamının hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Zira her Avrupa ülkesinin bu dönemde farklı çıkar alanları vardır ve hiçbir Avrupa ülkesi bir diğer ülkenin bu çıkar alanına girmesini istememektedir. “Almanya’nın ekonomik olarak çok güçlenmesi İngilizce, Fransa ve Rusya’yı korkutmuş, İngilizler kendi sömürgelerinin veya sömürge yolu üzerinde bulunan ülkelerin Alman nüfuzuna geçmesinden endişelenmişlerdir. Ayrıca Fransa’nın Alsace Lorraini Almanya’dan geri alma hayalleri, Rusların Almanya’nın Avusturya ile birlikte Pan-Germenizmi gerçekleştirerek Doğu ve Güneydoğu Avrupa’ya yayılma düşüncesi içerisinde olmasından çekinmesi yeni bir savaş ortamına sebep olmuştur.”¹⁵¹ Böylelikle 28 Temmuz 1914’te büyük savaş başlamıştır.

Birinci dünya savaşı sonrasında barışı sağlamak ve ülkeler arasındaki meselelerin görüşmeler yoluyla barışçıl metotlar kullanılarak çözülmesi maksadıyla milletler cemiyeti kurulmuş, savaşın Ulusal Siyasetin Aracı Olarak Kullanılmasından Vazgeçilmesi Anlaşması ve uluslararası uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözümüne ilişkin Genel Bağıt anlaşması imzalanmıştır.¹⁵² İmzalanan anlaşmalar sadece bununla sınırlı değildir. Bu anlaşmaya ilave olarak; “Lozan Barış Antlaşması, Lokarno Antlaşması, Briand-Kellog Paktı, Genel Hakemlik Antlaşması, Petit Antantı, Saldırı Üzerine Londra Antlaşması, Dörtlü İttifak, Balkan Paktı, Nyon Antlaşması gibi antlaşmalar imzalanmıştır.”¹⁵³

Bu dönemde imzalanan antlaşmaların ortak noktalarından bir tanesi de Avrupa sınırlarının çizilmesinde belirleyici olma özelliği taşıyor olmalarıdır. Bu dönemde sınırların çizilmesinde İngiliz ve Fransızların politikaları belirleyici olmuştur. “Sınırlar etnik kökenlere göre değil İngiltere ve Fransa’nın çıkarlarına göre çizilmiştir. Balkanlarda Orta ve doğu Avrupa’da bugün de hala devam eden sınır ve

¹⁵⁰ Çakmak, A.e., s.42

¹⁵¹ Çakmak, A.e., s.53.

¹⁵² Çakmak, A.e., s. 53.

¹⁵³ Çakmak, A.e., s.56.

etnik kökenli savaşların temelinde İngilizlerin çizdikleri ülke sınırları yatmaktadır.”¹⁵⁴

Bu dönemde her ne kadar savaşlar nedeniyle Avrupa çok acı çekse de, savaşlar nedeniyle çekilen acılar karşılığında hiçbir Avrupa devleti tek başına başat güç olmaya muvaffak olamayacağını acı tecrübeler neticesinde öğrenmişlerdir. Her ne kadar “farklı dönemlerde İspanya, Fransa ve Almanya Roma İmparatorluğunun birleştirici başarısını tekrarlamak için şansını denese de başarılı olamamıştır.”¹⁵⁵

2.1.2. İkinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa Güvenliği

1870-1945 yılları arasında Fransa ve Almanya üç kez savaşmışlardır. Bu savaşlarda birçok insan yaşamını kaybetmiştir.¹⁵⁶ İkinci dünya savaşı öncesinde sürekli bir kavga ortamının süregeldiği Avrupa kendi içerisinde ve çevresinde artık barışı aramaktadır. Öncelikte tüm Avrupa siyasi coğrafyasında barışı sağlamak için gerekli olan ilk adımların Avrupa devletlerinin kurdukları barışçıl uygulamalarla atılmaya başlayacağı dönem tam da bu dönemdir. Ta ki Berlin Duvarının yıkılacağı döneme kadar sürecek olan bu dönem, Avrupa’da barışın hukuki temellerinin atıldığı dönem olarak nitelenebilir.

AB, İkinci Dünya Savaşı ertesinde savaşın galip ve mağluplarını, eşitler olarak iş birliğinde bulunabilecekleri bir kurumsal yapı içerisinde bir araya getirmeyi hedeflemiş ve temelde barışı güvence altına almanın bir aracı olarak algılanmıştır.¹⁵⁷ Çünkü “Avrupa içi çatışmacı yaklaşımlardan sıyrılmanın gerekliliği iki dünya savaşının ardından net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Tarihten çıkarılan dersler Avrupa için fırsatlar yaratmıştır. Geçmişin hatalarından çıkarılan dersler, Avrupalıları “biz” ve “ötekiler” gibi katı tanımlamalar yerine, Avrupa kimliğini stratejik çıkarların gerektirdiği durumlara göre değişen, daha esnek yaklaşımlarla ve daha belirsiz sınırlarla tanımlamaya itmiştir.”¹⁵⁸ Bunun sonucu olarak “2. Dünya Savaşının sonlarına SSCB, ABD, İngiltere ve Fransa’nın liderleri önce Yalta’da, savaşın hemen

¹⁵⁴ Çakmak, **a.g.e.**, s.56.

¹⁵⁵ Buzan, Kelstrup, Lemaitre, Tromer, Waever, **a.g.e.** ss.32-33.

¹⁵⁶(Çevrimiçi) <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105>, 25.01.2015

¹⁵⁷ Türker, **a.g.e.** s.36.

¹⁵⁸ Haluk Özdemir, **Avrupa Mantiğı, Avrupa Bütünleşmesinin Teori ve Dinamikleri**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2012, s.119.

bitiminden sonra da Postdam'da bir araya gelerek diplomasi'nin alışılmış usullerine göre Avrupa'da sınırları yeniden düzenleyerek, nüfuz bölgelerini yeniden düzenleyerek ve Milletler Cemiyetini, Birleşmiş Milletler adı altında yeniden örgütleyerek uzun süreli bir barışın esaslarını oluşturmaya çalışmışlardır.”¹⁵⁹ Savaş sonrası barış ortamının sağlanabilmesi açısından Moskova Konferansı (Ekim 1943), Tahran Konferansı (28 Kasım-11 Aralık 1943), Dumbarton Oaks Konferansı (21 Ağustos-7 Ekim 1944) ve nihayetinde savaşı bitiren Paris Barış Anlaşmaları gibi önemli olaylarda bu dönem içerisinde değerlendirilebilir.

“2. Dünya Savaşı sonrası dönemin koşullarında oluşan iki kutuplu sistem içerisinde ise birçok faktörün etkisiyle bölünme yaşayan Avrupalı Devletler, doğu veya batı bloğu içinde yer alarak, güvenlik ve savunmalarını asli olarak, taraf oldukları blokların askeri örgütleri olan NATO veya Varşova Paktı üzerinden tesis etmişlerdir.”¹⁶⁰

2. Dünya Savaşı AB düşüncesi için gerçekten bir milattır. Her ne kadar Bazı Avrupa devletleri bu dönemde güvenliğin NATO marifetiyle sağlanması, bazı Avrupa devletleri ise Varşova Paktı marifetiyle sağlanması fikrini benimse de bu durum “Avrupa'daki güvenlik kaygılarını tamamen ortadan kaldıramamıştır. Zira hem İngiltere'nin Avrupa'da oluşmaya başlayan bütünleşme sürecinin dışında kalma politikası izlemesi, hem de Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın başlaması, Avrupa güvenliğin olası bir savaşa özellikle de bir SSCB saldırısına karşı, yeni kurulmuş bir örgüt olan NATO'ya rağmen ne kadar hazırlıksız ve zayıf olduğunu tartışmaya açmıştır.

Bu kapsamda, “17 Mart 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan Brüksel Anlaşması ile bu beş ülke muhtemel bir tecavüze karşı kuvvetlerini birleştirmeyi kabul etmişlerdir. Böylece Mareşal Montgomery komutasında ilk müşterek askeri teşkilat kurulmuştur.”¹⁶¹ Sonrasında W. Churchill'in 11 Ağustos 1950 tarihinde, ‘ABD ve Kanada ile tam bir işbirliği içinde çalışacak, demokratik denetim mekanizmasına sahip bir Avrupa Ordusunun

¹⁵⁹ Tezkan, **a.g.e.**, s.36.

¹⁶⁰ Barış Özdal, “Lizbon Reform Andlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 4, Sayı: 7, Haziran 2008, s. 127.

¹⁶¹ Tezkan, **a.g.e.**, s.37.

ivedilikle kurulmasını önermesinin ardından, 24 Ekim 1950’de Fransa Başbakanı RenéPléven, Batı Almanya da dâhil olmak üzere, Avrupalı Devletlerin askeri güçlerini uluslar üstü bir yapı içinde birleştirme ve ortak ‘Avrupa Ordusu oluşturmayı öngören bir “Avrupa Savunma Topluluğu (AST) kurma fikrini ortaya atmıştır.”¹⁶² Tüm bu somut adımlar sonucunda beş yıl gibi kısa bir zaman zarfında Batı Avrupa Birliği¹⁶³ adını alan teşkilat kurulmuştur.

Bu dönemde AB fikrinin en önemli mimarları artık dini liderler değil, devlet adamlarıdır. Robert Schuman (Fransa Dışişleri Bakanı), Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet, daha önce de belirtildiği üzere “Birleşik bir Avrupa Devleti fikrini” savunan Winston Churchill gibi iktidar sahibi siyasetçiler AB fikri için gayret göstermişlerdir. Artık savaşlar ve savaşlara konu olan anlaşmazlıklar siyasetin alanına girmiştir. Birleşik bir Avrupa konusu siyasetçilerin yönlendirmesi ile devinimini sürdürecektir. Bu bağlamda 2. Dünya Savaşı sonrasında artık “Ne Avrupalı güçler arasında klasik tip güvenlik dinamikleri geçerli olacak ne de iki süper gücün yarın Avrupa’ya hâkim olacağından söz edilebilecektir. Bunun yerine Avrupa merkezi, tutarlı ve küresel sahnede bir kutup üzerinde yerini almış bir oyuncu olmak için AB kimliğinin yeterli olacağı”¹⁶⁴ fikri yaygınlaşacaktır.

2.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Avrupa’nın Güvenliği

Bu sürecin önemli zaman dilimlerinden bir tanesi de soğuk savaş ve soğuk savaş sonrası dönemidir. Soğuk savaş döneminde Avrupa güvenliğini tehdit eden Kore Savaşı, Süveyş Kanalı krizi, Berlin Duvarı U-2 Casus Uçak olayı ve Küba krizi gibi olaylar da AB’nin topyekûn savunulması gerektiği düşüncesinin olgunlaşmasına katkı sağlamıştır. Zira bu olaylar neticesinde meydana gelen gelişmeler tek bir Avrupa ülkesinin güvenliğini değil topyekûn Avrupa’nın güvenliğini ilgilendirmektedir. İşte bu nedenle “soğuk savaş sonrasında Avrupa’da güvenlik temin edicilerin kategorisi BM, NATO, AB ve AGİT’i ve diğer bölgesel uluslar arası

¹⁶²Özdal a.g.e., s.128.

¹⁶³ “Batı Avrupa Birliği, Batı Avrupa’nın müşterek savunma yolunda attığı ilk adımdır.” Bkz. Tezkan, a.g.e., s.37.

¹⁶⁴Ole Waever, “Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War”, *International Affairs* 68: 1 (1992), s.80

örgütleri içerecek şekilde genişlemiştir. Bu çerçevede NATO merkezi konumunu korumuştur. AB ise kurumsal gücünü giderek artırmıştır.”¹⁶⁵

Bu durumun Avrupa’da sınırlarına yansması ise “Birinci Dünya Savaşından önceki yıllara kıyasla, 1945 sonrası Avrupa çok daha fazla devlet sınırı ve pasaport kontrolü, eğitim, sağlık ve refah sağlanması açısından sınırlara gelen kişilerin daha fazla düzenlemesi ile karakterize edilmesi şeklinde olmuştur. Uluslararası ticaret ve üretimin küreselleşmesi, özellikle Batı Avrupa’da devlet sınırlarını daha gözenekli hale getirmeyi amaçlıyorken, 1970’li yıllara kadar sınır ötesi insan, sermaye ve emtia akışının aşılmasının ötesine geçilmemiştir.”¹⁶⁶

2.2. AB’nin Kilometre Taşları

AB’nin oluşumuna giden yolda ilk resmi çabalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. “1952 yılında Avrupa Savunma Topluluğu (AST) ve 1953 yılında Avrupa Politik İşbirliği adları altında dış politika ve savunma politikası alanlarında başlatılan bütünleşme girişimleri, NATO’nun gölgesi altında kalmıştır.”¹⁶⁷ Ancak AB’nin kurulmasında meydana gelen bu tür başarısızlıklar hiçbir zaman AB fikrini ortadan kaldırmamış ve fikir ancak bu şekilde somutlaştırılabilmıştır. Günümüzde somut hale gelen bu fikir aynı zamanda AB sınır yönetim sisteminin oluşumunu ve uygulamaya geçmesini de sağlamıştır.

AB’ye giden yolun kilometre taşları, resmi olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğunu (AKTÇ) kuran 1951 Paris Antlaşması ile başlar. Temelinde biraz önce sözü edilen iki devlet adamı Robert Schuman ve Jean Monnet vardır. Robert Schuman’ın hazırladığı tasarının somutlaşması başarılı olması sonucunda Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nu (EU-ATOM) kuran Roma Antlaşmaları (1957), 1986’da imzalanmış ve atılan imzalar da olan Avrupa Tek Senedinin (1987’de yürürlüğe girmiştir.)yolunu açmıştır. Avrupa Tek Senedinin yürürlüğe girmesi sonucunda “Avrupa Topluluğu (AT) içerisinde

¹⁶⁵ Burak TANGÖR, **Avrupa Güvenlik Yönetişimi: Bosna Kosova ve Makedonya Krizleri**, Seçkin Yayınları, Ankara, Mart 2008, s.51.

¹⁶⁶ Liam O’Dowd, “The Changing Significance of European Borders”, **Regional & Federal Studies**, Cilt:12, Sayı:4, s.17.

¹⁶⁷ Fehmi Ağca, **AB’nin Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye’nin Konumu**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.58.

çoğunluk oyuna geçiş kabul edilmiş; Avrupa Parlamentosu'nun karar sürecine katılımını öngören ortak karar yönetimi benimsenmiş, tek pazarın (iç pazar) tamamlanması takvime bağlanmıştır.”¹⁶⁸ “Tek pazar programlarında devlet sınırları, Avrupa içerisinde de entegre bir ekonomik alan ve pazar yaratılmasının önündeki engeller olarak yeniden tanımlanmıştır. Sınır kontrollerinin kaldırılması ve engellerin köprülere dönüştürülmesi artık AB politikasının merkezinde yer almıştır.”¹⁶⁹ “Böylelikle Hollanda, Almanya, Belçika, İsviçre ve Fransa sınır bölgelerini kapsayan ve sınır konusunu ilgili ülkeler arasında ulusal seviyeden bölgesel düzeye getiren sınır ötesi işbirliği geleneği gelişmiştir.”¹⁷⁰

2.2.1. Maastricht Antlaşması (1992)

Nihayetinde Maastricht AB Antlaşması (1992) ve Amsterdam Anlaşmaları “üye devletleri egemen devletlerarasındaki geleneksel antlaşmalardan daha sıkı bir biçimde birbirine bağlayan AB'nin hukuki temellerini meydana getirmiştir.”¹⁷¹

Maastricht anlaşması ile Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikasının da temelleri atılmıştır. “AT'nin siyasal birliği, ekonomik ve parasal birlik ile birlikte somut hedef olarak benimsenmesi 1991 Maastricht Zirvesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu anlaşma tek para sisteminin kabulünün yanı sıra, Avrupa vatandaşlığı, ODGP, Adalet, İşçileri alanında getirdiği düzenlemelerle, bir anlamda gelecekteki “Avrupa Birleşik Devletlerinin” temellerinin atıldığına işaret etmektedir.”¹⁷² Maastricht anlaşmasının ODGP konusundaki temel hükümler, Avrupa dış politikasına da yön veren temel ilkeler niteliğindedirler. Benimsenen bu hükümlerden AB sınırları ile ilgili olanları aşağıdaki gibidir¹⁷³;

- Birliğin ortak değerlerini, temel çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak,(bağımsızlık ilkesi ile sınırlara kapalı atıf mevcut)

¹⁶⁸ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme**, Gündoğan Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s.70.

¹⁶⁹ O'Dowd, **a.g.e.**, s.19.

¹⁷⁰ O'Dowd, **a.g.e.**, s.18.

¹⁷¹ Türker, **a.g.e.** s.36.

¹⁷² Ağca, **a.g.e.**, s.61.

¹⁷³ Ülger, **a.g.e.**, s.90.

- Birliğin ve üye devletlerin güvenliğini tüm yöntemlerle pekiştirmek, (sınırların güvenliğinin pekiştirilmesi)

- Uluslararası barış ve güvenliği korumak, (uluslararası sınırların değişmemesine katkıda bulunmak)

AB sınırlarının güvenlik algılamaları üzerinden ele alınması, yani “güvenikleştirme süreci, Maastricht Antlaşmasının öncesinde (1993 yılı ve öncesinde) Trevi Yapısı, Schengen Müktesebatı ve Avrupa Tek Senedi ile sınırlı iken, Maastricht Antlaşmasının sonrasında (1993 yılı ve sonrasında) ise bu süreç Amsterdam, Nis ve Lizbon gibi antlaşma hükümleri ile beraber günümüze kadar pekişerek devam ede gelmiştir.

Bu bağlamda, AB’de yaşanan güvenlikleştirme sürecinin yasal, kurumsal, politikalar ve teknoloji alanları açısından yansımalarının ve etkilerinin olduğunu belirtmek mümkündür. Yasal alanda; iç sınırların kaldırılmasını ve dış sınırların güçlendirilmesini öngören Schengen Müktesebatı ile sınır güvenliğinin konu edildiği AB Zirveleri (Dublin, Tampere, Sevilla Zirve Kararları); kurumsal alanda, AB Sınır Güvenliği Ajansı (Frontex); politika boyutu itibarı ile Avrupa komşuluk politikası ve AB genişleme politikası; teknolojik altyapı açısından ise, Schengen Bilgi Sistemleri (SIS-I ve SIS-II), Vize Bilgi Sistemi (VIS)¹⁷⁴, EURODAC ve Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi güvenlikleştirme sürecinin etkilerinin yoğun olarak görüldüğü alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.”¹⁷⁵

2.2.2. Amsterdam Antlaşması (1997)

2 Ekim 1997’de imzalanan ve 1 Mayıs 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam antlaşması Maastricht antlaşmasının gözden geçirilmiş devamı niteliğindedir.

¹⁷⁴ Vize Bilgi Sistemi (VIS), AB Konseyinin, 8 Haziran 2004’te onayladığı 512/AB Vize Bilgi Sistemi kurulması kararıyla kurulmuştur. AB ülkelerinin sınır güvenlik birimlerinin veri alış verişini elektronik sistemler aracılığı ile gerçekleştirmesini sağlar. Vize başvuru sahibinin fotoğraf ve parmak izleri ve biyometrik fotoğrafları sistem bünyesinde bulunmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Yue Liu, “Scenario Study of Biometric Systems at Borders”, **Computer Law & Securityreview**, Sayı: 27, 2011, s.37.

¹⁷⁵ Ahmet Kaya, **a.g.e.** s.4.

Amsterdam anlaşması ile “üyelerinin çoğunluğunu AB ülkelerinin oluşturduğu bir savunma örgütü, AB anlaşmasının içeriğine sokulmuştur.”¹⁷⁶

Amsterdam anlaşmasının 4 ana amacı vardı. Bu 4 ana amaçtan 2 tanesi doğrudan güvenlikle ilgili bir tanesi de doğrudan sınırların yönetimi ile ilgilidir. Sözü edilen bu dört amaç aşağıdaki gibidir¹⁷⁷;

- “Birliğin temelinde vatandaşların haklarının yattığının kabul edilmesi ve vatandaşlar için istihdam yaratılmaya çalışılması,”(Ekonomik ve İnsani)

-“Serbest dolaşım son engellerin de kaldırılması ve güvenliğin güçlendirilmesi” (hem sınırların yönetimi hem de güvenlikle ilgili)

- “Dünya olaylarında AB’nin sesinin daha yüksek bir biçimde duyurulmaya çalışılması,” (siyaset ve güvenlik)

- “Yeni katılacak üyeler ile birlikte AB’nin kurumsal yapısının daha etkili hale getirilmesi,” (hukuki)

Yukarıda bahsedilen anlaşmalar sonrasında “AB’nin küresel pazarlarda rekabet edebilmesi için gerekli olduğu düşünülen sermayenin, malların, hizmetlerin ve insanların serbest dolaşımının önündeki engeller olarak görülen devlet sınırlarına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu bakımdan Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları, Avrupa ülkeleri arası herhangi bir pozitif entegrasyonun olması gereken biçimine ilişkin hükümetler arası uzlaşma eksikliğinin giderilmeye çalışılmasının bir sonucudur.”¹⁷⁸

2.2.3.1. Avrupa Komşuluk Politikası

Avrupa Komşuluk Politikası’nın Temelleri ve Gelişim Süreci; Helsinki Nihai Senedi, Maastricht Antlaşması, Schengen Müktesebatı, Amsterdam, Nis ve Lizbon gibi antlaşma metinlerinin hayata geçirilmesi neticesinde oluşan ve halen de devam

¹⁷⁶ Burak Tangör, **Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikasının Gelişimi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, Eylül 2009, s.106.

¹⁷⁷ Tangör, **a.g.e.**, s.108.

¹⁷⁸ O’Dowd, **a.g.e.**, s.20.

eden bir süreçtir. Örneğin bu bağlamda Helsinki Nihai Senedi, Doğu Bloğu ile yumuşamayı temsil etmektedir.

“Essen Zirvesi’nde (Aralık 1994) katılım öncesi strateji belirlenmiş, zirvede iyi komşuluk ilişkilerine vurgu yapılmış, bu tarz ilişkilerin katılımın ön koşulu olduğu belirtilmiştir. Aday ülkelerin üyelikleriyle beraber yeni sorunlar ithal etmek istemeyen AB, bu ülkelerin komşularıyla olan sınır ve azınlık sorunlarını katılım öncesinde çözmelerini istemiştir.”¹⁷⁹

“Avrupa Komşuluk Politikasının sacayaklarının oluşturulmasına atıfta bulunan diğer AB resmi belgeleri ise sırasıyla aşağıda belirtildiği gibidir;

-“1997’de yayınlanan Gündem 2000 adlı belgede; Avrupa Komisyonu, genişlemiş Birliğin daha geniş Avrupa’da komşularıyla, iş birliği ve istikrar doğrultusunda ilişkilerini geliştirmesinin önemi belirtmiştir.

-2001 ve 2002 yıllarında yayımlanan strateji belgelerinde; daha geniş serbest ticaret bölgesinin kurulması ve iç pazar ve adalet ve içişlerinde işbirliğini öngören ilerlemeye müsait müstakil bir “Yakınlık Politikasının” gerçekleştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.”¹⁸⁰

-“Ayrıca “Ağustos 2002’de Komiser Chris Patent ve ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından “Daha Geniş Avrupa” ile ilgili bir rapor hazırlanmıştır; Raporda, Barselona Sürecine dâhil olan Akdeniz ülkeleri, istikrar ve ortaklık sürecindeki Batı Balkanlar ve Ortaklık ve İş Birliği antlaşmaları doğrultusunda ilişkilerin sürdürüldüğü Rusya ve diğer Doğu Avrupa ülkelerine yer verilmiştir. Aynı sene dönemin Avrupa Komisyonu başkanı Romano Prodi “Barış, Güvenlik ve İstikrar: Uluslararası diyalog ve AB’nin Rolü” konulu konferansta yapmıştır; Bu konferansta Daha Geniş Avrupa İstikrar için Yakınlık Politikası” başlıklı konuşmasında, genişlemiş AB’nin dost ülkelere oluşan bir halkaya ihtiyaç duyacağını vurgulayarak, komşularla “Kurumlar dışında her şeyin paylaşılması”

¹⁷⁹A. Sait SÖNMEZ, “Avrupa Birliği’nin Komşu Bölgelere Yönelik Siyasal Açılımı: Avrupa Komşuluk Politikası”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:7, Sayı: 14, Yıl: 2010 , s. 115.

¹⁸⁰Sönmez, **a.g.e.**, s. 115.

görüşünü dile getirmiştir. Bir sene sonra 10 yeni ülkenin katılımıyla AB'nin sahip olacağı coğrafyayı göz önünde bulunduran Avrupa Komisyonu, Doğu Avrupa, Batı Balkanlar ve Akdeniz ülkelerini içeren Daha Geniş Avrupa ve Komşuluk: Doğu ve Güney'deki Komşularımızla İlişkilerimizin Yeni Çerçevesi” adlı bir belge hazırlamıştır. Belgede genişlemiş AB'nin karşılaşacağı sorunlar belirtilerek, buna karşılık AB'nin bu bölgelere yönelik daha etkin bir politika izlemesi gerektiği belirtilmiştir.”¹⁸¹

“Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte sınırlara ilişkin söz konusu kesin tanımlamalar değişmeye başlamıştır. “Mekâna ait” bu değişim, Soğuk Savaş dönemine ait geleneksel güvenlik konseptinden tehditlerin uluslar üstüleşmesine paralel olarak gelişmiştir. Bu durum, dâhili ve harici sınırların netliğinin ortadan kalkmasına yol açarak, sınırların, içerideki ve dışarıdakiler arasında yeni güvenlik topluluklarının ve yeni sınırların ortaya çıktığı sosyal bir yapı ya da süreç haline dönüşmesini sağlamıştır. Avrupa gibi coğrafi entiteler sınırlarını artık dâhili ve harici sınırlar arasında ayırım yapmayan ve enerji, insan hakları, göç veya organize suç konularını kapsayan güvenlik algılarına göre tanımlamaya başlamıştır.”¹⁸²

2.3. AB Güvenlik Mimarisinin Oluşumu

Avrupa’nın güvenlik ve savunma politikasının oluşumunda AB’yi oluşturan ülkeler üç grupta toplanmışlardır. Bu üç grup ülke, Avrupa’nın güvenliğinin NATO şemsiyesi altında yürütülmesi gerektiğini düşünen Atlantikçi grup (İngiltere, Portekiz, Hollanda), Ulusal çıkarlarını öne sürerek NATO’dan bağımsız bir güvenlik ve savunma sistemi isteyen (Fransa, Danimarka, Yunanistan ve İrlanda) ülkeler ve geriye kalan ülkeler¹⁸³ şeklinde sıralanabilir.

Atlantikçi gruptan İngiltere’nin aşağıda sıralanacak maddeler kapsamında, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) konusunda 1990’larda iknası sonucunda Avrupa güvenlik mimarisi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sayede AB

¹⁸¹Sönmez, **a.g.e.**, ss.115-116

¹⁸² Anderson, Malcolm and Eberhart, Borth (2001), **The Frontiers of the European Union**, New York: Palgrave. 2001. s.23 Akt: Arif KÖKTAŞ, Ömer YILMAZ, “Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetimi Modeli: Schengen Sözleşmesinden Stockholm Programına”, **Polis Bilimleri Dergisi** Cilt:12, (2), ss.2-3.

¹⁸³ Ülger, **a.g.e.**, s. 83.

uluslararası arenada daha bağımsız bir oyuncu haline dönüşecektir. “AB kendi savunma ve güvenlik politikasını izlemek suretiyle dünya sahnesi ve kendi kamuoyundaki konumunu daha kilit bir düzeye çıkarmaktadır. Bir başka deyimle, OGSP salt savunma önlemi olarak değil daha ziyade ulus inşa sürecinin bir unsuru olarak geliştirilecektir.”¹⁸⁴

1989 olayları Avrupa güvenlik mimarisinde bir milattır. Zira bu milatta artık Avrupa’da yer paylaşma kavgalarının hızlı bir şekilde bittiğine şüphe yoktur. Bu miladın oluşumundaki Avrupa’daki iç etmenler şu hususları içermektedir;

- 1) Güçlü bir batı Avrupa ekonomisinin oluşturulması,
- 2) Esaslı bir dış politika ve savunma işbirliği yaratılması için Batı Avrupa’nın siyasi işbirliğinin düzenli bir şekilde sağlamlaştırılması,
- 3) Savaş sonrası düzenlemelerden halkın ve elit tabakanın duyduğu rahatsızlıktaki artış,
- 4) Batı Avrupa’da komünist partilerin azalması,
- 5) Batı Almanya’nın güçlü ve bağımsız bir siyasi aktör olarak yeniden ortaya çıkışı,¹⁸⁵

Doğu Avrupa’da ise bu miladın oluşumuna neden olan iç etmenler şunlardır;

- 1) Komünist Partilerin yetersizliği, yoksulluk ve gittikçe artan ahlaki bozulma,
- 2) Ekonomik momentumun kaybolması
- 3) Sivil toplumun komünist yönetime karşı güçlenmesi,¹⁸⁶

Dış etmenler ise şunlardır;

- 1) ABD’nin müttefikleri ile olan ilişkilerinin kısmen azalması,
- 2) Gorbaçov yönetimindeki SSCB’de meydana gelen tavır değişikliği ve hem doğu hem batı Avrupa’da tehdit algısının azalması,
- 3) Soğuk Savaşın ideolojik boyutunda açıkça görünen sönme,

¹⁸⁴ Burak Tangör, **Avrupa Birliğinin Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2010, s. 112.

¹⁸⁵ Buzan, Kelstrup, Lemaitre, Tromer, Waever, **a.g.e.**, s.41.

¹⁸⁶ Buzan, Kelstrup, Lemaitre, Tromer, Waever, **a.g.e.**, s.41.

- 4) ABD ve SSCB arasında iki kutuplu güç rekabetinin, gücün başka ülkelere kaymasından dolayı azalması,¹⁸⁷

Her ne kadar Gorbaçov döneminde bir tavır değişikliği olsa da günümüz Avrupa'sının RF'yi dikkate almayan ya da daha doğru bir ifade ile önemsemeyen bir güvenlik politikası tasarladığı söylenemez. Zira bu durumu Almanya Başbakanı Merkel "Avrupa'da güvenlik RF ile sağlanmalıdır."¹⁸⁸ şeklinde demeç vererek en iyi şekilde özetlemiştir.

Yukarıda sözü edilen gerekçeler sonucunda Avrupa'nın güvenliğini Avrupalıların sağlaması gerektiği ve bunun sonucunda uluslararası arenada bağımsız bir aktör olabilmesi ana fikri hızla yayılan bir anlayış olarak benimsenmiş ve ortak bir Avrupa dış güvenlik politikası üretilmeye çalışılmıştır. "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) bağımsız bir aktör olarak uluslararası sisteme dâhil olmak isteyen AB'nin, kendi savunma ve güvenliğinin yine kendisi tarafından sağlanması amacıyla geliştirmeye çalıştığı politikasıdır ve NATO bünyesinde geliştirilen Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği) kavramından farklıdır."¹⁸⁹ Benimsenen bu tutum AB dış sınırlarının üye ülkeler tarafından ortak bir şekilde yönetilmesi ve güvenliğinin sağlanması fikrinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.

2.4. AB Güvenlik Sisteminin Kurumsal Yapıları

Yukarıda anlatılan fikirlerin AB üyesi ülkeler arasında kabul görmesi sonucunda Avrupa Konseyi'nin 7-8 Aralık 2000 tarihlerinde Nice'de yapılan zirvesinde AB'nin askeri yapısı¹⁹⁰ belirlenmiştir. Bu yapı; Siyasi ve Güvenlik

¹⁸⁷ Buzan, Kelstrup, Lemaitre, Tromer, Waever, **a.g.e.**, s.41.

¹⁸⁸ (Çevrimiçi) <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150225/1014168074.html>, 19.05.2015

¹⁸⁹ Muharrem Gürkaynak, **Avrupa'da Savunma ve Güvenlik**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, Ağustos 2004, s.179.

¹⁹⁰ AB askeri karargahı organizasyonu şöyledir, AB askeri karargahı bir genel direktör (Director General of the European Union Military Staff-DGEUMS)'un başkanlığında, kendisine bağlı direktör yardımcısı ve AB askeri karargah kurmay başkanı (Deputy Director and Chief of Staff of the European Union Military Staff-DDG/COS), Personel Karargahı (Personel Staff-PRS) ve Adli Müşavir (Hukuk Danışmanı) (Legal Adviser)'dan oluşmaktadır. AB askeri karargah kurmay başkanı ve direktör yardımcısına doğrudan bağlı personel karargahı, İdare Ofisi (Executive Office-EX OFFICE), Politika ve Planlar Şubesi (Policy and Plan Division-POL/PLS), İstihbarat Şubesi (Intelligence Division-INT), Harekat ve Eğitim Şubesi (Operation and Exercises Division-OPS/EXE), Lojistik Şubesi (Logistics and Resources Division-LOG/RES), Muhabere ve Bilgi Sistemleri Şubesi

Komitesi (PSC), AB Askeri Komitesi (EUMC), AB Askeri Personeli (EUMS)'den oluşmaktadır.¹⁹¹ Bahsi geçen birimler AB Sisteminin önemli paçalarını teşkil etmeleri nedeniyle sınır yönetim sistemindeki belirleyici rolleri vardır.

-Siyasi ve Güvenlik Komitesi (PSC), İsmi Nice Zirvesinde almıştır. Nice Zirvesinden önceki ismi Siyasi Komitedir.¹⁹² Merkezi Brüksel'dedir.¹⁹³ "AB'nin krizlere vereceği yanıtların belirlenmesinde ve izlenmesinde merkezi bir role sahip olan ve ODGP ile AGSP'nda çok önemli bir unsur olan Siyasi ve Güvenlik Komitesi (SGK), üye devletlerin daimi temsilcilikleri çerçevesindeki üst düzey yönetici büyükelçi düzeyindeki ulusal temsilcilerinden oluşmaktadır."¹⁹⁴ "ODGP'nin kapsadığı alanlardaki durum izlemek, Konsey'in talebi veya kendi girişimiyle Konsey'e görüş bildirerek bu politikaların tamamlanmasına katkıda bulunmak ve Başkanlığın ve Komisyon'un yetkilerine zarar vermeksizin kararlaştırılmış politikaların uygulanmasını izlemek"¹⁹⁵ gibi işlevleri vardır.

-AB Askeri Komitesi (EUMC), "Konsey içerisindeki en yüksek askeri yapıdır ve AB üyesi devletlerin Brüksel'deki askeri temsilcilerinden oluşur. Bu temsilciler üye ülkelerin Genelkurmay başkanlarını temsil ederler. Askeri Komite,

(Communications and Information System Division (CIS) bulunmaktadır. Bu şubeler kendi aralarında kısımlara ayrılmaktadır. Politika ve Planlar Şubesi (POL/PLS); Politika Kısımı (Policy Branch-POL), Konseptler Kısımı (Concepts Branch-CON) VE Kuvvet Hazırlık Kısımı (Force Preparedness Branch-FOR)'dan oluşmaktadır. İstihbarat Şubesi; İstihbarat Politika Kısımı (Intelligence Policy Branch-İNPOL), Politika ve Talepler Kısımı (Policy and Requirements Branch-POL/RECU) ve Üretim Kısımı (Production Branch-PRD)'ndan oluşmaktadır. Harekat Eğitim Şubesi (OPS/EXE); Kriz Yönetimi ve Güncel Operasyonlar Kısımı (Crises Management/Current Operation Branch-CRM/COP), Tatbikatlar Kısımı (Exercises Branch-EXE) ve Bilgi Operasyonları Kısımı (CIMIC and Information Operations Branch-CIO)'ndan meydana gelmektedir. Lojistik Şubesi ise Lojistik Kısımı (Logistic Branch-LOG), Kaynak Destek Kısımı (Resources Support Branch-RES/SPT) ve İdari Kısım (Administration Branch-ADMİN)'ndan oluşmaktadır. Muhabere ve Bilgi Sistemleri Şubesi; Politika ve Talepler Kısımı (Policy and Requirements Branch-POL/RECU) ve Bilgi Teknolojisi ve Güvenlik Kısımı (Information Technology and Security Branch-ITS)'ndan oluşmaktadır. Bu dipnot Hasret Çomak, Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye, Tasam Yayınları, 1. Baskı, Ekim, 2005, İstanbul, s.66. alıntıdır.

¹⁹¹ Hasret Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye**, Tasam Yayınları, İstanbul, Ekim, 2005, s.66.

¹⁹² Ercüment Tezcan, **Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku**, USAK Yayınları:8, 2. Bs., Ankara, Kasım 2005, s.201.

¹⁹³ Tangör, **Avrupa Güvenlik Yönetişimi**, s.63.

¹⁹⁴ Haydar Efe, "AB'nin Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz 2007, Cilt:3, Yıl:3, Sayı:2, s.15.

¹⁹⁵ Mehmet Genç, Barış Özdal, **AGSP'nin Türkiye AB İlişkilerine Etkileri**, Aktüel Yayınları, Bursa, Şubat 2005, s.162.

Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne tavsiye ve tekliflerde bulunur.”¹⁹⁶“Gerekli görüldüğünde komite üye ülkelerin Genelkurmay Başkanlarından oluşturulur.”¹⁹⁷Yani bir nevi danışmanlık hizmeti sunacak, ancak sunulan bu danışmanlık hizmeti AB Genelkurmayı'nı da yönlendirecektir.¹⁹⁸Genelkurmay Başkanlığı makamı stratejik bir karar alma makamı olması dolayısıyla Askeri Komite'nin aldığı kararlar ve verdiği tavsiyeler de stratejik seviyede karar ve tavsiyelerdir.

- **AB Kurmay Başkanlığı (EUMS)**, AB Askeri Kurmay Heyeti olarak ta adlandırılan yapının görevi “AGSP'ye askeri uzmanlık sağlamaktır.”AB Askeri Komitesi'nin askeri direktifleri ile faaliyetlerini yürütür ve raporlarını Askeri Komiteye sunar.”¹⁹⁹ “Erken uyarı, durum değerlendirmesi ve Petersberg görevleri için stratejik planlama yapar.”²⁰⁰

2.5. AB Güvenlik Mimarisinin AB Sınır Politikalarına Yansıması

Avrupa'nın sınırlarının İstanbul'dan başlaması, Ortadoğu'nun sınırlarının ise Anadolu'da bitmesi nedeniyle, her üç coğrafya üzerinde hüküm süren devletler sınır güvenlik ve yönetim politikalarını sağlam temellere dayandırmaya çalışmışlardır. AB güvenlik mimarisini oluştururken sınır güvenliği ve idaresine özel önem vermiş, sadece bu işlerle uğraşan yönetsel ve güvenlik mekanizmaları tasarlamıştır. AB söz konusu tasarımın bir yansıması olarak “sınır ötesi bölgeler ve sınır geçiş bölgelerinde karşılıklı sosyal ve kültürel farkındalık süreçlerini güçlendirmiş, üye devletlere ekonomik karşılıklı bağımlılık getirmiş ve devlet sınırlarının her iki tarafına da sınır aşan etkinlik bölgelerinin uygulanmasını aktif biçimde desteklemiştir.”²⁰¹

AB güvenlik mimarisi tasarlanırken sınırların güvenliği ve yönetimi bakımından ülkeler üstü karar verme ve ülkeler üstü kontrol mekanizmaları oluşturularak, bu konudaki problem alanlarında ülkeler arası yardımlaşma, karşılıklı

¹⁹⁶ Türker, **a.g.e.**, s.103.

¹⁹⁷ Tangör, **Avrupa Güvenlik Yönetişimi**, s.63.

¹⁹⁸ Gürkaynak, **a.g.e.**, s.192.

¹⁹⁹ Türker, **a.g.e.**, s.105.

²⁰⁰ Tangör, **Avrupa Güvenlik Yönetişimi**, s.63.

²⁰¹ D. Newman, **a.g.e.**, s.146.

teknoloji ve uzmanlıktan faydalanma ilkeleri benimsenmiştir. Ayrıca “AB ülkelerinde Entegre Sınır Yönetimi modellerinde, sivil otoriteye bağlı olunması, kara, deniz ve hava sınır birimlerinin tek bir çatı altında toplanmış olması ve atamaların sivil otorite tarafından yapılması hususları ortak özellikler olarak ortaya çıkmaktadır.”²⁰²

Ortadoğu, Balkanlar, Afrika ve Asya ile birlikte uzak doğu ülkeleri için bir cazibe merkezi olan AB ülkelerine yoğun göç vardır. Bu nedenle AB yoğun mülteci akımı ile başa çıkmak zorundadır. Aynı zamanda Schengen anlaşması ve ucuz yolcu taşıyan havayolu şirketlerinin artması AB’ye olan insan akımını hızlandırmıştır. Göç yollarının artması ve sınır geçiş taktiklerinin gelişmesiyle de konu iyice karmaşık bir yapıya bürünmüştür. AB güvenlik mimarisinin sınır politikalarına yansımada bu değişkenleri dikkate almıştır.

²⁰² Zeynep Özler, “AB’de ve Türkiye’de Sınır Yönetimi”, **İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu**, 2010, s.3.

2014 yılı FRONTEX verilerine göre AB'ye AB üyesi olmayan ülkelerden
illegal geçişleri gösterir tablo aşağıdaki gibidir.

Routes	2009	2010	2011	2012	2013	Share of total	% change on prev. year
Central Mediterranean route (Italy and Malta)*	10 236	1 662	59 002	10 379	40 304	38	288
Eritrea	1 084	55	641	1 889	9 926	25	425
Syria	18	0	92	109	9 591	24	8 699
Somalia	3 143	82	1 400	3 394	4 497	11	32
Eastern Mediterranean route (Greece, Bulgaria and Cyprus)	39 975	55 688	57 025	37 224	24 799	23	-33
Land	11 127	49 513	55 558	32 854	12 968	52	-61
Syria	354	495	1 216	6 216	7 366	57	19
Afghanistan	639	21 389	19 308	7 973	2 049	16	-74
Algeria	211	6 335	3 393	2 316	493	3	-79
Sea	28 848	6 175	1 467	4 370	11 831	48	171
Syria	184	139	76	906	5 361	45	492
Afghanistan	11 758	1 373	310	1 593	4 080	34	156
Eritrea	1 093	445	11	50	552	47	1 004
Western Balkan route	3 089	2 371	4 658	6 391	19 951	19	212
Kosovo*	705	372	498	942	6 303	32	569
Pakistan	10	39	604	861	3 072	15	257
Afghanistan	700	469	983	1 665	2 174	11	31
Circular route from Albania to Greece	40 250	35 297	5 269	5 502	8 728	81	59
Albania	38 017	32 451	5 022	5 398	8 592	98	59
Kosovo*	34	21	37	34	45	0.5	32
Georgia	12	16	21	7	23	0.3	229
Western Mediterranean route	6 642	5 003	8 448	6 397	6 838	6.4	6.9
Land	1 639	1 567	3 345	2 839	4 229	62	49
Not specified	503	1 108	2 610	1 728	3 329	79	93
Algeria	464	459	735	967	900	21	-6.9
Morocco	672	0	0	144	0	0	-100
Sea	5 003	3 436	5 103	3 558	2 609	38	-27
Algeria	3 190	1 242	1 037	1 048	536	21	-49
Mali	3	20	87	194	467	18	141
Morocco	254	300	775	364	282	11	-23
Apulia and Calabria (Italy)	807	2 788	5 259	4 772	4 994	4.7	4.7
Syria	22	191	191	472	1 912	38	305
Pakistan	1	53	992	1 156	956	19	-17
Egypt	0	168	962	424	746	15	76
Eastern border route	1 335	1 052	1 049	1 597	1 316	1.2	-18
Georgia	173	144	209	328	235	18	-28
Vietnam	31	39	23	158	149	11	-5.7
Afghanistan	163	132	105	200	149	11	-26
Western African route	2 244	196	340	174	283	0.3	63
Morocco	176	179	321	104	104	37	0
Mali	555	1	2	5	54	19	980
Burkina Faso	84	0	0	0	51	18	n.a.
Black Sea route	1	0	0	1	148	0.1	14 700
Syria	0	0	0	0	80	54	n.a.
Afghanistan	0	0	0	0	62	42	n.a.
Turkey	0	0	0	0	6	4.1	n.a.
Other	20	3	1	0	4	0	n.a.
Egypt	1	0	0	0	2	50	n.a.
Guinea	0	0	0	0	2	50	n.a.
Ukraine	16	0	0	0	0	0	n.a.
Total	104 599	104 060	141 051	72 437	107 365	100	48

Tablo-1: Avrupa Ülkelerine İlegal Geçişler

Kaynak: 2014 Yılı FRONTEX Yıllık Risk Analiz Raporu²⁰³

Tablonun incelenmesi neticesinde AB güvenlik mimarisinin tasarlanmasında sınır yönetimin önemi daha iyi anlaşılacaktır. AB Tabloya göre

²⁰³(Çevrimiçi)http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2014.pdf, 19.05.2015

AB'ye olan göçte 10 ana rota belirlenmiştir. İtalya ve Malta üzerinden merkezi Akdeniz rotası; bu rota daha çok Eritre, Suriye ve Somali gibi ülkelerden gelen yasadışı geçişleri kapsamaktadır. 2011 ve 2013 yıllarında olan yasadışı geçiş sayısı dikkat çekicidir. Doğu Akdeniz rotası; Suriyeli, Afgan ve Cezayirlilerin Yunanistan, Bulgaristan ve Kıbrıs üzerinden gerçekleştirdikleri yasadışı geçişleri kapsamaktadır. 2011 yılı rakamları dikkat çekici olmakla birlikte 2011'den itibaren alınan önlemler neticesinde yasadışı geçiş sayısı 2013 yılına kadar sürekli olarak azalmıştır. Batı Balkanlar rotası; Kosova, Pakistan ve Afganistan üzerinden gerçekleşen yasadışı geçişleri kapsamaktadır. 2011 yılından itibaren sürekli bir artış göstermiştir. Arnavutluk'tan Yunanistan'a olan dairesel rota; Arnavutluk, Kosova ve Gürcistan üzerinden gerçekleşen yasadışı geçişleri kapsamaktadır. En yüksek geçiş 2009 yılında gerçekleşmiş olup 2013 yılında 2009'daki geçişin yaklaşık 4'te 1'i kadar yasadışı geçiş gerçekleşmiştir. Batı Akdeniz rotası; kara ve deniz rotaları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. 2009 ve 2013 yılları arasında kara rotası üzerinden yasa dışı geçişler artış gösterirken deniz rotası üzerinden yasadışı geçişler azalış göstermiştir. İtalya rotası; Suriye, Pakistan ve Mısır üzerinden yasadışı geçişleri kapsamaktadır. Bu rota üzerinde en fazla yasadışı geçiş Suriye üzerinden gerçekleşmektedir. 2009 ve 2013 yılları arasında anılan tüm ülkelerden gerçekleşen yasadışı geçişler artış eğilimi göstermiştir. Doğu Sınırı rotası; Gürcistan, Vietnam ve Afganistan üzerinden gerçekleşen yasadışı geçişleri kapsamaktadır. 2009 ve 2013 yılları arasında çok fazla artış olmamış, durağan bir rota izlenimi vermiştir. Batı Afrika rotası; Morocco, Mali ve Burkina Faso üzerinden gerçekleşen yasadışı geçişleri kapsamaktadır. 2009 ve 2013 yılları arasında yasa dışı geçişler sürekli azalış göstermiştir. Karadeniz rotası; Suriye, Afganistan ve Türkiye üzerinden gerçekleşen yasa dışı geçişleri kapsamaktadır. Diğer rotalara göre en az yasadışı geçişin olduğu rotadır. Son olarak diğerleri olarak bir ayrıma gidilmiştir. Karadeniz rotası ile birlikte en az yasadışı geçişin olduğu rotadır.

2.6. AB Sınır Politikası ve FRONTEX'in Yasal Dayanakları

AB sınır politikalarının oluşumu AGSP'ye paralel bir şekilde gelişim göstermiştir. Ortak bir dış güvenlik ve savunma politikası tesis eden ülkeler aynı zamanda birbirine benzer bir iç güvenlik politikası geliştirerek sınır yönetimini daha güvenli bir yapı haline getirmişlerdir. Dış politika ve iç politikadan beslenen sınır

politikaları böylelikle her AB üyesi için ortak bir hale gelmiştir. “FRONTEX’in resmi yasal temeli, “Vizeler, İltica, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer Politikalar” Hakkında Avrupa Topluluğu Anlaşmasının IV. Bölümünün 62.2.a ve 66. maddelerine dayandırılabilir. Bu nedenle, FRONTEX AT’nin birinci sütununda yer alan bir kurumdur. Ancak, Ajans tarafından yürütülen faaliyetler göz önüne alındığında, bu faaliyetlerin açık yasal dayanaklarının olmadığı görülmektedir.”²⁰⁴

AB sınır politikasının temelinde iç sınırların kaldırılarak, AB vatandaşlarıyla birlikte mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı ilkesi yatmaktadır. “1980’ler boyunca beş AB üyesi ülke (Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda) birbirleri arasında dâhili sınırları kaldırmaya karar vermişlerdir. Buna binaen Lüksemburg’un Schengen kentinde Schengen Bölgesi anlaşmasını imzalamışlardır.”²⁰⁵ Schengen Bölgesi anlaşması ile AB ülkeleri arasındaki dâhili sınırlar ortadan kalkmış ve ortak tek bir dış sınır ortaya çıkmıştır.

Schengen Anlaşmasına göre; Üye ülkelerin belirli bir zaman dilimi içinde sınır kontrolleri yapma hakkı saklıdır. Bunun da iki farklı varyasyonu mevcuttur; Bunlardan biri planlı kontroller. Bunun anlamı da şu: “Üye ülkeler, kamusal alanın ciddi tehdit altında olduğu durumlarda sınır kontrolleri yapabilmektedir. Ama düzenlemeler uyarınca, AB Komisyonu ve diğer üye ülkelerin dört hafta önce bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu önlemler sadece 30 gün sürebilmektedir. Sınır kanunu, uygulamanın belirli koşullar altında uzatılmasına da olanak tanınmaktadır. Söz konusu uzatma 6 ay veya en fazla 2 yıla kadar uzatılabilmektedir. Ancak yasalara uyma baskısı da buna paralel olarak artmaktadır. İkinci varyasyon ise acil kontrollerdir. Bu düzenlemeye göre üye ülkeler, kamu güvenliğinin ivedilikle sağlanması ve derhal hareket edilmesi gibi durumlarda sınırlardaki kontrolleri artırabilmektedirler. Ancak bu arada Komisyon ve diğer ülkelerin bilgilendirilmesi de gerekmektedir. İvedilikle yapılan bu kontrollerin süresi ise en fazla 10 gündür.”²⁰⁶

²⁰⁴Sergio Carrera, “AB Sınır Yönetimi Stratejisi Frontex ve Kanarya Adalarındaki Düzensiz Göçün Getirdiği Problemler” Çev: Süleyman ERDEM, (Çevrimiçi) <http://sahipkiran.org/2013/01/30/ab-sinir-yonetimi-stratejisi-frontex/>,09.05.2016

²⁰⁵(Çevrimiçi) (<http://frontex.europa.eu/about-frontex/origin/>),02.05.2015

²⁰⁶(Çevrimiçi)<http://m.dw.com/tr/avrupa%C4%B1-hukuk%C3%A7ulardan-schengen-uyar%C4%B1s%C4%B1/a-18868930>,29.12.2016

Bu sınır politikasının gözetim ve denetimi amacıyla FRONTEX kurulmuştur. FRONTEX'in Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Treaty establishing the European Community.), Avrupa Konseyi düzenleme kararı karar no: (EC) 2007/2004 (26.10.2004, OJ L 349/25.11.2004), AB Parlamentosunun 11 Temmuz 2007 tarihindeki Regulation (EC) No 863/2007 numaralı kararı ile kurulan Acil Sınır Müdahale Ünitelerinin kurulması hakkındaki kararı ve 22 Ocak 2013 tarihli AB Sınır Gözetim Sistemini Kuran düzenleme gibi yasal dayanaklara sahiptir.²⁰⁷

Tüm bu yasal düzenlemeler AB ülkeleri arasında kabul görse de tabi ki dâhili sınırları kaldırmak kolay olmamıştır. Dâhili sınırların kaldırılması için bir kurumsal ve yasal altyapı gerekmektedir. Bu kurumsal altyapı Schengen anlaşmasını kabul eden ülkeler arasında ve sorumluluğu dengeli bir şekilde paylaşacakları şekilde dağıtılmıştır. Sınır politikasını ülkelerin güvenlik güçleri uygulayacak ve uygulamaya yardımcı olacak kurumlar:

Risk Analiz Merkezi (Helsinki/Finlandiya),²⁰⁸

Kara Sınırları Merkezi (Berlin/Almanya),

Hava Sınırları Merkezi (Roma/İtalya),

Eğitim ve Uygulama Merkezi (Traiskirchen/Avusturya),

Mükemmeliyet Merkezi (Dover/ABD),

Doğu Deniz Sınırları Merkezinde (Piraeus/Yunanistan)²⁰⁹ olacak şekilde konuşlandırılmıştır. Bahsedilen kurumlar FRONTEX'in işleyişini sağlayan kurumlardır.

Hemen ifade edilmesi gerekir ki FRONTEX'in gelişimi için ihtiyaçlara binaen yasal alt yapı çalışmaları da devam etmektedir. Bu çalışmaların son örneği nihai metni halen Avrupa Parlamentosunda görüşülmekte olan Avrupa PNR

²⁰⁷ Sarah Léonard, "EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and Securitisation Through Practices", *European Security*, 19:2, s.232-233

²⁰⁸Sergio Carrera, *The EU Border Management Strategy*, CEPS Working Document, No:261 March, 2007, Centre For European Policy Studies, s.115.

²⁰⁹<http://frontex.europa.eu/about-frontex/origin/>, Erişim Tarihi:02.05.2015

Anlaşmasıdır. Bu anlaşma Avrupa genelinde mümkün olduğunca çabuk bir şekilde hava yolu yolcu verilerinin (PNR) depolanacağı bir veri tabanının oluşturulması, ulusal yolcu kayıtlarının geliştirilmesi veri tabanının Avrupa ülkeleri arasında paylaşılmasını öngörmektedir.²¹⁰

2.6.1. AB Entegre Sınır Yönetimi ve Güvenlik Sistemi²¹¹

Daha önce belirtildiği gibi AB sınır sisteminde iç sınırlarda dolaşımın serbest olması ilkesi benimsenmiştir. Amsterdam Antlaşmasında “Konsey, dış sınırlar kontrollerine, sığınma ve göçe ilişkin ek önlemlerle birlikte iç sınırlarda serbest dolaşımı temin etmeyi amaçlayan önlemleri alır.”²¹²denilerek hem iç sınırlarda AB vatandaşları için dolaşım serbest bırakılmış hem de sınırlarla ilgili tasarrufların alınmasında Konsey yetkili kılınmıştır.

Entegre Sınır Sistemi ile ilgili olarak “AB Bölgesine girişle ilgili prosedürleri ve sınır kontrollerine ilişkin düzenlemeleri içeren AB dış sınırları ortak el kitabı hazırlanarak AB Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır. Belgede dış sınırlarda yapılan kontrollerin sadece kontrolü yapan ülkeyi değil birliğin tamamını ilgilendirdiği, yapılacak kontrollerde Avrupa Birliği’nin menfaatlerinin dikkate alınması gerektiği açıkça belirtilmiştir.”²¹³Bu bağlamda 2007 AB Komisyon raporuna göre Entegre Sınır Sistemi; “kişilere, mallara ve hizmetlere açık, ancak iyi kontrol edilen güvenli sınırlara sahip olmak amacıyla yönelik olarak, sınır güvenliği ve ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında ihdas edilen, ulusal ve uluslararası eşgüdüm ve işbirliği içerisinde etkin, verimli ve bütüncül bir sınır yönetimi şeklini ifade etmektedir.”²¹⁴Yani FRONTEX AB ülkeleri sınırları dışında gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek sınır güvenliği uygulamalarında işbirliğinin yönetiminden sorumludur.

²¹⁰Eric Maurice, “France, Belgium Step Up Security Cooperation”, <https://euobserver.com/justice/132099>, 06.01.2016

²¹¹FRONTEX: AB Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İş Birliği Ajansı

²¹²Avrupa Topluluğu Antlaşması, 1999: md. 61

²¹³Adem Akman, İsmail Kılınç, “AB’de Entegre Sınır Yönetiminin Gelişimi ve AB Sürecinde Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimine Geçiş Çalışmaları”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 467, Haziran 2010, s.12.

²¹⁴Arif Köktaş, Ömer Yılmaz, “Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetimi Modeli: Schengen Sözleşmesinden Stockholm Programına” **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:12 Sayı:2, s.4.

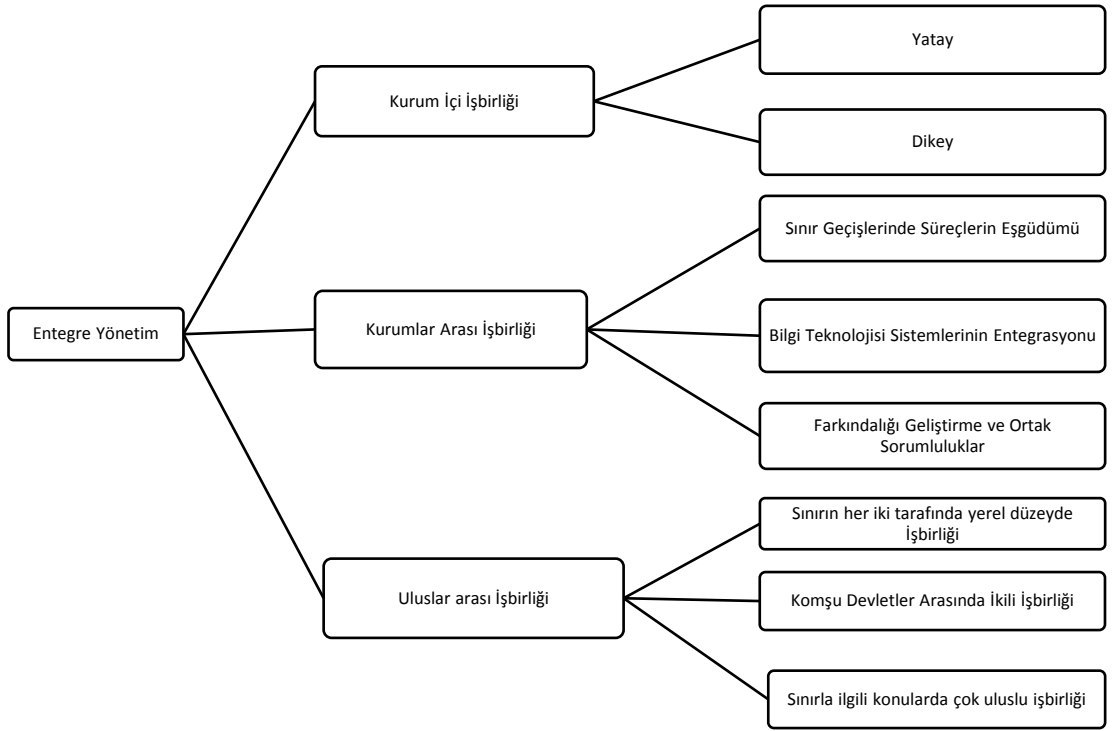
Anlatılanlara binaen “Entegre Sınır Yönetimi üç temel unsuru içermektedir:

a) Birbirleriyle bağlantılı ticaret, taşımacılık, güvensizlik, kaçakçılık ve sınır bölgelerinin kendi sorunları ile kapsamlı bir mücadele;

b) Birçok kurum ve kuruluşun ayrı ayrı ve çoğu zaman birbirinin amacına aykırı şekilde çalışmaları yerine ortak sorunlar üzerinde işbirliği yapmaları için sıkı gereklilikler;

c) Komşu ülkelerin ortak sınırların yönetiminde işbirliği yapmalarının desteklenmesi”²¹⁵

Ayrıca AB Entegre Sınır Yönetimi Sisteminin sacayakları aşağıdaki gibidir.

Şekil2. AB Entegre Sınır Sistemi Sacayakları²¹⁶

AB Entegre Sınır Sistemi Tablo-3’ten de anlaşılacağı gibi üç ana sacayağı üzerine kurulmuştur. Önce FRONTEX içerisinde, sınır muhafızlarını, gümrükleri, polisi, ulusal güvenlik makamlarını ve diğer ilgili makamları içeren kurumlar arası yatay ve dikey işbirliği, bu işbirliğine binaen AB Ülkeleri sınır yönetim kurumları arasında eşgüdüm ve entegrasyon son aşamada ise sınır yönetim ve güvenliğinin

²¹⁵EU Commission, 2002, Köktaş ve Yılmaz, **a.g.e.**, s.6.

²¹⁶(Çevrimiçi) <https://www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF8#q=feri%C5%9Ftah%20y%C4%B1lmaz%20sunum,09.05.2016>

sağlanması sürecinde ülkeler arası işbirliği. Bahse konu sacayakları üzerinden AB sınır yönetimi tasarlanırken sistemin uygulanması maksadıyla; coğrafi ve iklim şartları, yaşanan olayların yoğunluğu da alınarak, ileri teknolojiyi kullanan, güvenlik güçlerinden faydalanan, kademeli ve güçlü bir engel sistemini bünyesinde barındıran bütünleşik bir organizasyon (FRONTEX) tercih edilmiştir.

Entegre Sınır Sistemi kapsamında icra edilecek görevlerin maliyetinin karşılanması maksadıyla bir de AB Sınır Fonu oluşturmuştur. “Bu fonun amacı, ortak sınır kontrolü ve gözetlenmesinden ve vize uygulamalarından dolayı devamlı ve ağır mali yük almış üye ülkelere destek vermektir. Danimarka’nın isterse katılabileceği bu fona İngiltere ve İrlanda hariç bütün üye ülkeler katılmaktadır.”²¹⁷

FRONTEX AB Sınır Güvenliği Ajansı bünyesinde birlik üyesi ülkelerin Sahil Güvenlik Birimleri, Sınır Güvenlik Birimleri, Sınır Polis Teşkilatları gerçekleştirdikleri ortak operasyonlar ile AB dış sınırlarının güvenliğini sağlamaya çalışmaktadırlar. Sözü edilen teşkilatların katılımı ile “AB’nin acil sınır müdahale gücü RABİT 2007 yılında kurulmuştur.”²¹⁸

2.6.2. FRONTEX’in Görevleri²¹⁹

Nedir bu FRONTEX? Görevleri nelerdir? Sorularının cevaplarına gelecek olursak, FRONTEX; Daha önceki açıklamalara ilave olarak, AB Entegre Sınır Sistemini²²⁰, AB hukuku çerçevesinde organize ve koordine eden bir ajanstır. Schengen Anlaşmasına taraf ülkelerin anlaşma çerçevesinde sınırlarını yönetmesine yardımcı olur. “Ajans 2004 yılında güçlendirilerek taraf ülkelerin ulusal sınır otoriteleri ile uyumlu hale getirilmiştir.”²²¹ 2004 yılında ajans tam olarak faaliyete geçtikten sonra ilk büyük ortak operasyonlar deniz sınırlarında gerçekleştirilmiş ve hızla bu operasyonların kapsamı ve süreleri artırılmıştır. Hatta FRONTEX

217Yücel ACER, İbrahim KAYA, Mahir GÜMÜŞ, “Yasadışı Göç ve İltica Bağlamında Sınır güvenliği: Avrupa birliği düzenlemeleri ve Türkiye”, **Yerelden Küresele Sınırşan Suçlar**, Edt: Süleyman Özeren, **Polis Akademisi Yayınları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s.153.

218 Zeynep Özler, “Türkiye – AB Geri Kabul Anlaşması Müzakerelerinde Son Durum ve AB Sınır Gücünün Türk-Yunan Sınırında Konuşlandırılması”, **İKV Değerlendirme Notu**, (Çevrimiçi) [http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/geri_kabul_ve_frontex_ikv_deg_26\(1\).pdf](http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/geri_kabul_ve_frontex_ikv_deg_26(1).pdf), 21.11.2015

219 Bu konuda ayrıca Bkz. Léonard, **a.g.e**, s.239.

220 2004 Lahey programı ile çerçevesi net bir şekilde belirlenmiştir.

221(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/>, 02.05.2015

kapsamında yapılan harcamalarda en büyük kalemi Deniz Operasyonlarına yapılan harcamalar oluşturmuştur.²²²

FRONTEX'in Görev alanları aşağıdaki gibidir²²³;

Ortak Operasyonlar; Ajans taraf ülkelerin personel, malzeme ve teçhizatını kullanarak dış sınırlarda, ortak operasyon planlayabilir ve icra edebilir. Ortak Operasyonların hayata geçirilmesi maksadıyla “FRONTEX Operasyonel Ofisi (FOO) 1 Ekim 2010 tarihinde faaliyete girmiştir.”²²⁴

FRONTEX kapsamında gerçekleştirilen ortak operasyonlara ilerleyen kısımda değinilecektir.

Eğitim; Ajans, sınır güvenliği konusunda, sınır güvenliği ve yönetimi alanında çalışan tüm personelin eğitim standartlarını sürekli olarak yükseltmekten sorumludur. Oluşturulan ortak bir müfredat ile üye ülke personellerine her türlü yasa dışı geçişleri engelleme tespit etme konularında sınır güvenliğine yönelik eğitimler verilir. AB ulusal sınır muhafızlarının yeterliliği artırmak ve geliştirmek için ortak operasyonel işbirliğini güçlendirecek ortak standartların yaygınlaşması amaçlanır.²²⁵

Risk Analizi; Dış sınırlarda devam eden durumla ilgili istihbarata dayalı risk analizi yapar.

Araştırma; Sınırlarla alakalı her türlü teknolojik gelişmeyi takip ederek, kendi sistemine yansıtmaya çalışır.

Cevap Verebilirlik; Ajans bünyesinde oluşturulan veri tabanları, gelişmiş ekipmanları ve uzmanlaşmış personeli sayesinde, dış sınırlarda karşılaşılabilecek problemlere, etkin, güvenilir ve hızlı çözüm olanakları sağlar.

Ortak Operasyonlara Katkı Sağlama; Özellikle mültecilerin kanunsuz geçişlerinde ve bunların geri dönüşlerinde çıkan anlaşmazlıklara ortak çözümler bulmaya çalışır ve ülkeler arası koordinasyonu sağlar.

Bilgi sistemleri ve Bilgi Paylaşım Sistemleri; Ajans üye ülkelere geniş ve güvenilir ortak ağ marifetiyle, sınır geçişleri ve güvenliğiyle ilgili olarak her türlü

²²²(Çevrimiçi) <http://w2eu.net/frontex/frontex-in-the-mediterranean/>, 21.11.2015

²²³(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/>, 02.05.2015

²²⁴(Çevrimiçi) <http://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-the-eu/area-of-justice-freedom-and-security.html?page=4>, 21.11.2015

²²⁵ Léonard, a.g.e, s.241.

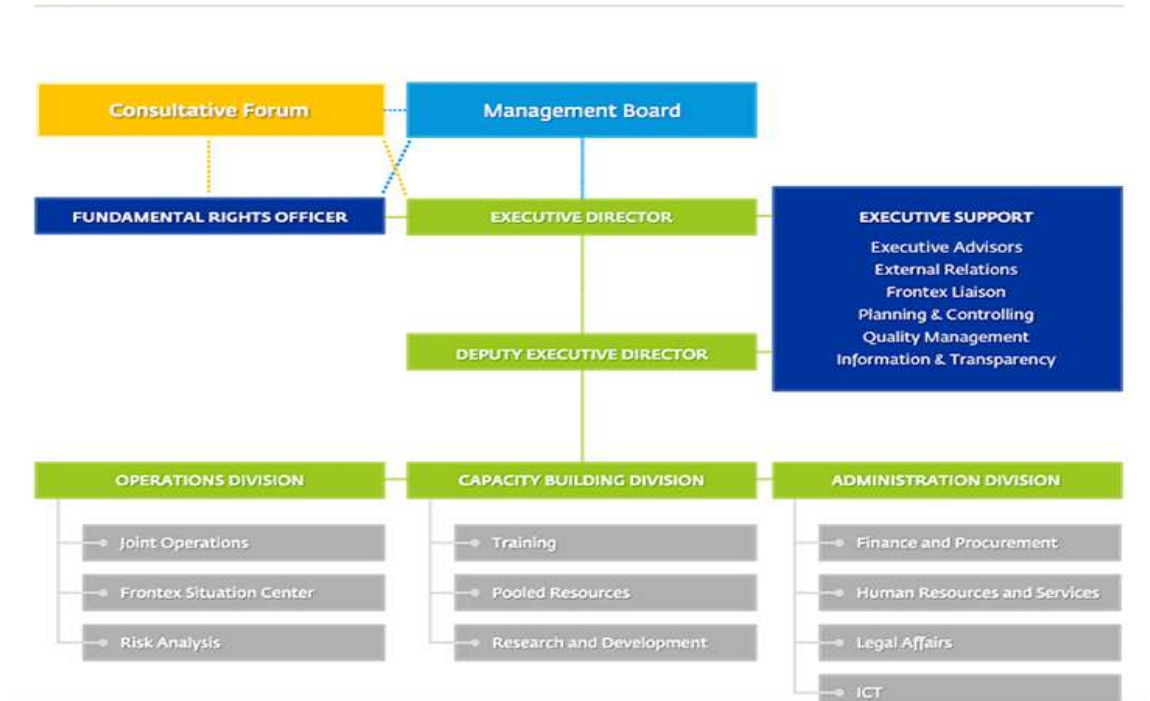
bilgiye hızlı erişim imkânı sağlar. Zaten sistemin kuruluşunda “Dış sınırların korunmasında istihbarat paylaşımı”²²⁶ amacı vardır.

FRONETX görevlileri yukarıda bahsedilen faaliyetleri gerçekleştirmek için, mültecilerle mülakatlar yapmakta, Kara, Deniz ve Hava Sınırlarında Kontrol Noktaları oluşturmakta, Mültecilerin kimlik belgelerini incelemekte, Özellikle hava yolu ile gelen yolcuların bilgilerini hava yolu şirketlerinden istemekte, pasaport ve vize kontrolü yapmakta ve sınırlarda kara, hava ve deniz yolu ile devriyeler icra etmektedirler. Tüm bu faaliyetlerden toplanan verilere istinaden FRONETX raporları yayınlanmaktadır.

Bunların dışında FRONETX, AB dış sınırlarından illegal girişleri, illegal çıkışları, gizlice yapılan giriş ve çıkışları, bunlara destek veren organizasyon ve şahısların genel olarak takibini yapar. AB ülkelerinde illegal olarak kalanlar hakkında tespiti varsa ilgili AB ülkesine bildirir.

2.6.3. FRONETX İdari Yapısı

STRUCTURE

Tablo-2 FRONETX’in İdari Yapısı²²⁷

²²⁶Andrew W. Neal, “Securitization and Risk At The EU Border: The Orgins of The FRONETX, JCMMS, Sayı:47, 2000, s.203

İdari yapının organizasyon şeması incelendiğinde en tepede Yönetim Kurulu ile yatay ilişki içerisinde bulunan bir Danışma Kurulu olduğu, bu Danışma Kuruluna bağlı olarak hareket eden Temel Haklar Subaylığı adlı bir bölüm olduğu, Temel Haklar Subaylığı departmanının yönetim kurulunun altında bulunan İcra Müdürlüğü ile yatay ilişki içerisinde olduğu, icra müdürlüğü ile yatay ilişki içerisinde bulunan bir İcra Desteği departmanının olduğu, bu departmanın İcra Danışmanları, Dış İlişkiler, FRONTEX İrtibatları, Planlama ve Kontrol Ünitesi, Kalite Yönetimi, Bilgi Edinme ve Saydamlık birimlerinden oluştuğu, İcra Müdürüne bağlı bir Müdür Yardımcısı olduğu, Müdür Yardımcısının da yönetsel olarak İcra Desteği departmanı ile yatay ilişki içerisinde olduğu, Müdür Yardımcısı üzerinden İcra Müdürüne oradan da Yönetim Kuruluna bağlı olarak hareket eden, Operasyonlar Bölümü, Kapasite Geliştirme Bölümü ve İdari Bölümler gibi birimlerin olduğu görülmektedir.

FRONTEX bir taraftan kuruluşunda bulunan birimler aracılığı ile kendine verilen görevleri yerine getirirken diğer taraftan da uluslararası bazı kuruluşlar ile sıkı şekilde işbirliğine gider. FRONTEX'in sıkı sıkıya işbirliğinde bulunduğu başlıca uluslararası yapılar, BM Mülteci Ajansı (The UN Refugee Agency-UNHCR), Uluslararası Göç Organizasyonu (İnternational Organization For Migration IOM), NATO bünyesinde bulunan bazı organizasyonlar, merkezi Viyana'da bulunan Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi (İnternational Centre for Migration Policy Development ICMPD) ve İTERPOL'dür.

2.7. Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR)

AB'nin, özellikle yasa dışı göç bağlantılı ölümlerin artması üzerine dış sınırların daha etkin kontrolüne katkıda bulunması maksadıyla hayata geçirilmesine karar verdiği Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR), 1 Aralık 2013 tarihinde FRONTEX ile sıkı işbirliği ile hareket edecek şekilde devreye sokulmuştur. Kurulan bu mekanizma ile teknik imkânlarla dayalı olarak yasa dışı göç bağlantılı ölümlerin engellenmesi hedeflenmiştir.²²⁸“EUROSUR ilk etapta AB'nin güney ve doğu sınırlarını oluşturan 18 üye ülkede ve Schengen ülkeleri arasında yer alan Norveç'te

²²⁷(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/about-frontex/organisation/structure/>, 20.05.2015

²²⁸(Çevrimiçi) <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/258410--ab-nin-dis-sinirlardaki-yeni-gozu-eurosur-devreye-girdi>, 20.05.2015

operasyonel hale gelmiştir.”²²⁹Göçmenler konusunda en radikal karar alan AB ülkesinin Almanya olduğu dikkate alındığında sistemin hayata geçirilmesinde Almanya’nın en önemli aktör olduğu hemen anlaşılabilecektir.

EUROSUR Avrupa deniz trafiği hakkında detaylı verilere sahip Avrupa Deniz Güvenliği Ajansı (European Maritime Safety Agency EMSA) ve AB Uydu Merkezi (EU Satellite Centre SatCen) ile eşgüdüm içerisinde çalışır.²³⁰“EUROSUR AB sınırları içerisinde yasa dışı göçü takip etmek maksadıyla, İnsansız Hava Araçları (İHA) ve uydu sistemleri gibi birkaç teknik sistemden faydalanan bir organizasyondur.”²³¹

Sistem özellikle deniz sınırları içerisinde illegal giriş çıkış yapmaya çalışan teknelerin tespitine yönelik olarak tasarlanmıştır. Ancak üye ülkeler yaptığı tüm tespitleri diğer ülkelere bildirmek zorunda değildir. “Hangi bilginin diğer Birlik ülkeleri ile paylaşılması kararı ise üye ülkelere kalmıştır. Dolayısıyla bu, Yunanlar Lampedusa’da neler olduğunu bilmek istediği zaman, Yunanistan ile İtalya arasında bir anlaşma yapılması gerektiği anlamına gelmektedir. Hangi vakaların bildirileceği ya da bildirilmeyeceği de üye ülkelerin sınır koruma yetkililerine bağlıdır.”²³²

Sistem tasarlanırken ilk etapta “AB üye ülkeleri düzeyinde sınır gözetimi için gerekli mekanizmaların sağlanması ve Bilgi Paylaşım Portalı oluşturulması”²³³ hedeflenmiştir. Ancak sistemin mülteci teknelerinin tespiti ve geri çevrilmesi, batma durumunda ise kurtarılması şeklinde bir planlamaya öncelik vermesi nedeniyle AB kamuoyunda, sistemin mültecileri kurtarmak amacıyla değil de daha çok onlardan AB’yi savunmak amacına yönelik olması nedeniyle eleştiriler mevcuttur.

Bu konuda “AP’nin Yeşiller grubu sözcüsü Ska Keller “Bizim bir mülteci savunma sistemine değil, mülteci kurtarma sistemine ihtiyacımız var” şeklinde bir

²²⁹(Çevrimiçi) <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25483388>, 20.05.2015

²³⁰(Çevrimiçi) <http://www.emsa.europa.eu/> ve <http://www.satcen.europa.eu/>, 20.05.2015

²³¹Julia Köller and Friedemann Bumbles, FRONTEX and EUROSUR, (Çevrimiçi) <http://migrablog.wordpress.com/2014/11/19/fronTEX.and.eurosur/>, 20.05.2015

²³²(Çevrimiçi) <http://www.dw.de/g%C3%B6zetleme-mi-koruma-m%C4%B1/a-17258418>, 20.05.2015

²³³ Julien Jeandesboz, “Reinforcing the Surveillance of EU Borders The Future Development of FRONTEX and EUROSUR”, **Liberty ann Security**, Research Paper No. 11 Ağustos 2008, s.9.

beyanatta bulunarak, yeni sistemin öncelikli amacının sınır kontrollerini sıkılaştırmak olduğunu öne sürmüştür.”²³⁴

Bu noktada gerçekten de batan bir tekneye yaklaşık olarak en erken 6 saatlik müdahale zamanı dikkate alındığında bu tür eleştiriler hak vermemek elde değildir. Mültecilerin can güvenliğine yönelik insancıl tedbirler almak sınır güvenlik birimlerinin en önemli görevlerinden bir tanesidir.

Sistemin olumlu yönleri ise kurumsal yapısı ve sahip olduğu teknolojik imkânlarıyla doğru zamanında doğru istihbaratı elde edebilmesi, elde ettiği istihbaratı çoğu zaman doğru kullanabilmesi, sürekli gelişime açık bir sistem olması, etkin tespit ve karar alma mekanizmalarına sahip olması ve illegal sınır geçişleri açısından caydırıcı ve kapsamlı teşkilat yapısını bünyesinde bulundurması olarak sıralanabilir.

2.8. FRONTEX Operasyon Türleri

FRONTEX sınır güvenliğine yönelik müşterek operasyonlarını üç ana faaliyet alanı içerisinde gerçekleştirir. Kara Sınırı Operasyonları, Hava Sınırı Operasyonları ve Deniz Sınırı Operasyonları; “Gerçekleştirilen tüm operasyonlar Risk Analiz Raporlarına göre organize edilmektedir.”²³⁵“FRONTEX’in operasyonel görevlerine ilişkin Karar Alma Prosedürü Kurallarına göre, karar alma süreci dört farklı aşamadan oluşmaktadır:

- 1) Operasyonel bir faaliyetin başlatılması (risk analizi);
- 2) Operasyonel girişimin hazırlanması;
- 3) Operasyon planının ve uygulamasının hazırlanması
- 4) Değerlendirme ve takip

Dolayısıyla süreç, bir risk analizi veya bir üye devletin girişimi ile başlar. Prosedür Kuralları Kararının 4. maddesinde belirtildiği üzere, operasyonel bir faaliyete başlanması, Risk Analizi Birimi Başkanı tarafından sunulan bir Risk Analizi Raporuna dayanabilir. Bir üye devletin prosedürü başlatması ve yapılacak faaliyete ilişkin bir Risk Analizi hazırlanmasını önermesi durumlarında da Risk Analizi Birimi Başkanı bu analizin hazırlanması görevini yerine getirecektir. Risk

²³⁴(Çevrimiçi) <http://www.dw.de/ab-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1na-eurosur/a-17150156>, 20.05.2015

²³⁵(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/general/>, 20.05.2015

Analizi Birimi (RAU-Risk Analysis Unit), FRONTEX tarafından yürütülen operasyonel faaliyetlerin ana unsurlarından biridir. Zira bu birim, risk analizlerini ve tehdit değerlendirmelerini yapmaktan sorumludur. Ayrıca RAU, Ortak Entegre Risk Analizi Modelinin (CIRAM) yeni modelinin geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumludur.”²³⁶

Deniz Sınırlarına yönelik sınır kontrolleri, Limanlarda teşkil edilen sınır geçiş noktaları ve deniz sınırlarındaki sınır gözetleme üniteleri aracılığı ile yapılır. Ayrıca AB Gözetleme Ağından da faydalanılır.²³⁷

Kara sınırlarındaki kontroller ise Tren yollarında bulunan sınır girişlerinde ve gümrük noktalarında yapılır. Kara sınırlarında alınan tedbirlerde “göç akımlarının düzenli olarak takibi”, “hassas noktalara odaklanarak durumsal farkındalığın artırılması ve karşılıklı işbirliğinin artırılması hedeflenmiştir.”²³⁸

“Sınır kontrolü konusunda üye Devletlerarasında işbirliğini koordine etmek dışında, FRONTEX aynı zamanda gelecekte sistemin daha iyi bir seviyeye gelmesi için kara sınırları ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Bunlardan bir tanesi de gümrük yetkilileri ile işbirliğinin artırılması çalışmalarıdır. FRONTEX aktif olarak katıldığı, bilgi paylaşımı ve diğer entegrasyon faaliyetleri ile insan ticareti gibi sınır ötesi ciddi suçlarla mücadelede yardımcı olan genel stratejinin bir parçasıdır.”²³⁹

Kara ve Deniz sınırlarının aksine hava sınırlarında kontrol daha zordur. Zira hava sınırları belirsizdir. Bunun yanında sahte belgelerle giriş yapmaya çalışan insanların çoğu AB sınırları içinde kalmak niyetindedir. “FRONTEX Risk Analiz Raporlarına göre hava yolu ile AB ülkelerine yılda 271 milyon giriş çıkış olmaktadır. 121 milyon yolcu her yıl AB ülkelerine seyahat etmek istemektedir. Eğer sadece bu 121 milyon insanın %1’i düzensiz göç kaynağı olarak kabul edilirse 1,2 milyon insanın göçmen olarak kabul edilmesi anlamına gelecektir.”²⁴⁰

Görünen o ki güvenli bir hava sınır kontrol sisteminin kurulması için pasaport ve vize kontrollerinin yanında, bilgi toplama ve analiz yapma, etkili bilgi alışverişi

²³⁶Sergio Carrera, “AB Sınır Yönetimi Stratejisi Frontex ve Kanarya Adalarındaki Düzensiz Göçün Getirdiği Problemler” Çev.Süleyman ERDEM, (Çevrimiçi) <http://sahipkiran.org/2013/01/30/ab-sinir-yonetimi-stratejisi-frontex/>, 09.05.2016

²³⁷(Çevrimiçi) http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-203_en.htm?locale=en, 20.05.2015

²³⁸(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/land/>, 20.05.2015

²³⁹(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/land/>, 20.05.2015

²⁴⁰(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/air/>, 20.05.2015

ve istihbarat çalışmaları, bu faaliyetleri gerçekleştirebilecek yeteneğe ve eğitime sahip uzman personel kullanımı ve son teknolojiden faydalanmak gerekmektedir. FRONTEX'te bunu gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Ancak hukuki açıdan tartışmalı olan bu ortak operasyonlar FRONTEX'e ve FRONTEX'in gerçekleştirdiği operasyonlara olan eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

FRONTEX tarafından daha önceki dönemlerde gerçekleştirilen operasyonlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

2.8.1. FRONTEX Ortak Operasyonları

FRONTEX'in hayata geçirilmesinden itibaren gerçekleştirdiği önemli müşterek operasyonlar aşağıdaki gibidir;

Natulis Müşterek Operasyonu: Malta ve Via etrafında İtalya, Yunanistan, Fransa, Almanya ve Malta arasında koordineli olarak gerçekleştirilen Natulis Müşterek Operasyonu, Ekim 2006'da iki hafta süre ile gerçekleştirilmiştir. Amacı özellikle Libya kaynaklı göçün durdurulması idi. Ancak kapsamlı FRONTEX Müşterek Operasyonlarının pilot bir uygulaması olarak ele alınabilecek bu operasyonun göçü durdurma konusunda çokta başarılı olduğu söylenemez.²⁴¹

RABİT Müşterek Operasyonu; Polonya Varşova merkezli RABİT Müşterek operasyonu AB sınır güvenliği açısından önemli bir kilometre taşıdır. RABİT Operasyonu 2010 Türkiye-Yunanistan sınırında dört ay süreyle icra edilen orta vadeli operasyondur. Kasım 2010 tarihinde başlamış ve Mart 2011 tarihinde sona ermiştir.²⁴²Yönetmelik (EC) 863/2007 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin Temmuz 2007 Rapid Sınır Müdahale Ekiplerinin oluşturulması kararı ve 2007/2004 numaralı Konsey Tüzüğü (EC) ile görevlendirme yapılmıştır.²⁴³Yunanistan'ın talebi üzerine gerçekleştirilen operasyonda AB sınırlarının güvenliğinin sağlanması kapsamında AB'ye olan düzensiz göçün engellenmesi ve düzensiz göç ile ortak mücadele hedeflenmiştir.

²⁴¹(Çevrimiçi) <http://w2eu.net/frontex/frontex-in-the-mediterranean/>, 21.11.2015

²⁴²(Çevrimiçi) RABİT 2010 Operation Evaluation Report, http://frontex.europa.eu/assets/Attachments_News/fer_rabit_2010_screen_v6.pdf, Warsaw, August 2011 For Public Release, s.6.

²⁴³(Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l14124>, 21.11.2015

Hermes Müşterek Operasyonu 2011; Operasyon İtalyan makamlarının Kuzey Afrika’da 2010-2011 yıllarında yaşanan siyasi gelişmeler ışığında bölgede artan göçmen baskısı ve Orta Akdeniz bölgesinde gelişebilecek göçmen akımı olasılığı kapsamındaki talebine istinaden “20 Şubat 2011’de başlamıştır.”²⁴⁴Bu operasyon kapsamında göçmenlerin milliyetleri ile ilgili tespitler yapmak ve AB’nin dış sınırlarında erken teşhis ve olası suç faaliyetlerinin önlenmesi sağlamak, analiz için gerekli bilgileri toplamak gibi faaliyetler icra edilmiştir. Ayrıca Operasyon kapsamında FRONTEX risk analizi uzmanları tarafından, AB güney dış sınırında meydana gelebilecek açıkları ve güvenlik risklerini belirleyerek tespit edilen risk analizleri ile İtalyan yetkililere bilgi desteği sağlanmıştır.²⁴⁵

Poseidon Müşterek Operasyonu;“AB Üyesi ülkelerin topraklarına yönelik düzensiz göç akışını kontrol etmek amacıyla Doğu Akdeniz bölgesi dış deniz sınırlarında gerçekleştirilen operasyonlara verilen genel addır.”²⁴⁶2011, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında icra edilmiştir. Bu operasyon Ege Denizini de kapsamaktadır. Özellikle Ege Denizini kullanarak Yunan adalarına göç etmek isteyen mültecilerin engellenmesi amaçlanmıştır. Operasyonda Yunanistan aktif rol almıştır.

Hera I-II-III Operasyonları²⁴⁷

Hera-I Operasyonu İspanya’nın 24 Mayıs 2006 tarihli talebi üzerine gerçekleştirilmiştir. 17 Temmuz 2006’da başlayıp 31 Ekim 2006’ya kadar devam etmiştir. Operasyonun ilk aşamasında Fransa’dan iki, Portekiz’den üç, İtalya’dan iki ve Almanya’dan iki olmak üzere dokuz uzman, Kanarya Adalarına resmi bir dokümanı olmadan gelen düzensiz göçmenlerin belirlenmesi amacıyla İspanya Ulusal Polisine destek vermek üzere görevlendirilmiştir. Operasyona katılanlar arasında FRONTEX’ten de bir uzman ve ayrıca Senegal, Moritanya ve Gambiya’dan temsilciler bulunmaktadır. FRONTEX tarafından verilen bilgilere göre, Kanarya Adalarına bu operasyon sırasında, 10 Aralık 2006 tarihi itibarıyla, 18.987 düzensiz

²⁴⁴(Çevrimiçi) https://www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=11608&, 21.11.2015

²⁴⁵(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/news/hermes-2011-starts-tomorrow-in-lampedusa-X4XZcr>, 21.11.2015

²⁴⁶(Çevrimiçi) <http://frontex.europa.eu/operations/archive-of-operations/Lq8P8c>, 21.11.2015

²⁴⁷Sergio Carrera, “AB Sınır Yönetimi Stratejisi Frontex ve Kanarya Adalarındaki Düzensiz Göçün Getirdiği Problemler”, Çev. Süleyman ERDEM, (Çevrimiçi) <http://sahipkiran.org/2013/01/30/ab-sinir-yonetimi-stratejisi-frontex/>, 09.05.2016

göçmen ulaşmış. Ancak sadece 100 göçmenin hangi ülkeden geldiği tespit edilebilmiştir.

Hera-II 28 Haziran 2006'da İspanya'nın ikinci bir yardım talebinde bulunmasının ardından 11 Ağustos 2006'da başlatılmış ve 15 Ekim 2006'da sona ermesi planlanmıştır. Ancak Ilkka Laitinen'in 13 Ekim 2006'da Kanarya Adalarına yaptığı bir ziyaretten sonra operasyon 15 Aralık 2006'ya kadar uzatılmıştır. Bu operasyon, FRONTEX tarafından şimdiye kadar yürütülen operasyonlar arasında en uzun olanıdır. HERA II, sınır gözetimine yönelik teknik ekipmanların teminine yöneliktir. Hedef, Kanarya Adaları ile Afrika'nın batı sahilleri arasındaki bölgenin kontrolünü artırmaktır. Bu bağlamda, cayucos denen küçük ahşap botların Afrika sahillerinden düzensiz göçmen taşımalarına engel olunmaya çalışılmıştır. Hedef; botları denizde, özellikle de üçüncü ülkelerin karasularında yakalayıp, göçmenlerle bu kişilerin geldikleri ülke otoritelerinin ilgilenmesini ve bu kişileri geldikleri yere geri götürmelerini sağlamaktır.

HERA III ise, önceki operasyonların iki boyutunu (uzman yardımı ile denizde gerçekleştirilen müşterek operasyonları) bir araya getirmişti. Birinci boyutla ilgili olarak, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Portekiz'den uzmanlar, Kanarya Adalarına gönderilmiştir. Operasyonel yönden ise İspanya'nın imkânlarına İtalya, Fransa ve Lüksemburg'un kiler ilave edilerek "göçmenlerin deniz yolculuklarına çıkmadan önce sahillerde durdurulması" hedeflenmiştir.

2.9. AB Ülkelerinde İç Sınırların Yönetimi ve Güvenliği

AB dış sınırları FRONTEX ve EUROPOL²⁴⁸ gibi yapılar aracılığı ile korunsa da iç sınırlar için her ülke kendine özgü sistemler kullanmaktadır²⁴⁹; Her ne kadar AB iç sınırlarında Shengen bölgesi nedeniyle sınırların içindeki dolaşım seyahat özgürlüğü kapsamında serbest olsa da ülkeler güvenlik gerekçesiyle Avrupa hukukuna uygun olacak şekilde kontroller yapmak suretiyle sınırlarından kimin girip çıktığını bilmek istemektedirler.²⁵⁰

²⁴⁸ AB dâhilinde hem kolluk kuvvelerine hem de istihbarat bilgilerine ulaşma olanağına sahip kurumdur. Bkz. Tangör, Avrupa Güvenlik Yönetimi, s.62.

²⁴⁹(Çevrimiçi) http://dergi.igmd.org/44/gmmd_devam.html, 26.12.2016

²⁵⁰<http://mobil.hurriyet.com.tr/almanya-sinir-kontrollerini-surdurecek-40102301#close>, 26.12.2016

Bu kapsamda Almanya iç sınırlarında “İçişleri Bakanlığına bağlı Federal Polis Gücü Bundespolizei (BPOL) görev yapmaktadır. Almanya’nın 700 km uzunluğundaki sınırları boyunca pasaport kontrolü dâhil sınır güvenliğinden sorumludur. Yaklaşık 40.000 personeli mevcuttur. Gümrük idaresi ZOLL ise Almanya’nın önemli ve köklü kurumlarından Gümrük işlemlerinin yanı sıra gümrük suçları, kara para, uyuşturucu, vb. suçlar ile de mücadele etmektedir. ZOLL’ün İstanbul da bir irtibat bürosu mevcuttur.”

Fransa’da; sınırlardan sorumlu iki ana birim bulunmaktadır. Bunlardan biri Emniyet genel müdürlüğü bünyesinde yer alan Sınır Polisi(PAF)’dir. Sınır Polisi, göç ve sınırların güvenliğinden sorumludur. Sınırlardan sorumlu Diğer bir kurum ise Douane (Gümrük Teşkilatı)’dır. Fransa’nın gümrük birimidir. Sınırlardan sorumlu üçüncü bir birim ise Jandarmanın deniz birimidir. Açık denizlerden Deniz Kuvvetleri sorumludur. Ayrıca bir Sahil Güvenlik teşkilatı bulunmamaktadır.

İngiltere’de ise sınır yönetimi ve güvenliği konusunda “2008’de yeni bir idari yapılanmaya gidilmiştir. Sınır Güvenliği ve Gümrük iç içe bir yapıdadır. Birleşik Krallık sınır teşkilatı (UKBA) güvenlik, eşya giriş çıkışı, vize işlemleri, pasaport, göç gibi konularda yetkili kurumdur, birime bağlı ulusal hedefleme merkezi risk analizi, profil okuma gibi hizmetleri yerine getirerek kontrol edilecek eşya ve yolcu listelerini belirler, söz konusu birimde çalışanlar çoğunlukla Gümrük İdaresinden devredilen personeldir. Polis teşkilatından bağımsızdır. Vergilendirme Maliye bakanlığı bünyesinde koordineli olarak yürütülmektedir. Ayrıca bir sahil güvenlik teşkilatı bulunmamaktadır. Deniz güvenliği UKBA, denizcilik ajansı ve Deniz polisi tarafından sağlanmaktadır, UKBA denizlerde de adli kolluk yetkisine sahiptir. Açık denizlerden Deniz kuvveleri sorumludur.”

Finlandiya’da “İçişleri bakanlığına bağlı Sınır Muhafaza Teşkilatı mevcuttur, yarı askeri ve üniformalı bir teşkilattır. Sahil Güvenlikte bu teşkilata bağlıdır. Gümrük maliye bakanlığına bağlıdır. Gümrük suçlarıyla mücadele, ticaret, çevre ve insan sağlığı gibi bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Gümrüğün de kolluk yetkisi bulunmaktadır. Sınır muhafaza ve gümrüğün denizde ve doğu sınırlarında 4 km, kara sınırında ise 3 km ye kadar kolluk yetkisi vardır.”

Her AB ülkesinin dâhili sınırlarının güvenliği ve yönetimi konularında farklı kendine has kurumları olsa hemen hepsinde bu kurumlar sivil yapının emir komutasında yönetilmektedir. Karar mekanizmaları sivildir.

2.10. FRONTEX'in İşleyişine Yönelik Politik Tartışmalar²⁵¹

FRONTEX konusunda AB üye ülkeleri içerisinde, hem sınır yönetimi hem de yasadışı göç konusunda FRONTEX'in işleyişine yönelik tartışmalar mevcuttur. Her AB üyesi ülke kendi politik çıkarları doğrultusunda FRONTEX üzerinden bazı politik tartışmalara girmekte, kendi tezlerinin haklılığını vurgulamaktadır. Ancak bu konudaki en pragmatik görüşler Yunanistan tarafından ileri sürülmektedir.

Bu nedenle bu konudaki tespitleri yaparken Yunanistan'ın ileri sürdüğü tezlere ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Yunanistan AB sınır yönetimi konusundaki görüşlerinin birçoğunu Türkiye karşıtlığı üzerine kurgulamakta ve somutlaştırmaktadır. Örneğin Yunan politikacıların mülteciler konusunda öne sürdüğü görüşlerden bir tanesine göre “Türkiye'nin mülteciler konusundaki tutumu, Yunanistan'ın yasa dışı göç ile mücadelesini engellemektedir.” Bir diğer görüşe göre “Türkiye, Ege'de ve Türkiye Yunanistan sınırında askeri hareketliliği canlı tutarak FRONTEX unsurları ile sürekli karşı karşıya gelmektedir ve bu durum AB tarafından cevapsız bırakılmamalıdır.” Görüldüğü üzere her iki görüşte de Yunan yetkililer Türkiye üzerinden politikalarını dillendirmektedirler.

Yunanistan FRONTEX'in işleyişi konusunda diğer AB ülkelerinde nazaran daha pragmatik bir politika izlemektedir. Öyle ki Yunanlı politikacılar bu konuda tüm diğer AB ülkelerini karşılarına alabilecek fikirleri ileri sürebilmektedirler. Bu fikirlerden bir tanesine göre; “Hiçbir AB üye ülkesinde, sınırlardan mültecilerin geçişi ile ilgili olarak Yunanistan'dakine benzer bir durum yoktur. Her gün yüzlerce mülteci Yunanistan'a yasadışı yollardan giriş yapmaya çalışmaktadır. Yunanistan'ın yardıma ihtiyacı vardır ve tek başına bu kadar göçmen ile mücadele edememektedir.” Yunanistan'ın yalnızlığına yapılan vurgunun temelinde politik ve ekonomik taleplerin yattığı diğer AB üye ülkelerince değerlendirilmektedir.

²⁵¹ Bu bölüm, konuyla ilgili farklı tarihlerde basılan Yunan ve Türk gazetelerinin incelenmesi ile derlenmiştir. Özellikle Eleftheros ve Ethnos gazetelerinde çeşitli dönemlerde konuyla ilgili yayımlanan haberler incelenmiştir. Ayrıca ulusal yazılı ve görsel basından da faydalanılmıştır.

Bu konudaki Yunan görüşleri şöyle devam etmektedir; “Yunanistan’ın doğu deniz sınırları AB’nin sınırlarıdır.” ve son olarak ta “Yunanistan, mültecilerin AB’ye giriş yaptığı ilk ülkeye iadesini öngören Dublin-II anlaşmasının tekrar gözden geçirilmesini istemektedir.” Çünkü mültecilerin çoğunluğu ilk defa Yunanistan’dan AB ülkelerine giriş yaptığı için tekrar Yunanistan’a iade edilmektedir.

FRONTEX’in işleyişine yönelik tartışma yaratan bir diğer alan ise AB’nin mülteciler konusunda uygulamaya koyduğu yöntemlerle alakalıdır. AB, dış sınırlarında kurduğu FRONTEX ofisleri aracılığı ile mülteciler arasından seçim yapmaktadır. Eğitimli, nitelikli ve problemsiz mültecileri kabul politikası izleyerek ucuz işgücü sağlamaktadır. Bu çerçevede kalifiye olmayan mültecileri ise kabul etmeyerek geldikleri ülkelere iade etmektedir. Bu durum insan hakları açısından ciddi şekilde eleştirilmektedir.

Ayrıca AB ülkelerinde “mültecilerin çoğunluğu Türkiye’ye sınırı olan ülkeler üzerinden AB’ye giriş yapmaktadırlar. Bu nedenle mülteciler Türkiye’ye iade edilmelidir” görüşü hâkimdir. AB zaman zaman Yunanistan’ı da illegal sınır geçişleri nedeniyle “ihmalkârlıkla” suçlamaktadır.²⁵² Yani görüldüğü gibi her ülke kendi çıkarlarının hayata geçirilmesine yönelik politik argümanları ön plana çıkarmaktadır.

Bunun yanında AB içerisinde, “AB anlaşmalarının AB üyelerinin birbirlerini korumaları ve ortak bir savunma oluşturmayı gerçekleştirmiş olan bir Avrupa Birliği öngörmesine rağmen uygulamada, AB’nin güvenlik ve Savunma Politikasının neredeyse sadece kriz yönetimine yönelik”²⁵³ olduğu tartışmaları ışığında, FRONTEX’in de nihai sonucunun bu şekilde olacağı yönünde çekinceler ve tartışmalar mevcuttur.

Tüm bu politik tartışmalar ne kadar şiddetli olursa olsun, Ortadoğu’dan Avrupa’ya gerçekleşen mülteci akımı, AB temelinde inşa edilen ve FRONTEX ile somutlaşan sınır güvenlik sisteminin hem insani, hem hukuki hem de yapısal yönden yeterli olmadığını tüm dünyanın gözleri önüne sermektedir. İnsan hayatını ön planda

²⁵² Viktoria Dendrinou, “EU Report Says: Greece Has Neglected Obligations to Guard Border”, (Çevrimiçi) <http://www.wsj.com/articles/eu-report-says-greece-has-neglected-obligations-to-guard-border-1453909307>, 31.01.2016

²⁵³ Kristi Raik, Niklas Helwig, Tuomas Iso-Markku, “Crafting The EU Global Strategy: Building Blocks for a Stronger Europe”, **FIIA Briefing Paper**, Sayı:188, December, 2015, s.5.

tutmayan katı güvenlikçi sınır önlemleri yerine komşuluk kültürünün de referans noktası olarak alındığı, adil ve paylaşımcı bir sınır politikası benimsenmesi politik tartışmaların alevlenmesini azaltabilecektir.

3. BÖLÜM

3. GÜVENLİK TEORİLERİ AÇISINDAN AB SINIR SINIR YÖNETİM SİSTEMİNİN ANALİZİ

3.1. Entegrasyon Sürecinin AB Sınır Yönetim Sistemindeki Belirleyiciliği

1980'lerin başından itibaren AB kurumlarının oluşturulması ve dönüşümü kapsamında AB üyesi ülkelerin iç sınırları da yeniden yapılandırılarak süratle bu oluşum ve dönüşüme uygun hale getirilmiştir. Sözü edilen yapılandırma süreci günümüzde halen devam etmektedir. AB sınırlarının yeniden yapılandırılması süreci AB entegrasyonunun en önemli konularından bir tanesidir. Yeniden tasarlanan AB sınır sistemi küreselleşme, ekonomi ve güvenlik vb. birçok konu ile doğrudan ilişkilidir.

Uluslararası ekonomi açısından 1980 tarihi önemli bir tarihtir ve AB'nin kuruluşuna giden yolda tesadüfî olarak seçilmiş bir tarih değildir. “1980'lerin başında dünya refah krizi içerisindeydi. Artan petrol fiyatlarının tetiklediği küresel durgunlukların etkisiyle kitlesel işsizliğin geri dönüşü, toprak sınırlarıyla dış dünyadan korunan ulusal refah sistemlerinin uygulanabilirliğini zayıflatmıştır. Krize panzehir olarak sınırları aşan pazarları oluşturma düşüncesi benimsenmiştir. Devletler geri çekilmiştir ve neo-liberal ortodoksi, Avrupa entegrasyon politikasına ve uygulamasına daha önce olduğundan daha fazla hâkim olmaya başlamıştır.”²⁵⁴ Bu da ticaretin kolaylaştırılması açısından Avrupa'da yeni bir sınır tasarımı gerekliliği kılmaştır.

Ayrıca Küreselleşmenin dünya üzerindeki sınırlara olan etkisi yani sınırsız bir dünya düşüncesi halen tartışmalı bir konu olsa da AB sınır sistemi “birçok gözlemci için, bu yeni sınırsız dünyanın habercisidir. Bu yönüyle AB sınır bölgelerinde sınırlandırılmış egemen devletlerden oluşan devletler arası bir sisteme en gelişmiş alternatifi teşkil eden bir ulus-aşırı yönetim”²⁵⁵ olarak nitelendirilmektedir. Ancak her ne kadar daha önce de belirtildiği gibi AB iç sınırlarında geniş gözenekli bir yapı söz konusu olsa da bu durum AB ülkeleri

²⁵⁴Liam O'Dowd, “Analysing Europe's Border”, **IBRU Boundary and Security Bulletin**, Summer 2000, s.69.

²⁵⁵O'Dowd, **A.e.**, s.67.

arasında sınırların tamamen yok olduğu anlamına gelmez. Tabi olarak AB entegrasyon sürecinde AB iç sınırlarının yörüngesinde sınırların aşınmasına yönelik bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Bu anlamda, “Avrupa entegrasyon projesinin denediği şey, sınırların ortadan kaldırılması değil, uzun süren devletler arası savaş, şiddet ve zorlama geleneğinin yerine geçirmek ve sınır değişikliklerini yönetebilmek için yeni, daha demokratik ve uzlaşmacı yollar arayışıdır.”²⁵⁶ AB entegrasyonu sonucunda tasarlanan yeni sınır sistemiyle kıtada kalıcı barışı amaçlamıştır.

Diğer taraftan iç sınırların önemini yitirdiği ve birleşmiş bir Avrupa’ya giden uzun soluklu bir süreç olarak “Avrupa entegrasyonu, başlangıcından itibaren, Avrupa'daki devlet sınırları sorunsalı açısından, özellikle de iki Dünya Savaşı yaratan bölgesel yayılcılığa karşı bir panzehir olarak görülmüştür. Geriye doğru bakıldığında, Avrupa projesi, büyük kıta ve deniz aşırı imparatorlukların bölünmesine ve kıtadaki ulus devletlerin çoğalmasına bir yanıt olarak görülebilir.”²⁵⁷

3.2. AB’nin Başlıca Sınır Problemleri ve Ortadoğu

AB’nin başlıca sınır problemlerinin uyuşturucu kaçakçılığı, insan ve göçmen kaçakçılığı, hayvan kaçakçılığı, kadın ticareti, terör, deniz sınırlarının büyüklüğü, olduğu söylenebilir. Bu problemler arasında AB’nin en fazla çaba sarf ettiği sınır problemleri Ortadoğu’daki kargaşa ortamına ve insan kaçakçılığına bağlı olarak ortaya çıkan mülteci problemidir.

Sözü edilen problemler AB’nin daha çok dış sınırları ile alakalıdır. 2015 yılı itibariyle özellikle Irak ve Suriye’ meydana gelen olaylar AB dış sınırlarındaki hassasiyeti artırmıştır. Aynı zamanda sözü edilen bu problemler nedeniyle sınır yönetimi ve güvenliği konuları AB ülkelerinin ana gündem maddesi haline gelmiştir.

Yukarıda sıralanan sınır problemlerinin kaynağının temelinde Irak’taki iktidar boşluğu ve Suriye’deki savaş oluşturmaktadır. Bu iki ülkedeki güvenliksiz ortam nedeniyle insanlar Avrupa ülkelerine akın etmektedirler. Her şeyden önce jeopolitik açıdan Orta Asya ve Akdeniz’i birbirine bağlayan önemli bir bölgede yer alan Irak Avrupa ve Ortadoğu siyasetinde önemli bir role sahiptir. Mezopotamya topraklarının

²⁵⁶O’Dowd, A.e., s.68.

²⁵⁷O’Dowd, A.e., s.68.

en büyük parçasını oluşturan Irak, 438.317 kilometrekare yüz ölçümüne sahiptir. Bu yüzölçümü ile Irak fiziksel olarak Türkiye'nin yarısından fazla bir alanı kaplamaktadır.

2014 yılı Dünya Bankası verilerine göre 34 milyon insanın yaşadığı, nüfusunun %95 Müslüman %5'i Hristiyan olan, resmi dili Arapça (Arapçayı, sırasıyla Kürtçe, Türkçe ve Ermenice takip eder), para birimi dinar olan bir ülkede, tarih boyunca birçok medeniyet hüküm sürmüştür. Irak'ta bulunan 16 şehrin en önemlileri Bağdat, Basra, Kerkük, Musul, Necef, Kerbela, Hilla ve El-Kazimeyn'dir.²⁵⁸ Bu şehirlerin içerisinde Bağdat 6 milyona yaklaşan nüfusu ile Irak'ın en büyük şehridir.²⁵⁹ 2013 yılı rakamlarına göre Gayrisafi Yurtiçi Hasıla 222,9 milyar \$, Kişi başına GSYİH 6.669,54 \$'dır.²⁶⁰ Osmanlı Devleti'nin ardılı devletlerden birisi olan Irak da Osmanlı'nın çöküşünden olumsuz yönde etkilenmiş ve sınır çöküş şartlarında belirlenmiştir.

Ortadoğu'da bulunan ülkelerin sınırlarının büyük çoğunluğu aynı Irak sınırı gibi, 1. Dünya Savaşı sonrasında bölgenin siyasi, sosyal, coğrafi ve demografik gerçeklikleri dikkate alınmadan, hatta hiçe sayılarak, "yerel toprak örgütlenmeleri dikkate alınmadan"²⁶¹, bölge dışındaki büyük güçlerin çıkarları ve istekleri doğrultusunda çizilmiştir.²⁶² "1. Dünya savaşı gerçekten de Ortadoğu tarihinde belirleyici bir olay olmuştur. 1. Dünya Savaşında Osmanlı Devletinin parçalanmasının ardından devlet sınırları içerisindeki Türk olmayan bölgeler, başta İngiltere²⁶³ ve Fransa olmak üzere sömürgeci Avrupa devletlerinin eline geçmiştir.

²⁵⁸(Çevrimiçi) <http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/irak.htm>, 11.01.2015

²⁵⁹(Çevrimiçi) <http://www.geonames.org/IQ/largest-cities-in-iraq.html>, 11.01.2015

²⁶⁰(Çevrimiçi) <http://data.worldbank.org/country/iraq>, 11.01.2015

²⁶¹ Nevin YAZICI, "1926-1956 Dönemi Türk Dış Politikasında Musul Sorunu", **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl:7, Sayı:14, Güz 2011, s.135

²⁶² Bu konuda İKYY lideri Mesut Barzani "Irak'ın gerçek bir ülke olmadığını, sadece harita üzerinde var olduğunu ve Sykes-Picot'u değiştirmek istediklerini" söylemiştir. Barzani tam olarak "Irak gerçek değil, sadece harita üzerinde var. Ülke kendini öldürüyor, Şii'ler ve Sünni'ler bir arada yaşayamıyorlar. Bizim onlarla birlikte yaşamamızı nasıl bekleyebilirler? Bizim kültürümüz farklı, Kürt mentalitesi farklı, Biz boşanmak istiyoruz" demiştir. (Çevrimiçi) <http://www.ulusalkanal.com.tr/gundem/barzaniden-abdye-mesaj-h45193.html>, 11.01.2015

²⁶³ 1917 tarihinden itibaren İngiltere bugünkü Irak'ın tamamını işgal etmiştir. İngiltere'nin bu dönemde tüm Mezopotamya topraklarını işgal etmek istemesinin nedeni, 1916'da çok temel bir siyasi ve ekonomik bahis olan petrol bakımından bölgenin zengin olması ve savaşta petrolün önemli bir silah olarak kullanılabileceğinin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Bkz. Nejat Abdulla. **a.g.e.** s.141.

Dayatılan sınır hatlarının çiziminde çoğu zaman bu nedenle birbirinden ayrılan toplumların, insani etnik ve dini gerekçeleri hiç hesaba katılmamış bunun tersine, insanlar istemediği halde aynı sınırlar içerisinde bir araya getirilmişlerdir.”²⁶⁴Ricardo Mandelli’ye göre 1. Dünya Savaşı sonrasında; “1920’de Sanremo’da Ortadoğu ile ilgili olarak düzenlenen ‘Barış’ konferansının amacı, savaşın galiplerinin Osmanlı İmparatorluğu’nu bölerek Suriye ve Irak gibi devletler kurabilme çabasıdır. Bu nedenle bu konferans sözde ‘barış’ konferansıdır. Pratikte, tümüyle siyasi hegemonya ve petrol yataklarının işletilmesi amacıyla, hala o topraklarda insanların ölümüne neden olmaya devam eden tüm anlaşmazlıkların temeli bu konferansta atılmıştır.”²⁶⁵ Geçmişten günümüze süregelen bu problemlerin AB sınırlarında meydana gelen olaylara olumsuz yönde etkileri vardır.

20.yy’da Ortadoğu’daki sınırların belirlenmesinde bölgedeki Osmanlı Devleti, Rus ve İngiliz rekabeti belirleyici olmuştur. İki büyük sömürgeci gücün bölgedeki çıkarları hem birbirleriyle hem de Osmanlı Devleti ile çelişmektedir. Bununla birlikte Ortadoğu’ya duyulan ilginin 20.yy. başlarında birden bire artmasını açıklamak için Ruslarla İngilizler arasındaki rekabet yeterli değildir. “Bunun için bir yandan Almanya’nın bölgeye girme ve Anadolu ile Mezopotamya’yı sömürgeleştirme girişimlerinin, diğer yandan da bölgeye özgü bir unsur olan petrolün göz önünde bulundurulması gereklidir.”²⁶⁶Almanya’nın bölgeye olan ilgisinden faydalanmak isteyen Osmanlı Devleti, dönemin bu iki büyük gücüne karşı Almanya ile işbirliğine giderek Bağdat Demir Yolu Projesini yürürlüğe koyarak güç dengesi oluşturmaya çalışmıştır.

“Irak, Osmanlı döneminde Basra, Bağdat ve Musul vilayetleri olarak adlandırılan üç vilayetin birleştirilmesi ile 1920’de kurulmuştur. Bu üç vilayetin birleştirilmesi ile birbirlerinden farklı kimliklere sahip insanlar aynı sınırlar içerisinde ortak bir siyasi otorite altında yaşamak zorundakalmışlardır.”²⁶⁷Bu durum

²⁶⁴ Nejat Abdulla, **a.g.e.**, s.142.

(Çevrimiçi) ²⁶⁵<http://www.karar.com/hayat-haberleri/vahdettin-ataturku-affetmisti-85221>, 02.04.2016

²⁶⁶ Stefanos Yerasimos, **Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar Kafkasya ve Ortadoğu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 6. Bs., 2010, s. 123.

²⁶⁷ Emin Salihi, “Irak Devletini 2003 Sonrasında Yeniden Yapılandırma Süreci ve Çatışma”,Edt: Yavuz Yıldırım, Yasin Athoğlu, **Değişen Ortadoğu’da Değişmeyen Sorunlar**, Dora Yayınları, Bursa, 2014, s.97.

hemen tüm Ortadoğu ülkeleri için geçerlidir. Bu nedenle Ortadoğu, bünyesinde belki de dünyanın en çözümsüz sınır anlaşmazlıklarını, yönetsel ve siyasi problemlerini barındırmaktadır. İşte tüm bu problemten AB ülkeleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedirler.

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere AB özellikle Suriye ve Irak gibi savaş bölgelerine Türkiye üzerinden komşudur ve fiziki açıdan oldukça uzun ve dolayısıyla kontrolü güç olan sınırlara AB coğrafyasının yakınlığı AB'yi güvenlik odaklı tedbirler almaya itmektedir.

IRAK		TÜRKİYE	
Türkiye	352 km	Irak	352 km
İran	1458 km	İran	560 km
Kuveyt	240 km	Suriye	911 km
Suudi Arabistan	814 km	Azerbaycan/Nahçıvan	18 km
		Yunanistan	203 km
Ürdün	181 km	Ermenistan	328 km
		Gürcistan	276 km
Suriye	605 km	Bulgaristan	269 km

Tablo-3 AB'yi Etkileyen Kara Sınırları

Bunun dışında AB sınır yönetimi ve güvenliğini olumsuz yönde etkileyen öncelikli problemlerin kaçakçılık²⁶⁸ ve terör olduğu söylenebilir. Terör olayları güvenli ortamı yok etmekte bu da yaşadığı göçü beklemektedir. Özellikle insan kaçakçılığının yapılabilen olması insanları bulunduğu güvensiz ortamdan daha güvenli ortama göç etmeye motive etmektedir. Bunun yanında konunun organize şekilde işleyen, örgütlü, çıkar amaçlı ve uluslararası kaçakçılık konusu da son derece önemlidir. Ekonomiye en büyük zarar bu şekilde yapılan kaçakçılıktan gelmektedir. Sınırlarda meydana gelebilecek başlıca kaçakçılık olayları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- a. İnsan kaçakçılığı,
- b. Uyuşturucu madde kaçakçılığı,
- c. Tekel kaçakçılığı,
- d. Silah ve mühimmat kaçakçılığı,
- e. Kültür ve tabiat madde kaçakçılığı,
- f. Orman ürünleri kaçakçılığı,
- g. Su ürünleri kaçakçılığı,
- h. Döviz ve kıymetli mal kaçakçılığı,
- i. Kimyasal madde kaçakçılığı,
- j. Akaryakıt kaçakçılığı,
- k. Hayvan ve et kaçakçılığı,
- l. Elektrik ve elektronik eşya kaçakçılığı.

Esasında yukarıda sıralanan maddelerin hemen hepsi ayrı bir araştırmanın konusu olabilir. Ancak burada çalışmayı dağıtmamak maksadıyla gerektiği kadar değinilmiştir. Sınır sorunlarından da anlaşılacağı üzere problemler genellikle ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel nedenlerle vukuu bulmaktadır ve problemlerden en çok sınır bölgelerinde yaşayan insanlar ve bölgede görev yapan kamu görevlileri etkilenmektedir.

²⁶⁸ Kaçakçılıkla ilgili olarak Bkz. 4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Md. 3., Bu maddede nelerin kaçakçılık kapsamına girdiği açıkça belirtilmiştir.

Bu nedenle komşu iki ülke arasında tasarlanacak sınır politikaları da özellikle ekonomik, jeopolitik ve jeostratejik girdilere dayalı olacak şekilde, sınırı paylaşan her iki ülke lehine ve vatandaşları, bu vatandaşlara kamu hizmetini ulaştıran personeli mutlu edecek şekilde oluşturulmalıdır. İyi komşuluk politikalarına dayalı olarak sınır yönetimi alanında karşılıklı ortaklık ilişkilerinin güçlendirilmesi, sınır bölgesinde yaşanan problemlerin çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu durumdan en çok yine sınırın her iki tarafında yaşayan insanlar ve kamu görevlileri olumlu yönde etkilenecektir.

Sözü edilen problemlere bağlı olarak sosyal ve ekonomik hayat zorlaşmaktadır. Sınır bölgelerinde güvenlik politikalarının ekonomik süreçleri doğrudan etkilemesi, halkı fakirleştirmekte, sosyal istikrarsızlık körüklenmekte ve bölgede yapısal dengesizlikler artmaktadır. Bu durum AB ülkeleri arasında ulusal uyumu olumsuz yönde etkilemektedir.

Sınır bölgelerindeki beşeri potansiyelin geliştirilmesi, insanların ekonomik, sosyal ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal ve mülki eşitsizliklerin giderilmesi sınırlarda meydana gelen illegal olayları azaltacak, sınır yönetimi daha kolay bir hale gelebilecektir. Bu bağlamda insanlara rahat konutlara erişim imkânı dâhil çağdaş eğitim ve spor hizmetleri sunulması, sosyal destek imkânlarının artırılması, sosyal istikrarsızlıkları azaltacak, yapısal dengesizliklerin giderilmesine katkı sağlayacaktır. AB fonlarının dağıtımı sözü edilen problemlerin çözümü açısından önemlidir. Fonların sadece ticari ve ekonomik kaygılarla değil, sosyal kaygılarla da dağıtılması sınır bölgelerindeki eşitsizliklerin çözümüne katkı sağlayacaktır.

3.2.1. AB Sınır Yönetim ve Güvenlik Politikalarında Ortadoğu'nun Önemi

Ortadoğu, AB güvenliği açısından güvenlik politikalarını uygulamaya koyduğu dış çemberi oluşturmaktadır. Bu nedenle AB Ortadoğu politikalarına özel önem atfetmektedir. Aynı zamanda Fransa, İtalya ve İngiltere gibi AB ülkelerinin geçmişteki sömürge ilişkileri nedeniyle de bölge hakkında tarihi tecrübeleri mevcuttur. Bu tarihi tecrübeler ışığında AB ülkeleri Ortadoğu'da ortaya çıkabilecek

güvensiz bir ortamın doğrudan ya da dolaylı olarak AB güvenliğini olumsuz yönde etkileyebileceği değerlendirilmesini yapmakta ve Ortadoğu politikalarını bu varsayımı göz önünde bulundurarak planlamaktadırlar.

AB'nin, Ortadoğu'daki kendisini etkileyebilecek güvensizlik ortamının engellenmesi dışında, güvenlik politikasını belirlerken Ortadoğu ile ilgili olarak dikkate aldığı bir diğer kıstas da suç ve yasa dışı göçün engellenmesi ve AB'ye Ortadoğu kaynaklı olabilecek bir göç probleminin meydana gelebilme olasılığını asgari seviyeye indirilmesidir. AB kendi sınırları içinde istikrarı sağlamak amacıyla Ortadoğu'dan itibaren kendi sınırlarına doğru göç ve suç kontrolüne önem vermektedir.

Nitekim 2015 yılı itibariyle Ortadoğu'da devam eden kaotik ortamın AB sınırlarına önemli yansımaları olmuştur. Ne kadar önlem alınırsa alınsın sınırlarda istenmeyen olumsuz durumların önüne geçilememiştir. Göç engellenememiştir. “Avrupa İstatistik Kurumu Eurostat verilerine göre, 2016 yılının ilk üçteyinde 28 AB ülkesine 988 bin sığınma başvurusu yapılmıştır.”²⁶⁹Almanya “Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi (BAMF) verilerine göre ise, 30 Aralık 2015 tarihi itibariyle Almanya'ya gelen mülteci sayısı 1 milyon 87 bin 478 olarak açıklanmıştır.”²⁷⁰ Bu rakamla Almanya“1992 yılından bu yana en yüksek sayıya da ulaşmış olmuştur.”²⁷¹1992 yılında Almanya'ya 438 bin 191 mülteci gelmişti.” “2016'nın ilk 9 ayında Eurostat'a göre 612 bin, Federal İçişleri Bakanlığına göre ise 658 bin sığınma başvurusu kaydı işleme konulmuştur.”²⁷²

Verilerden de anlaşılacağı üzere Ortadoğu'da kargaşa ortamının geliştiği dönemler AB'ye olan göçün arttığı dönemlere işaret etmektedir. Bu dönemlerde AB sınırlarında hassasiyetle birlikte sınır olaylarında da artış gözlemlenmektedir.

²⁶⁹(Çevrimiçi)<http://m.ensonhaber.com/1-milyon-multeci-avrupaya-basvurdu-2017-01-03.html>, 04.01.2017

²⁷⁰(Çevrimiçi) <http://mobil.hurriyet.com.tr/almanya-multeci-sayisini-acikladi-40035035>, 02.01.2017 (Çevrimiçi) ²⁷¹<http://mobil.hurriyet.com.tr/almanya-multeci-sayisini-acikladi-40035035>, 02.01.2017

²⁷²(Çevrimiçi)<http://m.ensonhaber.com/1-milyon-multeci-avrupaya-basvurdu-2017-01-03.html>, 02.01.2017

3.2.2. Ortadoğu'daki Güncel Gelişmelerin AB Sınırlarına Etkileri

Ortadoğu'da yaşanan hemen her siyasi gelişmenin bölgedeki ve bölgeye komşu olan ülke sınırlarına dolayısıyla AB sınırlarına doğrudan/dolaylı etkileri olabilmektedir. Yine bu gelişmelerden bazıları konuyu iyiden iyiye güvenlik alanının içerisine sokarken, bazıları ise konuyu güvenlik alanından uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle özellikle Irak ve Suriye'de meydana gelen ve sınırı etkileyen cari (güvenlikleştirilen ve güvenlikleştirmeyen) durumun aktarılması gerekmektedir.

Küresel terör endeksine göre 2014 yılında dünyada yaklaşık 10.000 terör saldırısı gerçekleşmiş, bu saldırılarda toplam 17.958 insan hayatını kaybetmiştir. Toplam ölü sayısının 14.722'si Irak, Suriye, Afganistan, Pakistan ve Nijerya'dadır. Sadece Irak'ta 2014 yılından meydana gelen olaylarla 6.362 kişi hayata gözlerini yummuştur.²⁷³ Suriye'de iç savaşın süregeldiği 4 yıl içerisinde 17.203 çocuk yaşamını yitirmiş, 280.000 çocuk yaralanmıştır.²⁷⁴ Bu nedenle güvenlikleştirme konusu açısından bölgedeki durum pekte iç açıcı değildir. Bu ve buna benzer doğrudan güvenlikle ilgili problemler nedeniyle Ortadoğu'da yaşayan insanlar, yaşadıkları yerleri terk ederek Avrupa sınırlarını zorlamaktadırlar.

Irak'ta bu gün yaşanan olaylar yeni güvenlik teorilerinden güvenlikleştirme teorisini destekler niteliktedir. Öyle ki salt askeri tedbirler ne kadar artırılırsa artırılın, askeri imkânlar sonuna kadar kullanılırsa kullanılsın, siyasi mekanizmaların eksikliği nedeniyle Irak'ta güvenlik bir türlü sağlanamamaktadır. Koalisyon güçleri Irak'ta aylardır IŞİD unsurlarına bomba yağdırmakta, en teknolojik silahlarla büyük bir imha harekâtı gerçekleştirmektedirler. Ancak tüm bunlara rağmen Irak'ta güvenli bir ortamdan söz edilebilir mi? Hayır. Siyasi mekanizmaların tam olarak askeri mekanizmalarla bir bütün halinde devreye sokulamaması nedeniyle barış ve güvenlik ortamı bir türlü sağlanamamaktadır.

²⁷³ Milliyet Gazetesi, 19 Kasım 2014, s.24.

²⁷⁴ Posta Gazetesi, 21 Kasım 2014, s.18.

Tüm bu anlatılanların bir sonucu olarak esasında Irak ve Suriye'deki istikrarsızlığı, bölgeye yapılan uluslararası müdahaleler²⁷⁵ besliyor denilebilir. Zira bölgeye müdahaleye gelen her aktör kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmekte bu da bölgede çıkar çatışmasına neden olmaktadır.

Yapay sınırlarının çizilmesinin ardından Ortadoğu, özellikle Irak ve Suriye, gelişmiş ülkelerin ordularını, modern silah sistemlerini, her türlü askeri malzeme ve teçhizatını test etme imkânı bulduğu, söz konusu silah sistemlerini pazarlamak maksadıyla tüm dünya ülkelerine sergilediği merkezi bir üs haline dönüşmüştür. Bu bağlamda Irak'ta yakın dönemde meydana gelen gelişmelere şöyle bir göz atıldığında, sınır güvenliğinin ve idaresinin güvenliğin alanından çıkarılarak siyaset ve yönetim bilimlerinin alanına sokmanın ne kadar zor olduğu anlaşılabilir.

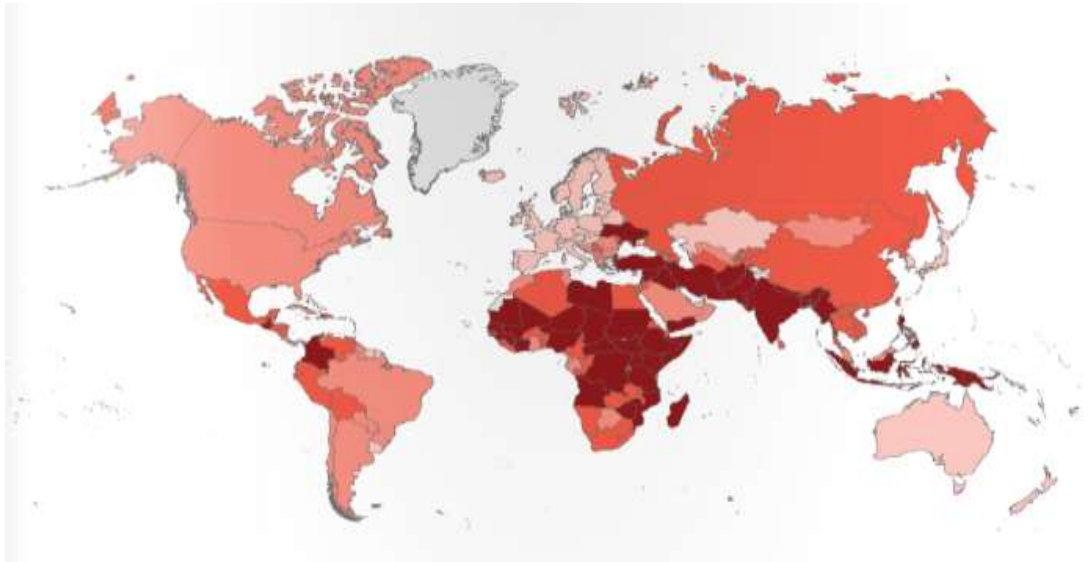
Çizelge-1 Irak Olay Zaman Çizelgesi

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere son 15 yılda Irak'ta insanların yaşamını doğrudan etkileyen bir düzine olay meydana gelmiştir. 2003'te ABD'nin işgali ile birlikte başlayan güvenliksiz ortam günümüzde halen varlığını sürdürmektedir. Sürekli farklı ülke askerlerinin Irak toprakları üzerinde bulunması,

²⁷⁵ Bu nedenle uluslararası güvenlik mekanizmaları mutlaka yerel barışa katkı sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Ekonomik ve siyasi çıkarların yerini insani değerlerin yaşatılması, insanların huzur ve barış ortamında yaşamasına katkı sağlama hedeflenmelidir.

girmesi çıkması, kargaşa ortamını pekiştirmiştir. İnsanlar kargaşadan kurtulmak maksadıyla Avrupa ve Türkiye sınırlarını zorlamaya başlamışlardır.

Aşağıda Inter-Agency Standing Committee (IASC) and the European Commission tarafından hazırlanan dünya risk haritası bulunmaktadır. Bu haritadaki en koyu bölgeler risk düzeyi en yüksek bölgeler olarak işaretlenmiştir. Haritaya göre Türkiye, Ortadoğu ülkeleri ile birlikte aynı kategori içerisinde değerlendirilerek, 2014 yılı için en riskli bölgeler olarak gösterilmektedir.²⁷⁶ Tokyo' nun en güvenli şehir Tahran'ın ise en güvensiz şehir seçildiği 2015 yılı Güvenli Şehirler İndeksinde Irak'tan değerlendirmeye alınan tek bir şehrin dahi bulunmaması²⁷⁷ bölgede hüküm süren güvensizlik ortamını tanımlamada gerçekten dikkate değer bir veridir.

Harita 5-İndex for Risk Management Results 2015²⁷⁸

²⁷⁶(Çevrimiçi) http://issuu.com/inform_index/docs/inform_2015_report_web_single, 29.11.2014 Risk yönetim endeksi için 0'dan 10'a kadar bir değerlendirme yapılmıştır. 10 en riskli 0 en risksiz bölgeleri belirtmektedir. 0-2.30 arası düşük riskli, 2.30-3.29 arası orta düzeyde riskli, 3.30-4.64 riskli, 4.64-10 arası ise yüksek riskli bölgeleri temsil etmektedir. Ayrıca renk kodlaması da yapılmıştır. Daha koyu renkli bölgeler en riskli bölgeleri temsil ederken, daha açık renkli bölgeler risksiz bölgeleri temsil etmektedir. Irak için 7.01 değeri verilirken, Türkiye için 4.68 değeri verilmiştir. Yani AB sınırlarını etkileyebilecek bölgeler de yüksek risk grubundaki bölgeler olarak gösterilmektedir. Risk endeksi hazırlanırken alınan risk ölçütü olarak, kuraklık, Tsunami, Hortum, Deprem gibi doğal afetlerin yanında gelişmişlik düzeyi, eşitlik eşitsizlik durumu, alt yapı, iletişim, yönetim, sağlık sistemi gibi kıstaslarda da dikkate alınmıştır.

²⁷⁷(Çevrimiçi)http://safecities.economist.com/wpcontent/uploads/2015/01/EIU_Safe_Cities_Index_2015_white_paper-1.pdf, 19.05.2015

²⁷⁸(Çevrimiçi) http://issuu.com/inform_index/docs/inform_2015_report_web_single, 29.11.2015

Sözü edilen güvenliksiz ortamın ya da farklı bir ifade ile Irak ve Suriye’de hatta Ortadoğu’nun genelinde güvenli ve huzurlu bir ortamın bulunmayışının bölgede birbirine komşu olan ülkelerin ve Avrupa’nın sınırlarına olumsuz etkileri olmaktadır. İnsan doğası gereği güvenli bir ortamdan daha güvenli bir ortama göç etmek ister. Bu nedenle Irak’tan ve özellikle de Suriye’den hem Türkiye’ye hem de Avrupa ülkelerine mülteci akımları olmaktadır. Dünya Risk Haritasındaki koyu renkli bölgelerden açık renkli bölgelere doğru mecburi bir göç dalgası yaşanmaktadır. Göç dalgası nedeniyle sınırların yönetimi zorlaşmakta ve konu güvenlik alanından kurtulamamaktadır.

İnsanlar ülkelerindeki güvenliksiz ortamı nedeniyle ülke sınırlarını aşarken, bu mecburi göç esnasında toplu ölümlere kadar varabilen çok ciddi durumlara maruz kalmaktadır.

Mülteciler açısından hal böyleyken, mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler de mecburi göç akımı nedeniyle farklı yükümlülükler üslenmektedirler; barınma, istihdam, sağlık hizmetlerine erişim bu yükümlerinden sadece birkaç tanesidir.

Ayrıca Ekonomi ve Barış Enstitüsü’nün (Institute For Economics and Peace) hazırladığı 2014 Küresel Terör Endeksi’ne göre; terör nedeniyle en fazla ölümler Irak, Afganistan, Pakistan, Nijerya ve Suriye’de gerçekleşmektedir. Dünya genelinde 60 ülkede bir veya birden fazla terör nedeniyle ölüm gerçekleşmiş, 2012’den 2013’e kadar terör nedeniyle ölen insan sayısı 11,133’ten 17,958’e yükselmiştir. Ülkeler sıralamasında listenin başında, terörden en fazla etkilenen ülke olarak Irak yer alırken listenin son sırasında Zambiya yer almaktadır. 2000-2013 yılları arasındaki dünya genelindeki terör olaylarını gösteren harita aşağıdadır.²⁷⁹ Haritaya göre Ortadoğu dünyanın en fazla terör olaylarının gerçekleştiği bölge olarak görülmektedir. Irak içişleri bakan yardımcısı Adnan El Asadi “Saddam Hüseyin rejiminin düşüşünden bu yana Irak’ta polis gücünden 60.000 personelin kayba uğradığını, bunlardan 20.000’inin saldırılar sonucunda hayatını kaybettiğini

²⁷⁹(Çevrimiçi) <http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%20Report%202014.pdf>, 29.11.2014

40.000'inin ise yaralandığını" belirtmiştir.²⁸⁰ "Ayrıca Irak Planlama Bakanlığı Sözcüsü Abdulzehra el-Hindavi "2004 ile 2016 yılları arasında yaşanan terör olayları sonucu, Irak'ın 38 milyar dolar zarara uğrattığını devlet daireleri ve altyapıların maruz kaldığı zararın da bu meblağ kapsamında olduğunu söylemiştir."²⁸¹ Yani bölgedeki hemen her gelişme güvenlik odaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya risk haritasındaki duruma paralel olarak Küresel Terör Endeksinde koyu olarak işaretli bölgelerden açık renkli bölgelere doğru bir göç dalgası gerçekleşmektedir. Yani her iki harita da esasında doğrudan sınırların yönetimini etkileyen verileri üzerinde barındırmaktadır.

Harita-62000-2013 Dünya Terör Olayları²⁸²

Mezhepsel-dini (etno-mezhepsel) anlaşmazlıklar ve çatışmalar, doğal kaynakların paylaşımına yönelik demografik hizipleşmeler, Ortadoğu'daki kargaşa ortamını anlatmak için yetersiz kalmaktadır. Görünen o ki soğuk savaş döneminin sona ermesinin ardından dünya üzerinde yeni bir güç dengesi kurulurken güvenliğin

²⁸⁰(Çevrimiçi) <http://improkul.impr.org.tr/?p=3845>, 02.01.2015

²⁸¹(Çevrimiçi) <http://www.ensonhaber.com/teror-olaylarinin-iraka-faturasi-agir-oldu-2016-12-19.html>, 19 Aralık 2016

²⁸²(Çevrimiçi)<http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%20Report%202014.pdf>, 29.11.2014

başat aktörleri bu günlerde Ortadoğu'nun yeniden inşasına girişmişlerdir. Skykes-Picot anlaşması²⁸³ ile orta doğuda batının güçlü aktörleri lehine kurgulanan sistemin, güncellenme ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bu güncelleme süreci sınırların yönetimini giderek karmaşıklaştıran bir yapıya büründürmekte, ülkeler sınırlarının yönetiminde daha fazla kaynağa, daha fazla personele, daha fazla harcamaya ihtiyaç duymaktadırlar.

Ortadoğu'da değişen siyasi, ekonomik ve sosyal şartların bir diğer sonucu da daha önce belirtildiği gibi Sykes-Picot anlaşmasının gereklerinin yeniden gözden geçirilmesinin bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmasıdır. Bu bağlamda kurgulanan bu yeni sistemin hangi aktör/aktörlerin lehine olacağı bölgeyle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan ülkelerde aranmalıdır. Genel olarak iki ana çıkar grubundan söz etmek mümkündür; ABD liderliğindeki batı ve RF ve ÇHC liderliğindeki doğu...

3.2.3. AB Ülkelerinin Ortadoğu Politikalarının AB Sınırlarına Etkileri

Dünya siyasetine kendi çıkarları doğrultusunda yön verme niyet ve maksadı olan batılı ülkeler ve batılı ülkelerle kendi çıkarları doğrultusunda çıkar çatışmasına girişen RF ve müttefiki ÇHC'nin Ortadoğu'ya olan ilgisi 1800'lü yıllara kadar götürülebilir. Sözü edilen ülkeler Ortadoğu'dan ekonomik ve siyasi çıkar elde etmeyi değişmeyen bir politika olarak benimsemişlerdir. Bunun yanında Ortadoğu'da meydana gelecek güvenlik eksenli olaylardan doğrudan kendi ülkesinin olumsuz yönde etkilenebileceğini düşünen ülkeler de Ortadoğu'ya müdahil olmayı amaçlamış ve bu yönde politik ve askeri adımlar atmaktan geri durmamışlardır.

Ortadoğu'ya müdahil olma konusu ülkelerin bölgede bulundurduğu asker sayısı ve ürettikleri politikaların Ortadoğu'da meydana getirdiği sonuçlar ile doğru orantılıdır. Bu bağlamda bölgedeki asker sayısı ne kadar fazla ise o ülke Ortadoğu'ya daha fazla müdahildir denilebilir. Aynı şekilde bir ülkenin izlediği Ortadoğu politikası bölgede ne kadar fazla sonuç doğuruyorsa o ülke o kadar müdahildir denilebilir. Tabii ki bu konu söz konusu ülkelerin Irak ve Suriye'nin ordularına yaptığı askeri yardımlar ve askeri ticaret hacimleri ile de ilgilidir. Irak ordusunu daha

²⁸³(Çevrimiçi) http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/07/140630_sykes_picot_mirasi, 09.11.2014

çok ABD, İngiltere ve Almanya gibi batılı ülkelerin askeri yardımlarla beslediği görülürken, Suriye ordusunu daha çok RF'nin desteklediği görülmektedir.

2016 yılı itibari ile yaklaşık olarak Irak'ta ABD'nin 5300, İngiltere'nin 350, Fransa'nın 500, Almanya'nın 150, İtalya'nın 450, Hollanda'nın 150, Danimarka'nın 140, İsveç'in 35, Norveç'in 5 civarında askeri personeli bulunmaktadır. Ayrıca RF'nin Irak'ın başkenti Bağdat'ta İran, Irak ve Suriye ile birlikte DAEŞ'le mücadele koordinasyon merkezi bulunmaktadır.²⁸⁴

Ekonomik ve askeri gücünü kanıtlamış çok sayıdaki ülkenin birbirlerinden farklı çıkarlarla Ortadoğu'da bulunmaları bölgedeki kargaşayı beslemektedir. Ortadoğu'da sürekli hale gelen kargaşa ortamı Avrupa sınırlarına olan mülteci akımının temelinde yatan en önemli problemlerden bir tanesidir.

3.2.3.1. İngiltere'nin Ortadoğu Politikası

1. Dünya Savaşıyla bölgedeki önemli petrol yataklarına hükmetmek amacıyla bölgeye hızlı bir giriş yapan ve Sykes-Picot'un tasarlayıcısı olan İngiltere'nin Irak üzerindeki çıkarlarının devamı için nasıl bir politika izleyeceği sorusu hem Ortadoğu ülkeleri hem de Ortadoğu ülkelerine komşu ülkeler açısından cevabı tahmin edilmesi ya da önceden bir şekilde kestirilmesi güç ve önemli sorulardan birisini teşkil etmektedir.

Zira İngiltere gibi bölge dışı bir ülkenin tarihin farklı dönemlerinden günümüze kadar olan dönemde bölgeye yönelik olarak uygulamaya koyduğu siyasi, askeri ve ekonomik politikalardan gerek bölge ülkeleri gerekse bölgeye yakın ülkeler doğrudan etkilenmektedir. Geçmişte “sömürge yollarını Akdeniz'den Basra Körfezine kadar birleştiren Irak topraklarına tam olarak egemen olmak, Irak'ta kendi politikalarına uygun bir yönetim oluşturmak,”²⁸⁵ gibi amaçlar doğrultusunda bölgede bulunan İngiltere, günümüzde ise “küresel çıkarların güvence altına alınması, yakın çevrenin korunması ve stratejik ortaklıklar kurulmaya çalışılması, son olarak da

²⁸⁴(Çevrimiçi) <http://www.star.com.tr/dunya/irakta-kimin-ne-kadar-askeri-var-bir-tek-turk-askeri-istemiyor>, 03.11.2016

²⁸⁵(Çevrimiçi) <http://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/ingilterenin-orta-dogu-politikasi/>, 31.12.2016

birbirlerine gittikçe entegre olan dünyanın kontrol altına alınmaya çalışılması”²⁸⁶ gibi hedeflere ulaşmak gayesiyle bölgede bulunmaktadır.

İngiltere siyasi ve askeri gücü ile orantılı olarak AB’den daha bağımsız bir şekilde ABD ve İsrail ekseninde bir politika izlemektedir. Gerekğinde bölgede sözü edilen ülkeler ile birlikte siyasi ve askeri politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda uygulamaya koymaktan kaçınmamaktadır. Bu politikalar sonucunda Ortadoğu’da bulunan ülkelerin sınırlarında çok trajik olaylar yaşanabilmekte, bölgeye komşu olan ve AB gibi coğrafi açıdan yakın ülkeler açısından sınır yönetimi zorlaşmakta, bu durum bölge ülkelerinin sınırlarında geçirgenliğin artmasına katkıda bulunabilmektedir.

İngiltere’nin bölgeye olan yoğun ilgisi diğer büyük ülkelerin ilgisinin de artmasına neden olmakta, daha fazla ülkenin aktif politika izlemesi sonucunda bölge problemleri karmaşılaşmaktadır.

3.2.3.2. Fransa’nın Ortadoğu Politikası

Fransa’da diğer büyük batılı ülkeler gibi kendi çıkarları doğrultusunda bölgede hem muharip hem de danışman statüsünde askeri personel bulundurma politikasını benimsemekte ve Ortadoğu’daki politik hedeflerini gerçekleştirmeyi askerler marifetiyle sürdürme gayreti içerisinde. Bu politikanın bir sonucu olarak Fransa 14.01.2015 itibariyle Irak’ta bulunan muharip askeri gücünün görev süresini de 4 ay süreyle uzatmıştır.²⁸⁷ Fransa Cumhurbaşkanı Hollande Ocak 2015’te yaptığı bir konuşmada “İrak’ta DAESH’e yönelik hava operasyonlarının da yoğunluk kazanarak süreceğini, Ortadoğu’daki gelişmelerin savaş gemisi Charles de Gaulle’ün de bölgede bulunmasının gerekliliğini bir kez daha ortaya koyduğunu”²⁸⁸ vurgulamıştır. Askeri gücün siyasal karar alma süreçlerinde ve hedeflenen politikayı uygulamada oldukça belirgin bir etkiye sahip olduğu günümüzde, Fransa’nın her

²⁸⁶(Çevrimiçi) <http://docplayer.biz.tr/513713-Ingiltere-nin-ortadogu-politikasi.html>, 31.12.2016

²⁸⁷(Çevrimiçi) <http://www.ensonhaber.com/fransa-irakta-askeri-gucunun-gorev-suresini-uzatti-2015-01-14.html>, 24.01.2015

²⁸⁸(Çevrim) <http://www.milliyet.com.tr/fransa-dan-isid-e-karsi-ucak/dunya/detay/1998819/default.htm>, 24.01.2015

ülkenin sahip olmadığı uçak gemilerini bölgeye yönlendirmesi, bölgede ne kadar büyük ve önemli hedefleri olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sınırların yönetimi ve güvenliği açısından Fransız politikaları hakkında yapılacak değerlendirme; bölgede var olan askeri hareketliliğin aşırı yoğun olmasının ve batılı ülkeler tarafından sürekli sıcak tutulmasının sınır güvenliğini olumsuz yönde etkileyen ve sınır yönetimini de zorlaştıran bir problem teşkil ettiği sonucuna götürebilir. Bölgedeki aşırı yoğun askeri hareketlilik nedeniyle bölgenin sorunları güvenlikleştirilmiş alana dâhil olmakta, bu durumdan da en çok daha önce de belirtildiği gibi bölgeye coğrafi açıdan yakın ya da sınır komşuları ve AB ülkeleri etkilenmektedir.

3.2.3.3. Almanya'nın Ortadoğu Politikası

2015 yılı itibariyle bölgedeki askeri hareketliliğin artmasına neden olan batılı güçlerden bir tanesi de Almanya'dır. Özellikle ülkesinde kalifiye olmayan ve nitelikli insan gücü olmayan mültecileri ağırlamak istemeyen Almanya Ortadoğu'ya doğrudan müdahildir. Bu çerçevede Almanya'nın bölgedeki hemen her siyasi ve askeri otorite ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki kurduğu söylenebilir. Kurduğu ilişkileri güçlendirerek, bölgedeki askeri ve siyasi otoriteler üzerinde daha fazla söz sahibi olmak isteyen Almanya, yukarıda sözü edilen politikaları doğrultusunda IKBY'ye, 2015 yılı içerisinde en fazla askeri destek sağlayan batılı ülkelere birisi olarak, esasında ülkesinin 2. Dünya Savaşından sonra doğrudan veya dolaylı olarak savaflara katılmama eğilimini de değiştirmiş olmaktadır.²⁸⁹

Gerçekten de Almanya IKBY bölgesine en fazla silah ve mühimmat yardımı yapan ülkelere birisi olarak göze çarpmaktadır. Öyle ki Alman ordusu tarafından 2000'li yıllardan itibaren birçok uluslararası operasyonda kullanılan “Yabani köpek”-Dingo isimli, mayına karşı dayanıklı zırhlı araçlar Erbil'de cirit atmaktadır.²⁹⁰ Ancak yapılan bu askeri yardımların eksiksiz olarak IKBY'nin elinde kalacağına dair şüpheler vardır, zira Irak'taki mevcut politik ve askeri durum nedeniyle silahlar ve askeri teçhizatın fiziki muhafazasında ciddi problemler yaşanabilmektedir. Bu

²⁸⁹(Çevrimiçi) <http://rudaw.net/turkish/world/150120153>, 24.01.2015

²⁹⁰(Çevrimiçi) <http://www.gazetevatan.com/pesmerge-ye-dingo-yardimi-694204-dunya/>, 19.05.2015

silahlar ve askeri teçhizatın bölgede mevcut terör örgütlerinin eline geçmesinden yine doğrudan Irak’a komşu olan ülke sınırları etkilenecektir.

ÜLKE	ASKERİ	SİYASİ	EKONOMİK	DEĞERLENDİRME
ABD ²⁹¹	 			Bölgedeki tüm gelişmelere doğrudan hâkim ve tüm gelişmelerde tam belirleyici, Akıllı Güç ²⁹² Politikası uygulamakta
İNGİLTERE	 			Bölgedeki gelişmelerde ABD ile birlikte taraf, AB ile ABD arasında dengeleyici
FRANSA ²⁹³				Kendi çıkarları doğrultusunda hareket ediyor.
ALMANYA				Kendi çıkarları doğrultusunda hareket ediyor.
 	Askeri: Bölgeye içerisinde muharip askeri unsuru mevcut/Siyasi: Çevreleyici-Ayrıştırıcı-Müdahaleci-Ekonomik: Pragmatik Bölge içerisinde askeri unsuru yok. Siyasi: Bütünleyici-İşbirliği	* Tablodaki ülkelerin tümü bölgesel aktörlere karşı baskı politikalarına dayalı, faydacı yöntemlerle politikalarına yön vermektedirler. Politikalarının tümü İran-ÇHC-RF karşıtıdır. Bölge dışı aktörler sadece tablodaki ülkelerle de		

²⁹¹Irak’ta savaşan askeri unsurlardan bahsederken bu unsurların doğrudan ulusal ordular olduğunu söylemek pek de doğru olmaz, Özellikle ABD oldukça fazla paralı asker kullanmaktadır. İngiltere’nin de kullandığı paralı asker sayısının oldukça fazla olduğu söylenebilir. Bu konuda bkz. Sait Yılmaz, “ 21 nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler Ve Kontratçı Firmalar”, sf.5., (Çevrimiçi) [http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf), 11.01.2015

²⁹²Özdemir Akbal, Hegemonya, Akıllı Güç ve ABD’nin Ortadoğu Siyaseti,Edt: Yavuz Yıldırım, Yasin Athıoğlu, **Değişen Ortadoğu’da Değişmeyen Sorunlar**, Dora Yayınları, Bursa, 2014, s.146-147 Akıllı Güç Değişen Ortadoğuda Değişmeyen Sorunlar adlı kitapta Ekonomik ve askeri çıkarların birleşiminden oluşan çıkar uyumunun kitle iletişim araçları ile güçlendirilmesi, askeri ve ekonomik gücün aynı zamanda diplomasi ve kitle iletişim araçları ile desteklenerek politikaların uygulanması olarak tanımlanmıştır.

²⁹³ <http://rudaw.net/turkish/world/230120151>, 25.01.2015

	Bölge içerisinde ve bölgeye yönelik muharip olamayan (danışman statüsünde) askeri unsuru mevcut/ Siyasi: Yalnızlaştırıcı-Müdahaleci	sınırlı değildir. İsveç ²⁹⁴ , Bulgaristan ²⁹⁵ , Kanada ²⁹⁶ gibi ülkeler de bölgede koalisyon güçleri ile ortak politikalar izlemektedirler.
---	---	--

Tablo-4 Batılı Ülkelerin Irak Politikası

Tablodan da anlaşılacağı üzere “Emperyalizm ayakta kalabilmek için dünya enerji kaynaklarının kontrolünü ele geçirmenin yollarını aramaktadır. Enerji kaynaklarına sahip olmak ya da olmamak, emperyalistler için var olmak ya da olmamakla özdeşleşmiş olduğundan enerji kaynakları üzerinde daha fazla denetim kurmak zorundadırlar. Petrol başta olmak üzere, bütün bu enerji kaynaklarının büyük bir kısmı, Balkanlardan Ortadoğu’ya uzanan bölgede yer alıyor olması”²⁹⁷ Batılı güçlerin bölgede bulunmasının da en önemli gerekçesini oluşturmaktadır.

Bölgesel olsun olmasın “Ortadoğu’da çıkarları söz konusu olan hiçbir aktör kendi üzerinde etkiler ortaya çıkaran hiçbir ayaklanmaya kayıtsız kalmamıştır. Buna AB’de dâhildir.”²⁹⁸ Ancak bu acımasız politikalardan yine en fazla kendileri etkilenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Ortadoğu’ya adeta silah yağmaktadır. Bölgede söz sahibi olmak isteyen ülkeler, bölgedeki kendine yakın aktörleri silahlandırmaktadır. (örn. ABD ve Almanya’nın Peşmergeleri, İran’ın Şii milisleri silahlandırması gibi) Ortadoğu’da güvenliğin inşasının giderek ileri teknoloji silahlar marifetiyle sağlanmaya çalışılması, bir taraftan bölgesel aktörler için önemli ve yeni problem alanları ortaya çıkarırken diğer taraftan konuyu siyasetin alanından güvenlik alanının içerisine sokmaktadır. Ayrıca bu durum güvenlik ikilemine de sebep olmaktadır. Güvenlik ikilemi nedeniyle silahlanma konusunda kısır döngü oluşmaktadır.

²⁹⁴ İsveç’in bölgeye yönelik faaliyetlerden bir tanesi de 24 milyon dolarlık para yardımınıdır. (Çevrimiçi) <http://rudaw.net/mobile/turkish/world/230120154>, 25.01.2015

²⁹⁵ Bulgaristan’ın IKYY’ye yaklaşık 6 milyon Levla’lık silah ve mühimmat yardımı yapmıştır. (Çevrimiçi) http://www.kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=13686, 25.01.2015

²⁹⁶ Kanada, Batılı güçler arasında, DEAŞ ile meydana gelen ilk kara çatışmasını gerçekleştiren ülkedir. (Çevrimiçi) <http://www.taraf.com.tr/dunya/irakta-isid-ile-savasta-bir-ilk/#>, 25.01.2015

²⁹⁷ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s.45.

²⁹⁸ Servet Erdoğan, “Bir Dış Politika Aktörü Olarak Avrupa Birliği ve Suriye Krizi”, **Ortadoğu Analiz**, ORSAM, Cilt:7, SaYı:66, Ocak-Şubat 2015, s.15.

3.3. AB Sınırlarını Etkileyen Ortadoğu Kaynaklı Ana Problem Sahaları

AB sınır yönetimi ve güvenliğini etkileyen Ortadoğu kaynaklı ana problem sahaları aynı zamanda Ortadoğu’da yıllardır çözümlenemeyen ve Ortadoğu’ya çoğu zaman dış müdahalenin kaynağını oluşturan meselelerdir. Ülkelerin uğruna mücadele verdiği petrol ve petrolün paylaşımı, Irak içerisindeki toprak mücadelesi, iktidar problemleri, suyun paylaşımı ve mezhepsel problemler öncelikle Irak’ı etkilerken problem sahalarının karmaşıklaşması ve olgunlaşması dış müdahaleyi beraberinde getirmekte, dış müdahale nedeniyle bölge aşırı derecede silahlanmakta, silahlanma tamamen güç merkezli politikaları beraberinde getirmektedir. Bu durum sonucunda Türkiye’den AB’ye kadar uzanan bir coğrafyayı etkilenebilmektedir. Yine Suriye’de meydana gelen olaylar aynı Irak gibi başta Suriye halkını ve en yakınındaki coğrafyayı etkilerken problem sahaları büyüdükçe ve olgunlaştıkça AB’ye kadar uzanan oldukça geniş bir alanı etkilemektedir. Etkilenen alanlardan bir tanesi de AB Sınır yönetim sistemidir. Zira Ortadoğu’nun bünyesinde barındırdığı problem sahaları mülteci akımı, terör, insan kaçakçılığı gibi doğrudan sınır yönetimini ilgilendiren problemleri beraberinde getirmektedir.

3.3.1. Petrol Üretimi ve Petrol Gelirlerinin Paylaşımı

Ortadoğu’da bol miktarda bulunan petrol rezervlerinin (754,2 milyar varil)²⁹⁹paylaşımı ve ticareti küresel ekonomiyi etkilemektedir. Bu nedenle bu rezerve yön verme gücünü elinde bulundurmak batılı ülkeler ve bölge ülkeleri açısından bir çıkar çatışmasına neden olmaktadır. Bu çatışmanın boyutları Ortadoğu’da zaman zaman güvenlik sorunlarına neden olmaktadır. Güvenlik sorunları da AB’yi etkileyebilecek düzeyde sınır sorunlarına kaynaklık etmektedir.

Irak’ta IKBY ile IMY arasında, IKBY tarafından Irak kuzeyinden çıkarılan petrolün satışı konusu uzun süredir ihtilaflı bir konudur. Her ne kadar konu taraflarca defalarca bir müzakere konusu haline getirilip tartışılrsa da kesin bir çözüme kavuşturulamamaktadır. Irak anayasasının³⁰⁰ 111 ve 112. maddeleri petrol ve doğalgaz konularına atıfta bulunmaktadır. Irak anayasasının 111. maddesine göre

²⁹⁹(Çevrimiçi) http://m.sabah.com.tr/ekonomi/2011/03/03/en_cok_petrol_nerede, 31.12.2016

³⁰⁰ 15 Ekim 2005 tarihinde referandumla kabul edilmiştir. Irak anayasasının tam metni için Bkz. (Çevrimiçi) <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1352>, 04.06.2014 12.36

“Irak’ta bulunan petrol ve doğalgaz çeşitli bölge ve vilayetlerde yaşayan bütün Irak halkının malıdır.” IMY ile IKBY arasındaki petrol ve doğalgaz yönetimine atıfta bulunan 112. maddeye göre ise “Federal Hükümet, petrol ve doğalgaz yönetimini bölge hükümetleri ve vilayetlerle birlikte yapar. Elde edilen gelir, ülkenin tamamında nüfus dağılımına göre adaletli bir şekilde dağıtılır. Eski rejim tarafından haksız bir şekilde mahrum bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, tüm bölgelerinde dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde belirli bir süre için ilave pay verilir. Bu husus yasa ile düzenlenir.” Aynı maddenin diğer bendinde ise “Federal hükümet ile petrol ve gaz üreten bölge ve vilayet hükümetleri bir araya gelerek, Irak milletine en fazla menfaati sağlayacak şekilde ve mevcut en ileri pazarlama ve yatırım ilkelerini ve teknolojisini kullanarak petrol ve doğalgaz yataklarını geliştirmek için gerekli strateji ve siyaseti tayin ederler.” Anayasa’nın ilgili maddelerinden de anlaşılacağı üzere petrol ve doğalgaz ile ilgili olarak gelirlerin hakkaniyet içerisinde dağılımı (hatta eski rejim zamanında mağdur olan bölgelere ilave pay verme dâhil), petrolün ve doğalgazın bölgesel mülkiyeti yerine müşterek mülkiyet ve IMY ve IKBY arasında ve vilayet yönetimleriyle danışma içerisinde hareket etme prensipleri benimsenmiştir.

Irak kuzeyinde Tawki, Taq Taq ve Hormal bölgelerinde petrol çıkarılmaktadır.³⁰¹ Bu bölgelerdeki “toplam petrol rezervinin 40 ila 50 milyar varil olduğu”³⁰² tahmin edilmektedir. Ayrıca IKBY’nin istediği ihtilaflı bölgelerinde IKBY’ye bağlanması durumunda “petrol rezervlerinin 65 milyar varile çıkabileceği”³⁰³ tahmin edilmektedir. Bir başka değerlendirmeye göre ise Irak kuzeyinde bulunan petrolün “Türkiye’nin yaklaşık 200 yıllık, dünyanın ise 1,5 yıllık petrol tüketimini karşılamaya yetecek düzeyde olduğu”³⁰⁴ tahmin edilmektedir. Ayrıca “ülke, yıllık millî gelirinin % 90’a yakını ve dış ticaret gelir kalemlerinde ise, yaklaşık % 80 ila % 85’lik bir payını petrol gelirinden sağlamaktadır.”³⁰⁵

³⁰¹Irak petrol yataklarının dağılımı konusunda ayrıca (Çevrimiçi) Bkz.<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3004>, 04.06.2014

³⁰²(Çevrimiçi) http://www.ydh.com.tr/HD6511_kuzey-irakta-zengin-petrol-yataklari-bulundu.htm., 04.06.2014

³⁰³(Çevrimiçi) http://www.ydh.com.tr/HD6511_kuzey-irakta-zengin-petrol-yataklari-bulundu.html, 04.06.2014

³⁰⁴(Çevrimiçi) <http://enerjienstitusu.com/tag/kuzey-irak-petrolu/>, 04.06.2014

³⁰⁵(Çevrimiçi) <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3004>, 04.06.2014

Yukarıda belirtilen hususlar ışığında bölgedeki petrolün kontrolü artık Irak için ulusal bir konu olmaktan çıkarak uluslararası bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda yazılı ve görsel basından da takip edilebileceği üzere IKBY kendi petrol yasasını oluşturarak kendi otoritesi altında bulunan bölgelerde yabancı petrol şirketleri ile çeşitli anlaşmalar yapmıştır. IMY ise bu anlaşmaların Irak anayasasına aykırı olduğunu dünya kamuoyuna ilan etmiştir. Irak anayasasındaki petrol ve doğalgaz yönetimi ile ilgili maddelerin çok otoriteli ve muğlâk bir yapıda hazırlanmış olması nedeniyle ve oyuna uluslararası aktörlerin de dâhil olmasıyla konu karmaşıklaşarak çözümsüz bir hale bürünmüştür.

IKBY Irak anayasasının özerk bölgelerle ilgili cümlelerine atıfta bulunarak kendi otoritesi altındaki bölgelerden çıkan petrolü kendi satmak istemekteyken, IMH ise Irak anayasasındaki “Irak petrolleri tüm Irak halkına aittir” maddesini gerekçe göstererek IKBY’nin bu konudaki tezlerine karşı çıkmaktadır.

Tüm bunların yanında henüz Irak meclisinden onay almayan 2007 tarihli Hidrokarbon yasası IMH’nin tüm petrol gelirlerinden IKBY’ne % 17 pay verilmesini öngörmektedir. Maliki hükümeti, IMH’den bağımsız petrol satılması halinde IKBY’ni bu %17’lik payı kesmekle tehdit etmektedir.³⁰⁶ Temel anlaşmazlık da işte bu konuda ortaya çıkmaktadır. 2014 yılı bütçesini yaklaşık 174,6 trilyon dinar³⁰⁷ (150 milyar dolar) olarak açıklayan IMH bu bütçeden³⁰⁸ % 10’luk payı IKBY’ne vereceğini açıklamış bunun üzerine Irak tarihinin en yüksek bütçesi IKBY tarafından engellenmiştir.

2014 yılının son çeyreğinde Erbil ile Bağdat arasındaki petrol konusundaki tartışmalar, mevcut uluslararası siyasi ortam nedeniyle, Erbil’in uluslararası platformda ön plana çıkmasının da etkisiyle olumlu bir havaya bürünmüştür. Petrol konusundaki diyaloglar artmış en azından 2015 yılı için %17’lik pay konusunda

³⁰⁶(Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erbil-bagdat-arasinda-uzlasma-yakin>, 08.06.2014

³⁰⁷(Çevrimiçi) <http://www.basnews.com/tr/News/Details/Irak-in-2014-butcesi-150-milyar-dolar/4341>, 08.06.2014

³⁰⁸ Irak Bütçe sistemi hakkında Bkz. James D. Savage, “Iraq’s Budget as a Source of Political Stability”, **United States Institute Of Peace**, www.usip.org, 08.06.2015

hemen hemen anlaşmaya varılmıştır. Ancak bu anlaşma sorunun tamamıyla çözüme ulaştığı anlamına gelmemektedir.

Ekonomik ve Mezhepsel anlaşmazlıklar ayrışmayı körüklemekte, ayrışma bölgede istikrarsız ve güvensiz bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmakta bu durum da mülteci akımına neden olmaktadır.

3.3.2. İhtilaflı Bölgeler Problemi

İhtilaflı bölgeler probleminin temelinde 17 Mayıs 2003 tarihinde ABD, KDP ve KYB arasında imzalanan, KDP ve KYB silahlı güçlerinin ABD'nin Irak'ta bulunan birliklerinin Irak sınırları içerisinde güvenli bir ortamın sağlanması konusundaki faaliyetlerine destek olmaları maksadıyla Musul, Kerkük, Selahattin ve Diyala vilayetlerinde yerleştirilmesini içeren “Peşmerge Birliklerinin Yeniden Konuşlandırılması’na” yönelik anlaşma oluşturmaktadır.

Irak'ta ihtilaflı bölge statüsünde gösterilen bölgeler Kerkük'ün tamamı (Iraklı Araplar Kerkük'ün Irak'a ait olduğunu, Iraklı Kürtler sözde Kürdistan'a ait olduğunu, Iraklı Türkmenler ise kendilerine ait olduğunu ileri sürmektedirler.), Musul Vilayetine bağlı yedi ilçe, Diyala Vilayetine bağlı iki ilçe ve Selahattin'e bağlı bir ilçedir. “Musul'un üç ilçesi hariç diğer ihtilaflı yerlerin en büyük müşteregi Türkmen ağırlıklı olmasıdır. Kerkük, Tuzhurmatu, Hanekin ve Mendeli bölgeleri 50 yıl içerisinde demografik yapısı planlı olarak değiştirilmiş Türk yerleşim birimleridir. Bunlara Altinköprü ve Kifri şehirlerini de katmak mümkündür.”³⁰⁹ Ayrıca Irak'ın en büyük Hristiyan kenti Karakuş'u da unutmamak gerekir. Bununla birlikte siyasi açıdan Erbil, Duhok ve Musul'un doğusu ve batısında³¹⁰ siyasi açıdan KDP etkinliği söz konusu iken, Süleymaniye, Kerkük, Diyala ve Selahattin'in bir kısmında KYB'nin³¹¹ etkili olduğu söylenebilir.³¹² İhtilaflı bölgelere ilişkin olarak hazırlanan tablo aşağıdadır.

³⁰⁹ Mahir Nakip “Irak'ta İhtilaflı Bölgeler ve Türkmenler”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:5, Sayı: 49, Ocak, 2013, s. 99.

³¹⁰(Çevrimiçi) <http://yalansz.wordpress.com/2014/04/12/daglarinda-bahar-sehirleri-hazan-basura-kurdistan-1/> 09.11.2014

³¹¹ KYB sol çizgiden beslenirken, KDP'nin aşiret yapısına bağlı muhafazakâr bir çizgiden beslendiği söylenebilir.

İhtilafli bölgelerin bir kısmında büyük petrol yataklarının bulunması da önemli bir noktadır. Irak'ın en büyük petrol rafinerilerinden birisi Beyci'de iken, Diyala ve Ninova'dan da küçümsenemeyecek miktarda petrol çıkmaktadır. Musul'un kuzeyinde bulunan Zumar bölgesi (Zumar aşiretinin yaşadığı bölge) petrol zengini bir bölgedir. Bölgeden hiçbir sondaj cihazı kullanılmadan petrol çıkarılabilmektedir.³¹³ Zumar'da 10 petrol yatağında 7 milyar varil petrol olduğu tahmin edilmektedir. 2015 itibariyle IKBY'nin kontrolündeki petrol boru hatları üzerinden Türkiye'ye günlük 50.000 varil petrol ihraç edildiği düşünüldüğünde, rakam hiç te küçük bir rakam değildir.³¹⁴

Esasında ihtilafli bölgeler probleminin oluşumunda ve akabinde günümüze kadar uzanarak karmaşık bir hale gelmesinde, 2003 Irak Savaşı sonrasında ABD'nin Irak politikası kapsamında Irak'ı idari olarak yeniden yapılandırma gayretlerinin de önemli ölçüde etkisi olduğu söylenebilir.³¹⁵ Zira ülkede ihtilafın olması ABD'nin Irak'a müdahalesinde bir meşruiyet kaynağıdır.

VİLAYET	İLÇE	İDARİ KONTROL
Musul	Akre	IKBY
	Şeyhan	IKBY

³¹² Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Oytun Orhan, "Irak Parlamento Seçimlerinde Musul: Gözlemler, Sonuçlar ve Değerlendirmeler", **Ortadoğu Analiz**, Cilt: 2, Sayı: 1, 6 Nisan 2010,

³¹³(Çevrimiçi) [www.basnews.com/2014/12/07/IŞİD'in Zumar Yarası,07.12.2014](http://www.basnews.com/2014/12/07/IŞİD'in%20Zumar%20Yarası,07.12.2014)

³¹⁴(Çevrimiçi) <http://rudaw.net/turkish/business/05012015>, 10.01.2015

³¹⁵ 2003 sonrası Irak'ın idari olarak yeniden yapılandırılması konusunda Bkz. Ferhat Pirinççi, "2003 Savaşı Sonrası Süreçte Irak'ta Siyasal Yapılanma" **Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü İkinci Orta Doğu Semineri: Düünden Bugüne Irak (Uluslararası Katılımlı)**, 27-29 Mayıs 2004, Elazığ, Fırat Üniversitesi Basımevi, Cilt II, ss. 481-509,

	Mahmur	IKBY
	Telafer	IMH
	Sincar	IMH
	Tilkeyf	IMH
	Hamdaniye	IMH
Diyala	Beledruz	IMH
	Hanekin	IKBY
	Kifri	IKBY

Selehattin	Tuzhurmatu	IMH
------------	------------	-----

Tablo-5: Irak İhtilaflı Bölgeler Tablosu³¹⁶

Irak Anayasası'nın 140'ıncı maddesi³¹⁷yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen ihtilaflı bölgelerde 31 Aralık 2007 tarihine kadar normalleşme, nüfus sayımı ve sakinlerinin iradesini tespit için referandum düzenlenmesine hükmetse de hâlihazırda sözü edilen düzenlemeler hayata geçirilememiştir.

İhtilaflı bölgeler meselesinin temelinde petrol çıkarılan bölgelerin elde bulundurması ve siyasi olarak bir yerleşim biriminin kontrolünün kimde olacağı gibi faktörler bulunmaktadır. Söz konusu iki önemli faktör Ortadoğu'daki siyasi ve ekonomik çıkar çalışmalarını körüklemekte ve karmaşıktırmakta bu durum da bölgedeki güvenlik kaygılarının artmasına neden olmaktadır. Bölgedeki güvenlik kaygılarını artırıcı hemen her faktör AB sınırlarına göçü artırmakta, bölgedeki sorunları güvenlik alanının içerisine çekmektedir.

3.3.3. Otorite Problemi

Irak başbakanı Nuri El Maliki, 28 Kasım 2011 tarihinde Irak parlamento binasında bomba yüklü bir aracın patlamasından, Sünni Arap Cumhurbaşkanı yardımcısı Tarık El Haşimi'yi sorumlu tutmuştur. Maliki Amerikan askerlerinin ülkeden çekilmesinin ardından 20 Aralık 2011 tarihinde Haşimi hakkında ilk önce yurt dışına çıkış yasağı ve sonrasında da tutuklama kararı çıkartmıştır.³¹⁸ Bu gelişmelerin ardından Haşimi, Maliki'nin çıkardığı kararlardan dolayı Cumhurbaşkanı Celal Talabani ve IKBY başkanı Mesut Barzani'nin konuğu olarak

³¹⁶ Tablo Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin 2011 Tarihli Irak'taki İhtilaflı Bölgelerin Durumu adlı 2011 tarihli ve 92 numaralı rapordan istifade edilerek hazırlanmıştır. İhtilaflı bölgeler hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. OSRAM Rapor No:92, İhtilaflı bölgelerin analizi için ayrıca Bkz. http://dispolitikaforumu.com/wp-content/uploads/2013/05/Irak_UNAMI_Analizi.pdf, 25.06.2014

³¹⁷ Bkz. Irak Anayasası Md.140.

³¹⁸(Çevrimiçi) <http://www.ntvmsnbc.com/id/25307464/>, 25.06.2014

Irak kuzeyine sığınmıştır.³¹⁹ Haşimi'nin IKBY bölgesine geçmesinin ardından konu yargıya taşınmış ve IKBY bölgesinden Haşimi'nin iadesi talep edilmiştir. Bunun üzerine Haşimi Türkiye'ye sığınmıştır.

Irak'taki mezhepsel problemler de otorite boşluğuna neden olarak ülkede tam anlamıyla bir idari kontrolü sağlayacak iktidarın oluşmasına engel olmaktadır. Bu durum ülke içerisinde ve dış sınırlarında tam anlamıyla denetimin sağlanmasında problemlere neden olmaktadır. Zira yönetimi ve denetiminden sorumlu merkezi bir yapı teşkil edilmemektedir. Hali hazırdaki durum “Kuzeyde Musul’u da içerisine alan Erbil Merkezli Kürt bölgesi, doğuda Enbar vilayetinin tamamı ve Ninova eyaletinin bir kısmının oluşturduğu bloktan Süleyman Beg’e kadar uzanan Sünni bölgesi ve güneyde körfeze açılan ve İran ile sınıra sahip Basra merkezli Şii bölgesi³²⁰” olarak değerlendirilebilir. Her üç bölge arasındaki mücadele sonucunda ortaya çıkacak ve ülke sınırları açısından da kargaşaya neden olabilecek durum belirsizliğini korumaktadır.

Aynı zamanda Ortadoğu’da bölücü terör örgütü PKK, kantonlardan oluşan bir idari yapı öngörürken, IKBY federasyon/konfederasyon, IŞİD ise şeriatı dayalı bir yapı kurmaya çalışmaktadır. PKK’nın Ortadoğu’da kurmayı hedeflediği Kanton sistemine dayalı idari yapı Irak kuzeyindeki diğer aktörler tarafından “bütünü parçalayan bir yapı” oluşturduğu gerekçesi ile çok ta fazla kabul görmemektedir. KDP kanton sistemini “ülke topraklarını bölme” olarak nitelendirirken, KYB ise kanton sistemi hakkında “şimdilik ne evet ne hayır” demekle yetinmiştir.³²¹

Irak’ta gerçekten ülkenin tamamına liderlik edebilecek ve tüm Irak vatandaşlarını kapsayacak, birleştirici bir liderin eksikliği hissedilmektedir. Feodal yapı nedeniyle hemen her grubu ayrı ayrı temsil eden liderciklerin olması ve bunların birbirleriyle anlaşamaması siyasi problemleri derinleştirmektedir. Merkezi güçlü bir otoritenin olmaması, Irak’ın dış sınır bölgelerinde terör örgütlerinin barınabilme

³¹⁹(Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Tarık_el-Haşimi, 25.06.2014

³²⁰(Çevrimiçi) http://www.zaman.com.tr/dunya_irak-bolunmeden-parcalandi_2226719.html, 25.06.2014

³²¹(Çevrimiçi) <http://www.kandelahaber.com/dunya/barzaniden-pkkya-kanton-uyarisi-h4417.html>, 24.01.2015

imkanı bulması sınır bölgelerinin tam anlamıyla kontrol edilememesine neden olmakta bu durum Irak sınırları üzerinden AB sınırlarına yasa dışı yollardan silah, uyuşturucu geçişindeki kontrolü zayıflatmakta, yasa dışı göçü kolaylaştırabilmektedir.

3.3.4. Gelirlerin Paylaşımı ve Bütçe Sorunları

29 Ocak 2014'te IMH, federal cari bütçeyi³²² hazırlayarak onaylanması maksadıyla parlamentoya sunmuş, ancak bütçenin adil olmadığını savunan IKYY bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine Irak Parlamentosu Kanun Devleti Koalisyonu, Kürdistan İttifakı ve Irakiye Grubundan oluşan üçlü bir komite kurulmuş, ancak yapılan görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamamıştır.³²³ Bunun üzerine IMH, IKBY'deki memurların maaşlarını göndermeme kararı almıştır.³²⁴ Bütçe hemen her grup ve siyasi parti tarafından reddedilerek seçim öncesi bütçe tartışmaları marifetiyle siyasi avantaj sağlamak maksadıyla kullanılmaya çalışılmıştır. Örneğin Bağdat yönetiminin 2015 yılı içerisinde Şii milislere 60 milyon \$ ayırması³²⁵, Erbil ile Bağdat arasında gerilime neden olmuş, Şiiler ile Kürtlerin ayrışmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca aynı şekilde IMH'nin yaptığı her bütçe hamlesi, siyasi ayrışmayı desteklemekte, ciddi tartışma ve anlaşmazlıklara neden olmaktadır.

IMH genel bütçeden 2015 yılı için IKBY bölgesine 20 trilyon dinarlık (yaklaşık 17 milyar dolar) pay ayırmıştır. Orduya ayrılan pay 35 Trilyon 277 Milyar 591 Milyon dinar iken, peşmerge güçlerine ayrılan pay 1,2 Trilyon Dinardır. 2015 yılı bütçesi günlük 3,2 milyar varil petrol satışı ölçüt alınarak hazırlanmıştır.³²⁶

Bütçe krizinin temelinde IKBY ile IMH arasında petrol gelirlerinin paylaşımı konusundaki anlaşmazlık yatmaktadır. IKBY petrol satışından elde edilen gelirden %17 pay talep ederken IMH petrolün merkezi hükümetin kontrolünde olan State

³²² (Çevrimiçi) <http://rudaw.net/english/kurdistan/01022014>, 26.06.2014

³²³ (Çevrimiçi) <http://musingsoniraq.blogspot.com.tr/2014/05/when-will-iraq-pass-its-2014-budget.html> 26.06.2014, 2014 Irak Bütçesi hakkında ayrıca Bkz. <http://www.iraq-businessnews.com/tag/budget/> Erişim Tarihi: 26.06.2014

³²⁴ (Çevrimiçi) <http://uk.reuters.com/article/2014/03/17/kurds-iraq-idUKL6N0MC03S20140317>, 29.06.2014

³²⁵ (Çevrimiçi) <http://rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/240220151>, 9.05.2015

³²⁶ (Çevrimiçi) <http://rudaw.net/turkish/business/06122014?keyword=b%C3%BCt%C3%A7e>, 02.01.2015

Organization for Marketing of Oil (SOMO) marifetiyle satılmasını ve %9,9 kar payının garanti edilmesini amaçlamaktadır.³²⁷

Ekonomik anlaşmazlıklar da siyasi bir bütünlüğün sağlanması önünde engel teşkil etmektedir. Ekonomik anlaşmazlıklar Irak genelinde refah ortamının sağlanamamasına neden olmaktadır. Bu durum AB sınırları açısından güvenli bir ortamın oluşmasını engelleyen ve göçü artırıcı bir faktör olarak değerlendirilebilecektir.

3.4. AB'yi Etkileyen İç Sınır Problemleri

Avrupa ülkelerinin Ortadoğu'da izlediği politikalarında etkisiyle Ortadoğu'da yaşanan kaotik ortam kendi topraklarındaki sınır problemlerini de olumsuz yönde etkilemektedir.³²⁸ Örneğin Cebelitarık konusunda İngiltere ve İspanya arasında yaşanan anlaşmazlıkta savaş kelimesinin en yetkili ağızlarca kullanılması Avrupa'da sınır krizlerini bir kez daha gündeme getirmiştir. Cebelitarık Anlaşmazlığı, Katalonya ve BASK Bölgesi Anlaşmazlıkları, Kuzey İrlanda'daki Problemler, İskoçya'daki Problemler, Korsika'nın Bağımsızlığı Tartışmaları, Flaman ve Valon Anlaşmazlığı, Kuzey İtalya ve Sardunya'daki Problemler Avrupa'nın dâhili sınırlarındaki ana problem sahaları olarak göze çarpmaktadır.³²⁹

3.4.1. Cebelitarık Anlaşmazlığı

“İspanya ve İngiltere arasındaki bu problemin temeli 18 yy. kadar uzanmaktadır. İngiltere'nin denizaşırı topraklarından bir tanesi olan Cebelitarık³³⁰, İspanyanın güney ucunda yer alan 6,7 kilometrekare büyüklüğünde bir bölgedir. 1713 Utrecht Anlaşması ile İspanyol egemenliğinden Britanya egemenliğine

³²⁷(Çevrimiçi) <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/02/iraq-budget-problems-oil-dependence-erbil-baghdad.html#>, 29.06.2014

³²⁸ (Çevrimiçi) www.ensonhaber.com, 18.04.2017

³²⁹(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

³³⁰İngiltere'nin Avrupa kıtasındaki tek sömürgesi olan bu yarımada etnik olarak çoğulcu bir yapıya sahiptir. Halkın %27 Britanyalı, yani İngiliz, %24 İspanyol, %20 İtalyan, Portekizli, %8 Maltalıdır. Geri kalan kısmı küçük etnik gruplardan oluşmaktadır. Resmi vatandaşlık açısından (2001 mikro sayımına göre) halkın %83'ü Cebelitarık vatandaşı, %9,6 İngiliz, %3,5 Faslı, %1,2 İspanyol ve %1 diğer AB vatandaşıdır. Görüldüğü üzere çok kozmopolit bir nüfusa sahip olan yarımada halkı kendilerini yine de Britanyalı, Cebelitarık'lı da küçük Britanya olarak nitelendirmektedirler. (Çevrimiçi) <http://www.turksam.org.tr/haberin-yorumu-detay/982-cebelitarik-sorunu-hakkinda-uzman-degerlendirmesi>, 09.05.2017

devredilen Cebelitarık iki ülke arasındaki en önemli egemenlik problemlerinden birisini teşkil etmektedir.”³³¹

Bu problem sahası hakkında İspanya ve İngiltere’nin temel savları incelendiğinde meselenin AB iç sınır bütünlüğü açısından ne kadar önemli olduğu anlaşılabilecektir. “İspanya, Cebelitarık’ın İngiltere’ye veraset savaşları sonucunda 1713 Utrecht Antlaşması ile bırakılmak zorunda kaldığını, ancak antlaşmada boğaz ve karasuları ile ilgili bir hüküm olmadığını savunmaktadır. Buna karşılık İngiltere ise İspanya’nın Cebelitarık’ı şehri, kalesi, limanı dâhil olmak üzere bir bütün olarak İngiliz yönetimine bıraktığını belirtmektedir. İspanya, dönem dönem yükselen Cebelitarık krizlerinde BM’nin toprak bütünlüğü ilkesine ve dekolonizasyon sürecine atıf yaparken, İngiltere kendi kaderini tayin ilkesi temelinde her halkın siyasi statüsünü belirleme hakkına sahip olduğunu savunmaktadır. Cebelitarık ise temel sorunun İspanya’nın toprak talebi olduğunu dile getirmekte; egemenliğin İngiltere’den İspanya’ya geçme olasılığına karşı çıkarken, BM’nin özerk olmayan ülkeler listesinden çıkartılarak bağımsız ülke statüsü elde etmek istemektedir.”³³² Ayrıca İngiltere ve Cebelitarık hükümetlerine karşı, İspanya katı sınır kontrolleri uygulamaktadır. İngiltere ve Cebelitarık hükümetleri bu durumu AB gündemine taşımış ve dönem dönem şikâyetlerde bulunmuşlardır. İspanya ise, kaçakçılık ile mücadele için bunun gerekli olduğunu savunmaktadır.³³³

“Cebelitarık meselesinin pek çok parametreyi ve aktörü içinde barındıran bir toprak sorunu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Burada yaşanan sorunlar serbest dolaşım ilkesi bakımından AB’yi, dekolonizasyon süreci bakımından ise BM’i doğrudan ilgilendirmektedir. Cebelitarık BM’nin “özerk olmayan ülke” listesinde yer almaktadır ve söz konusu listeden çıkarılıp bağımsızlığını elde etmek

³³¹(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

³³²(Çevrimiçi) <http://www.bilgesam.org/incele/15/-ispanya-ingiltere-arasinda-cebelitarik-anlasmazligi/#.WRBzVvmLTIU>, 08.05.2017

³³³(Çevrimiçi) <http://tr.euronews.com/2013/09/26/cebelitarik-ta-ingiltere-ispanya-anlasmazligi>, 08.05.2017

üzere defalarca BM'ye başvurmuştur. Ancak İngiltere ve İspanya'nın soruna ilişkin farklı tutumları nedeniyle herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.”³³⁴

Tüm bu yönleriyle düşünüldüğünde Cebelitarık problemi sadece İngiltere ve İspanya arasındaki bir problemden daha çok tüm Avrupa'nın sınır yönetimini etkileyebilecek ve Avrupa'nın sınırlarını değiştirebilecek problemlerden bir tanesi olarak değerlendirilebilir.

3.4.2. Katalonya ve Bask Bölgesi Anlaşmazlıkları

İspanya'yı bölünme tehdidiyle karşı karşıya bırakan bu iki sorun, İspanya'nın doğusundaki Katalonya özerk yönetimindeki ayrılıkçı girişimler ile ülkenin kuzeydoğusundaki Bask Özerk Yönetimindeki problemlerdir. Bask bölgesi ayrılıkçı ETA terör örgütünün eylemleri ile bir dönem İspanya'yı yoğun şekilde meşgul etmiştir. Katalonya'da ise 2014 yılında yapılan ve Madrid tarafından geçerli sayılmayan referandumda yüzde 80 oranında bağımsızlık için “evet” oyu çıkmıştır.³³⁵

“İspanya, Avrupa'nın 5'nci büyük ekonomisidir ve Katalonya'da İspanya'nın açık ara en zengin ve en dinamik bölgesidir. En büyük Katalan şehri Barcelona, sadece Akdeniz'in en girişimci metropollerinden biri değil aynı zamanda GSMH açısından AB'nin dördüncü büyük kentidir. Katalonların kendi dilleri, bayrakları, mutfakları, edebiyatları ve meclisleri var. Ekonomileri Portekiz'le aynı büyüklüktedir, Katalanlar İspanya'nın geneline göre çok zengindirler ve İspanya'nın geneli için vergi ödemek istememektedirler.”³³⁶ Bu düşünce yapısı ile hareket eden Katalonlar bağımsızlık talepleri yapmaktadırlar. Bask bölgesi Atlantik Okyanusu'nun kıyısında, Kuzey İspanya ile Güney Fransa arasında kalan dağlık alandır. Sanayi ve hizmet alanındaki büyük gelişmeyle birlikte, burası İspanya ve Avrupa ortalamasından hayli yüksek bir gelir düzeyine sahip, son derece zengin bir bölgedir ama bazen farklı ve karşıt siyasal eğilimler içeren, toplumsal bir

³³⁴(Çevrimiçi)<http://www.bilgesam.org/incele/15/-ispanya-ingiltere-arasinda-cebelitarik-anlasmazligi/#.WRBzVvmLTIU>, 08.05.2017

³³⁵(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

³³⁶(Çevrimiçi)<https://www.stratejikortak.com/2015/10/katalonya-neden-bagmszlk-istiyor.html>, 08.05.2017

eşitsizliğe de sahiptir. 19.yy da devletin merkezileşme süreci bağlamında, Bask bölgesi ve Katalonya gibi özerk bölgelerin bazı yönetsel hakları ve imtiyazları ellerinden alınmıştır. Fakat özerk bir bölge olan Baskların, asırlardır sahip oldukları bu ayrıcalıkların, ortadan kalkması, o zamana değin Kastilya'yla hiç sorunları olmayan Bask ülkesinde tepkilere yol açmıştır.³³⁷

İspanya'daki Katalonya ve Bask³³⁸ bölgesindeki anlaşmazlıklar AB dâhili sınırları açısından parçalanmaya varabilecek ve birliği tehdit edebilecek sorunlar yumağını beraberinde getirmektedir.

3.4.3. Kuzey İrlanda'daki Problemler

Kuzey İrlanda'daki sorunların tarihsel kökeni, 1600'lü yılların başlarına kadar uzanmaktadır. 1916 yılında Dublin'de kurulan IRA'nın (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) eylemleri sonucu 1922'de adanın güneyinde bağımsız İrlanda Cumhuriyeti kurulmuştur. Adanın kuzeyiye İngiltere yönetimine bağlı kalmıştır. 1960'lı yıllarda Kuzey'de yaşayan Katolik İrlandalılar İngiltere'den ayrılıp birleşik bir İrlanda devleti kurmak amacıyla IRA'yı yeniden kurmuştur. IRA 2005'te silah bırakmıştır ve yaklaşık 3600 kişinin canını yitirdiği çatışma süreci resmen sona ermiştir. 2007'de Kuzey İrlanda'da Katolikler ve Protestanlar arasında bir ortak hükümet kurulmuştur. Brexit sürecinin resmen başlaması ile Kuzey İrlanda'da da bağımsızlığa yönelik referandum isteği güçlenmiş durumdadır.³³⁹

Kuzey İrlanda'nın yönetim merkezi Belfast'taki belediye binasına Britanya bayrağı çekilecek günlerin sınırlandırılmasının ardından İngiltere ile birlik yanlılarının gösterileriyle başlayan olaylar bölgede kaygı yaratmaktadır. Ancak birçok uzmana

³³⁷(Çevrimiçi) <http://www.tuicakademi.org/demokratiklesme-yolundaki-panya-ve-bask-sorunu/>, 09.05.2017

³³⁸ İspanya ve Fransa sınırları içinde yaşayan Basklara ait bağımsız bir devlet kurma amacı güden ETA örgütü "Euskadi Ta Askatasuna" (Baskia ve Özgürlük), 31 Temmuz 1959 tarihinde kurulmuştur. Örgütün hedefi; "mevcut özerk statüden tam bağımsızlığa geçiş"tir. Bu hedef doğrultusunda; İspanya'da dönemin diktatörü Franco'ya karşı silahlı mücadeleye başlamışlardır. ETA, daha etkin bir mücadele için kendi içinde ikiye ayrılmıştır: Bir kanat siyasi mücadele yapmakta, diğer kanat silahlı mücadele yürütmektedir. Yaklaşık yirmi yıl boyunca saldırılarını etkisini arttırarak devam ettirenörgüt, 1998 yılında tek taraflı ateşkes ilan etmiştir. Bu dönemde, hükümetle ateşkes görüşmelerine başlanmış, sonuç alınamaması üzerine ETA, 1999 yılında ateşkesi iptal kararı almıştır. Mart 2006'ya kadar eylemlerini devam ettiren ETA, 24 Mart 2006 tarihinde "süresiz ve kalıcı ateşkes" ilan etmiştir. (Çevrimiçi) <http://www.kolkhoba.org/turha435.htm>, 09.05.2017

³³⁹(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanın-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

göre Kuzey İrlanda'nın eski günlerine dönme ihtimali zayıftır. Bunun en önemli nedeni uzun yıllara yayılmış bir savaşın tarihi bir barış anlaşmasıyla, hem politik hem toplumsal düzlemde büyük bir destekle yaşama geçişmiş olmasıdır.³⁴⁰

Ancak mevcut durum sadece İngiltere'yi kaygılandırmamakta AB ülkelerini de sınır yönetimi konusunda kaygılandırmaktadır. Bu bölgede yaşanacak ayrılıkçı hareketler AB genelinde sınır problemlerine neden olabilecektir.

3.4.4. İskoçya'daki Problemler

Ülkede son 300 yıldır çeşitli siyasi gruplar, partiler ve kişiler bağımsızlık konusunda kampanyalar yürütmektedir. İskoçya'da 1999 yılından bu yana özerk bir parlamento bulunmaktadır. İngiltere'den ayrılmayı 2014'te referanduma götüren ancak bağımsızlık için yeterli çoğunluğu sağlayamayan İskoçya'da hükümet, Brexit oylamasının ardından ikinci bir bağımsızlık referandumunu gündeme almıştır. İskoçya Özerk Yönetimi Başbakanı Nicola Sturgeon son olarak bağımsızlık referandumu oylamasının 2018 yılı sonbaharıyla 2019 yılı bahar ayları arasında uygun bir zamanda yapılacağını açıklamıştır.³⁴¹

İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan oluşan, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı; 1973 senesinde Avrupa Birliği'ne üye olmuş ve üyeliğinin ilk yıllarından itibaren Eurosceptic (Avrupa Şüpheliği) ile bilinen AB üyesidir. Birleşik Krallıkta 7 Mayıs 2015'te yapılan seçimlerin galipleri Muhafazakâr Parti ve İskoç Ulusal Partisi olmuştur. Söz konusu bu sonuç Birleşik Krallık politikasını yeniden şekillendirecek ve geleceğine yeniden yön verebilecek sonuç ihtimallerini doğurmuştur. Diğer yandan 18 Eylül 2014 tarihinde İskoçya'nın Birleşik Krallıktan ayrılma yönünde yaptığı Bağımsızlık referandumu her ne kadar az bir farkla "hayır" cevabı çıkmış olsa da son seçimlerde İskoçların başarısı yeniden bağımsızlık istekleri canlandırma ihtimali bulunmaktadır. Bununla birlikte her iki durumu 2008 etkisini gösteren AB'deki EURO bölgesi ekonomik krizinin ağır etkileri Birleşik Krallığı etkilememiş gözükse de son seçim sonuçlarına etkileyip-etkilemediği konusunda tartışmaları alevlendirmiştir. Birleşik Krallığın AB ile olan

³⁴⁰(Çevrimiçi) http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130115_peace_process_8.shtml, 09.05.2017

³⁴¹(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

ilişkilerinde gelecek dönemin ne şekilde belirleyici olacağı cevabı karmaşık bir duruma dönüşmüştür.³⁴²

3.4.5. Korsika'nın Bağımsızlığı Tartışmaları

Fransa'nın güneydoğusunda 250 bin nüfuslu küçük bir ada olan ve yaklaşık 250 yıldır Fransa'dan bağımsızlığını kazanma mücadelesi veren Korsika, coğrafi olarak İtalya'ya daha yakın bir konumda yer almaktadır. Napolyon Bonapart'ın da memleketi olan adada Fransızcadan çok İtalyancaya benzeyen Kors dili konuşulmaktadır. Bugün için ayrılıkçı eğilim güçlü olmasa da, Fransa'da olası bir Le Pen iktidarı, söz konusu eğilimi yeniden güçlendirebilecektir.³⁴³

Korsika Fransa'ya bağlı olmakla birlikte aslında hiç bir zaman Fransız olmamıştır. Bağımsızlık özlemi bütün Korsikalıların dilindedir. Kimliğini oluşturan tarihi ve kültürel öğeleri korumak için 18. yüzyılın ikinci yarısından bu yana mücadele vermektedir. On dört yıl süren Korsika Cumhuriyeti deneyimi (1755-1769) mevcuttur. Fransız işgalinden önce beş asır Cenova Cumhuriyeti'nin parçası olan Korsika stratejik konumu nedeniyle her dem büyük güçlerin ilgisini çekmiştir. Akdeniz'de 18. yüzyılda baş gösteren İngiltere-Fransa çekişmesi Korsika'yı İngiltere'den yana tavır almaya zorlamıştır. Stratejik kuşatma, yine bir Korsikalı olan Napolyon'un müdahalesiyle 1798'de kırılmıştır. O tarihten sonra Korsika 1941-42 İtalyan işgali hariç tamamen Fransa'ya bağlanmıştır.³⁴⁴

Fransa'nın Korsika'ya bakışı geçen asrın ikinci yarısına kadar işgal altında tuttuğu bölgelerden çok farklı olmamıştır. Fransa sanayi devrimini yaşarken Korsika daha tarım toplumu sürecinden geçmektedir. Tarım 1950'lerin sonlarında devlet politikasıyla desteklendiyse de ayrılan toprakların yüzde ellisi Cezayir'in bağımsızlığına kavuşmasıyla 1962'de getirtilen 20 bin Fransız'a tahsis edilmesi, adaletsizliği büyütürken güvensizliği de artırmıştır. Fransa'nın bu tutumu Korsikalıların içlerindeki bağımsızlık özlemini 70'lerden itibaren tekrar alevlendirmiştir. Silahlı mücadele Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesinin öncülüğünde

³⁴²(Çevrimiçi) <http://www.europolitika.com/?p=74>, 09.05.2017

³⁴³(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

³⁴⁴(Çevrimiçi) <http://www.dunyabulteni.net/haber-analiz/362930/korsikada-medeniyetler-catismasi-provasi>, 09.05.2017

başlatılmıştır. Fransız hâkimiyetine dair bütün semboller hedef alınmıştır. Şiddet yalnızca kurumları değil sivil otoriteyi de hedef almıştır. Bu durum askeri yapılanmalar kadar mafyanın varlık bulmasına da zemin hazırlamıştır. Hala faaliyette olan gruplar öldürmeye, hesaplaşmaya devam etmektedir.³⁴⁵

Korsika'daki bağımsızlık hareketleri de Avrupa'nın bütünlüğüne tehdit oluşturması nedeniyle AB sınırları açısından bir diğer problem sahasını oluşturmaktadır.

3.4.6. Flaman ve Valon Anlaşmazlığı

Avrupa'da Cermen ve Latin dünyası arasında bir tampon vazifesi gören Belçika, yıllardır iki etnik grup Flamanlar ile Valonlar arasındaki gerilime sahne olmaktadır. Mevcut gerilim ülkedeki siyasi hayatı da derinden etkilemektedir. Belçika'da Flamanlar tarafından Flamanca, Valonlar tarafından Fransızca ve küçük bir Alman grup tarafından Almanca konuşulmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında bir yandan Flamanlar ve Frankofonlar arasındaki çatışma, diğer yandan Flaman ve Valon Bölgeleri arasındaki eşit olmayan ekonomik gelişme damgasını vurmuş durumdadır. Devam eden çatışmalar ülkede üniter devlet yapısından federal devlete doğru bir dizi reformun yapılmasına neden olmuştur. Bu bölgede çıkan bir çatışma, tüm Avrupa'yı ateşe atabilecek kapasitededir.³⁴⁶

Flaman ve Valon anlaşmazlığının temelinde zengin Flamanların yoksul Valonlara artık kaynak aktarmak istememesi yatmaktadır. Bu nedenle Felemenkçe konuşan Flamanlarla Fransızca konuşan Valonlar giderek birbirinden uzaklaşmaktadırlar.³⁴⁷ “RTL televizyonunun hafta sonunda 1500 kişiyi kapsayan kamuoyu araştırmasına göre, Belçika nüfusunun yüzde 55'ini oluşturmalarına rağmen milli gelirden aldıkları pay yüzde 60'ın üzerine çıkan Flamanlar, refahı Valonlarla paylaşmak istememektedirler. Flaman toplumunun yüzde 16'sı, çift dilli Brüksel'i de yanlarına alarak bağımsızlık talep ederken yüzde 17'si, bağımsız bölgelerden oluşacak konfederasyondan yana görüş bildirmektedirler. Araştırmaya göre Flaman toplumunun yüzde 24'ü federal bölgelere daha fazla otonomi isterken

³⁴⁵(Çevrimiçi) <http://www.dunyabulteni.net/haber-analiz/362930/korsikada-medeniyetler-catismasi-provasi>, 09.05.2017

³⁴⁶(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

³⁴⁷(Çevrimiçi) <http://www.dw.com/tr/belçika-birleşik-krallığı-tehlikede/a-16960883>, 09.05.2017

mevcut durumun devam etmesini isteyenler yüzde 14'te ve bölgelerin yetkilerinin kısılmasından yana olanlar yüzde 10'dakalmaktadır. Refah seviyelerini korumak için Flaman bölgesinden aktarılan kaynağa muhtaç duyan Valonlar ise bağımsızlığa mesafeli durmaktadırlar.”³⁴⁸

Belçika'daki etno-ekonomik temelli problemler AB iç sınırları açısından oldukça büyük problemlere neden olacağı benzetilmektedir.

3.4.7. Kuzey İtalya ve Sardunya'daki Problemler

Ulusal birliğini ancak 19. Yüzyılın sonunda gerçekleştirebilen İtalya birçok etnik ve bölgesel ayrılıkçı hareketin tehdidi altındadır. Kuzey İtalya ve Sardunya bölgelerinde güçlü ayrılıkçı hareketler etkilerini artırmaktadır. Ülkenin kuzeyi sahip olduğu refahı daha fakir güney bölgeleri ile paylaşmak istememektedir. Bunun yanı sıra ülkenin en zengin bölgelerinden birisi olan ve İtalya'nın batısında yer alan Sardunya Adası'nın İtalya'dan bağımsızlık taleplerinde bulunması bir diğer önemli sorunu oluşturmaktadır.³⁴⁹

İtalya'da yaşanan ekonomik temelli ayrılıkçı hareketler de daha önce ifade edilen AB'nin problemlerine benzer şekilde AB iç sınırları açısından problem sahalarından bir tanesi olarak nitelendirilebilecektir.

3.5. AB Entegre Sınır Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi

Daha öncede belirtildiği gibi AB güvenlik mimarisini oluştururken Ortadoğu kaynaklı değişkenleri de göz önünde bulunduracak şekilde sınır güvenliği ve idaresine özel önem vermiş, sadece sınır güvenliği konusuna kanalize olmuş yönetsel ve güvenlik mekanizmaları tasarlamıştır. Bu mekanizmaların görev ve sorumluluklarını üye ülkelerin mutabakatı ile belirlemiştir. Bu mutabakat kendisini AGSP'da somutlaştırmıştır.

İç sınırların yönetimi ve güvenliği konusunda da AB'nin dış sınırlarının yönetimi ve güvenliğini sağlayan yapıdan bağımsız ancak bu yapı ile koordineli bir sistem tercih edilmiştir. Yani AB üyesi ülkeler kendi iç sınırlarının yönetiminde bağımsızca hareket edebilirken, AB ülkeleri dış sınırlarının yönetiminde birbirlerine

³⁴⁸(Çevrimiçi) <http://www.haberturk.com/dunya/haber/510815-belcika-hukumetsiz-kaldi>, 09.05.2017

³⁴⁹(Çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183>, 08.05.2017

bağımlı olarak hareket edebilmektedirler denilebilir. Bu tür bir sınır yönetim sistemi her ne kadar iç sınırlarda gözenekleri geniş bir sınır yapı ortaya çıkarmış olsa da, dış sınırlar açısından tam tersine bir yapı ortaya çıkarmıştır.

AB Sınır yönetim sistemi değerlendirilirken konunun ana hatları ile incelenmesi maksadıyla, yasal mevzuat, yönetsel faaliyetler ve sistemlerce kullanılan güvenlik mekanizmaları kıstas alınarak değerlendirme yapılması konunun farklı yönlerden değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır.

3.5.1. Yasal Mevzuat Açısından

AB Sınırların yönetiminin ve güvenliğinin sağlanmasının, temelleri AB'nin kuruluşuna kadar giden üye ülkelerce imza altına alınan uluslararası anlaşmalarla birlikte, özellikle sınırların yönetimine ve sınır güvenlik kurumlarının kuruluşuna atıf yapan anlaşmalara dayandırmıştır. Farklı dönemlerde imza altına aldığı Komisyon raporları ile sınır güvenlik ve yönetim kurumlarının görev ve sorumlulukları belirlenmiş ve güncellenmiştir.

AB sınır yönetimini de kapsayacak şekilde tasarlanan ortak dış güvenlik politikası, güvenlik konuları ile ilgili karar alma süreçlerinde üye ülkelerin birbirleri ile koordineli hareket etmeleri ve AB çıkarlarına zarar vermeyecek şekilde kararlar almaları konusunda uluslar arası anlaşmalarla hükme bağlanmıştır. AB ortak güvenlik ve savunma politikasına atıf yapan anlaşmalarla AB'ye, dış sınırlarda dâhil olmak üzere üye ülkelerce operasyon yapabilme kabiliyeti kazandırma hedeflenmiştir.³⁵⁰ Bu operasyonlarda ortak sivil ve askeri araçların kullanımı AB mevzuatına dâhil edilmiştir. Ayrıca henüz tüm üye ülkelerce onaylanmayan Avrupa Anayasasında “üye devletlerden birine karşı kendi topraklarında bir terörist saldırının gerçekleşmesi durumunda, diğer üye devletlerin ellerindeki tüm araçlarla mağdur devleti desteklemekle yükümlü kılınması”³⁵¹ maddesi de AB sınır yönetimi konusunda dikkate değer bir maddedir.

Yasal mevzuat açısından AB ülkelerini bağlayıcı en önemli anlaşmalardan bir tanesi Sığınmacıların AB'ye giriş yaptığı ilk ülkeye geri gönderilmesini öngören

³⁵⁰ Türker, a.g.e., s.89.

³⁵¹ Türker, a.g.e., s.91.

Dublin Anlaşmasıdır.³⁵² Dublin anlaşması üzerinde halen tam bir mutabakat sağlanamamıştır. “Yunanistan’daki olumsuz iltica koşullarını gerekçe göstererek 2011 yılında askıya alan Almanya Sığınmacıların AB üyesi ülkeler arasında adil bir şekilde dağıtılmadığını gerekçe göstererek iltica sisteminin reforme edilmesini talep etmektedir.”³⁵³

Almanya’nın bu talebini dikkate alan “AB Komisyonu ülkelerin yükünü hafifletmek istemektedir. Komisyon, sığınmacıları birlik ülkelerinde daha yoğun bir biçimde paylaştırmayı ve bu konudaki yetkilerin tek tek ülkelerde değil, AB genelinde olmasını amaçlamaktadır.”³⁵⁴ Ancak bu durum üye ülkelerin yetkilerinin alınarak karar mekanizmalarında üye ülkeleri daha etkisiz bir konuma getirmesi nedeniyle eleştirileri beraberinde getirmektedir.

Bu eleştirilerin azaltılmasına yönelik olarak iki seçenek ortaya atılmıştır. “Birinci seçenekte Dublin kurallarının muhafaza edilmesi, büyük bir sığınmacı akını yaşanması durumunda ise 'Centilmenlik Mekanizması'nın devreye girmesi önerilmektedir. Bu mekanizma bir AB ülkesinin yoğun sığınmacı akınına maruz kalması durumunda -belirli paylaşım kriterleri uyarınca diğer AB ülkelerinin sığınmacıları kabul etmeleri anlamına gelmektedir.”³⁵⁵ “AB’nin ikinci seçeneği ise mülteci adaylarının herhangi bir AB ülkesinde iltica başvurusunda bulunmalarını, daha sonra yine paylaşım kriterleri uyarınca AB ülkelerine kalıcı olarak dağıtılmalarını öngörmektedir. Paylaşım kıstasları ülkenin coğrafi büyüklüğünü, finansal durumunu ve sığınmacıları kabul kapasitesini de içermektedir. Önerilerde

³⁵²“Dublin sistemi, sığınmacıların AB’ye adım attıkları ülkede kalmasını öngörmektedir. Anlaşma uyarınca, anlaşmaya taraf olan ülkeler sığınmacıları ilk Avrupa’ya giriş yaptıkları ülkeye geri gönderme hakkına sahiptir. Ancak İtalya ve Yunanistan gibi Avrupa’nın kapısı konumundaki ülkeler, geçen yıllarda yaşanan göç baskısı nedeniyle çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. AB Komisyonu daha farklı bir dağıtım mekanizması üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir, fakat Komisyon’un planları özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin tepkisini çekmektedir.” (Çevrimiçi) <http://m.dw.com/tr/almanyan%C4%B1n-dublin-istisnas%C4%B1-s%C3%BCrecek-mi/a-19380800>, 27.12.2016

³⁵³(Çevrimiçi) <http://m.dw.com/tr/almanyan%C4%B1n-dublin-istisnas%C4%B1-s%C3%BCrecek-mi/a-19380800>, 27.12.2016

³⁵⁴(Çevrimiçi) <http://m.dw.com/tr/ab-komisyonu-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-adil-da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1s%C4%B1n/a-19168053>, 27.12.2016

³⁵⁵(Çevrimiçi) <http://m.dw.com/tr/ab-komisyonu-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-adil-da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1s%C4%B1n/a-19168053>, 27.12.2016

mülteci adaylarının aile birleşiminin bir etken olarak görülmesi de yeni bir gelişme olarak algılanmaktadır.”³⁵⁶

Yasal mevzuat konusunda FRONTEX uygulamalarına yönelik AB üyesi ülkeler arasında çeşitli hukuki tartışmalar da mevcuttur. En büyük tartışma alanlarından bir tanesi kişisel verilerin toplanması ve ülkeler arasında paylaşılması konusundadır. Kişisel verilerin toplanması konusunda tartışmalı alanlardan bir tanesi de Biyometrik Kimlik Doğrulama Sistemlerinin sınır giriş ve çıkışlarında kullanımı ile ilgilidir; Özellikle ABD ve Almanya gibi ülkeler tarafından Hava meydanları ve kalabalık sınır kapılarında kullanılan bu sistem, Dijital Parmak İzi Okuma Sistemleri, Biyometrik Fotoğraf Tanımlama Sistemi, Yüz Tanıma Sistemleri, Vizelerde Biyometrik Fotoğrafların Kullanımı, İris Tarama Sistemi gibi sistemleri kapsamaktadır. Ancak bu tür teknolojik sistemler vasıtasıyla elde edilen veriler bazı ülkelerdeki kanunlarda “özel nitelikli kişisel veri” olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle bu verilerin kullanımında veri sahibinin açık rızası olmaksızın işlenmesi, saklanması ve aktarılması gibi hususlar ciddi yasal problem ve tartışmalara neden olmaktadır.

Bir diğer yasal tartışma alanı ise AB sınır güvenliği uygulamalarının cinsiyet, ırk ve din profiline göre farklılık göstermesiyle alakalıdır. AB sınır kapılarında özellikle Müslüman ülkelere gelen şahıslar daha bir ciddiyetle aranmakta, diğer ülkelere göre ayrımcı uygulamalara maruz kalmaktadırlar. Aynı şekilde Arap, Türk ve Kafkas ülkelerinden gelen insanlar için bakış açısının ayrımcı nitelik taşıması insan hakları hukuku açısından eleştirilmektedir. Yine bu bağlamda AB ülkelerinin kabul edeceği mültecilerin seçiminde cinsiyet, yaş, etnik köken, mesleki durum, din, dil becerisi, göç sebebi ve tehlike potansiyeli gibi kriterlere göre değerlendirilmesi yukarıda bahsedilen fikri destekler niteliktedir. “AB iç sınırlarının yönetimi için oluşturulan yasal mevzuat da problemli görünmektedir zira oluşturulan mevzuat birlik vatandaşlarına olağan üstü haklar tanırken bu durum bazı haklar açısından üçüncü ülke vatandaşları olarak nitelendirilen göçmenleri kapsamamaktadır. Dolayısıyla AB sınırları, dünya nüfusunu iki ayrı ana gruba ayırmaktadır.”³⁵⁷ Bu bağlamda AB sınır Yönetim Sistemi, insanlar arasında sosyal adaleti gözetmede

³⁵⁶(Çevrimiçi) <http://m.dw.com/tr/ab-komisyonu-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-adil-da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1s%C4%B1n/a-19168053>, 27.12.2016

³⁵⁷Sonja Buckel and Jens Wissel, “State Project Europe: The Transformation of the European Border Regime and the Production of Bare Life”, **International Political Sociology**, 2010, 4, s.38.

sorunları olan, insan hakları açısından kuralları göz ardı edebilen bir güvenlikleştirme örneği olarak değerlendirilebilir.

Hemen belirtmek gerekir ki hukuki açıdan AB Sınır Yönetim Sistemi, “AB'nin kuruluş antlaşmaları ile öngörülmemiş ancak ikincil mevzuatla oluşturulmuştur ve bu nedenle çok belirsiz bir hukuki dayanağa sahip, otonom idari birimlerden oluşmaktadır.”³⁵⁸

Yasal mevzuat açısından AB ülkeleri dâhili sınırları içerisinde çeşitli konularda farklı kurallar uygulayabilmektedirler, örneğin göçmenlik rejimleriyle ilgili olarak bazı ülkeler daha katı tutum sergileyebilirken bazı ülkeler insan haklarına daha fazla vurgu yapabilmektedir. Bu bağlamda iki veya daha fazla kural sisteminin yan yana getirilmesi iki ülkeyi hukuki açıdan karşı karşıya getirebilmekte ve uyumsuzluğa neden olabilmektedir. Giderek daha katı göç ve iltica kanunlarını kabul eden AB ülkeleri; göçmenlerin kültürü ile kendi egemen kültürünün uyumluluğunu kontrol eden vatandaşlık testlerini başlatmışlar ve suç işleyen yabancıların sürülme olasılığını tartışmaktadırlar. “Bu yasalardan bazıları belirli etnik gruplara karşı ayırım yapmaları nedeniyle eleştirilmektedir. Örneğin, Bundestag tarafından onaylanan ve Almanya'nın göç yasalarını ağırlaştıran Ulusal Entegrasyon Planı Almanya'daki büyük Türk dernekleri tarafından boykot edilmiştir. Çünkü yeni yasa, başkaca birçok şartın yanı sıra, ikamet izni alabilmek için yabancı göçmen eşinin Almanca bilgisine sahip olmasını gerektirmektedir. Türk dernekleri, bu yasanın farklı vatandaşlar arasında ciddi bir ayrımcılığa neden olduğunu savunmuşlardır, zira dil gereksinimi Avustralya vatandaşlarının eşleri için geçerli değildir.”³⁵⁹

Sonuç olarak AB, Soğuk Savaşın hemen akabinde benimsediği temel dinamikleri çerçevesinde kendi içerisinde ve çevresinde istikrarlı bir ortam oluşturmaya yönelik sınır politikaları geliştirmiş, bu politikaların kanuni çerçevesini belirli bir takvime göre yürürlüğe koymuş ve bu politikaları kararlı bir tutum ile uygulamaya koyarak yasal bir sınır yönetim ve güvenlik konsepti oluşturmaya çalışmıştır. Oluşturulan bu konseptin temel varsayımları; Avrupalılaştıran çevre ülkelerde istikrarın artacağı, Ekonomik entegrasyonun güvenlik problemlerini

³⁵⁸Buckel and Wissel, **a.g.e.**, s.41.

³⁵⁹Marco Antonsich, “On Territory, The Nation-State And The Crisis Of The Hyphen”, **Progress in Human Geography**, Cilt:3, Sayı:6, 2009, s.793.

azaltacağı, yakın çevresindeki ülkelerle kuracağı iyi komşuluk ilişkilerinin AB çevresinde bir güvenlik koridoru oluşturacağı, oluşan bu güvenlik halkası neticesinde birlik dışından herhangi bir güvenlik ve istikrarsızlık sorununun AB içerisine intikalinin zorlaşacağı şeklinde olduğu ileri sürülebilir.

3.5.2. Yönetmelik Açısından

AB dış sınırlarla ilgili tasarrufların alınmasında Avrupa Konseyini yetkili kılmıştır. Yönetmelik açısından AB sınırları FRONTEX çatısı altında toplanmıştır. Yönetmelik açısından dikkate alınacak temel nokta AB’de askeri ve polis mekanizmaları bulunan bir yapı tarafından sınır güvenliğinin sağlanması ve sınır yönetimi konusundaki atamaların sivil merciler tarafından yapılmasıdır. Ancak her ne kadar karar mekanizmaları sivil olsa da gerek sınır uygulamalarını gerçekleştiren asker ve polis birimleri gerekse karar verici siviller AB sınırlarının yönetiminde ve güvenliğinin sağlanması sürecinde en katı güvenlikleştirilmiş tedbirleri almaktan geri durmamaktadırlar.

Her ne kadar AB yönetmelik açısından ortak bir sınır ajansı konsepti benimsese de ülkeler kendi iç sınırları konusunda farklı yönetmelik kararlar alabilmektedirler. Örneğin Suriyeli mülteciler konusunda Almanya, Schengen ve Dublin Anlaşmalarını askıya almış, Bavyera eyaleti mültecilerin para ve değerli eşyalarına el koyma kararı almıştır. Danimarka ise mültecilerin 450\$’ın üzerindeki paralarına ve değerli eşyalarına el koyma kararı almıştır. Slovakya ve Çek Cumhuriyeti Müslüman sığınmacı kabul etmeyeceğini açıklamıştır. Galler’de başkent Cardiff’te sığınmacılara renkli bileklik takma zorunluluğu getirilmiştir.³⁶⁰ Bu ve buna benzer yönetmelik sınır uygulamalarının insan hakları hukukuna aykırı olduğu değerlendirilmektedir. Bu tür uygulamalar “sosyal sorunların giderek güvenlik sorunları olarak yeniden yapılandırıldığı bir durumu ortaya çıkmaktadır.”³⁶¹

Yönetmelik açısından dikkate değer bir diğer durum AB’de sınır yönetiminin dış sınırlar açısından FRONTEX çatısı altında toplanmasıdır. Yönetimin tek çatı altında toplanması her ne kadar AB iç sınırları içerisinde “daha yapısal sınır ötesi işbirliğine

³⁶⁰(Çevrimiçi) <http://aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ye-sinirlari-ac-diyen-ab-kapilarini-kapatiyor/518507>, 27.09.2016

³⁶¹Dean Wilson¹ and Leanne Weber, “Surveillance, Risk and Preemption on the Australian Border”, *Surveillance & Society*, Cilt:5, Sayı:2, 2008, s.126.

olanak tanıma”³⁶² gibi yönetsel açıdan bazı kolaylıkları beraberinde getiriyor olsa da ülkelerin egemenlik yetkilerinin devri, sınır uygulamalarında güvenlik birimlerinin eşgüdüm ve uyumu, mali kaynak sağlanması ve bu mali kaynağın etkin ve verimli kullanılması konularında daha önce belirtilen problemleri beraberinde getirmektedir. Ayrıca “hesap verebilirliklik açısından da problemler mevcuttur.”³⁶³

FRONTEX yönetsel açıdan kolektif bir kurum gibi görünse de, FRONTEX operasyonlarından da anlaşılacağı üzere operasyonlar değişen koalisyon kuvvetleri aracılığı ile yürütülmektedir. Bu da yine gerçekleştirilecek operasyonlarda hangi ülkenin ne kadar kuvvet ayıracağı konusunda tartışmaları beraberinde getirmektedir. Sözü edilen operasyonları icra etmek ve sınır yönetimini sürdürmek için “teşkilatların nicel olarak genişlemesi, AB üyesi devletler açısından kalıcı bir güç ve otorite kaymasını da beraberinde getirmektedir.”³⁶⁴

Ayrıca yine AB Sınır Yönetim sistemi tek bir çatı altında toplansa da yönetim yapısını gösteren tablodan da anlaşılacağı üzere bu çatının esasında çok aktörlü politik ve askeri bir yapılanmadan oluştuğu görülmektedir. Zira her üye devlet dış sınırlarla ilgili yönetsel ve askeri uygulamalarla ilgili olarak karar verme ve bu kararların icrası safhalarında FRONTEX’e etki etme hakkına sahiptirler. Bu durum idari açıdan karmaşayı ve aşırı bürokratik bir yapıyı da beraberinde getirmektedir. Bürokratik yapının baskınlığı iç sınırlarda ülkeler arası kamusal alandaki işbirliğini artırmaktadır, ancak aynı bürokratik yapı dış sınırların yönetiminde karar alma süreçlerinde gecikmelere neden olmaktadır.

AB ülkelerinin yönetsel açıdan FRONTEX’e bağlı olarak aldıkları tedbirlerden etkilenen ülke vatandaşları zaman zaman bu tedbirlere tepki göstermektedirler. Örneğin Yunanistan’da Kos (İstanköy) adasında inşası yapılan mülteci kabul merkezi ada sakinlerini sokaklara dökmüştür.”³⁶⁵ Ayrıca ülkelerin kendi içerisinde aldığı yönetsel bazı sınır güvenlik önlemleri de ülkeler arası politik tartışmalara neden olmaktadır. Bu bağlamda “Makedonya sınır hattına yüksek

³⁶²O’Dowd, **a.g.e.**, s.72.

³⁶³Buckel and Wissel, **a.g.e.**, s. 41.

³⁶⁴Buckel and Wissel, **a.g.e.**,s.42.

³⁶⁵(Çevrimiçi) <http://tr.euronews.com/2016/02/15/ab-balkanlarda-sinir-guvenligini-artirmayi-planliyor>, 06.01.2017

güvenlikli tel örgü çekmiş, bu gelişme ise Yunanistan'ı kaygılandırmaya"³⁶⁶ yetmiştir.

AB sınır yönetim sistemi yönetsel açıdan birden çok devletin askeri ve polisiye unsurlarının ortak görev yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda yapılan ortak operasyonlara daha önce değinilmiştir. Bu ortak operasyonlar nedeniyle "Akdeniz, bir askeri (yüksek) güvenlik bölgesi haline gelmiştir. Farklı ulus devletlerden çeşitli sınır devriyesi ve askeri birimleri varlığını Akdeniz'de sürekli hale getirmiştir."³⁶⁷

3.5.3. Güvenlik Araçları Açısından

AB Sınır yönetiminde güvenliği sağlama konusunda çoğunlukla ülkeler arası ortak güvenlik araçlarından faydalanmaktadır. Bir başka ifade ile AB üyesi ülkelerin sınır güvenlik teşkilatlarının görevlendirdiği sınır güvenlik unsurlarının birleşmesinden oluşan ortak teşkilatlar oluşturularak güvenlik sağlanmaktadır. Örneğin İtalya AB'nin Yunanistan deniz sınırına bir helikopter görevlendirirken Fransa ve Almanya bu teşkilatı savaş gemileri veya amfibi botlar ile desteklemektedir.

AB Sınır Yönetiminde ülkeler arası ortak bilgi paylaşım sistemlerinin kullanılması ve teknolojik alt yapının güçlü olması AB'ye güvenlik araçları açısından birçok avantaj sağlamaktadır. AB dış sınırlarında teknolojinin kullanımı, geçirgen sınırların güçlendirilmesi için önemli bariyer olarak sürekli olarak teşvik edilmektedir. "Sınır kontrollerinde bu kadar fazla teknolojinin aynı anda kullanılması ülkeye seyahat eden insanların ötekileştirilmesine katkı sağlamaktadır."³⁶⁸ Aynı zamanda teknoloji kullanımı maliyeti de beraberinde getirmektedir. Sınırlarda kullanılan güvenlik teknolojilerinin AB tarafından teşviki üye ülkelere ciddi mali yükü de beraberinde getirmektedir. Buna karşın AB dış sınırlarında FRONTEX'in mali yapısının güçlü olması ve farklı ülke güvenlik mekanizmalarının ortak kullanımı nedeniyle, tespit, teşhis, takip, görüntüleme, konularında çok çeşitli

³⁶⁶(Çevrimiçi) <http://tr.euronews.com/2016/02/15/ab-balkanlarda-sinir-guvenligini-artirmayi-planliyor>, 06.01.2017

³⁶⁷Buckel and Wissel, **a.g.e.**, s.41.

³⁶⁸Dean Wilson1 and Leanne Weber, **a.g.e.** s.133.

teknolojik imkânlardan faydalanılmaktadır. Zira her üye ülkenin teknolojik imkân ve kabiliyetleri farklıdır.

Ancak bir güvenlik aracı olarak ortak sınır güvenlik gücü oluşturulması ve ortak sınır operasyonları yapılmasının AB ülkeleri açısından çeşitli problemleri beraberinde getirdiği anlaşılmaktadır; Esasında FRONTEX'in mücadele ettiği ve çözüme kavuşturmaya çalıştığı tehditlerin birer geleneksel güvenlik problemlerine dayandığı³⁶⁹, sınır problemlerini güvenlik penceresinden ele alarak çözümlemeye çalışan bir yapı olması nedeniyle FRONTEX'in yeni güvenlik anlayışına uzak bir mekanizma olduğu anlaşılmaktadır. FRONTEX uygulamaları nedeniyle³⁷⁰;

-AB vatandaşlarının sürekli olarak gözetimi ve takibi meşru hale gelmiştir.

-AB sınırları içerisinde göçmenlere karşı vatandaş dedektif anlayışı kabullendirilmeye çalışılmaktadır.

-FRONTEX egemen topluma hitap etmekte ve daha çok onların haklarını korumaya çalışmaktadır. FRONTEX uygulamaları ile kontrolü yapılan mülteciler arasından eğitilmiş, kalifiye ve problemsiz olanları AB'ye kabul edilmekte diğerleri deport edilmektedir.

-Sadece “2011 yılının ilk yedi ayında AB dış sınırlarında 1931 ölüm vakası yaşanmıştır.”³⁷¹ Bu rakam FRONTEX uygulamalarının sınır yönetimi ve güvenliği açısından başarısız yönetsel uygulamalar gerçekleştirdiğinin bir göstergesidir.

Tüm bu nedenlerle AB ülkelerinin FRONTEX aracılığı ile uygulamaya koyduğu güvenlik tedbirlerinde daha çok realist güvenlik anlayışını benimsediği ve yeni güvenlik teorileri açısından sınır yönetimini güvenli hale getirdiği söylenebilecektir.

Ayrıca FRONTEX operasyonları uygulandığı ülkeler ve bu ülkelerin güvenlik personeli açısından da bir takım problemleri beraberinde getirmektedir. FRONTEX operasyonları için mali kaynağın çok ta yeterli olduğu söylenemez, uygulamaların çoğunluğu askeri uygulamalar olması nedeniyle, ciddi maliyetleri vardır. AB üyesi ülkelerin³⁷² güvenlik personeli FRONTEX operasyonları

³⁶⁹ Léonard, **a.g.e.**, s.242.

³⁷⁰ Nick Vaughan, “Borderwork Beyond Inside/Outside? FRONTEX, The Citizen-Detective and War on Terror, **Space and Polity**, Cilt:12, Sayı:1, s.77.

³⁷¹(Çevrimiçi) <http://migrantsatsea.org/tag/joint-operation-hermes/>, 21.11.2015

³⁷² FRONTEX uygulamaları kapsamında 27 AB ülkesinin yanı sıra Frontex üyesi İzlanda, Norveç, İsviçre gibi ülkelerin güvenlik personeli AB üyesi ülkelerin dış sınırlarının güvenliğini sağlanması amacıyla farklı ülkelerde dönüşümlü olarak hizmet vermektedir.

kapsamında bir diğer ülkenin sınırlar bölgesinde dönüşümlü olarak görev icra etmekte bu da görev icra edilen ülkenin güvenlik personeli üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Zira güvenlik personelinin aklına ister istemez acaba biz ülkemizin sınır güvenliğini sağlayamıyor muyuz? Aldığımız eğitim yeterli değil mi? Yabancı güvenlik unsurları neden bizim sınırimız da gibi sorular gelebilecektir.

Bu gibi sorular ortak operasyonlarda uyum sorununu beraberinde getirmektedir. Güvenlik personelinin doğasında olan güdülenme gereği, güvenlik hizmeti veren personel yabancı ülke personelinden emir almak istememektedir. Ancak FRONTEX operasyonlarında, ortak operasyonun bir gereği olarak, zaman zaman emir komuta yabancı ülke personeline verilmektedir. Bu durum güvenlik personeli arasında huzursuzluk yaratabilecektir.

Tüm bu anlatılanlarla birlikte hiçbir halk doğal olarak kendi ülkesi toprakları üzerinde yabancı güvenlik unsuru istemez, bu durum da ortak operasyonlar açısından bir tehdit olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda “2010 yılında FRONTEX uygulamamaları kapsamında Yunanistan-Türkiye sınırına FRONTEX tarafından 175 sınır güvenliği uzmanı görevlendirilmiş”³⁷³ bu durum Yunan kamuoyunda ciddi tepkiler doğurmuştur. Hatta bu uygulama “ilk kez FRONTEX’e bağlı bir güvenlik unsuru ilk kez bir kara sınırında görev almıştır.”³⁷⁴

3.5. AB Sınır Yönetimi ve Güvenliğinin Geleceği

“Yalnızca 1989’dan bu yana Orta ve Doğu Avrupa’da yaklaşık 8.000 mil yeni devlet sınırı kurulmuştur.”³⁷⁵ Avrupa’da sınırların ne kadar dinamik ve değişken bir yapıda olduğunu gösteren bu veri, aynı zamanda AB sınır yönetimin geleceği konusunda da bir fikir vermektedir. AB sınırlarının dinamik ve değişken bir yapıda olması AB sınırlarının ilerleyen dönemde nasıl olacağı konusunda fikir vermektedir.

Öte yandan Avrupa sınırları bu kadar dinamik bir yapıdayken gelecekte AB sınırlarının yönetim ve güvenliğinin nasıl sağlanacağı sorusu AB üyesi ülkeleri ciddi şekilde kaygılandırmaya yetmektedir. Zira alınan tüm önlemler ve diplomatik girişimlere rağmen hali hazırda Avrupa’nın Güney kara ve deniz sınırlarında tam

³⁷³(Çevrimiçi) http://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/11/101102_frontex.shtml, 21.11.2015

³⁷⁴(Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/meric-e-ab-gucu-geliyor-16133181>, 21.11.2015

³⁷⁵Liam O'Dowd, “The Changing Significance of European Borders”, **Regional & Federal Studies**, Cilt:12, Sayı:4, s.15.

anlamıyla güvenliğin sağladığını söylemek deyimi yerindeyse “kendini avutmak” anlamına gelecektir. Aynı zamanda, AB Entegre Sınır Yönetimi örneği de incelendiğinde alınan önlemlerin başarı oranının düşük olması da bu tespiti güçlendirmektedir.

Irak ve Suriye sınırların gerek coğrafi yapısı ve gerekse sınırın diğer tarafında sürekli değişen askeri ve siyasi durum göz önüne alındığında, Avrupa’nın tek taraflı olarak aldığı/alacağı askeri ve siyasi önlemleri aracılığıyla sınırlarını daha fazla güvenli hale getirmesi de pek mümkün görünmemektedir. Ortadoğu’da yaygınlaşan aşırılıklar neticesinde oluşan kargaşa ortamı bağlamında çeşitli terör örgütlerinin sınırın hemen dışında artan nüfuzları da Avrupa’nın sınır güvenliği ve yönetimi politikalarını siyasi ve askeri açıdan belirleyici iki önemli parametreyi tesis edecektir.

Bir diğer önemli parametre ise batının Ortadoğu’ya müdahalesi sonucunda güçlenen bazı etno-politik ve mezhepsel oluşumların Avrupa karşıtı politikalarını, askeri araçlarla realize etme düşüncesi içerisine girmeleridir ki bu durumda belki de Avrupa’yı sınırlarını yönetmede bugünkünden daha fazla askeri önlem almaya zorlayabilecektir.

“AB ülkelerinin demografik profilleri, ekonomik gelişmeyi sürdürebilmek için göçe büyük bir ihtiyacın gerekli olacağını göstermektedir. Birçok ekonomi kuruluşu rekabet edebilirliği sürdürmek için göçmen akınına ihtiyaç duymaktadır. Bu durum orta vadede, Avrupa’da sınırların sembolik belirsizliğini engelleyecek ve sınırlardaki geçitlerin göreceli olarak artmasına neden olacaktır. Bunun bir sonucu olarak sınırların düzenlenmesi konusu AB ve üye devletlerin iç siyasetinde önemli bir gündem maddesi halinde kalacaktır.”³⁷⁶

AB’nin iç sınır problemleri de Avrupa sınırlarının statik bir yapıda kalmasının önündeki engeller olarak görülmektedir. Zira bu problemler aynı zamanda Avrupa’nın bütünlüğünü de olumsuz yönde etkilemektedirler. Kısa vadede AB’nin iç sınır problemlerinin çözülebileceği öngörülmemektedir. Bu durum belki de Avrupa’da sınırların yeniden şekillenmesine neden olabilecektir.

³⁷⁶O’Dowd, A.e, s.28.

SONUÇ

Avrupa kıtasında var olmuş ve hâlihazırda var olan devletler tarihsel süreci incelendiğinde karşılaşılan en önemli olgulardan bir tanesi devlet sınırlarının stabil ve istikrarlı olmayışıdır. Avrupa tarihi incelendiğinde savaş, şiddet ve zorlama gibi nedenlerle Avrupa devletlerinin sınırları değiştiği görülecektir. Bu durum ancak Ulus devletlerin oluşumundan sonraki dönemde özellikle 1950'lerden sonra değişmeye başlamış ve Avrupa devletlerinin sınırları daha istikrarlı ve kapsayıcı bir yapıya dönüşmüştür. 1990'lardan itibaren ise günümüz Avrupa sınır sistemi oturmaya başlamıştır. Soğuk Savaşın sona ermesi Avrupa'da devlet sınırlarını yeniden yapılandırmış ve işlevlerini de değiştirmiştir. Savaştan hemen sonraki dönemde sınırlarda istikrarın yeniden tesis edilmesi hedefi Avrupalı devlet adamlarının en büyük hayallerinden birisi olmuştur, zira geçmişte Avrupa savaşlardan çok zarar görmüştür.

Avrupa devletleri bu hayali ve hedefi gerçekleştirmek için sınır değişikliklerini ve düzenlemelerini savaş, zorlama ve anlaşmazlık yerine diplomasi, işbirliği, entegrasyon ve demokratik çözümlerden faydalanarak gerçekleştirmeye gayret göstermişlerdir. Bu konuda önemli bir dereceye kadar da başarılı olabilmişlerdir. Bu bağlamda bir taraftan Birleşik Avrupa düşüncesi Avrupa sınır yönetim politikalarına yansırken diğer taraftan da Avrupa sınır yönetim politikaları sözü edilen düşünceye katkı sağlamada bir bütünleştirme aracı olarak kullanılmıştır.

Bununla birlikte, günümüz Avrupa'sında, devletler arası sınır çatışmalarının yerini büyük ölçüde devlet içi çatışmalar almıştır. Avrupa sınırları geçmişe nazaran son 20 yılda daha stabil bir yapıya bürünse de Avrupa'da tam bir siyasi bütünlük sağlanamamıştır. Cebelitarık Anlaşmazlığı, Katalonya ve Bask Bölgesi Anlaşmazlıkları, Kuzey İrlanda'daki Problemler, İskoçya'daki Problemler, Korsika'nın Bağımsızlığı Tartışmaları, Flaman ve Valon Anlaşmazlığı, Kuzey İtalya ve Sardunya'daki Problemler gibi sınırları ilgilendiren sorunlar yumağı Avrupa'da siyasi bütünlüğe tahdit oluşturmaktadır.

Diğer taraftan özellikle Ortadoğu kaynaklı sınır problemleri Avrupa'da uzun süreler ana gündem maddelerinden bir tanesi olacak gibi görünmektedir. Dolayısıyla

Ortadoğu’da istikrarsızlığı, kargaşa ortamını ve göçü besleyen problemler Avrupa sınırlarını etkilemeye devam edecektir. Bu süreç Avrupa devletlerini, kendi güvenlikleri ve Ortadoğu’daki çıkarları arasında bir tercih yapmaya zorlayacaktır. Çünkü Avrupa ülkelerinin çıkarları doğrultusunda Ortadoğu’da attıkları adımlar, istikrarsızlığı, kargaşa ortamını ve Avrupa’ya olan göçü beslemektedir. Özellikle 2016 yılı içerisinde Ortadoğu üzerinden yaşanan yoğun mülteci akımı sonrası sınırların güvenliği ve yönetimi konusu, AB gündeminde önceki yıllara nazaran çok daha önemli bir konuma yerleşmiştir.

Her ne kadar Avrupa bütünleşmesi çerçevesinde AB ülkeleri dış sınırların yönetimi ve güvenliği konusunda ortak hareket etme düşüncesi içerisinde hareket ederek çeşitli politikalar üretseler de, bu politikaların hayata geçirilmesinde çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle tüm Avrupa’da dış sınırların yönetimi ve güvenliği konusunda ortak hareket etme düşüncesinin bazı yönlerden sorunlu olduğu görülmektedir. Bu düşünce ekseninde uygulamaya konulan politikalar, Yasal, Yönetimsel ve Güvenlik Araçları açısından çeşitli problemleri de beraberinde getirmektedir. Yasal mevzuat açısından bir değerlendirme yapıldığında AB üyesi ülkelerinin dış sınırlarla ilgili mevzuat konusunda özellikle egemenlik haklarının ellerinden alınarak bazı yetkilerinin AB kurumlarına devrinden muzdarip oldukları görülmektedir. Ayrıca sınır yönetimi ile ilgili çıkarılan bazı yasalar insan hakları konusunda sorunlu ve cinsiyetçi olmaları nedeniyle eleştirilmektedir. Sınır yönetimi konusunda yönetsel açıdan da bazı problem sahaları mevcuttur; sınır uygulamalarında güvenlik birimlerinin eşgüdüm ve uyumu, sınırların yönetimi için mali kaynak sağlanması ve bu mali kaynağın etkin ve verimli kullanılması en önemli yönetsel problem sahaları olarak göze çarpmaktadır. İdari bakımdan FRONTEX’in karmaşık yapısı ve aşırı bürokratik yapısı, işleyiş açısından sınır yönetimindeki karar alma süreçlerinde gecikmelere neden olmaktadır. AB sınır yönetiminde kullanılan güvenlik araçlarının maliyeti konusunda anlaşmazlıklar mevcuttur. Her Avrupa ülkesinin ekonomik gücünün aynı olmaması nedeniyle, bazı ülkeler ortak sınır operasyonlarının maliyetinden olumsuz yönde etkilenmektedir. Bunun yanında Avrupa’da dış sınırların güvenliğin sağlanması kapsamında bir ülkenin askeri

personelinin diğerk bir Avrupa ÷lkesinde görevlendirilebilmesi, ÷lkelerin kamuoyunda ve silahlı kuvvetlerinde rahatsızlıklara neden olmaktadır.

Avrupa sınır yönetim sistemi her ne kadar Avrupa devletleri açısından insan haklarına saygılı olma, demokrat olma, kendi içerisinde işbirlikçi olma ve güvenlikleştirilmemiş olma gibi kıstaslara sahipmiş gibi görünse de, dış sınırlarla ilgili olarak sözü edilen kıstaslar açısından başarılı sınavlar verememiştir. AB sınır yönetiminde Avrupalılara karşı daha soft sınır güvenlik yöntemleri uygularken, Avrupalı olmayanlara sınırlarda çok katı askeri yöntemleri uygulamaktan kaçınmamaktadır. Avrupa sınırlarında realist güvenlik anlayışı çerçevesinde uygulamaya konulan katı militarist yöntemler Avrupa sınır yönetim sistemini güvenlikleştirmektedir. Bu çerçevede AB üyesi ÷lkeler de özellikle AB iç sınırlarının yönetiminde güvenlik teorilerinin değişimi ve gelişimine paralel olarak sınır politikalarını yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde tasarlasa da, dış sınırlarının yönetiminde uyguladığı sınır politikaları halen realist güvenlik anlayışının etkisindedir. Bu durum kimi zaman AB iç sınırlarına da yansımaktadır. Görünüşte sınırlardaki engellerin varlığına karşı olan AB sınır politikalarına rağmen, mültecilere karşı AB'nin ortasına Macaristan-Sırbistan sınırına Macaristan tarafından çeşitli engel sistemleri ile tahkim edilmiş bir duvar ör÷lmüştür.

KAYNAKÇA

Abdulla, Nejat: **İmparatorluk Sınır ve Aşiret**, Çev. Mustafa Aslan, Avesta Yayınları, İstanbul, 2010

Acer, Yücel: Kaya, İbrahim: Gümüş, Mahir “Yasadışı Göç ve İltica Bağlamında Sınır Güvenliği: Avrupa Birliği Düzenlemeleri ve Türkiye”, **Yerelden Küresele Sınırşan Suçlar**, Edt: Süleyman Özeren, Polis Akademisi Yayınları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010

Ackleson, Jason: “Border Security in Risk Society”, **Journal of Borderlands Studies**, Volume: 20, No:1, s.2. 2005

Akbal, Özdemir: Hegemonya Akıllı Güç ve ABD’nin Ortadoğu Siyaseti, Edt: Yavuz Yıldırım, Yasin Atlioğlu, **Değişen Ortadoğu’da Değişmeyen Sorunlar**, Dora Yayınları, Bursa, 2014

Ağca, Fehmi: **AB’nin Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye’nin Konumu**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2010

Akçay, Ekrem Yaşar: Argun, Çiğdem: Akman, Elvettin: “AB’nin Tarihsel Gelişimi Ve Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası”,**Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, C.3, S.4. 2011, s.117-131, s.118-119.

Akman, Adem: Kılınç, İsmail: “AB’de Entegre Sınır Yönetiminin Gelişimi ve AB Sürecinde Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimine Geçiş Çalışmaları”,**Türk İdare Dergisi**, Sayı: 467, Haziran, 2010, s.12.

Akgül-Açıkmeşe, Sinem: “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 8, Sayı: 30, 2011, s.46

Anderson, Malcolm: Eberhart, Borth: The Frontiers of the European Union, New York: Palgrave. s.23, Akt: Arif KÖKTAŞ, Ömer YILMAZ, “Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetimi Modeli: Schengen Sözleşmesinden StockholmProgramına”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:12, (2), 2001, ss.2-3.

Antonsich, Marco: “On Territory, The Nation-State And The Crisis Of The Hyphen”, **Progress in Human Geography**, 3, 6, 2009, s.793.

Ataman, Muhittin: “Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti”, Alternatif Politika, Cilt 1, Sayı: 1, 2009, s. 24-25. Akt. Burak Tangör, “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”**Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.69.

Bakan, Zerrin Ayşe: “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye’nin Güvenlik Algılamaları”, **21. Yüzyıl**, Ekim-Kasım-Aralık, 2007, s.37.

Basham, Victoria M: “Gender, Race and Border Security Practices: A Profane Reading of ‘Muscular Liberalism’”, **The British Journal of Politics and International Relations**, Political Studies Association, 2012, s.2.

Bilgiç, Ali: “Güvenlik İkilemini Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif”, **Uluslararası İlişkiler**, Bahar, Cilt:8, Sayı: 29, 2011, s. 123-142.

Bilgin, Pınar: “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, **Stratejik Araştırmalar**, 8:14, Ocak, 2010, s. 73.

Blake, Gerald: “Geographers and International Boundaries”**IBRU Boundary and Security Bulletin**, Winter, 1999-2000, s.55.

Booth, Ken: **Dünya Güvenliği Kuramı**, Çev. Çağdaş Üngör, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s. 17.

Booth, Ken: John Vidal, “Every Third Person Will Be a Slum Dweller “Within 30 Years, UN Agency Warns” **The Guardian**, 4 Ekim 2003, 2012, s.30.

Buckel, Sonja: Jens, Wissel: “State Project Europe: The Transformation of the European Border Regime and the Productio of Bare Life”, **International Political Sociology**, 4, 2010, s.38

Burchill, Scot: Linklater Anderw: Devetak Richard: Donnely Jack vd., **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, Çev: Ali Aslan, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s.223.

Burchill, S: Realism and Neorealism. Theories of International Relations, New York, Palgrave, Aktaran: Davut Ateş, “Uluslararası İlişkiler Disiplinin Oluşumu: İdealizm/ Realizm Tartışması ve Disiplinin Özerkliği”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 10 (1), 2009, s.15.

Buzan, Barry: **People, States and Fear**, Ecpr Press, 2. Baskı, Colchester UK, 2007, s.36.

Buzan, Barry: Kelstrup, Morten Pierre Lemaitre, Tromer, Elzibieta: Wæver, Ole: The European Security Order Recast, Printer Publishers London And New York, London, 1990, s.32-33.

Buzan, Barry: Ole Wæver: “Slippery? Contradictory? Sociologically Unstable? The Copenhagen school replies”, Review of International Security, Cilt 23, No 2, , s. 143-152; Wæver, Concepts of Security, Buzan etal., Security, Akt: Brauch, Hans Günter, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 Yaz 2008, s.7.

Carrera, Sergio: **The EU Border Management Strategy**, CEPS Working Document, No:261 March, Centre For European Policy Studies, 2007, s.115.

Çakmak, Haydar: **Avrupa Güvenliği**, Akçağ yayınları, Ankara, 2003

Çomak, Hasret: **Avrupa’da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye**, Tasam Yayınları, Ekim, İstanbul, 2005

Dedeoğlu, Beril: **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, İstanbul, Derin Yayınları, s.18.
Akt: Gökhan Bayraktar, **Orta Asya ve Türkiye’nin Güvenlik Stratejileri**, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul, 2003

Dedeoğlu, Beril: “Güvenlik Bağlamında Uluslararası Politikada Yaşanan Son Gelişmeler ve Türkiye’nin Tehdit Algılamaları, Türk Dış Politikası, **Uluslararası III. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri**, Edt: Sedat Laçiner, Hacıali Necefoğlu, Hasan Selim Özertem, Usak Yayınları 24, Ankara, Nisan, 2009, s. 252.

Donnan, Hastings: Wilson Thomas M.: **Sınırlar, Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları**, Çev. Zeki Yaş, Ütopya Yayınları, Ankara, 2002,

Efe, Haydar: “AB’nin Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz, Cilt:3, Yıl:3, Sayı:2, 2007, s.15.

Erdoğan, Servet: “Bir Dış Politika Aktörü Olarak Avrupa Birliği ve Suriye Krizi”, **Ortadoğu Analiz**, ORSAM, Ocak-Şubat, Cilt:7, Sayı:66, 2015, s.15.

Genç, Mehmet: Özdal, Barış: **AGSP’nin Türkiye AB İlişkilerine Etkileri**, Bursa, Şubat Aktüel Yayınları, 2005, s.162.

Giddens, Anthony: **Ulus Devlet ve Şiddet**, Kalkedon yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2008,

Günter, Brauch Hans: “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, **Uluslararası İlişkiler**, Yaz, Cilt: 5, Sayı: 18, 2008, s.3.

Gümüşçü, Osman: “Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye’de Sınır Kavramı”, **Bilig**, Kış, Sayı:52:79-104, 2010, s.86.

Gürkaynak, Muharrem: **Avrupa’da Savunma ve Güvenlik**, Asil Yayın Dağıtım, Ağustos, Ankara, 2004,

Hobsbavm, Eric: **Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm**, Çev: Osman Akınbay, Agora Kitaplığı, Şubat, İstanbul, 2008, s.87.

İşihara, Aya: “Yazı Dilindeki Alıntı Kelimelerin Türkçeleşme Süreçleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, TC İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2005, s.40.

James Lucy, Morgan: Patric M: **Security Studies Today**, Polity Press, UK, , Blacwell Publishers Inc.,USA, 1999, S.85-86.

Jeandesboz, Julien: “Reinforcing the Surveillance of EU Borders The Future Development of FRONTEX and EUROSUR”, **Liberty and Security**, Research Paper No. 11 August, 2008, s.9.

Kaplan, David H: “Political Accommodation and Functional Interaction along the Northern Italian Borderlands” **Geografiska Annaler**, 83 B, 2001, s.131.

Karabağ, Servet: **Jeopolitik Açidan Sınırlar**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2008,

Karabulut, Bilal: **Güvenlik; Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Barış Kitapevi, Ankara, 2011,

Keyman, E. Fuat: “Uluslararası İlişkilerde Kimlik Sorunu ve Demokratik Dünya Düzeni”, **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**, Der: Tayyar Arı, Mkm Yayıncılık, 2012, s. 57.

Koçdemir, Kadir: **Milli Devlet ve Küreselleşme, Anlamı Değişen Sınırlar**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2004, s.101.

Krause, Keith: “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, **Mershon International Studies Review**, 4, 1996, s.243.

Krause, Keith: Williams, Micheal C. (), “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, **Mershon International Studies Review**, Cilt. 40, No. 2, 1996, ss. 229-254. Akt: Zerrin Ayşe Bakan, “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye’nin Güvenlik Algılamaları”, **21. Yüzyıl**, Ekim-Kasım-Aralık, 2007, s.42.

Krause, Keith: Williams, Micheal: **Critical Security Studies: Concepts and Cases**, Minneapolis: **University of Minnesota Press**, 1997, Akt. Burak Tangör, “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikalar”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.68.

Kuloğlu, Armağan: “Soğuk Savaş Döneminden Günümüze Ortadoğu’daki Gelişmeler ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri” Türk Dış Politikası, **Uluslararası III. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri**, Edt: Sedat Laçiner, Hacıali Necefoğlu, Hasan Selim Özertem, Usak Yayınları 24, Ankara, Nisan, 2009, s.217.

Köktaş, Arif: Yılmaz, Ömer: “Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetimi Modeli: Schengen Sözleşmesinden Stockholm Programına”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:12 Sayı:2, 2010, s.4.

Léonard, Sarah: “EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and Securitisation Through Practices”, **European Security**, 19:2, 2010, s.232-233

Liu, Yue: “Scenario Study of Biometric Systems at Borders”, **Computer Law & Securityreview**, Sayı: 27, 2011, s.37.

Mayer, Maximilian: "Chaotic Climate Change and Security", **International Political Sociology**, 6, 2012, s.165

Moraczewska, Anna: "The Changing Interpretation Of Border Functions In International Relations", **Revista Română de Geografie Politică**, Yıl: XII, Kasım, 2012, s.331.

Mutimer, David: **Critical Security Studies**, Alan Collins (ed.), Contemporary Security Studies, (New York: Oxford University Press,) 2007, s. 57-59. Akt: Burak TANGÖR, "Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları" **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 8, Sayı: 30, 2012, s.68.

Nakip, Mahir: "Irak'ta İhtilafli Bölgeler ve Türkmenler" **Ortadoğu Analiz**, Ocak, ,Cilt:5, Sayı: 49, 2013, s. 99.

Neal, Andrew W.: "Securitization and Risk At The EU Border: The Orgins of The FRONTEX, **JCMMS**, Volume:47, 2000, s.203

Newman, David: "The Lines that Continue to Separate us: Borders in our "Borderless World",**Progress in Human Geography**, 30:2, 2006, s. 146.

Newman, David: "On Borders and Power: A Theoretical Framework", **Journal of Borderlands Studies**, Volume:18, No:1, Spring, 2003, s.21.

Newman, Edward: "Human Security and Constructivism", **International Perspectives**, Vol:2, 2002, s.240.

O'Byrne, Darren J.: "On Passports and Border Controls", **Annals of Tourism Research**, Vol. 28, No. 2, 2001, s.400.

O'Dowd, Liam: "The Changing Significance of European Borders", **Regional & Federal Studies**, Cilt:12, Sayı: 4, 2008, s.17.

O'Dowd, Liam: "Analysing Europe's Border", **IBRU Boundary and Security Bulletin**, Summer, 2000, s.69.

O'Reilly, Ciaran: "Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq", **Journal of Politics and Law**, Cilt:1, Sayı:3, s. 69. Akt: Baysal ve Lüleci, 2008, s.76

Oktav, Özden Zeynep: "Çok Boyutlu Türk Dış Politikasına Bir Örnek: Türkiye-Irak-Bölgesel Kürt Yönetimi Arasında Gelişen İlişkiler ve Nedenleri", **Ortadoğu Etütleri**, Ocak, Cilt 1, Sayı 2, 2010, s.58.

Orhan, Oytun: "Irak Parlamento Seçimlerinde Musul: Gözlemler, Sonuçlar ve Değerlendirmeler", **Ortadoğu Analiz**, Nisan, Cilt 2, Sayı 16, 2010,

Özdemir, Haluk: Avrupa Mantığı, Avrupa Bütünleşmesinin Teori ve Dinamikleri, **Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi**, İstanbul, 2012,

Özdal, Barış: "Lizbon Reform Andlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl 4, Sayı 7, Haziran, 2008, s. 127.

Özler, Zeynep: "AB'de ve Türkiye'de Sınır Yönetimi", **İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu**, 2010, s.3.

Paasi, Anssi: "Geopolitics Generations and the 'Development' of Border Studies", **Geopolitics**, Cilt:10, Sayı: 4, 2005, s.663.

Paasi, Anssi: "Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows", **Geopolitics**, Cilt:3, Sayı:1, 1998, s.71.

Pakalın, Mehmet Zeki: **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II-III**, MEByayınları, 1.Baskı, Ankara, 1993

Peou, Sorpong: “Realism and Contructivism in Southeast Asian Security Studies Today: A Review Essay”, **The Pacific Review**, Vol:15, No:1, 2002, s.121.

Pirinççi, Ferhat: “2003 Savaşı Sonrası Süreçte Irak’ta Siyasal Yapılanma” **Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü İkinci Orta Doğu Semineri: Düünden Bugüne Irak (Uluslararası Katılımlı)**, 27-29Mayıs, Elazığ, Fırat Üniversitesi Basımevi, Cilt: II, 2004, ss.481-509,

Raik, Kristi: Helwig,Niklas Markku: Tuomas, Iso: “Crafting The EU Global Strategy: Building Blocks for a Stronger Europe”**FIIA Briefing Paper**,188, December, 2015, s.5.

Salihi, Emin: “Irak Devletini 2003 Sonrasında Yeniden Yapılandırma Süreci ve Çatışma”, Edt. Yavuz Yıldırım, Yasin Athloğlu, **Değişen Ortadoğu’da Değişmeyen Sorunlar**, Dora Yayınları, Bursa, 2014, s.97.

Salter, Mark B.: “Passports, Mobility, and Security: How Smart Can The Border?”, **International Studies Perspectives**, 5, 2004, s.71.

Shaffer, Brenda: Sınırlar ve Kardeşler, **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**, İstanbul, 2008,

Simmons, Beth A.: “Rules over Real Estate: Trade, Territorial Conflict, and International Borders as Institution”, **Journal of Conflict Resolution**, Cilt:49, Sayı: 823, 2005, s.826.

Sassen, Saskia: “When National Territory İs Home to The Global: Old Borders to Novel Borderings”, **New Political Economy**, Cilt:10, Sayı:4, 2010, s.523.

Sönmez, A. Sait: “Avrupa Birliği’nin Komşu Bölgelere Yönelik Siyasal Açılımı: Avrupa Komşuluk Politikası”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:7, Sayı: 14, 2010, s. 115.

Tangör, Burak: “Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt: 8, Sayı:30, 2012, s.61-62.

Tangör, Burak: **Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikasının Gelişimi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, Eylül, 2009, s.106.

Tangör, Burak: **Avrupa Güvenlik Yönetişimi: Bosna Kosova ve Makedonya Krizleri**, Seçkin Yayınları, Mart, Ankara, 2008, s.51.

Terriff, Terry: Croft, Stuart: Waever, Ole: (), “Nordic nostalgia: Northern Europe after the Cold War”, **International Affairs**, Cilt:68, Sayı: I 1992 s.80

Tezcan, Ercüment: **Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku**, USAK Yayınları:8, 2. Baskı, Ankara, Kasım, 2005, s.201.

Tezkan Yılmaz, **Siyaset Strateji ve Milli Güvenlik**, Ülke Kitapları, Temmuz, İstanbul, 2000,s.35.

Tickner, Ann: Searching for the Princess? Feminist Perspectives in International Relations” Akt: Muhittin Ataman,“Feminist Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkiler Teorileri ”, Der: Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**, Mkm Yayıncılık, 2012,

Tilly, Charles: **Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu**, Çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitapevi, Ankara, 2001,

Travers, Timoty H.E: Herwig, H:Holger, R. Ferris: Chiriston, John: Archer, I: **Dünya Savaş Tarihi**, Çev: Cem Demirkan, Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul, Ekim, 2006

Tuna, Gülgün: **Yeni Güvenlik**, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Ankara, 2003

Turunç, Ömer: “Uluslar Arası Güvenlik Düzlemine Yönetim Bilimi Penceresinden Farklı Bir Bakış: Stratejik Kaos Yönetimi Yaklaşımı”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt:4, Sayı:8, 2008, s.50.

Türker, Haşim: **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, Şubat, Ankara, 2007

Uğrasız, Bülent: “Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2003, s. 141.

Ülger, İrfan Kaya: **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme**, Gündoğan Yayınları, Mayıs 2002, Ankara, s.70.

Vaughan, Nick: “Borderwork Beyond Inside/Outside? FRONTEX, The Citizen Detective and War on Terror”, **Space and Polity**, Cilt:12, Sayı:1, 2010, s.77.

Warr, Carl Grundy: Clive Schofield, “Reflections on the Relevance of Classic Approaches and Contemporary Priorities in Boundary Studies”, **Geopolitics**, Cilt: 10, Sayı:4, 2010, s.655.

Weaver, Ole: “Peace And Security: Two Concepts and Their Relationship”, (eds: Stefano Guzzini; Dietrich Jung), **Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research**, Routledge, 2004, s.54.

Wight, Martin: **Power Politics**, Londra, Penguin, Aktaran: Baylis, John, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 5, Sayı: 18 Yaz 2008,

Weaver, Ole: “Securitization and Desecuritization” Ronnie D. Lipschutz (ed), **On Security** New York: Colimbia University Press, 1979, Akt: Başar Baysal, Çağla

Lüleci, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı:22, Yıl:11, Ekim 2015, s.65.

Wilson, Dean: Weber, Leanne: “Surveillance, Risk and Preemption on the Australian Border”, **Surveillance & Societ**, Cilt:5, Sayı: 2, 2008, s.126.

Yalvaç, Faruk: “Uluslararası İlişkiler Teorisindeki Temel Tartışmalar ve Eleştirel Gerçekçilik”, **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**, Der: Tayyar Arı, Mkm Yayıncılık, 2012, s. 27.

Yerasimos, Stefanos: **Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar Kafkasya ve Ortadoğu**, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2010

Yazıcı, Nevin: “1926-1956 Dönemi Türk Dış Politikasında Musul Sorunu”, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl:7, Sayı:14, Güz, 2011, s.135

Zacher, Mark V: “The Territorial Integrity Norm: International Boundaries and the Use of Force”, **International Organization**, Volume: 55, Issue: 02, March, 2001, s.216.

Diğer Kaynaklar

Musul Vilayeti hakkından ayrıntılı bilgi için Bkz.Musul – Kerkük ile İlgili Arşiv Belgeleri (1525 – 1919), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire BaşkanlığıYayın Nu: 11, 1993, Ayrıca Bkz. Cengiz EROĞLU, Murat BABUÇOĞLU, Orhan ÖZDİL,” Ankara, Kasım, 2012

İnternet Kaynakları

<http://aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ye-sinirlari-ac-diyen-ab-kapilarinikapatiyor/518507>, Erişim Tarihi:27.09.2016

<http://www.aa.com.tr/tr/dunya/258410--ab-nin-dis-sinirlardaki-yeni-gozu-eurosur-devreye-girdi>, Erişim Tarihi: 20.05.2015

<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=74&makaleid=2080>, Erişim Tarihi:19.05.2013

[http://www.aljazeera.com.tr/haber/erbil-bagdat-arasinda-uzlasma-yakin,](http://www.aljazeera.com.tr/haber/erbil-bagdat-arasinda-uzlasma-yakin) Erişim Tarihi:08.06.2014

<http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/02/iraq-budget-problems-oil-dependence-erbil-baghdad.html#> Erişim Tarihi: 29.06.2014

<http://www.arcaajans.com/haber/ekonomi/k-irak-petrolu-satildi-ortalik-fenakaristi/249982/> Erişim Tarihi: 08.06.2014

<http://www.basnews.com/tr/News/Details/Irak-in-2014-butcesi-150-milyar-dolar/4341> Erişim Tarihi: 08.06.2014

[www.basnews.com/2014/12/07/IşID'in-Zumar-Yarası,](http://www.basnews.com/2014/12/07/IşID'in-Zumar-Yarası) Erişim Tarihi:07.12.2014

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/07/140630_sykes_picot_mirasi Anlaşma hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Erişim Tarihi: 09.11.2014

[http://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/11/101102_frontex.shtml,](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/11/101102_frontex.shtml) Erişim Tarihi:21.11.2015

[http://www.bilgesam.org/incele/821/-avrupa-ittifaklari-ve-birlik-dusuncesi/#.VMTV4ZWIrIU,](http://www.bilgesam.org/incele/821/-avrupa-ittifaklari-ve-birlik-dusuncesi/#.VMTV4ZWIrIU) Erişim Tarihi: 25.01.2015

[http://data.worldbank.org/country/iraq,](http://data.worldbank.org/country/iraq) Erişim Tarihi:11.01.2015

[http://dispolitikaforumu.com/wpcontent/uploads/2013/05/Irak_UNAMI_Analizi.pdf,](http://dispolitikaforumu.com/wpcontent/uploads/2013/05/Irak_UNAMI_Analizi.pdf) Erişim Tarihi: 25.06.2014

http://dergi.igmd.org/44/gmmd_devam.html

[http://docplayer.biz.tr/513713-Ingiltere-nin-ortadogu-politikasi.html,](http://docplayer.biz.tr/513713-Ingiltere-nin-ortadogu-politikasi.html) Erişim Tarihi:31.12.2016

[http://dunya.bugun.com.tr/israil-tetikte-bekliyor-haberi/642089,](http://dunya.bugun.com.tr/israil-tetikte-bekliyor-haberi/642089) Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2013

https://www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=11608&, Erişim Tarihi: 21.11.2015

[http://m.dw.com/tr/avrupal%C4%B1-hukuk%C3%A7ulardan-schengen-uyar%C4%B1s%C4%B1/a-18868930,](http://m.dw.com/tr/avrupal%C4%B1-hukuk%C3%A7ulardan-schengen-uyar%C4%B1s%C4%B1/a-18868930) Erişim Tarihi:29.12.2016

[http://www.dw.de/g%C3%B6zetleme-mi-koruma-m%C4%B1/a-17258418,](http://www.dw.de/g%C3%B6zetleme-mi-koruma-m%C4%B1/a-17258418) Erişim Tarihi: 20.05.2015

<http://www.dw.de/ab-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1na-eurosur/a-17150156>,
Erişim Tarihi: 20.05.2015

<http://enerjienstitusu.com/tag/kuzey-irak-petrolu/>, Erişim Tarihi: 04.06.2014

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-203_en.htm?locale=en, Erişim
Tarihi:20.05.2015

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:114124>, Erişim
Tarihi: 21.11.2015

<https://euobserver.com/justice/132099>, Erişim Tarihi: 06.01.2016

<http://w2eu.net/frontex/frontex-in-the-mediterranean/>, Erişim Tarihi: 21.11.2015

<http://ekonomi.haber7.com/dunya-ekonomisi/haber/1166708-abdnin-turkiye-rahatsizliginin-nedeni> Erişim Tarihi: 08.06.2014

<http://www.emsa.europa.eu/> ve <http://www.satcen.europa.eu/> Erişim Tarihi:
20.05.2015

<http://m.ensonhaber.com/1-milyon-multeci-avrupaya-basvurdu-2017-01-03.html>,
Tarihi: 02.01.2017

<http://www.ensonhaber.com/teror-olaylarinin-iraka-faturasi-agir-oldu-2016-12-19.html>, erişim tarihi :19 Aralık 2016

<http://m.ensonhaber.com/1-milyon-multeci-avrupaya-basvurdu-2017-01-03.html>,
Erişim Tarihi:04.01.2017

<http://www.ensonhaber.com/fransa-irakta-askeri-gucunun-gorev-suresini-uzatti-2015-01-14.html>, Erişim Tarihi:24.01.2015

http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2014.pdf

<http://frontex.europa.eu/about-frontex/origin/>, Erişim Tarihi:02.05.2015

<http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/general/>, Erişim Tarihi:
20.05.2015

<http://frontex.europa.eu/about-frontex/origin/>, Erişim Tarihi:02.05.2015

<http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/>, Erişim Tarihi:02.05.2015

<http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/>, Erişim Tarihi:02.05.2015

<http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/land/>, Erişim Tarihi:20.05.2015

<http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/land/>, Erişim Tarihi:20.05.2015

<http://frontex.europa.eu/operations/types-of-operations/air/>, Erişim Tarihi:20.05.2015

http://frontex.europa.eu/assets/Attachments_News/fer_rabit_2010_screen_v6.pdf, Warsaw, August 2011 For Public Release,

<http://frontex.europa.eu/news/hermes-2011-starts-tomorrow-in-lampedusa-X4XZcr>, Erişim Tarihi: 21.11.2015

<http://frontex.europa.eu/operations/archive-of-operations/Lq8P8c>, Erişim Tarihi: 21.11.2015

<http://www.frmtr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/706960-avrupa-birligi-dusuncesinin-dogusu.html>, Erişim Tarihi:25.01.2015

<http://www.gazetevatan.com/pesmerge-ye-dingo-yardimi-694204-dunya/>, Erişim Tarihi:19.05.2015

<http://www.geonames.org/IQ/largest-cities-in-iraq.html>, Erişim Tarihi:11.01.2015

<https://www.google.com.tr/webhp?sourceid=chromeinstant&ion=1&espv=2&ie=UTF8#q=feri%C5%9Ftah%20y%C4%B1lmaz%20sunum>, Erişim Tarihi: 09.05.2016

<http://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/GHO-FINAL-17122014-web.pdf> s.16. Erişim Tarihi:02.01.2015

<http://www.hurriyet.com.tr/meric-e-ab-gucu-geliyor-16133181>, Erişim Tarihi: 21.11.2015

[http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/geri_kabul_ve_frontex_ikv_deg_26\(1\).pdf](http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/geri_kabul_ve_frontex_ikv_deg_26(1).pdf), Erişim Tarihi: 21.11.2015

<http://improkul.impr.org.tr/?p=3845> Erişim Tarihi:02.01.2015

http://issuu.com/inform_index/docs/inform_2015_report_web_single Erişim Tarihi: 29.11.2014

http://issuu.com/inform_index/docs/inform_2015_report_web_single Erişim Tarihi: 29.11.2016

<http://www.iraq-businessnews.com/tag/budget/> Erişim Tarihi: 26.06.2014

<http://www.karar.com/hayat-haberleri/vahdettin-ataturku-affetmisti-85221>, Erişim Tarihi: 02.04.2016

<http://m.dw.com/tr/almany%C4%B1n-dublin-istisnas%C4%B1-s%C3%BCrecek-mi/a-19380800>, Erişim Tarihi: 27.12.2016

<http://m.dw.com/tr/almany%C4%B1n-dublin-istisnas%C4%B1-s%C3%BCrecek-mi/a-19380800>, Erişim Tarihi: 27.12.2016

<http://m.dw.com/tr/ab-komisyonu-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-adil-da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1ls%C4%B1n/a-19168053>, Erişim Tarihi: 27.12.2016

<http://m.dw.com/tr/ab-komisyonu-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-adil-da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1ls%C4%B1n/a-19168053>, Tarihi: 27.12.2016

<http://m.dw.com/tr/ab-komisyonu-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-adil-da%C4%9F%C4%B1t%C4%B1ls%C4%B1n/a-19168053>, Erişim Tarihi: 27.12.2016

<http://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-the-eu/area-of-justice-freedom-and-security.html?page=4>, Erişim Tarihi: 21.11.2015

<http://migrablog.wordpress.com/2014/11/19/frontex.and.eurosur/> Erişim Tarihi: 20.05.2015

<http://www.milliyet.com.tr/fransa-dan-isid-e-karsi-ucak/dunya/detay/1998819/default.htm>, Erişim Tarihi: 24.01.2015

<http://migrantsatsea.org/tag/joint-operation-hermes/>, Erişim Tarihi: 21.11.2015

<http://mobil.hurriyet.com.tr/almanya-multeci-sayisini-acikladi-40035035>, Erişim Tarihi: 02.01.2017

<http://mobil.hurriyet.com.tr/almanya-multeci-sayisini-acikladi-40035035>, Erişim Tarihi: 02.01.2017

<http://mobil.hurriyet.com.tr/almanya-sinir-kontrollerini-surdurecek40102301#close>, Erişim Tarihi: 26.12.2016

http://m.sabah.com.tr/ekonomi/2011/03/03/en_cok_petrol_nerede, Erişim Tarihi: 31.12.2016

<http://musingsoniraq.blogspot.com.tr/2014/05/when-will-iraq-pass-its-2014-budget.html> Erişim Tarihi: 26.06.2014,

<http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25483388>, Erişim Tarihi: 20.05.2015

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25307464/> Erişim Tarihi: 25.06.2014

www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1352 Erişim tarihi: 04.06.2014 12.36

<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3004> Erişim Tarihi: 04.06.2014

<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3004> Erişim Tarihi:04.06.2014

<http://rudaw.net/turkish/world/230120151>, Erişim Tarihi: 25.01.2015

<http://rudaw.net/turkish/world/150120153>, Erişim Tarihi: 24.01.2015

<http://rudaw.net/english/kurdistan/01022014>, Erişim Tarihi: 26.06.2014

<http://rudaw.net/turkish/business/05012015>, Erişim Tarihi:10.01.2015

<http://rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/240220151>, Erişim Tarihi: 19.05.2015

<http://rudaw.net/turkish/business/06122014?keyword=b%C3%BCt%C3%A7e> Erişim Tarihi: 02.01.2015

<http://sahipkiran.org/2013/01/30/ab-sinir-yonetimi-stratejisi-frontex/>, Erişim Tarihi: 09.05.2016

<http://sahipkiran.org/2013/01/30/ab-sinir-yonetimi-stratejisi-frontex/>, Erişim Tarihi: 09.05.2016

<http://www.star.com.tr/dunya/irakta-kimin-ne-kadar-askeri-var-bir-tek-turk-askeri-istemiyor-haber-1147365/>, Erişim Tarihi:03.11.2016

<http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150225/1014168074.html>, Erişim Tarihi: 19.05.2015

<http://w2eu.net/frontex/frontex-in-the-mediterranean/>, Erişim Tarihi:21.11.2015

Viktoria Dendrinou, “EU Report Says: Greece Has Neglected Obligations to Guard Border”, <http://www.wsj.com/articles/eu-report-says-greece-has-neglected-obligations-to-guard-border-1453909307>, Erişim Tarihi:31.01.2016

http://safecities.economist.com/wpcontent/uploads/2015/01/EIU_Safe_Cities_Index_2015_white_paper-1.pdf, Erişim Tarihi: 19.05.2015

<http://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/ingilterenin-orta-dogu-politikasi/>, Erişim Tarihi: 31.12.2016

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52f6117a484a73.08832584 Erişim Tarihi: 08.02.2014,

<http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150225/1014168074.html>, Erişim Tarihi: 19.05.2015

<http://www.taraf.com.tr/dunya/irakta-isid-ile-savasta-bir-ilk/#>, Erişim Tarihi: 25.01.2015

http://tr.wikipedia.org/wiki/Tarık_el-Haşimi Erişim Tarihi: 25.06.2014

<http://tr.euronews.com/2016/02/15/ab-balkanlarda-sinir-guvenligini-artirmayi-planliyor>, Erişim Tarihi:06.01.2017

<http://tr.euronews.com/2016/02/15/ab-balkanlarda-sinir-guvenligini-artirmayi-planliyor>, Erişim Tarihi:06.01.2017

<http://www.ulusalkanal.com.tr/gundem/barzaniden-abdye-mesaj-h45193.html>, Erişim Tarihi:11.01.2015

www.usip.org, Erişim Tarihi: 08.06.2015

[http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf), Erişim Tarihi:11.01.2015

<http://uk.reuters.com/article/2014/03/17/kurds-iraq-idUKL6N0MC03S20140317> Erişim Tarihi: 29.06.2014

<http://www.ulvisaran.com/#!sinir-guvenligi/c2397>, Erişim Tarihi: 09.05.2016

<http://www.ulvisaran.com/#!sinir-guvenligi/c2397>, Erişim Tarihi: 09.05.2016

<http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%20Report%202014.pdf> Erişim Tarihi: 29.11.2014

<http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%20Report%202014.pdf> Erişim Tarihi:29.11.2014

<http://yalansz.wordpress.com/2014/04/12/daglarinda-bahar-sehirleri-hazan-basura-kurdistan-1/> Erişim Tarihi: 09.11.2014

http://www.ydh.com.tr/HD6511_kuzey-irakta-zengin-petrol-yataklari-bulundu.htm.Erişim Tarihi:04.06.2014

http://www.ydh.com.tr/HD6511_kuzey-irakta-zengin-petrol-yataklari-bulundu.html Erişim Tarihi:04.06.2014

[http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183,](http://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-sinir-krizleri-2639183) Erişim
Tarihi:08.05.2017

Gazeteler

Milliyet, 19 Kasım 2014, s.24.
Posta, 21 Kasım 2014, s.18.

EK-1 AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN SINIR GÜVENLİĞİ YÖNETİMİ BİRİMLERİ³⁷⁷

Ülkeler İlgili Bakanlıklar ve İlgili Birimleri

İspanya

İçişleri Bakanlığı

Guardia Sivil Teşkilat (GC) ve Ulusal Polis Teşkilatı

Portekiz

İçişleri Bakanlığı

Yabancılar ve Sınır İdaresi, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı

Danimarka

Adalet Bakanlığı Polis Teşkilatı

İrlanda

Adalet ve Kamu Reformu Bakanlığı İrlanda Ulusal Polis Teşkilatı (GARDA)

³⁷⁷Fatih Yurtsever, “Türkiye–Avrupa Birliği İlişkilerinde Sınır Güvenliği Konusu”, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-343-2014091539guvenlik-21.pdf>, Erişim Tarihi: 27.09.2016

İngiltere

İçişleri Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı

Sınır Ajansı,

Denizcilik ve Sahil Güvenlik Ajansı (MCA)

Litvanya

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı,

Sınır Muhafaza Teşkilatı, Sahil Güvenlik Teşkilatı,

Gümrük Teşkilatı

Letonya

İçişleri Bakanlığı Sınır Polis Teşkilatı

Estonya

İçişleri Bakanlığı Polis ve Sınır Muhafaza Teşkilatı

İsveç

İçişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı

Polis Teşkilatı ve Sahil Güvenlik Birimi.

Finlandiya

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Sınır Muhafaza Teşkilatı ve Gümrük

Güney Kıbrıs

İçişleri Bakanlığı Polis Teşkilatı

Yunanistan

Milli Savunma Bakanlığı, Vatandaş Koruma Bakanlığı,

Ekonomi ve Finans Bakanlığı

Gümrük Teşkilatı, Yunan Polisi ve Yunan Sahil Güvenliği

Bulgaristan

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Sınır Polis Birimi ve Gümrük Birimi

Romanya

İçişleri Bakanlığı Sınır Polis Teşkilatı

Macaristan

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Sınır Polis Birimi ve Gümrük Birimi

Slovenya

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Sınır Polis Birimi ve Gümrük Birimi

İtalya

İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve

Silahlı Kuvvetler

Göç ve Sınır Polisi Genel Müdürlüğü(PDS),

Gümrük Teşkilatı, Mali Polis (Guardia di FinanzaGDF)

ve Carabinieri (Jandarma)

Avusturya

İçişleri Bakanlığı Kamu Güvenliği Genel Müdürlüğü (Federal Polis)

Slovakya

İçişleri Bakanlığı Sınır ve Yabancılar Polisi

Polonya

İçişleri Bakanlığı Sınır Polis Teşkilatı

Almanya

İçişleri Bakanlığı Federal Polis

Belçika

İçişleri Bakanlığı Yabancılar Ofisi

Hollanda

Güvenlik ve Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Krallıkla İlişkiler,

Maliye Bakanlığı

Royal Netherlands Marechaussee, Sahil Güvenlik Birimi Gümrük Teşkilatı

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Tokat'ın Turhal ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Turhal'da tamamladı. Muğla Anadolu Otelcilik ve Turizm meslek lisesinden mezun oldu. 2002 yılında Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde lisans eğitimini tamamladı. 2006 yılında aynı üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ana bilim dalında yüksek lisans eğitimini

tamamladı. 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Doktora programına kabul edilen Fatih AKTAŞ evli ve bir çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.